

A VOLT M. KIR. NYITRAI

14. HONVÉD GYALOGEZRED TÖRTÉNETE.

Összeállította: vitéz NÉMETH (DEISLER) KÁROLY ny. áll. tábornok,
a volt ezred parancsnoka.

I. KÖTET.

HADITEVÉKENYSÉG 1914. AUGUSZTUS 1-től
1915. SZEPTEMBER 6-ig.

BUDAPEST, 1927. — SZERZŐ KIADÁSA.

ELŐSZÓ.

A világháborúban résztvett magyar csapattek történetének ismeretése kettős célt szolgál:

1. Bebizonyítja a magyar egyén faji nemességében rejlő kiváló katonai erényeit és

2. megörökíti az utókor számára az évekig huzódó nehéz viszonyok közötti példás magatartását.

Az ezrednek adott viszonyok között helyesen végrehajtott tevékenységei szolgáljanak példaképül — az elkövetett hibák pedig intelmül.

Jelen történelem összeállítása több oldalú akadállyal küzdött, amennyiben a háború első heteiben a teljesen ismeretlen viszonyok, a haditapasztalatok hiánya és az ezredközégek gyakori változása a rendszeres naplóvezetést lehetetlenné tette — későbbi időkről pedig már a rendszeresen vezetett naplók és eredeti okmányok a póttestnél őrizettek illetve rendezettek, amely azonban a megszálláskor állomás-helyéről hirtelen távozni kényszerült és a feljegyzések tekintélyes része elveszett. Így azután a keletkezett hézagok pótlására magán feljegyzések beszerzése vált szükségessé, amit az illető bajtársak a legkézségesebben bocsájtottak rendelkezésre.

A háború folyamán az ezrednél lefolyt események ecsetelésénél elsősorban a kisebb alakulatok, sőt egyes személyek működésének kidomborítása tartatik szem előtt, megjegyezvén, hogy a felsoroltakon kívül bizonyára még sokkal több anyag volna, azonban szerző csakis azokat közölheti, amelyekre nézve az adatok rendelkezésére állanak.

Budapest, 1927. évi szeptember havában.

Szerző.

I. Orosz-lengyel hadszintér.

1. A mozgósítás elrendelése és foganatosítása.

1914. július 31-én 18h 30'-kor érkezett Nyitrára az általános mozgósítási parancs, ami azonnal kihirdetett azzal, hogy a mozgósítási tervek haladéktalanul érvénybe lépnek.

A mozgósítás elrendelése az utóbbi napok feszült bizonytalansága után óriási lelkesedéssel fogadtatott úgy a katonai valamint a polgári lakosság részéről. Még az est folyamán nagy tömeg vonult az állomás-parancsnok Cvrček Ferenc tábornok lakása elé, a hol tolmácsoltatott a közönségnek rendületlen bizalma házi ezredének derék mivolta iránt. Cvrček tábornok köszönő válaszát: „vizontlításra győzelmes háború után“ szavakkal fejezte be.

Augusztus hó 1-én már tömegesen vonulnak az emberek és lovak be. A kis békelétszám hátrányos befolyása már az első napon érezhető, felette sok az elvezénylés, új őrségek felállítandók, régiek megerősítendők stb. — ezen célra pedig nincs felszerelt emberanyag kéznél. Ruházat, felszerelés, fegyverek kiadása nehézkesen megy. Nyilvántartó lapokkal ellátott lovak átvétele ugyancsak nehézkes, mert hisz közvetlenül a mozgósítás előtt lépett csak az új védtörvény életbe és erről még a parancsnokságok is alig voltak tájékozva — míg a tiszték nagy része arról tudomással sem bírhatott.

Augusztus hó 2-án és 3-án a tömeges bevonulás és felszerelés folyik, hangulat változatlanul emelkedett, az emberek teljes fegyelmezetten viselkednek.

Augusztus hó 4-ike az első mozgósítási nap. A lovak már teljes létszámban a legénységnek pedig 75 0/0-a vonult be.

Nagyon hátrányos befolyással volt, hogy a honvéd igazolványi könyvekben nagyon sok egyénnél a felszerelési állomása helyesbítve nem lett, így tömegesen nem oda vonultak közvetlenül be, ahová kellett volna. Léva és Nyitra között a legénységnek kicserélését kellett

elrendelni, ami az amúgy is felhalmozódott munkákat érezhetően szaporította.

A honvédség átszervezése ugyancsak érezte hátrányát: idegen csapattestbeliek számosan a régi kiegészítő kerület szerint vonultak be.

Augusztus hó 5-én, 6-án és 7-én: a mozgósítási tevékenység tovább folyik, a surlódások mindinkább elsimulnak. Nagyobb munkát a Léváról beérkezett 800 főnyi szállítmány okozott, akik az igazolványi könyvekben nem helyesbített felszerelési állomásukra vonultak be. Augusztus hó 6-án, tehát a 3-ik mozgósítási napon a hadilétszám már elértett.

Augusztus hó 8-án az ezred harcrakész állapotban van.

Augusztus hó 9 és 10-én simítások és helyreigazítások eszközöltek, az állomány parancs összeállított, ami az igazolványi könyvekben előbb már említett helyesbítések elmulasztása folytán igen nagy munka volt.

Augusztus hó 11-én 9 h-kor ünnepélyes eskütétele óriási közönség jelenlétében, messze falvakból a bevonult hozzátartozói bejöttek ezen lélekemelő szertartáshoz.

A mozgósítás végrehajtása folyamán alábbi tapasztalatok szereztek:

a) Az alosztályok összes mozgósítási előmunkálatai már az első órában feleslegesnek bizonyultak és annak hasznát a század parancsnoka nem vette.

b) Szükség volt a törzskönyvre és egy részletes névjegyzékre, melyben a polgári foglalkozás és az esetleges különleges katonai kiképzés fel van tüntetve — ezenfelül pedig az elhelyezési vázlatra.

c) A felvételezések, vezénylések, lövészetek, stb-ről szerkesztett kis előjegyzés teljesen elegendőnek bizonyult.

d) Egyes századoknál alantos tiszt nem volt, ennek dacára a szolgálatvezető őrmester segítségével a bevonuló legénység felszerelése, elhelyezése, ételmezése, úgyszintén a szolgálatvezetése különös gondot és fáradtságot nem okozott, ami főképen az altisztek és legénység példás, fegyelmezett magaviseletének volt tulajdonítható.

e) A málhás állatokkal eleinte sok kellemetlenség volt, a lőszer-vivő málhás állatok nem tűrték a reájuk helyezett terhet és gyakori eset volt, hogy vezetőjüktől magukat kiragadva a századot széjjelugrasztották a teher pedig a földre szóródott. Néhány napon belül azonban teljesen beleszoktak új hivatásukba.

2. Vasuti szállítás és felvonulás.

Augusztus hó 12-én 14 h 46'-kor indult Nyitráról el az első felvonuló szállítmány: az ezredtörzse és az I.—III. géppuskás osztaga.

Augusztus hó 13-án 3 h 34'-kor az I. zászlóalj, 9 h 58'-kor pedig a III. és II. zászlóalj indultak el. A vasuti szállítás Nyitra—Lipótvár; illetve Léva—Zólyom—Ruttkán át: Zsolna—Oderberg—Krakkó—Lancut.

Vasuti szállítás alatt is a csapat hangulata kitűnő, a fegyelem példás, a lakosság mindenütt lelkesedéssel és szeretettel üdvözi a szállítmányokat; diadalkapuk, szeretetadományok tömegével árasztatnak a szállítmányok el. A vasuti kocsik nemzeti színű zászlócskáiból itélve idegen nemzetiségű területen is lelkesült „éljen“ üdvözlések kísérik derék honvédeinket.

Augusztus 14-én 12 h-kor érkezett az első szállítmány Tarnowba meg, itt veszi a parancsot Lancutra tovább utazni, ahova 19 h-kor beérkezve kirakódik és Podzwierzyniecre gyalog menet, majd laktáborba szállás.

Augusztus hó 15-én 14 h 30'-kor az I. zászlóalj, 18 h-kor pedig a III. zászlóalj érkezik Lancutra, ott kirakodás után ugyancsak gyalog menet Podzwierzyniecre és laktáborbaszállás.

Augusztus hó 16-án 1 h-kor az ezred utolsó szállítmánya, a II. zászlóalj is Lancutra beérkezett onnan Podzwierzyniecre menetelt és táborba szállott.

Ezzel a nyitrai 14. honvéd gyalogezred megalakult. Még ugyan ezen nap 8 h-kor Biedacowra menetel, oda 11 h-kor érkezik be és táborba száll.

Augusztus hó 17-én 6 h-tól 11 h-ig a zászlóaljak önállóan gyakorolnak. Déli órákban vett hadosztályparancs értelmében 14 h 30'-kor az ezred Lezajskra menetel, oda 17 h-kor érkezik be és magát laktábor-örsegekkel biztosítva, laktáborba száll.

Augusztus hó 18-án: Tábori mise Ő felsége születése napján. Reggeli órákban, midőn a hadosztály a diszkvionuláshoz sorakozni kezd, a községben mindenfelől erőteljes tüzelés ketetkezik, aminek oka az volt, hogy a község fölött mintegy 800 m magasságban egy repülőgép jelent meg, amelyre a legénység erőteljesen tüzelni kezd, a harcikedv olyan nagy volt és a kedélyek annyira fel voltak izgatva, hogy még tiszték is forgópisztolyukkal a repülőgép irányába lövöldöztek. A repülőgép rövidesen le is szállott, annak vezetője megsebesült; — sajnos saját gépünk volt. A tábori mise ezen incidens lefolyása után megtartatott. Délután folyamán az I. zászlóalj századai Podolszyn, Staremiasto és Rzuchowra útjavításra rendeltettek ki.

Augusztus 19-én laktáborozás Lezajskon a Staremiastonál vert San hidnál az ezred levélküldőnc állomást állított fel.

Az eiszállásolás Lezajskon igen rossz volt, az élelmezés pedig nehézkes.

19 h 30'-kor érkezett a 74. honvéd gyalogdandár parancsnokság intézkedése augusztus hó 20-ára, melynek értelmében a dandár Rzuchownál vert hidon Ozannán át Brzyskawolára nyomul elő az ezred utász osztaga a vonat részére az útjavítását eszközli. A rzuchowi hid biztosítására egy raj hagyandó vissza. Az ezred törzse I. és II. zászlóalja Brzyskawolan fog éjjelezni — a III. zászlóalj Potokon, ebből egy század Jedlinkire előre tolandó.

Saját erősebb gyalogsági különítmények Zaklikow—Janow—Frampol vonalában.

Erős ellenséges csoportok mindhárom fegyvernemmel Kiesnik, Bichawa, Zamosznál.

Augusztus hó 20-án 6 h-kor a menet Brzyska-wolára megkezdetik. az út igen rossz, homokos, a vonal igen nehezen tud előre haladni, lovak ki vannak merülve. Kihalt terület, csak asszonyok és aggastyánok láthatók. Beérkezés 11 h 30'-kor Brzyska-wolára; lakosság nagyobb része orosz, megbízhatatlan. Ezred laktáborba száll, magát tábori őrsökkel és laktábor-őrségekkel biztosítva. A III. zászlóalj már orosz területen — Potokon — van, a 9. százada Jedlinkire előretolva. Telefon összeköttetés a 73. dandárparancsnoksággal helyreállított.

Tekintettel a lakosság ellenséges indulatára a 4. századtól 1—1 szakasz Szyszko—Zagrody—Dabrawka—Wolka Kulszka és Luchow orosz községekből a község biróját és tekintélyesebb paraszt embereket túsul letartóztatnak.

Augusztus hó 21-én az előnyomulás Potok—Jedlinkin át Gozdra folytatattik, az ezred a hadosztály főcsapatába besorolva; az I. zászlóalj $\frac{1}{4}$ lovas századdal Say Rezső százados parancsnoksága alatt 13 km-re előretolt különítmény Podgoramira.

Az utak elhanyagolva, rosszak, homokos és vizenyős talajon vezetnek át; a vonat, dacára az utászok által már egy nappal előbbi utjavításnak, csak igen nehezen tud tért nyerni úgy annyira, hogy egy tartalékutász osztag felállítására vált szükségessé, mely azután Will Antal százados utasítása alapján a javítási munkálatokat éjjel nappal folytatja.

Augusztus hó 22-én az ezred zöme Gozdról Huta Krzeszowszkaig jut előre, az előretolt Say különítmény pedig Kizskire. Az út változatlanul rossz és már mocsaras is. Hutára beérkezés 10 h-kor, ott laktáborba-szállás, biztosítás tábori őrsökkel. Az erdős terület és a lakosság megbízhatatlansága következtében élénk járőrmenet tartatik fenn.

A saját és az ellenséges helyzet 22-ről 28-ra következő:

Az oroszokról tudva van: Turobintól délre 4 km hosszú előkészített állások, Sulowtól délre ugyancsak kiépített állások. Studiankából—Blazekre körülbelül egy zászlóalj, Turobinból—Grodki felé mintegy 3 zászlóalj előnyomulóban.

Saját részről szándék augusztus 23-án előnyomulás a Janowtól északra fekvő magaslatok birtokba vétele céljából és pedig a 37. honv. gyaloghadosztály főerejével Nomotyn át menetel Janowra; az erdős övből való kibontakozást Nagy Pál tábornok különítménye biztosítja.

A 14. honvéd gyalogezred II. és III. zászlóaljával a hadosztály főoszlopába besorolva. Az I. zászlóalj Say Rezső százados parancsnoksága alatt egy-egy lovas illetve árkász szakasszal a hadosztály jobb oldalvédje; menetvonala Kizskyról—Flisyn át Grn. Zofianka.

Az idő szép, a kikülönített I. zászlóalj a taligauton járóműveivel igen nehezen jut előre, az út mocsaras területen vezet át, számtalan helyen olyan mély lyukakkal, hogy a konyhakocsik a tűzhelyen felül sülyednek a sárba be; a fenyőfák ezrei vágatnak ki s ezzel javítottatik az út hamarosan meg.

Augusztus hó 23-án 4 h-kor indul az ezredtörzs a II. és III. zászlóaljjal Depatatyra, hogy ott a hadosztály főoszlopába besorakozzék. 5 h-kor kezdődik a hadosztály előnyomulása Momoty—Janówon át a Bialától északra fekvő dombvidékre, amelyet 11 h-kor elérve az ezred a vázlatban feltüntetett helyzetet veszi fel.

12 h-kor hadosztályelgázítás Bialán, amelynek értelmében a hadosztály Andrzejow—Wojciechow között védelmi állást foglal el; az ezred részére Andrzejow északi kijáratától a 291 ◊-ig bezárólag terjedő terület jelöltetett ki.

13 h-kor a II. és III. zászlóalj elindul a részére kiutalt védővonal elfoglalására, azt 18 h-kor megszállja és megkezdí az abban való berendezkedést.

19 h-kor beérkezett az I. zlj. is és mint ezredtartalék a 291 ◊-nél lévő erdő sarkán helyezkedett el.

Az ezred helyzete, amelyben éjjelezett is — a vázlaton van feltüntetve.

Ezen napon kapta az ezred az első tábori postaküldeményét meg. A déli órákban az ágyulövések már hallhatók. Janównál a csapat már üres tüzeréségi löszlerlépcsővel találkozott, Janówon túl pedig láthatók az oroszok srappell felrobbanó felhőcskéi. A menetoszlopban

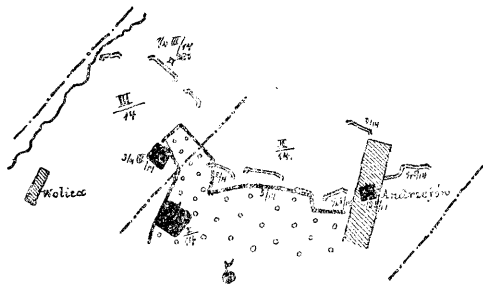
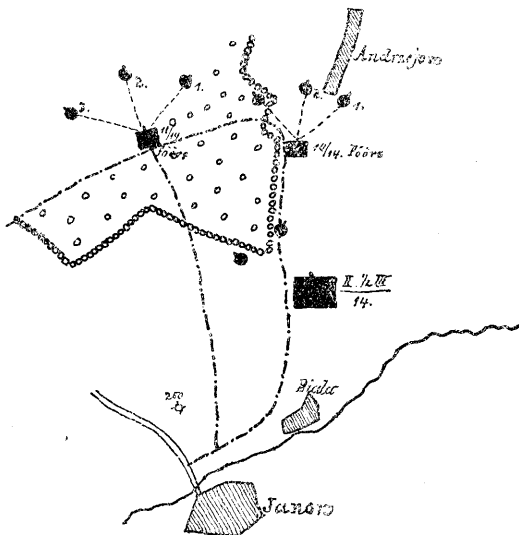
kevés a beszéd, fokozatosan elcsendesül és magábaszáll mindenki, egyesek az emberek közül imádkoznak, általános megilletődés mindenütt.

A délutáni órákban ezen nyomasztó kedélyhangulat fokozatosan enged, kezd az ember a helyzetbe beletörődni. Polichna irányából erős harcizaj hallható élénk tüzeréségi és gyalogsági tüzzel.

3. Első összeütközés az oroszokkal: az Andrzejowi ütközet.

Augusztus hó 24-ére az éj nyugodtan telt el, ellenségről semmi újabb hírek be nem érkeztek.

5 h 30'-kor egy-egy szakasz erejű hírszerző különítmény Bárdos

József főhadnagy és Nemicsek Béla hadnagy parancsnoksága alatt Zdzidowice és Pilatkára rendeltetett ki.

A különítmények elindulása után mintegy 2 óra eltelté után érkezett Nemicsek hadnagy *első jelentése*, melyben több orosz század előnyomulását jelenti Pilatka felé, jelenti továbbá azt is, hogy egy honvédje (nyitrai lakos, szabó mesterségű) elesett; ő volt az ezred *első hősi halottja*, Nemicsek hadnagy pedig az első, aki az ellenséggel az érintkezést felvette.

9 h-kor mindkét különítmény bevonult és Batorz irányából ellenséges gyalogság közeledését jelentette.

9 h 30'-kor a II. zászlóalj jobb szárnya Andrzejownál, a III. zászlóalj balszárnya pedig a 291 $\odot$ -nél ellenséges tüzérségi tüzet kap — utóbbi ellen ezen tűz mindinkább fokozódik, granát és srappellekkel árasztatik el a 291 $\odot$ -t, valamint az erdő sarkot, ahol a 74. dandár, a 14. és 15. ezred főrzse tartózkodik.

Saját tüzérség ugyancsak megkezdte a tüzelést, mire az oroszok méginkább fokozzák tüzérségi tűztevékenységüket.

A II. zászlóalj parancsnoka Bellosics Károly százados jelenti, hogy a jobb oldala veszélyeztetve van, miután az Andrzejowtól keletre fekvő magaslatokat a 2. hadosztály csapatai még el nem érték.

Cvrček Ferenc tábornok a 74. dandár parancsnoka az ezredtartalékot (I./14. zlj.) Andrzejow keleti szegélyére rendeli; miközben ezen szóbeli parancsot kiadja — az erdő sarka felett egy srappell robban és annak repeszdarabja Dormándy Henrik ezredest a 15. honvéd gyalogezred parancsnokát megsebesíti — ő volt a *hadosztály első sebesült tisztje*.

10 h-kor indul az I. zászlóalj el, helyébe pedig a 15. honvéd gyalogezred vonatott előre. A zászlóalj Forster Jenő tart. hadnagyot küldte szakaszával Andrzejow átkutatására. Sorra járva a község házait, meglepte a lakosság óvatos előkészületei: a legtöbb udvarban nagy vermek voltak kiásva, betakarva és jól leplezve. Első pillanatban a község teljesen kihaltnak látszott — legfeljebb elvétve egy-egy igen öreg ember volt látható. A lakosság háziállataival, ágyneműjével, élelmiszerrel és egyéb tárgyaikkal a leplezett vermekben húzódott meg, egyrészt a bekövetkező harc, másrészt a tőlünk való félelmükben. Legénységünk természetesen senkit sem bántott. Sokan a lakosok közül butoraikat a falun keresztülfolyó patak vizében helyezték el, sőt gazdasági gépeiket is, nehogy azok tűz esetén elégienek. Mindezeket látni lehetett, hogy a lakosság erre ki volt már oktátva, egyébként azonban a felderítő osztagainkat tőlük telhető barátságos indulattal fogadták és semmi gyanus körülmény nem tapasztaltatott.

12 h-kor az ellenséges tüzérségi tűz változatlanul tart, az ezred arcvonala előtt kevés ellenséges gyalogság mozgása észlelhető, a gyalog-sági tűz azonban nem kezdetett meg.

13 h 50'-kor Bellosics százados jelenti, hogy tőle jobbra ellenséges erősebb gyalogság harchoz csoportosulva előnyomulóban és kér a jobb szárny biztosítására erősebb tartalékot.

15 h-kor az I. zászlóalj a 291 $\odot$ és Andrzejow között elterülő erdő leple alatt — de folytonos ellenséges tüzérségi tűzben — a község

'déli kijárata felé nyomul előre. A zászlóalj parancsnoka látva a helyzetet, hogy a 2. hadosztály csapatai még ekkor sem vették birtokukba a községtől keletre fekvő magaslatokat, továbbá, hogy saját II. zászlóalj jobbszárnya már felette válságos helyzetbe juthat: a támadó orosz gyalogság ellen ellentámadásra határozta magát el.

Ezt megelőzőleg szemrevételezés céljából Reidner Béla főhadnagy, zászlóaljsegédtiszt és Tóth Béla főhadnagy, a 4. század parancsnoka külön-külön a szelíd lejtű magaslatra előrelövegolnak és a saját gyalogjárőröket megelőzik. A tüzéség kölcsönösen élénken tüzel, a 2. hadosztály felől pedig már erőteljes gyalogsági tüzelés is hallható. Nemsokára látni lehet, hogy az előrelövegoló két tiszt a magaslatra felér, az orosz tüzéség őket erőteljes tűz alá veszi, ennek dacára azonban lovon maradnak és figyelik a terepet. Néhány perc szemrevételezés után vágásban mindketten visszatérnek és jelentik, hogy a II. zászlóaljunk jobbszárnyán túl levő hézag ellen erős gyalogság támadva előnyomul.

Mindenki érzi, hogy elérkezett a cselekvés ideje; az ellentámadás megindul és amidőn a rajvonal a magaslat gerincére felérkezik: pusztító gyalogsági és oldalzó erőteljes tüzéségi tűzbe jut. Az ellenségből jöideig nem lehet semmit sem észrevenni, dacára annak, hogy a két rajvonal közötti távolság alig 200—700 lépés között váltakozott.

Amidőn sikerült végre az oroszok jólleplezett állásait Andrzejow község szegélyén — a házakban — a fatetején és az álló gabonában felfedezni: tüzelésünk megkezdett. A legénység egymást figyelmeztette az irányzékállításra, a céltárgyra és a pontos célzásra. Egyesek megsebesülve, amidőn kábultságukból magukhoz tértek, felugrottak és a rajvonalba előreszaladtak, még a sebesült is győzni akart!

Nemcsek hadnagy, aki különítményével a déli órákban vonult a zászlóaljhoz be, azon parancsra, hogy szakaszával a rajvonalat sűrítse: legénységét jóval megelőzve futott a rajvonalba előre és midőn az emberei oda beérkezve tüzelni kezdtek, ő maga állva biztatta őket: „Ne féljetek, amíg engem láttok!” — rövid időn belül sebesülve összeesett. Hú emberei hozzáugrottak és a gerinc mögé igyekeztek vinni, miközben még 7 sebet kapott és a neki segédkezők közül körülbelül 8 elesett.

Ha a segédkező közül egy elesett, ketten is felugráltak helyébe — csak az előljáró megmentésére gondoltak, az életveszélyre nem. Így esett el Tóth szakaszvezető, párkányánai lakos is.

A harc igen sok áldozatot követelt, a rajvonal erősen ritkulni kezd, egyesek a pusztító tüzelés következtében önkívületi állapotba jutottak. Legénység a tisztjeit keresi, ahol a tisztek és altisztek elesnek, ott az emberek — önbizalmukat elvesztve — kezdenek visszavonulni, de a megmaradt parancsnokok felfogják őket és magukkal újra előreragadják.

A 2. század előtt délután folyamán néhány ellenséges század átkarolás céljából körülbelül 2000 lépésnyire zárt rendben nyomult előre, mely körülményre a század parancsnokát — Lux Lajos századost — Ehrlein József őrmester figyelmeztette. A visszavonulás elkerülhetetlennek látszik, de Csiby Kálmán főhadnagy a II. géppuskás osztag parancsnoka öntevékenyen ossztagával a 2. század támogatására közbelép és oldalzó tüzével az orosz századokat teljesen széjjelugrasztotta.

Dacára a pusztító ellenséges tűznek és a nagy veszteségeknek a zászlóalj önerejéből a támadást haláltmegvető bátorsággal megritkult sorai-
val rendületlenül folytatja és fokozatosan tért nyer; 17 h tájban az oroszok a roham elől kitérve megkezdik visszavonulásukat. Ezen ellen-
támadást egész idő alatt a II. zászlóalj jobbszárnyán levő 5. század tü-
zelésével hathatósan támogatta.

19 h-ig tartott még a harc, az oroszokat csapataink Godziszowig
üldözték, majd az est beálltával csend következett be.

Az ellentámadás egész tartama alatt az ezred II. és III. zászlóalját
az orosz tüzéség lekötő tűz alatt tartotta, ezen rész ellen gyalogság
nem támadott.

Az I. zászlóalj maradványai az éj folyamán rendezkedve mint
tartalék a II. zlj. jobbszárnya mögé vonultak vissza.

Ezen első harcában az ezrednek 74 halottja és 195 sebesültje volt,
amelyből 1 halott és 1 sebesült kivételével valamennyi az I zászlóaljra esett.

Tisztek közül elesett: Gunyics György hadnagy, Horti József és
Zachar Vilmos tart. zászlósok.

Megsebesült: Say Rezső százados, zlj. parancsnoka, Bárdos József
főhadnagy, Nemcsek Béla hadnagy, Bethlenfalvy Péter hadnagy — aki
súlyos haslövést kapott, mögötte hűséges tisztiszolgája holtan — Molnár
tart. zászlós és Póos Béla tart. hadapród.

A 2. hadosztály csapatai 19 h-kor érkeztek csak Godziszowra be.

19 h 30'-kor veszi az ezred a 74. dandár parancsnokság intézke-
dését, melynek értelmében újabb védelmi állás veendő még a mai nap
folyamán fel. Az új állás az előbbenitől csak annyiban különbözött,
hogy Andrzejow község északi kijárata mint sarokpont körül egy kis
jobbra kanyarodás volt végrehajtandó; az ezred két csoportot képez:
jobbszárny csoport Formanek Lázár ezredes parancsnoksága alatt az I.,
II./14. és III./15. zljak; balszárny csoport Gottmann Emil őrnagy III./14.,
I./15. zlj. és a 7. és $\frac{1}{2}$ 11/14. század.

Hírszerző különítmények azonnal kiküldendőek, megállapítandó, hogy
az oroszok hova vonultak vissza és nem tesznek-e előkészületeket éjjeli
támadásra.

20 h 30'-kor Formanek ezredes és Gottmann őrnagy az új védelmi
állás elfoglalására intézkedéseit kiadja. Ugyancsak parancs adatik ki a
halottak és sebesültek összegyűjtésére, ami egész éj folyamán tartott.

21 h-kor az 1. és 2. számú hírszerző különítmény Kadarász Béla
hadnagy és dr. Szarka Gyula tart. hadnagy parancsnoksága alatt Zdzi-
lowice-Batorz irányába elindult.

4. Tarnawka—Osada—Wisokie—Krzczonów—Olszanka körüli harcok.

(Augusztus 25.—szeptember 7.)

Augusztus hó 25-én: az éj ellenséges behatás nélkül csendesen
telt el. 5 h-kor érkezett a dandár parancsa, mely a telefonösszeköttetés
kiépítését szabályozza.

6 h 30'-kor érkezett be a 2. számú hírszerző különítménytől Szarka hadnagy jelentése Pilatka községből, melyben tudomásul adja, hogy a községtől nyugatra ellenséges távbeszélő működött, eddig semmiféle ellenséges csapatral nem találkozott — benyomása, hogy az oroszok visszavonultak. Pilatkától északra élénk kocsizörgés hallható — valószínűleg tüzéség lehet. Egy orosz sebesültet elfogott, aki a 163. gyalogezredhez tartozott.

A különítmény 19 h-kor bevonult. 10 h-kor vett hadosztály-eligazítás szerint az ezred 2 tiszt és 30 emberből álló különítményt rendelt ki Andrzejow község tüzetes átkutatására és esetleg koruk, valamint egészségi állapotuk szerint áruhába öltözött kozákok elfogására. A különítmény semmi gyanusát nem talált.

Délelőtt folyamán az összegyűjtött halottak Andrzejow község keleti szegélyén eltemették.

19 h-kor helyzet változatlan, kiküldött hírszerző járőrök jelentése szerint az oroszok 5 h-tájban reggel vonultak át Blažeken északi irányba.

20 h 45'-kor érkezett a 74. dandár eligazítása, melynek értelmében a hadosztály előtt 15 km távolságra ellenség nincsen. Az oroszok a Por pataktól északra Biskupie és Turobinba, úgyszintén Batorz felé vonultak vissza.

Augusztus hó 26-án az éjszaka nyugodtan telt el.

7 h-kor érkezett be Kadarász Béla hadnagy 1. számú hírszerző különítmény parancsnokának azon jelentése, hogy előtte 100—150 főből álló ellenséges gyalogság északi irányban visszavonulóban. 25-én 12 h 30'-kor vonult az ellenség gyalogság Blažek község északi szegélyéig. Batorz községet az ellenség még 25-én délelőtt hagyta el.

Lakosság egybehangzó vallomása szerint az oroszok rendetlenül vonultak vissza — azt mondják, hogy az ellenség három nap óta nem étkezett és szenvedett nagy veszteségek miatt a legénység magát szívesen megadja.

Ugyanekkor a 74. dandár szóbeli intézkedése szerint menet Tarnawkára :

elővéd : III./15. zlj. 1 üteg egyesített utászosztag ;

főcsapat : II./15., II./14., I./14. vonat ;

menetvonal : Pilatka—Zdzilowice—Otrocz—Tarnawka.

18 h 15'-kor az ezred Otroctól északnyugatra fekvő erdőcskében étkeznek.

18 h 30'-kor érkezik ide az éjjelezésre vonatkozó hadosztályparancs, mely szerint az ezred Batorska-Wolka északkeleti sarkánál fog éjjelezni. Oda 20 h 40'-kor be is érkezett és táborba szállott.

22 h-kor veszi az ezred a 73. dandár támadásra vonatkozó alábbi parancsát :

„Ellenség mai nap folyamán a Por patak völgyében Stawce—Biskupic—Guzowka—M. H. Elizowka—Turobin különböző erejű csoportjai — nagyjából gyalogság kevés tüzéséggel — egy erős oszlopa pedig Wisokie felől délkeleti irányba előnyomulóban.

Holnap reggel a dandár megtámadja, hogy a Por patak, Ponikwy és Wola-Ponikowska helységektől északra lévő magaslatokat elfoglalja.

Támadásra rendeltetik: Pogány ezredes a 13. honvéd gyalogezred két zászlóaljának balszárnyával a Batorska-Wolkát nyugatról kísérő magaslatokon, jobbszárnyával jelenlegi felállításából — Ponikwy keresztől — akként támad, hogy a Por patak északi magaslatait közepével a Zrkzowra vezető útnál érje el.

Formanek ezredes a 14. honvéd gyalogezred három zászlóaljával Pogány csoporttól keletre, irány közepével a Wola—Ponikiewska W. H.-tól észak felé lévő magaslatok.

Dandár tartalék a II./13. zlj. a közép mögött.

Tüzérség: a dandár támadását a kijelölt szakasz ellen a kora reggel szemrevételezett állásából támogatja.

Fedezetet a dandár tartalék ad $\frac{1}{2}$ századot.

A csapatparancsnokok mindent kövessenek el, hogy a csapatok támadásba indulásuk előtt meleg étkezést kapjanak.

A segélyhelyek felállítását a támadó csapatok parancsnokai rendelik el és a sebesültvivők kellő elosztásáról idejekorán gondoskodjanak. Segélyhelyekre víz előfogatokon okvetlen beszerzendő.

A támadáshoz csoportosítás d. e. 3 h 30'-re befejezve legyen, úgy hogy a támadás 4 h-kor meginduljon.

Én a tüzérség jobbszárnyán állok, álláspontom közelében a dandár tartalék.

A 2. sz. gyalogsági lőszeroszlop Pastekánál áll; ennek, valamint a hadosztály e. ü. intézetnek előreküldésére a hadosztályparancsnokság fog intézkedni.

Kiadatik 13., 14. gyalog-, 4 ágyus ezrednek — a 37. hadosztálynak felterjesztetik — kivonatban Lieb tábornoknak. Nagy s. k. tábornok.

Augusztus hó 27-én 2 h 30'-kor indulnak a zászlóaljok a tegnapi esti parancs szerinti támadás csoportosításhoz.

A támadás 4 h-kor megindul, az előnyomulás az erdős dombokon át simán és elég gyorsan tört nyer, az ezred 6 h-kor a Por patak vonalát átlépi, 7 h-kor pedig Zrkzowtól délre a magaslatokat ellenséges ellenhatás nélkül birtokába veszi, majd már ellenséges tüzérségi tűzben megszakítás nélkül folytatja előnyomulását a községen át 314 Δ felé.

A III. zászlóalj Zrkzow és Bockow közti mocsarat kelet felé kikerüli, egyes részei azonban a mocsárban gázolnak — támadási iránya Dragany felé.

A II. zászlóalj támadási iránya Tarnawka.

Az I. zászlóalj még a Por pataktól délre az erdőben eltévedt és a felkeresésére küldött Schneider József százados, ezredsegédtszít irányítja Zrkzowra.

11 h-kor a II. és III. zászlóalj támadását ellenséges gyalogsági és tüzérségi tűzben folytatja — nagy lendülettel és sikeresen halad előre, majd az oroszok Oszadán át keleti irányban visszavonulnak. 19 h-kor a támadás sikere teljesen biztosítva volt, az oroszok lőtávolságon kívül vonultak már vissza és az ezred vett parancsa folytán a Tarnawkától keletre fekvő magaslaton gyülekeznek.

Ugyanekkor érkezett a hadosztályparancsnokság intézkedése az éjjelzésre meg és pedig az ezred részére a Wysokietől északkeletre fekvő magaslat elérése rendeltetett el.

20 h-kor biztosított menetben ezred éjjelezési helyére elindul; elővéd $\frac{1}{2}$ II. zászlóalj Bellosics százados parancsnoksága alatt a Tarnawka—Osada-i mezei úton. Midőn az elővéd Osada községbe beérkezett, ott gyanus alakokra bukkanva a községet átkutatta, majd azon áthaladva a 12: közös gyalogezred ütközetvonata keresztezte az elővéd és főcsapat közötti hézagot, a főcsapat ebből kifolyólag kénytelen volt a községben megállani; ekkor a házakból, a templom tornyából és egy mellékutcából orosz járőrök erőteljesen tüzelni kezdtek — időpont 22 h lehetett, éjszaka sötét. A váratlan tüzelés a csapatot teljesen meglepte, egyes emberek — különösen azonban a 12. gyalogezred ütközetvonatának őrsége — össze-vissza kezdtek lövöldözni, a rend teljesen felbomlott, tér hiányában a parancsnokok csak a közvetlen közelükben levő embereket tudták kézbe tartani, egyesek fedezést keresve össze-vissza futkostak, mások lefeküdtek, a sötétségben egyik a másikat ellenségnek gondolta és a zárt házsorok között örült kavarodás keletkezett. Méginkább növekedett a zavar, amidőn a község felgyújtott, a saját, valamint a közös ezred ütközetvonatnál a rend teljesen felbomlott, a lovak megvadultak, járművek felborítottak, emberek elgázoltattak. Géppuskás és egyéb málhás lovak vezetőjüktől kiragadták magukat és száguldoztak össze-vissza. Ehhez járultak még a rémhírek; „Kozákok, kozákok“ ordítóása. Végül egy félórai óriási zavar után a parancsnokok igen érélyes fellépése következtében a rend helyre lett állítva, a község pedig tüzetesen átkutatva. Az átkutatásnál kiderült, miszerint a tüzelést visszamaradt, vagy talán szándékosan visszahagyott orosz katonák kezdték meg, Oszada községnek orosz érzelmű lakossága volt, a pincékben és padlásokon sok fegyver és lőszer volt elrejtve, néhány orosz gyalogos foglyul is ejtetett, úgyszintén felnyergelt kozák lovak is találtattak.

A pánik következtében ellenséges tűztől 4, saját tüzelés folytán 20 sebesülés történt, közöttük Gottmann Emil őrnagy lábficammal sérült meg, Zink Jenő százados pedig megsebesült. A szerencse az volt, hogy az emberek felfelé tartott csőtorkolattal lövöldöztek, inkább a fejét vesztett egyén idegeinek hatásaként, mert egyébként az áldozatok száma sokkal több lett volna. Legnagyobb baj volt az, hogy málhás lovak, sőt háts lovak is nagyrészen elvesztek.

Augusztus hó 28-án reggel látható volt a tegnapi pánik szomorú színhelye: szétört járművek és azok alkatrészei, málhás állatok hordozó kosarai, lovak tetemei, stb., a faluból csakis a tűzhelyek és kémények csupasz maradványai, a faból épült házak teljesen hamuvá égtek.

6 h-kor a hadosztály északi irányba nyomul elő, szóbeli parancs értelmében az ezred jobb oldalvéd, menetvonala Osada-Wysokietől keletre a magaslatok Gielzew mentén.

Elővéd fél II. zászlóalj Bellosics Károly százados parancsnoksága alatt;

főcsapat 1200 lépésre: fél II., III, és I. zászlóalj, ütközetvonat;

utóvéd 1 szakasz Vaskó István százados parancsnoksága alatt 6 huszárral.

Menetvonal: Osada-Wysokie keleti magaslatairól Wysokie—Gielzew mentén.

Jobb oldalvéd fél század 216 ◊ Gielcew keleti szegélye, bal oldal-biztosítás mozgó járőrökkel.

Felderítésre egy szakasz lovasság Krzecenow—Zalkiew—Wysokie területén 10 h 40'-kor főcsapat élével M. H. Jozefintól északra az útkeresztezést éri el és ekkor értesül, hogy a tőlünk jobbra előnyomuló 90. gyalogezred Autonowkánál ellenséges gyalogságot és tüzérséget tüzzel rajtaütve meglepte, mire azok menekülésszerűen visszavonultak.

11 h 12'-kor ezred elővédje Gielcewtől délre fekvő magaslatokat éri el, oroszok a 284 ◊ magaslatot gyengébben megszállva tartják, saját lovas járőrök a községben és az attól keletre fekvő erdőből tüzet kaptak; ellenséges gyalogság fedezékek kiemelésén dolgozik.

12 h-kor az elővéd Gielcew községet és 284 ◊ magaslatot harc nélkül birtokába veszi, az ott megállapított gyengébb ellenséges erők visszavonultak, valószínűleg felderítő járőrök lehetnek.

14 h-kor Gierniaknál fekvő magaslatok is birtokba vétetnek, a harc-alakzatban előnyomuló Bellosics félzászlóaljnak sikerült 2—3 zászlóalj erejű visszavonuló orosz oszlopon tüzzel rajtaütni. Krzecenowban esetleg benrekedt ellenségnek elfogására a II. zászlóalj kirendeltetett, a III. és I. zj. pedig a Gierniaknál lévő magaslatokat szállta meg.

14 h 30'-kor ellenséges tüzérség ezredet tűz alá veszi, mire a támadás Krzecenow irányába megindul.

Alig éri el a II. zászlóalj Krzecenow déli szegélyét, ahonnan az oroszok fehér zászlócskákat lobogtattak, hirtelen a községtől északra lévő szélmalom irányából hatalmas tüzérségi szorótüzet, majd gyalogsági tüzet is kap. Erre az I. és III. zászlóalj erélyesen támogatására siet és sikerül 15 h 15'-kor a községet elfoglalni, majd mindkét szárnyra beérkezett 15. honvéd gyalogezredbeli támogatással az előnyomulás a falutól északra az erdős területig folytattatik. Az oroszok visszavonulnak, üldözésre zászlóaljanként két század rendeltetett ki. Az erdőben az oroszok még egy rövid ellentállást megkísérelnek, de az est beálltával tovább visszavonulnak.

19 h-kor az ezred kötelékeinek rendbehozatala céljából az erdős területről Gierniak község melletti magaslatra vonatott vissza ahol étkezés után táborba szállt.

E napi harcokban megsebesült tisztek: Vaskó István, Borza Béla százados, Reidner Béla főhadnagy és Nedőczy zászlós.

Augusztus hó 29-én az éjszaka a tegnapi est helyzetben nyugodtan telt el.

6 h-kor a táborhelyén reggeliző ezredet keletről Walentynow irányából az orosz tüzérség srappell tüzzel meglepi, amely nagy zavart idéz elő, a tábor teljesen széjjel ugrott. Csakhamar azonban a rend ismét helyreállítattott, a dandár parancsnoka Cvrček Ferenc tábornok azzal nyugtatta meg a legénységet, hogy hisz a saját tüzérségünk tüzel, amire azok a fegyvergulákhoz visszatértek.

Rendezés után az ezred támadási alakzatba csoportosul keleti irányba.

8 h-kor saját tüzérség elhallgattatta az ellenséges tüzérséget és a hadosztály intézkedése szerint ezred hadosztály tartalék Krzecenow községtől délre, arccal keletnek.

Az egész nap különös esemény nélkül telt el. 19 h-kor a sötétség beálltával az ezred ismét Gierniakhoz vonatott vissza, ahol az előző napihoz hasonló módon éjjelezett. Krzczonowtól északra állott saját erők is (15. h. gy. e.), onnan a déli magaslatokra vonatott vissza.

Augusztus hó 30-án 7 h-kor a 74. honvéd gyalogdandár intézkedése alapján az ezred Krzczonowtól délre védelmi állást vesz fel (vázlat szerint). Ellenséges tüzérség az ezredet egész napon át tűz alatt tartotta, gyalogsági harc nem volt.

Augusztus 28—30-iki harcokban veszteség: 11 halott, 76 sebesült, 72 eltűnt. Tisztek közül az említettek kívül Csiby Kálmán főhadnagy sebesült; Pribill Sándor szdos, Szathmáry Zsigmond t. hadnagy, Wojaczek Gyula tart. zászlós betegek.

Augusztus hó 31-én 7 h-kor a hadosztály északi irányba támad. A 74. dandár Krzczonowtól a 270 Δ -nél Olszanka—Majdan—Chmielre vezető út mindkét oldalán a 276 Δ -ra. Ezred második harcponal a jobbszárny mögött.

9 h-kor a támadás megindul a 270 Δ magaslatot sikerül elérni, a továbbjutás azonban a hatásos ellenséges tüzérségi tűz következtében lehetetlen volt. Ezred zöme Krzczonowtól délre a magaslaton.

Helyzet egész nap változatlan, nyugatra az erdőben és Piotrkow irányában erős zaj egész nap.

19 h-kor tüzelés enyhül, majd sötétség beálltával teljesen megszűnik; az egész dandár éjjelezésre a tegnapi helyre rendeltetik vissza.

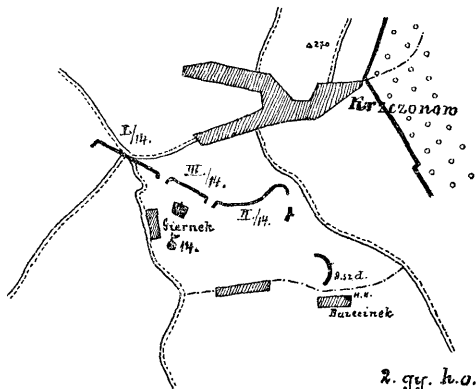
20 h-kor ezred 270 Δ magaslatra ellentámadásra rendeltetik, ahova biztosított menetben elindul és 21 h 30'-kor a magaslatot megszállja.

22 h 30'-kor újra Gierniakra rendeltetik vissza, oda éjfélkor érkezik be és étkezés után ott is éjjelezik.

Szeptember hó 1-én 6 h 45'-kor adja ki a 74. dandár intézkedéseit a támadásra 270 Δ —Olszanka—Chmiel—276 Δ -ra.

Az ezredparancsnok intézkedik: „Támadás! elérendő szakaszok a) Olszankától délre fekvő magaslat, továbbá Piotrkow déli szegélye és Piotrkowetz közti magaslat; b) Chmieltől délre fekvő erdőszegély; c) Chmieltől északra fekvő 272 Δ -os magaslat, délnyugatra 276 Δ és Piotrkow közepétől keletre fekvő magaslat.

I., II. zászlóalj első harcponal, III. zászlóalj 2-ik harcponal a jobbszárnyon kívül, és pedig:

Legenda: a saját jobbszárny és a 2. h. o. visszavont állása miatt 1200 x úr támadt, ennek kitöltésére a 9. szd. Gyalogjárőrök jelentése szerint ellenséges gyalogoszlopok kelet-kelet-északi irányból előnyomulóban. Ellenséges járőrök Krzczonow erdőből figyelnek. A jobb-oldal veszélyeztetve van, dand. tart. egy része H. H. Bazecinek tájékán volna készenlétbe helyezendő. Összekötötetés jobbról-balra felvéve.

Krzczonow—Olszanka úttól nyugatra az I. zászlóalj, attól keletre a II. zászlóalj.

Csoportosítás Krzczonowtól délre fekvő magaslat mögött felveendő“.

Miután a jobb szomszéd 2. hadosztály előreláthatólag csak a déli órákban éri el Gielczew patak vonalát, a saját hadosztály támadása elhalasztatott és az előnyomulás megkezdéséig jelenlegi helyzetben marad.

12 h-kor adott jelre a támadás megindul, amidőn ezred Krzczonowtól délre fekvő magaslatra felér, erős ellenséges tűzérési tűzzel árasztatik el; saját tűzérés a tüzet viszonzza.

13 h 30'-kor az első harc vonal Krzczonow községen átjutott, ellenséges srappell tűz igen erős, a veszteségek egyre szaporodnak;

15 h-kor a faluból kiérve már az oroszok gyalogsági tüzelésének hatása is érezhetővé válik, mindazonáltal fokozatosan sikerül a 270 Δ magaslatot és az attól nyugatra fekvő erdő sarkát birtokba venni.

16 h-kor a második harc vonalban lévő III. zászlóaljnak is sikerül Krzczynow községen átjutni és az attól keletre elterülő erdőbe húzódni.

Az ellenséges tűzérési és gyalogsági tűz fokozódik, a veszteségeink igen nagyok, szakadatlan előreszökkeléssel ennek dacára sikerült ezrednek a 270 Δ -en túl fekvő gerincre is feljutni. A III. zászlóalj hasonlóképpen erős harcban áll Lipniak környékén az erdőben. Az I. zászlóalj az olszankai úttól nyugatra levő erdőbe elhúzódik nyugat felé, ahol a harc mindinkább hevesebbé válik.

19 h-ig tart ezen véres küzdelem, a sötétség beálltával csillapodni kezd, majd csak elvétve lehet hallani gyalogsági tüzet.

Ezredtörzse egész idő alatt a II. zászlóaljnál tartózkodott.

20 h-kor a kötelékek rendezése megkezdődik, a csapatok elért állásaikban azok kiépítéséhez kezdenek, a lőszer kiegészítették és az étkezés kiosztatik. A sebesültek Krzczonowra szállíttatnak, halottak eltemettetnek, éjjelezés az elfoglalt állásokban.

E napi harcokban esett el Krzczonowtól északra Soós János százados, a 7. század parancsnoka is, amidőn zászlóaljtalálékot képező századját előre vezette srappell repeszdarab homlokán halálosan találta.

Szeptember hó 2-án 7 h-kor a 74. dandár parancsot ad a támadás folytatására, megkezdésére jel: Krzczonow északi kijáratánál lévő szélmalom felgyújtása.

9 h-kor a támadás megindul, mihelyst az előnyomulás megkezdetik, irtózatossá tűzérési, gyalogsági és géppuskatűzzel árasztják oroszok az egész előnyomulási területet el, ami egész napon át szakadatlanul tartott. Az előnyomulás már csak egyenkénti előreszökkeléssel volt lehetséges; lassú, igen fáradtságos előreküzdéssel sikerül ezrednek Olszankáig jutni. A veszteségek igen nagyok, minden tartalék már fel van használva.

Az I. zászlóalj az Olszankától nyugatra elterülő erdőbe húzódott el, ahol leghevesebben tombolt a harc.

Az ezred bal szárnyán az I. zászlóalj területén már a 8. menet ezred két százada — az ezred jobb szárnyán pedig a 15. gyalogezred egyes részei is — harcba vettek.

A sötétség beálltáig dúl ezen elkeseredett szívós küzdelem, a rajvonalak már teljesen megirtkultak.

19 és 20 h közt a harc újból feléled, a puskaropogás megélénkül, Olszanka felől egyes emberek, majd egész rajvonal részek özönlnek hátrafelé és egyesek vad futásban keresnek menedéket. Sikerül azonban erőyes fellépéssel, némely esetben kiméretlen erőszakkal hamarosan a szeptember 1-én kiemelt állásokban a további visszavonálást feltartóztatni és rendet teremteni. Időközben a beérkezett jelentések szerint megállapították, hogy az oroszok Olszankánál csak kisebb erővel mentek ellentámadásba át; tekintve hogy az ott küzdő csapatok már napok óta állanak szakadatlanul kemény harcban, az élelmezés hiányos és gyenge volt, sőt már a lőszer is elfogyott: nem lehet csodálni, hogy az emberek idegzete teljesen megrendült és ez okozta a visszavonulást. Tény, hogy napok óta az étkezés csak napjában egyszer, az is az éjféle órákban volt kiszatható, lőszerpótlás pedig a pusztító tüzelésben lehetetlenné vált.

Az 1. zászlóalj ezen napon a harcviszonyokból kifolyólag az ezredtől elkülönítve a Szakál Pál 15. gyalogezeredbeli őrnagy csoportjának rendelkezését alá az Olszankától nyugatra elterülő erdőben.

A csoport reggeli órákban az erdő szegélye mentén észak felé húzódtott el. Dél előtt Vargha János főhadnagy az 1. századdal ritka rajvonalban keleti irányba küldetett azon feladattal, hogy az igen ügyesen leplezett orosz állásokat állapítsa meg.

16 h-kor a csoport parancsnoka a zászlóaljat Lux Lajos szds. parancsnoksága alatt Olszankától északra rendelte az országút és erdő átvágásához. Alig indul a kijelölt helyre el, északkeleti irányból erős puskatűzet, kiabálást és saját roham kürtjeleit hallja, mire Lux százados zászlóaljával kelet felé azonnal támadásba megy át; mintegy 15 perc múlva roham támogatására a csoport parancsnokságától is parancsot kap.

A zászlóaljtól balra a 73. dandár csapatai rohamoztak, ezekkel azonban az összeköttetés még felvéve nem volt; jobbra a közvetlen összeköttetés meg volt.

Alig haladt a zászlóalj az irtott erdőben 400 lépést, midőn hirtelen arcbn és jobb oldalról erős keresztűzbe jutott. Ennek dacára a támadás tért nyer, különösen szép példával járva elől Tóth Béla főhadn. százada, melyet bátor parancsnoka személyesen vezetett előre.

Az arcbn lévő orosz állásokat jól lehetett látni, de a jobbszárny elleni oldalzó orosz leplezett állások nem voltak felfedezhetők. Saját tüzéség ezen harcterületre egy lövést sem tett, a zászlóaljnak géppuskás osztaga pedig máshelyen volt beosztva.

Mindezen felette kedvezőtlen viszonyok dacára a zászlóalj az ellen-séget 500 lépésnyire közelítette meg, a további előnyomulás azonban már nem volt tanácsos, mert a baloldalba kiküldött járőrök jelentése szerint a 73. dandár rohama nem sikerült és azok visszavonulóban vannak, a jobb szomszéd századokkal pedig az összeköttetés megszakadt.

Igy azután az esti sűrűületkor a zászlóalj az országútig visszavonult, ott a kötelékek rendezettek és az összeköttetés is a csoportparancsnokkal újra felvételtek.

Lux Lajos százados feljegyzése szerint egész éjjel lehetett hallani a sebesültek jajveszékelését és többen segélyt nem kaphatván, öngyilkosok lettek.

Szeptember 3-án 4 h-kor érkezhettek be a konyhakocsik J. H. Olszanka közelébe és az előző napi étkezés, úgyszintén a kenyér kiosztatott.

7 h-kor, amidőn az eredeti zászlóalj kötelékek helyre lettek állítva, az ezred II. III. zászlóalja előző nap este elfoglalt állásaiban maradt — míg az I. zászlóalj, mint ezredtartalék — a 15. hgye. balszárnya mögé rendeltetett.

A hadosztály további támadása e napon nem folytatott, ellenben ezredünk jobb szárnya ellen az oroszok 11 h 30'-kor 2—3 gyalogezreddel átkaroló támadást intéznek; nehéz harcok és igen súlyos veszteségek szenvedésével derék honvédeink több rohamot sikeresen visszavernek.

18 h-kor az I. zászlóalj a dandár parancsára az ezredhez bevonul; a zászlóalj is teljesen ki volt merülve, 2 és fél nap óta étkezést nem kapott, a legénység csakis 1—1 húskonzervet fogyasztott el, vizet ugyanennyi ideig szintén nem ivott. Létszáma körülbelül 500 fő volt, fele idegen alosztályoktól való, Lux százados, Tóth Béla főhadnagy és összesen még két tartalékos tisztje volt: szakaszparancsnokok, altisztek és egyévi önkéntesek. A zászlóaljnak segéd tisztje, kürtöse, orvosa és jelentő lovasa nem volt. Egyetlen általános térkép állott rendelkezésre és delejtű segélyével indult el Lux százados rendezetlen csapatával esőben, koromsötétben erdős terepen, a tűzvonalal párhuzamosan haladva. Midőn az elővéd az erdőt elhagyta, egy ellenséges srappell robban felette, 3 ember holtan marad, a zászlóalj parancsnoka pedig megsebesül.

Tóth Béla főhadnagy vette át a zászlóalj parancsnokságát és vezette rendeltetési helyére. Oda beérkezve még az éj folyamán a zászlóalj harcba lépett, nagy része elesett vagy megsebesült, kis része pedig fogságba kerül, utóbbiak között sebesülten vitéz parancsnoka, Tóth Béla főhadnagy is. A zászlóaljból alig maradt 200 fő meg.

Szeptember hó 4-én és 5-én az oroszok átkaroló nyomása következtében állandó ingadozó harcokkal ezred Krzczonowra vonult vissza.

Szeptember hó 6-án ezred Tarnawkánál állásban, ekkor láttunk először német szövetséges csapatokat. Délután a 8. menetezred maradványa az ezredbe beosztottat.

Este előnyomulás Ursulin felé. Az élelmezés állandóan igen gyenge, pld.: 170 ember 80 húskonzervet és kenyeret kapott.

Szeptember hó 7-én kora reggeli órákban Ursulintól keletre fekvő állásokban egy közös hadseregbeli ezred lett felváltva. Oroszok egész napon, de különösen a délutáni órákban nehéz tüzérséggel tüzelnek állásainkra. A sekély földözékekbe hatoló füst és por még a lélekzést is igen megnehezíti. Ellenséges gyalogság nagy távolságban csoportokba gyülekezik, egy szakaszvezető a 2. századtól 10 lövést ad 1700 lépésről egy csoportra le, látcsövön megfigyelés szerint abból 19 embert lőtt ki. (Sajnos neve ismeretlen.)

Délutáni órákban — egy tűzszünet alkalmával — a 2. századot Petrikócz 15. h. gy. e.-beli hadnagy géppuskás osztagával sűrítette és tüzelni kezdett az oroszokra; pár perc múlva az orosz tüzérség ezen osztagot harcképtelenné lőtte. Nemsokára ugyancsak egy 15. h. gy. e. belüli hadnagy igyekszik az ezredünk állásába jutni, mielőtt a gerince

felért volna, az előtte lévő század parancsnoka, Lux Lajos százados értesíteti, hogy maradjon tartalék viszonyban. Ennek dacára nevezett hadnagy szakaszát a rajvonalba vezette és amidőn ott észrevette, hogy helyszűke miatt embereit el nem helyezheti; nekirohant az ellenségnek, másodpercek alatt a szakasz megsemmisül, csak a sötétség beálltával tudott a parancsnoka mintegy 5 emberrel az állásba visszajutni.

17 h-kor közöltetett a csapatokkal, hogy József főherceg hadserege 24 óra múlva beérkezik és a döntés 48 órán belül várható. A legénység nagy lelkesedéssel veszi ezt tudomásul, azt hitték 48 óra alatt a háború sorsa eldőlt és ők hazamehetnek!

Sötétség beálltával a rajvonálnak tudomására adatik, hogy az oroszok az ezred által megszállott kúpra, amelyre egész nap szívosan tüzeltek, az éj folyamán támadni szándékoznak (valószínűleg foglyok vallomása alapján). Minden ember puskáját kezébe tartva várja a támadást.

22 h-kor tömegek kiabálása hallható, a hangzavar mindinkább közeledik saját állások felé, majd tisztán hallani lehet, hogy az oroszok „előre“, „éljen“, „hurra“ szavakkal félre akarnak bennünket vezetni. Mintegy 300 lépésnyire közeledtek már állásainkhoz, amidőn rajvonalkunk pusztító gyorstűzzel fogadja a támadókat. Síri csend következett be, majd nemsokára hallható az orosz tiszték buzdító szavai, majd midőn ezzel célt érni nem tudnak, egész tisztán hallható korbácsütések patognak. Ilyen eszközökkel vitték az oroszok előre a tömegekbe összehúzóított csapataikat. Később ismét magyar szavakat hallatva kísérik a közelítést meg, erre pár perces saját tüzelés elfeledtetni velük a csellfogásra betanult idegen szavakat és anyanyelvükön Istent hívják segítségül.

5. Visszavonulás Urszulin—Zkrzaw—Janow—Ulanow—Nowosielec—Slezaki—Plavo—Hochenbach—Wola—Plawska—Zabranie—Olesnon át a Nida torkolatig. (Szeptember 8—26).

Szeptember hó 8-án délelőtt a helyzet változatlan, az ezredtől jobbra néhány km-nyire egy nem magyar hadosztálynál az oroszok áttörtek és így saját hadosztály átkarolással veszélyeztetett. Ebből kifolyólag elrendelik a visszavonulást. Eleinte a legénység nem akart visszavonulni, több helyen tisztjeikhez azon kérelemmel fordultak, hogy: „hadd jöjjön a muszka, ha tud — minek menjünk hátra.“ A közeledő veszélyről felvilágosítottak és a visszavonulás megkezdett.

Futóárkok ásására idő nem volt, így az állások elhagyását az oroszok észrevették és tüzéségükkel erőteljes tüzelést kezdtek csapatainkra, majd a gyalogsági tömegei indultak üldözés céljából meg.

Visszavonulásnál természetesen a kötelékek teljesen összekeveredtek, mindenki a kötelékre való tekintet nélkül emberi ösztönétől vezérelve a kevésbé veszélyeztetett területet kereste.

Egy erdőn áthaladva a 2. század parancsnoka Lux százados Ghyczy Zoltán alezredesától a 74. dandár azon parancsát kapja, hogy az összegyűjtött legénységgel a közelben húzódó terephullám megszállandó;

ezen csoport további visszavonulását csakis a dandár parancsnokság külön parancsára folytathatja.

A dandár zöme a hullám mögött. Az ellenség felöli lejtén kezdett tömegekbe gyülekezni. Ekkor érkezett Lux csoportjához a 74. dandár parancsörtisztje egy újabb rendelkezéssel Ghyczy alezredes részére. Amint Ghyczy alezredest a térképet mutatva lóhátról tájékoztatja — a parancsörtiszt arca át lett löve, lova megbokrosodott és magával ragadta lovasát.

Következő percben már az orosz gyalogság feltűnik a bozótban és ugyanekkor érkezik a csoporthoz Bardio főhadnagy százada erősítésül.

Alig kezdi saját csapat a tüzelést meg — az orosz tüzérség a gyülekező dandár tömegeit erőteljes srappelltűz alá veszi; vége volt ott azonnal a rendnek, mindenki a belátható veszélyeztetett területről a magaslat tulsó oldalára igyekszik jutni.

A dandár csapatai hátrafelé özönlének — a fedező Lux csoport mindinkább érzi az ellenség közvetlen nyomását, a dandártól jelzett parancs ezen rész visszavonulására nem jön.

Az utóvéd biztos fogságba jutását kikerülendő, Lux százados saját kezdeményezéséből elrendeli csoportjának a visszavonulást. Egy mélyedés kihasználásával sikerül az utóvédnek az oroszok elől kitérni, alig pár száz lépés áthaladása után találkozik a csoport Formanek ezredes, ezredparancsnokkal, aki gyalog a kertek leple alatt figyel a történeteket. Ekkor érkezik oda vágóban Bellosics százados is és jelenti az ezredparancsnoknak, hogy jobbról át vagyunk már karolva, itt maradni lehetetlen, egyúttal felajánlja lovát az ezredparancsnoknak, ezt Formanek ezredes nem fogadja el.

Az oroszok rajvonala ekkor holt térbe jut és így sikerül az utóvédnek a hatásos tűz körletéből szerencsésen kijutni.

Az orosz tartalékok zárt vonalban tüzelnek ugyan, de hatása igen csekély.

Az utóvéd visszavonulása közben számos német csapattestekhez tartozó sebesültet vesz fel, a nehéz sebesülteket pedig géppuskás lovakon igyekszik megmenteni. Majd egy német őrnagy csatlakozik mintegy 30 emberével oda és szomorúan mutatja, hogy az egész dandárból csak ennyi maradt meg.

Élelmezés két nap óta nem volt, csakis répa az egyedüli élelmi cikk.

Szeptember hó 9-től a visszavonulás folytattatik Andrzejowon — az első ütközet színhelyén — át. Itt láthatók az első elesett hősök sírhelyei, melyet azóta a lakosság körülkerített és a fa keresztekkel mellett egy-egy fehér zászlócskával díszített fel. A tiszték kilépnek és elhunyt bajtársaik sírjától búcsút vesznek.

Janowon áthaladva a kocsik ezrei láthatók táborozva. Ezek azt várják, amíg a járművekkel túlszűfolt egyetlen dorongúton a Tanew mocsarainak áthaladására sorra kerülnek.

Ezred az éjjelt az út mellett elterülő erdőben töltötte, egész éjjel hallható a lovak ütlegezése, kiabálás és káromkodások, amellyel a zűrzavarban visszajutni igyekeznek a járművek; az út fákiyákkal és lámpásokkal kivilágítva az ott lefolyt jelenetekkel felette misztikus képet nyújtott.

Egy alkalommal Lux százados és Bittera főhadnagy századai — mint utóvéd — egy erdőszegélyen helyezkedtek el az esetleges üldöző

ellenséges meglepetést ellensúlyozandó. Amint a két századparancsnok az esős időben a terepet szemrevételezi, lovasokat lát feltűnni s eleinte nem lehetett kivenni, hogy ellenség-e, vagy saját csapatbéli? Később állapítják meg magyar beszédet hallva, hogy saját embereink lehetnek — majd felismerve nyitraivánkai polgári fuvarosokat, akik a mérhetetlen vonatoszlop végéről jutottak előre olyaténképen, hogy a lovak szerszámját levagdosva — ellenséges tűzben — lóra ülve elvágtaztak. Egyébként ezen utóvédnek különös szerepe ez alkalommal nem jutott, mert mint később kiderült, az ellenség felé még egy teljes saját ezred is állott a visszavonulás fedezése céljából. A hely pontosabb megjelölése térkép hiányában nem jelölhető meg.

Szeptember hó 13-án éri ezred el a San vonalát és Nowosielecen laktáborba száll. Augusztus hó 21-ike óta ez volt az első éjszaka, melyet az ezred tető alatt tölthetett.

Szeptember hó 14-én a zászlóaljok létszáma részint egymás között kiegyenlítve, részint pedig a menetalakulásokkal kiegészítve 800 fő lett.

11 h-kor parancs folytán az I. és II. zászlóalj készütségi állást vett fel Nowosielectől északkeletre azon célból, hogy az előtte elhelyezkedett és a visszavonulást fedező közös hadosztály rendelkezésére álljon. Az ezred ilyen helyzetben éjjelezett — beavatkozásra nem került sor.

Szeptember hó 15-én általános visszavonulás Jata—Citowlas—Brzoza—Spien át Rusinowska-Wolára.

Szeptember hó 16-án 1 h 30'-kor érkezett ezred Rusinowska-Wolára be, étkezés elfogyasztása után már 5 h 30'-kor visszavonulás folytatattik Huta Komarowska—Kacakin át Dabrowicára, hova 14 h 30'-kor beérkezik. Itt egy 15 honv. gyalog ezred menetzászlóaljával egészítetik ki és ezzel a hadilétszámot eléri. Az ezred laktáborba száll, a 8. századot Jadachyra tüzérségi fedezetül rendeli ki.

Szeptember hó 17-én 2 h-kor éjjel felriasztás, majd a kapott parancs értelmében Chmielow felé előnyomulás és attól délnyugatra elterülő erdőnél 4 h-kor biztosított megállásba megy át. 6 h-kor vett újabb parancs szerint északkeleti irányba az erdő szegélyig előre nyomul és ott védőállásba helyezkedik.

17 h-kor érkezik ide be a sandomierzi ütközetben már részt vett erősen megfogyatkozott 62. menetzászlóalj Bethlenfalvy Gyula alezredes parancsnoksága alatt és a tábori ezredbe beleolvad.

Éjjelezés az elfoglalt állásokban.

Szeptember hó 18-án 4 h-kor visszavonulás folytatattik Dabrovicán át Kol. Padewre; 11 h-kor beérkezve az I., III. zászlóalj Bahnlowka pataknál állást vett fel, II. zászlóalj ezredtartalék a község északi szegélyén. Éjjelezés ezen helyzetben.

Szeptember hó 19-én 5 h-kor további visszavonulás délnyugati irányba — ezred II. zászlóalja a dandár utóvédje.

18 h-kor átkelve a Wislokán Plawora beérkezés és ott pihenő. Éjjel 24 h-kor felriasztatik ezred és parancsot kap a Wislokán újból átkelve Borki és Bobicho községek között utóvéd állást elfoglalva másnap reggel 6 h-ig ezen állásban fedezni a dandár visszavonulását.

Szeptember hó 20-án 1 h 30'-kor az utóvéd állás elfoglaltatott: I. és III. zászlóalj első harcvonalba — II. zászlóalj tartalék a közép mögött. A csapatok beássák magukat, oroszok időnként óriási fényszórókkal világítják be Wisloka keleti partján elterülő tereprészt. Úgy látszik az ezredet fel nem fedezték, mert semmiféle támadási kísérletet nem tettek.

6 h-kor visszavonulás Plawo felé, ott a Wislokán átkelve a híd felégettetik és az ezred Schönangeren át Hohenbachra déli 12 h-kor érkezik be.

Szeptember hó 21., 22. és 23-án laktáborozás Hohenbachon, több ízben ezred készülségi helyzet felvételére felriasztatott, de beavatkozásra sor nem került.

A zászlóaljak felváltva Wola-Pflawskánál a megáradt Wisloka partját tartják megszállva, a folyó mintegy 30 lépés széles és igen sebes folyású. Oroszok szemben a keleti parton, éjjel-nappal állandó gyalogsági tüzelés, sebesülés azonban alig fordul elő, miután a sűrű füzes a fedett közlekedésre igen alkalmas volt.

Szeptember hó 24-én 6 h-kor visszavonulás folytatatik Bren Osuchowski át Zbrniere. Az oroszok az utóvéd századainkat Wola-Pflawska község elhagyása után erőteljes tűzérési tüzzel árasztják el (Rosztóczy Emii főhadnagy megszámllása szerint pár percen belül 173 lövés adott le). Lux Lajos százados az utóvéd parancsnoka a harcalkatban lévő századokat oszlatja és Hohenbach község tornyát irányul adva a községet jelöli ki gyülekezőhelyül. Körülbelül 25—30 perc mulva az egész zászlóalj a gyülekező helyen már rendezés alatt — egyetlen fő vesztesége sem volt.

Zabrnierre érkeve ezred a keleti szegélyén lévő majornál utóvéd állásba rendelve — ott magát beássá északról a 73. dandár, délről egy Landwehr hadosztály biztosító részei csatlakoztak.

Szeptember hó 25-én 2 h-kor visszavonulás tovább folytatatik, az utóvéd észrevétlenül a sötétség leple alatt hagyja helyét el. Szakadatlan pihenő nélküli menet Radwanon át Olesnaig, ahova 11 h-kor érkezik fáradtan be; laktáborozás Olesnán és Zwikowon.

Szeptember hó 26-án 4 h-kor további visszavonulás, ezred a hadosztály főcsapatába besorolva Zelechow—Siedlosowice—Wietrzychowice—Jadowniki-mokren át Zaborowra, ott laktáborbaszállás és éjjelezés.

6. Előnyomulás Iwangorod felé. (Szept. 27.—október 22-ig).

Szeptember hó 27-én 4 h-kor összpontosított felállításban a gyülekező helyen sorakozott ezrednek kihirdtetett, hogy a *további visszavonulás beszüntetve*; a hadosztály új feladata a Visztulától nyugatra elterülő terepszakaszon északi irányba előnyomulni. Ezred a hadosztály főoszlopába besorolva 11 h-kor Jagodnikinél átkel a Visztulán és ismét orosz területre lép át; onnan menet Piotrowice—Piotrkowice—Mistrowice—Ksanyn át Kocinára, beérkezés oda 20 órakor este.

Előttünk egy kozák hadosztály volt jelezve — összeütközésre sor nem került.

Szeptember 28., 29. és 30-án II. és III. zászlóalj Kocinán tartalékban, az I. zászlóalj Ghyczy Zoltán alezredes parancsnoksága alatt a Nida partra előretélva. Az időjárás igen kedvezőtlen, esős.

Október hó 1-én 6 h-kor előnyomulás Ottrow—Szerbokow—Bodrychowice—Zagorzayn át: I. és III. zászlóalj Zborowra — II. zászlóalj kikülönítve Wlosnawicere; a két csoport önállóan magát zárt előőrsökkel biztosította.

Október hó 2-án 9 h-kor menet Piestrezec—Wojeczán át Chrzanow Szczeglinre — ott laktáborozás;

Október 3-án további előnyomulás Beszaván át Polaniecre — laktáborozás;

Október hó 4-én előnyomulás folytatása Trzianka—Osieken át Loniowra. 14 h-kor beérkezve a 7. század azonnal hírszerző különítményül rendeltetik ki a Loniowtól északra fekvő magaslatokra azon feladattal, hogy az ott jelzett ellenség erejét és helyzetét állapítsa meg. A század feladatát teljesítve (kozák előcsapatok voltak) 20 h-kor bevonul és az addig készülségben állott ezred laktáborba száll.

Október hó 5-én 4 h-kor feliasztás és biztosított menetben elérte ezred a 73. dandár csapatai által Koprzywianka patak mentén már biztosított vonalat — onnan szélességben és mélységben tagozódva előnyomulás Pikary—Debiany vonalába, ahol a kiutalt védőállásba magát beásta.

Sandomierzi ütközet.

17 h-kor érkezik a hadosztály parancsa, hogy a sandomierzi hídfő birtokbavétele tüzetvén feladatai ki, ezred a sandomierzi műúttól délre Obrazow-on át támad.

Harchoz csoportosítás: I., II. zászlóalj tűzvonalban bal szárnyával a műútra támaszkodva, III. zászlóalj ezredtartalék a közép mögött.

A támadás 17 h 30'-kor megindult, ezredtől jobbra a 15. h. gy. e. s ehhez csatlakozva jobb szárnyal a Visztulára támaszkodó 100. népfőlkelő dandárnak kellett ésszakkeleti irányba támadni.

A 15. honv. gyal. ezred előnyomulása megkésétt, miből kifolyólag az ezred és a 100. nfk. dandár között mintegy 1500 lépés kiterjedésű űr támadt. Ennek dacára a tűzvonalba rendelt saját I. és II. zászlóalj a sötétségben megállapodás nélkül nyomult előre és 19 h 30'-kor jobb szárnyal Mylcziany községet érte el.

Itt kezdődött a hídfő műszakilag berendezett elő öve, hol az ezred erős gyalogsági tűzzel lett fogadva. A széles drótakadály-övvel biztosított orosz rajvonal saját rajvonaltól 80—100 lépésre lehetett. A terep itt mocsaras, süppedékes volt, különösen az I. zászlóalj előtt, ahol az emberek helyenként hasig gázoltak a posványban. Ezen helyzetében az ezred megállott.

A népfőlkelő dandár felé támadt nagy űrben a koromsötétség következtében az összeköttetés felvehető nem volt és így ezred a népfőlkelő dandár csapatait néhány száz lépéssel megelőzte. Midőn a körívszerű ellenséges védővonalban az orosz össztűzek fénye felvillant — a

hátrább lévő népfőkelő dandár bal szárnya tüzelni kezdett, s így saját ezred jobb szárnya — különösen pedig a zászlóalj tartalék oldal-, illetve hátból tűzbe került. Ennek következménye lett, hogy úgy az I. zászlóalj, valamint az ezredtartalék (III. zlj.) is kénytelen volt egy hátrább fekvő mély útba visszafutva fedezést keresni, ahonnan a népfőkelő dandár parancs-örtisztjével közvetített intézkedés folytán ezen csapatok Obradow községben gyülekeztettek.

A tűzvonalban lévő saját ezred többi hat századának ennek dacára, bár veszteségekkel, sikerült tért nyerni és a roham a népfőkelő dandár előbbre jutott részeivel együttesen megindul. A népfőkelő dandár tüzérsége ezalatt a Wisztula hidat tartotta erős tűz alatt.

Az orosz állásokba betört saját csapatok további előre jutása most ismét megakadt és ott álló tüzharc fejlődik ki, időközben azonban az előre jutott többi saját csapat tüzhatása, különösen egyes részek oldalzó tüze következtében az egész vonalon az oroszok *október hó 6-án* 2 h-kor a futóárkaikon keresztül a hídő erődítményeiből visszavonultak.

Virradatkor az akadályok eltávolítása után a népfőkelő dandárral együttesen ezred előnyomul és 6 h-kor Sandomierzet szakadó esőben, bőrig átázva birtokába vette.

A bevonulás oly meglepően történt, hogy a visszavonuló oroszok még abban is megakadályoztattak, miszerint a Wisztula hidat felrobbanthassák, aminek a későbbi hadműveletek alatt igen nagy fontossága volt (utánzállítás gyors lebonyolítása).

Ezred a nap további részét és az éjszakát laktáborban töltötte, több tiszti beszállásolási helyen még orosz tisztek pipere cikkei is találtattak, olyan meglepően kellett összecsomagolniok.

Október hó 7-én a San és Wisztula közé szorult oroszok üldözése céljából 9 h-kor ezred átkel a Wisztulán és 13 h-kor Sokolnikre érkezett, ott 17 h-ig készenlétkben; majd Gorzicére irányított, ahol már a hadosztály többi csapatai, valamint több közöshadseregbeli csapattestek gyülekeznek. Gorzicére csak a késő éji órákban érkezett ezred be, mert a vonattorlódások következtében sok időt kellett vesztegetni, az utakon kívüli terep pedig járhatatlan volt. Az éj hátralevő része az út mindkét oldalán töltetett el, légénység étkezést nem kapott, miután a konyhakocsik elmaradtak, lakosságánál pedig ilyen tömegek összeszorulásánál élelmiszerről szó sem lehetett. Ekkor lehetett már a légénység legyengülését tapasztalni — az emberek le voltak soványodva, a kimerültség következtében többen eszméletüket veszítették el.

Október hó 8-án 6 h-kor ezred parancsot kap Sadowie Δ 154-en át a San töltés birtokbavétele céljából támadni. Az előnyomulás igen erős ellenséges tűzben folyt le, veszteség azonban aránylag csekély volt (3 halott, 15 sebesült).

Délfelé ezred a San töltését Wrzawiknál elérte és ezen község, valamint Glinik közötti szakaszban állásba helyezkedett; feladata volt általában megakadályozni, hogy az oroszok átkeljenek. Ezen állásban maradt *október hó 16-ig*.

Ismételen kilátásba helyeztetett, hogy saját erők a Sanon átkelést ki fogják erőszakolni — így október 13-ról 14-re éjjel tervezetett egy

Október hó 20-án 11 h-kor riadó, utána menet Aleksandrow Dluga Wolán át I. és III. zászlóalj Nowára — II. zászlóalj pedig Wiesre. Beérkezés esti 20 h-kor. A koromsötétség, a nagy eső és a szállások nagy részének a poroszok által történt lefoglalása következtében a menet igen fáradtságos, az elhelyezés pedig felette gyenge volt.

Október hó 21-én 7 h-kor további előnyomulás Lipskén át Katarzynowra, ott 12 h 30'-tól 14 h 30'-ig készütségi állás a községtől délkeletre, majd a helyzet tisztulása után laktáborozás a községben.

Október hó 22-én 1 h 30'-kor felriasztás — hadosztály főoszlopába beosztva menet Baranow—Kotza—Bazyczka—Lawecka—Helena—Korusowon át a radomi műút felé.

9 h és 10 h közötti időben Chotzától északnyugatra, amidőn a hadosztály parancsnok törzsével a menetoszlop mellett ellovagolt és egy domb mögött eltűnt — a menetoszlopot a Visztula keleti parttól az oroszok gyalogsági osztályokkal árasztották el. A nagy távolság ellenére a fáradt lövedékek néhány sebesülést okoztak. Az orosz tüzéség már csak elkésve lépett működésbe és csak a menetoszlop végét vehette tüze alá.

15 h-kor az ezred pihenő és étkezés céljából Korusowtól keletre gyülekezett; még jóformán a legénység le sem tette a szerelvényt, máris újabb parancs érkezik: Ignaczowtól keletre az erdő szegélynéi készütségi állást felvenni azon célból, hogy Nasilow felől Gora Pulawska felé támadó 73. honvéd gyalog dandár harcában részt vegyen.

17 h-kor ezred a kijelölt helyet elérte, miután 10 h-ig beavatkozásra nem került a sor Tomaszowra, az I. zászlóalj pedig Sosnowra menetelt és ott éjelezett.

7. Sosnow—Gora Pulawszkai csata.

(Iwangorod.)

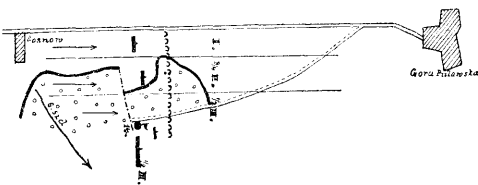
Október hó 23-án 6 h-kor a II. és III. zászlóalj is Sosnowra menetelt, hogy ott a támadáshoz csoportosuljon.

8 h-kor a csoportosítás: I., II. zászlóalj tűzvonal, III. zászlóalj ezredtartalék a jobb szárny mögött. Támadási irány Sosnow—Gora Pulawska bal szárnyal a műút mentén.

A tűzharc hamarosan megkezdődik, de az orosz túlerővel szemben az előnyomulás lassan haladt előre. Az orosz tüzéség igen élénk tevékenységet fejt ki és igen jó eredménnyel működik (a radomi műút a belövésre kiváló támpontul szolgált neki). Ezredben a veszteségek súlyosak, ennek dacára sikerül az előretolt orosz csapatokat visszavonulásra kényszeríteni és este már az állásaik birtokba vétetnek.

Támadás lefolyása vázlat szerint:

Még 8 h 30'-kor a 6. század a jobbról támadó népfelkelő zászlóalj támogatására kirendeltetett.

A vázlaton elért állásokban éjjelezik az ezred.

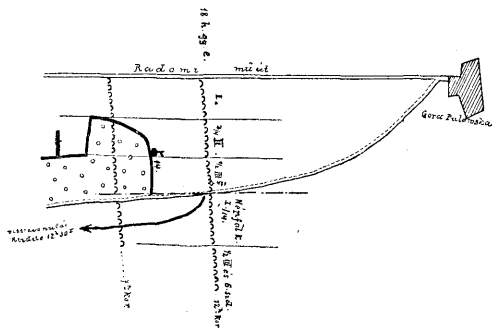
Október hó 24-én 7h-kor a támadás Gora Pulawska felé megújul, dacára annak, hogy az éj folyamán az oroszok tetemes erőket vontak át a Visztula bal partjára.

Ezrednek létszáma a 23-iki veszteségek következtében 60%-ára apadt le — mégis sikerül még 1 km tért előre nyerni.

A délelőtti harcokban a legalább négyeszeres túlerőben lévő orosz gyalogság — és a fölényesen jelentkező ellenséges tüzérségi tűz következtében az ezred igen nagy újabb veszteségeket szenved, déli órákban már eredeti létszámának 20—25%-ra apad le, a még meglévők pedig teljesen ki vannak merülve.

12h 30'-kor a visszavonulás nyugati irányba elrendeltek; vázlat alábbi:

A 23. és 24-iki harcokból részletek: Lux Lajos százados feljegyzése: „Sötét este volt 23-án, amidőn közölvé lett, hogy az ellenség visszaveretett. A zászlóalj 1., 2. és 4. százada Sosnow községbe rendeltetett, ahol helységi táborba kellett szállni. A 3. század Rosztóczy Emil főhadnagy parancsnoksága alatt tüzérségi fedezetül Zurawieniec majorban helyezkedett el.

Egy német nemzetiségű orosz polgár kalauzolta a zászlóaljat; a faluhoz érve 300—400 lépésnyire élénk puskatűzet és rohamot hallunk — egy orosz járőr meg lett támadva. A faluban embereket nem találunk, Mihályi István százados az 1. és 4. századot elhelyezte és a község fennmaradt részét századomnak (2-ik) utalta ki. Egy köépületet a mellette lévő nagy pajtákkal szemeltem lakóhelyül ki. A házba lépve különös szagot érzünk, az ablakok nyitva, a helyiségek üresek.

Egy honvédem jön ekkor be és jelenti, hogy az istállóban sok házi állat van, embert azonban seholsem tudnak előkeríteni; az egyik szobába belépve a padló fel van tépve, ugyanekkor jön be egy másik honvédem, szuronyos puskáján egy véres ing és jelenti, hogy azt a ház mögött találta. Alantos tisztem egyike mindezeket felette gyanusnak tartotta. A következő szobában a padlásajtó nyitva, majd az utolsó helyiségben a pincebejárat nyílása tárva-nyitva; a falon egy ingaóra még jár, tehát kétségtelen, hogy vagy ellenséges katonaság, vagy a házbeliek nem régen távozhattak el.

Ezek után már valamennyi alantosomal a lakóhelyet gyanusnak vélte és azt is példázgatták, hogy a többitől feltűnő ház alá is lehet aknázva, vagy csapdául másként előkészítve; egyhangúan az átköltözködést javasolták. Ebbe azonban bele nem mentem, hanem tüzetesen újból átvizsgáltam személyesen a helyiségeket, egyúttal átkutattattam a szomszédos házakat és melléképületeket is, laktábor őrségeket állítottam ki, egy szakaszt pedig készülségbe helyeztettem. Az éj minden baj nélkül telt el.

Másnap (október 24-én) reggel alantosom felkelt és jelenti, hogy a házbeliék előkerültek és teát kínálnak, amit el is fogadtunk szívesen, mert 36 órája nem étkeztünk melegeget. A házbeliék német telepítvényesek voltak — az éjszakát egy veremben töltötték, honnan elsőnek az anya merészkedett előbújni, mert fázó csecsemőjét melegebb helyre akarta vinni. Tőlük hallottuk, hogy házuk két hét előtt a németek segélyhelye volt és így kerültek oda véres ruhadarabok.

Nemsokára gyalogsági lövedékek fűtyülnek az udvar felett — egy küldönc jelenti, hogy az ezred többi része is a községnél van — a riadó elrendeltetett, századparancsnokok az ezredparancsnokhoz!

A kiadott harcintézkedés értelmében századom balszárnyával a Radom—Ivangorod-i műútra támaszkodva támad Gora Pulawska felé.

Harchoz fejlődve megkezdetik az előnyomulás, — ellenséges nehéz tüzérség a század előnyomulási területét erőteljesen lövi, ez súlyosan érinti századomat, mielőtt azonban a szórási területbe érkezünk — az orosz tüzérség örömlőkre a tüzet beszünteti.

Az ellenséges állásokat mintegy 1400 lépésre megközelítve az orosz gyalogság megkezdte tüzelését, — egyik ember mellett megsebesül, összeesik és éktelenül elkezd kiabálni. Hogy a többiek figyelmét erről eltereljem, gyúnyosan odakiáltom feléje: „aki ennyire tud kiabálni, annak semmi baja nem lehet!“ (a sors megbosszult ezért, amint azt később leírom). Erre a sebesült gyorsan egy fához sietett, elővette zsebtükrét és köztöni kezdte az arcát.

Egy dombra felérkezve a 18. honvéd gyalogezred egyik századát látom az én századom részére kiutalt helyen; felkeresem ezen század parancsnokát, aki közölte velem, hogy parancsa van a 14. ezred beérkezése után visszamenni ezredtartalékához. Nyílt harcban való felváltásról (nappal) eddig nem hallottam, de miután láttam, hogy adott esetben ez lehetséges — belenyugodtam.

Gondot okozott azonban, hogy legénységem a felváltott 18-as század visszatérését bizonyára félre fogják magyarázni; küldöncök útján értesítettem tehát szakaszparancsnokaimat, ezek pedig közölték a legénységgel, hogy nem visszavonulásról, hanem felváltásról van szó. Ez rendben és veszteség nélkül meg is történt.

A támadásunk tért nyer, az ellenség előttünk húzódó domb tetején helyezkedett el, mihelyt előnyomultunk, erőteljes gyalogsági tüzellel árasztottak el, de valahányszor saját tüzérség lövedéke állásaik közelébe csapódott be, tüzelésüket beszüntetve pillanatnyilag fedezékükbe behúzódtak. Az előreszökéléshez ennél fogva ezen pillanatokat igyekeztem kihasználni.

Erősebb tüzérséggel jelen esetben gyors és olcsó sikerhez juthatunk volna! — Ami azonban nekünk hiányzott, az bőven megvolt az oroszoknál, — lövéseik sűrű vonalainkban nagy pusztítást okoztak. A németek által készített kis lövészteknőkben elhelyezkedett csatárainkat egymásután csapták ki a becsapódó orosz granátok — többeket pedig teljesen széjjelmarcangolt. Sűrű srappellőtűzben, a füstfelhők fedezete alatt szököltek embereim előre.

A tartalékok szakadatlanul sűrítik rajvonalamat, mi által az túlsűrű lett és ez okozta a felette nagy veszteségeket. Hiába volt minden e tekintetbeni ellenintézkedésem, a tartalékok előreözönlését nem tudtam meggátolni.

Mint az első harcokban, úgy itt is beláttuk, hogy nyílt terepen erős és beásott éber ellenséget tüzéség támogatása és előkészítése nélkül legyőzni nem lehetséges. A támadó gyalogsági tömegek csak a veszteségeket növelik — a védőt magukban megrendíteni képtelenek.

A déli órákban a zászlóalj küldönce útján parancs kézbesítettik, hogy a harchelyzetről vázlatot terjesszek be. Egy vastag fa tövében szerkesztettem azt meg, aláírni akarván a balról elterülő erdőből bal térдем fölé lövést kaptam. A vázlatot elrejtve, egész testemben megmerevedve mozdulni sem vagyok képes és a fellépett rettenetes fájdalmak következtében a mai első sebesültem — kinek jajveszékélését kigunyoltam — kiáltásait jóval felülmúlva, ordítani kezdtem.

A merevgörccsök szerencsémre rövid idő múlva megszűntek, a vázlatot aláírtam és hű embereim támogatásával a segélyhelyre jutottam.

A harci zaj egész éjjel tartott, a sebesültek sűrűn érkeztek a segélyhelyre és hozták felváltva a kedvező és kedvezőtlen híreket. Ezzel, akik ott voltunk, némileg tájékozva lettünk a legapróbb részletek helyzetéről és ekkor azt a benyomást nyertem, hogy talán célszerű volna egy tisztet a sebesültek kihallgatásával megbízni és azt az ezredparancsnoksággal közölni; ezen módszer talán megkönnyítené a részletes harchelyzetről való tájékozódást.

A segélyhelyről erős puska- és ágyútűzben indultak el a sebesültszállító kocsik. A hadosztály egészségügyi intézettől már csak lóháton menekülhettem meg, ekkor saját csapataink már visszavonulóban a hadosztály egészségügyi intézetén túl.

A visszavonulás megkezdésekor sebesült meg súlyosan Formanek Lázár ezredes, az ezred parancsnoka is és orosz fogságba esett. Ugyancsak ekkor esett el Jámbor Ferenc őrnagy, Nagy Pál százados, valamint több ezredbeli kiváló tiszt.

Spáda Gyula százados leírásából:

„Az ezred II. zászlóaljának harcai Nowo-Alexandrow (Ivangorod) előtti csatában 1914. október 25—26.

Október 24-én Lucina környékén az élen lovagló hadosztályparancsnokságtól egy parancsörtszt útján a következő parancs érkezett: „Bármilyen történik, a menet zárt oszlopokban folytatandó! Szigorú menetfegyelem tartandó fenn.“

Kevéssel réa menetoszlopunk a Visztula keleti partján levő ellenséges állásokból nagy tavolságról oldalozó tüzet kapott, a velünk párhuzamosan menetelő Milalcsics dandár oszlopa pedig oldalzó ellenséges tüzéségi tűzben haladt előre. A legénység kiváló szellemét bizonyítja, hogy a sebesülések ellenére a zárt menetoszlopban a menetfegyelem könnyűszerrel volt fenntartható.

Geyer Miklós 4. honvéd táborigyűs ezredbeli századostól tudom, hogy javaslatot tett, miszerint a közelben uraló domb mögöl az ellenséges veszteségeket okozó úteget eredményesen lőhetné. Erre azon pa-

rancsot kapta, hogy osztályával a tüzelést kezdje meg, — de olyan módon, hogy a menetelő oszlophoz mielőbb ismét csatlakozhasson. Nevezett százados, akinek társaságában lovagoltam, kijelentette előttem, hogy a mocsaras homokos talajon a lemozdonyozás és a tüzeléshez szükséges tényezők megállapítása után kénytelen volt — bár tüzéségek ritkán kínálkozik ilyen kedvező állás — lövés nélkül ismét felmozdonyozni, nehogy a menetoszlopból elmaradjon.

Piskorow elérése után zászlóalj az ezred kötelékében Tomaszow községben szállásoltatott el.

Hírek e napon az ellenségről: „Csekély számú lovasság (mintegy 80 lovas) a Tomaszow körüli erdőkben, ezek széjjelugrasztására a hadosztálylovasság rendeltetett ki. Biztosítás laktábor őrségekkel.“

Október hó 25-én 5 h-kor riadó, laktábor őrsök erősen tüzelnek. Az ezred a falu közepén menetoszlopban gyülekezik, a gyalogsági lövedékek a falu alatt füttyülnek. Biztosított menet Sosnowra, melyet 7 h-kor ezred eléri.

9 h-kor vett hírek szerint oroszok kisebb osztagai az éj folyamán a Visztulán átkeltek — a 73. saját dandár eredményesen nyomul előre saját tüzéség az egyedüli Visztula-hidat sikeresen lövi.

Ezred parancsa: „Támadás! I. és ettől jobbra II. zászlóalj tűzvonal! Tartalék $\frac{1}{2}$ III. zászlóalj (Helc százados) a jobbszárny mögött — $\frac{1}{2}$ III. zászlóalj pedig a közép mögött.

Irány balszárny a műút!“

12 h-kor dacára a több oldalról jövő gyalogsági- és hatásos majdséges tüzéségi tűznek, ezred folytonosan tért nyer,

Helc Gyula százados a magávalragadott 6. századdal és sebesültámadó orosz csapatot visszaveti, egyébként az ellenség helys. Dr. Veres tekben felderítetlen.

Sötétség beálltával az oroszok állásaikat a 14. néprész folytat-Bellosics csoportjának sikeres fellépése folytán kiüritik. 23 h-kor ezen Lázár ezredes az ezredtörzsével a kiüritett orosz ütegállásokban gyalogkedik el és a további erdőparcellákba való előretörésre parancvissza-

A II. zászlóalj e napon 300 orosz foglyot ejtett — köztük ki, német altisztet, ki az ezredparancsnok elé vezetettvén, térdre borulva, következőket mondja: „Uram, Önök azt hiszik, hogy szemben kevés orosz van. A Visztulán 6 hid veretett és azon délutántól kezdve szakadatlanul kelnek át csapataink, menjenek vissza, én is német vagyok, borzasztó, hogy mi fog itt holnap történni!“

Az időközben megbetegedett és másnap a hordágyon megsebesült Schmidt Kálmán őrnagy helyett a zászlóalj parancsnokságát Kochanowszky Ede százados vette át (szintén megsebesült).

A zászlóalj a vett parancs értelmében az erdőparcellákban előnyomul. A kötelékek helyreállításra és a foglyok gyűjtése körül Putnik Béla százados igen nagy és értékes tevékenységet fejtett ki. Kisebbsztagokat gyakran személyesen vezetve sikerül neki másnap reggelig az erdőparcellákat egy kis rész kivételével — ahol a 6. század körletében egy gyengébb orosz osztag körülzároltatván nem akarja magát megadni — megtisztítani.

Reggel az oroszok erősebb támogatást kapva, az őket körülfogó 6. századot parancsnokával együtt elfogták.

A lőszerhiány mindinkább fokozódik, a legénység 48 órája nem étkezett, a lőszervivő máhásállatokat részint megtalálni nem lehet, részint elpusztultak.

Erről az ezredparancsnokságnak jelentés tétetik. A veszteségek mind nagyobb mérvet öltenek, tartalékok égetően szükségesek, [éppen az ellenkezője, mint az ezred I. zászlóaljánál, ahol a folyton. sűrűsítő tartalékok csak a veszteségeket növelik (nyílt terep)].

A zászlóalj ezen jelentésére parancs: „Erélyesen támadni! összes rajvonalak és tartalék is! Jobbszárnyam rohamozott és tért nyert!”

Az erdőparcella sarkán álláspontom előtt pár lépésnyire Szolcsik József törzsrőrmester géppuskás osztagával kiválóan viselkedett. Puska-irányzóját egy találat éri, mire ő azonnal helyébe ugrik s felfedezvén az ellenséges tüzérség fogatlovait, azokat pár másodperc alatt teljesen széjjel-ugrasztotta. Rövidesen azonban egy gránáttalálat géppuskáját pozdorzává lövi és hős parancsnoka is áldozatul esik. A másik géppuska ugyancsak elnémul — összes kezelő legénysége elpusztult.

Az állásaink telve vannak elesettekkel és sebesültekkel, az orosz tüzérség szaporán szedte áldozatait. Szolcsik törzsrőrmester hős teteme a helyszínen marad.

A bajtársi önfeláldozás és a baráti áldozatkészség ragyogó példája állán Sándor zászlós, a Teremtő nemcsak szép testtel, hanem gyönyörű mosárral is megáldotta. Spáda százados e tekintetben a következőket írja

21 lékszem Léván a közönségtől való bucsuzásodra, emlékszem, vallott. „Könyv hölgyek — kiknek egyesületi titkára voltál — szeretet-

Októberkal és meghatottságtól remegő ajkakkal csokrot nyújtottak után még a fárvák gondozójának, Léva város tanácsosának. Szegény segédkezett, olták-e volna akkor, hogy csak fenkölt emlékedet fogják

Októberi?

vonulás, snownál az erdőparcella sarkán a helyzet mind válságosabb lesz, azután állunk egymáshoz, csak szemünk kérdik némán: ki fog innen élve táborulni? Putnik százados fedezéket ását, részletekben készül el benne

egyesek férőhelye, sorra helyezkednek el benne Kochanowszky, Putnik százados stb., még egy hely kész; mi azonban nem mozdulunk, hanem vagy 5 percig vitatkozunk, hogy ki foglalja azt közülünk el. Végül Putnik százados reánk szól és én engedve a felhívásnak, ott elhelyezkedem. Alig ugrok azonban a fedezékbe be, egy könyörtelen granát csap előbbeni helyemre be és Bellán zászlóst agyonüti.“

10 h 45'-kor a zászlóalj következő jelentést teszi az ezredparancsnokságnak: „Rajvonalba a veszteségek igen nagyok, tartalék nincs és nem pótolható. Szolcsik törzsrőrmester elesett, mindkét géppuskáját ellenséges granát elpusztította. Bellán zászlós granáttalálat következtében szintén elesett. Lőszer elfogyott, pótlás nincs. Erősítés égetően szükséges. Kochanowszky százados.“

12 h 30'-kor ezredparancsnokság válasza: „Önök rémképeket látnak! a 73. dandár támadása diadalmasan érvényesül, erősítés meg van igérve, az minden pillanatban beérkezhet. Kírtani! Formának ezredes.“

Pedig, mint utólag kiderült a 73. dandár ekkor már visszavonult. Rajvonalunk az előreözönlő ellenség nyomása következtében — különösen pedig a lőszerhiány miatt — visszaszorított.

Sosnow községben, mely részben lángok martaléka lett, segélyhelyünk személyzetével és mintegy 300 súlyos sebesülttel, önfeláldozó ápolás közben orosz fogságba jutott. Ugyanekkor került orosz fogságba Formanek Lázár ezredes, ezredparancsnok is súlyosan megsebesülve.

Október hó 25-én éjjel 1 h-kor az elcsigázott ezred roncsait a 48. és 76. közös gyalogezred felváltotta.

Nem sokáig tart a pihenés és rendezkedés, mert a hajnali órákban az oroszok a közös ezredeket visszaszorították és 9 h-kor saját ezred is visszavonult nyugati irányba. Napközben meg-megállapodva fedezékeket ásattak ki (valószínűleg az utánunk jövő csapatok részére).

8. Visszavonulás Huta Nova—Grabowiec—Ostrowiec—Opatów—Konary—Smaniawice—Malaszczycze—Ulina.

(Október 26—november 7.)

A visszavonulás az erdős terep leple alatt egész délután tartott és az est beálltával az ezred Lagow és Laguszow községig jutott. Ott megállapodván a megmaradt 600 főnyi roncs gyülekezett, rendeztetett, majd a falu előtt magát beásta.

Sosnow községben az ezred segélyhelye az összes súlyos sebesültekkel és az egész személyzettel: Dr. Bóna András ezredorvos, Dr. Veres Pál főorvos, Cserey tábori segédlelkész stb. orosz fogságba került.

Október hó 26-án: Lagusownál a nap folyamán a befejeződött, az ellenséges tüzérség és gyalogság csak gyéren háborgat ezen munkálatokat. Szürkületkor a balra elhelyezkedett 13. honvéd gyalogezredet az oroszok megrohmozták, állásukat áttörték és a faluba visszaszorították. A faluban igen makacs zür-zavaros közeli harc fejlődött, majd a község fel lett gyújtva és a 48., valamint a 76. közös gyalogezred közbelépésével az oroszok visszaszorították, az ezred pedig elhagyott állásait ismét visszafoglalta.

Rosztóczy Emil főhadnagy feljegyzései:

„Az iwangorodi nagy ütközetből visszavonulva október hó 26-án kis létszámú zászlóaljammal Lagow község közvetlen keleti szegélyén ástam be magamat. A kora délutáni órákban itt-ott az oroszok előnyomulása volt látható, zászlóaljammal 1800—2000 lépés távolságra tüzeltem reájuk, amire az előnyomulást beszüntették.

Az esthomály beálltával a 76. közös gyalogezrednek kellett bennünket felváltani, amely ezred 16 h-kor érkezett a községbe be.

17 h-kor már sötétség beállta után a tőlünk balra lévő 13. honvéd gyalogezredet az oroszok áttörték, majd váratlanul minket hátba fogtak, erre úgy saját, valamint a 76. közös ezrednél óriási zür-zavar keletkezett.

Telefonösszeköttetés sem az előljáró parancsnokságokkal, sem a szomszéd csapatokkal nem volt, mert a zászlóalj telefonszervei az előző napi ütközetben részben elestek, részben eltűntek.

A teljes tájékozatlanságban, a sötétségben és az óriási lármában kiigazodni nem tudván felgyújtattam a falut, amely az erős szél következtében rövid idő alatt lángokban állott. Ezen világításnál láttam, hogy az oroszok mögöttünk csoportokban harcban állanak a 76-osokkal, saját ezredbeli légénység pedig fejvesztetten ide-oda futkos. Erre a szembenálló oroszokkal egy századot visszahagyva, a többi három századommal hátrafelé szuronyt szegezve az ott harcoló oroszok ellen rohamra mentem. Ezen váratlan fellépésünk következtében a mögöttünk lévő orosz erők megfutamodtak.

A 13. honvéd gyalogezeredtől ott talált mintegy félszázadnyi csapatot összegyűjtettem és egy főhadnagy parancsnoksága alatt a község átkutására és jobbszárnyam biztosítására rendeltem.

Ugyanekkor azonban az oroszok is a visszahagyott századomat már arcban megrohamozták, mire újból a legnagyobb pánik keletkezett és a légénység kezdett visszaszaladni. A legnagyobb erély kifejtéssel és buzdító szavakkal sikerül a három századomat és a 76-osoktól még egy fél századot is megállítani, de miután éreztem, hogy ez csak pillanatnyilag sikerült — nagyobb távolságra szavakkal elhatni lehetetlen: a mellettem lévő két kürtőssel „roham” jelet fuvatok. A hatás csodás erővel nyilatkozott meg, a légénység felém tömörül és rohamozva pár perc alatt az oroszok számos halott és sebesült visszahagyásával megfutamodnak.

21 h körül a harc megszűnt, az ellenség áttörési szándéka kudarcot vallott.

Október hó 26-án 2 h-kor hajnalban zászlóaljam felváltatott és miután még a falu utcáin fekvő saját és orosz sebesültek elszállításában segédkezett — rendezkedés céljából visszavonattott.“

Október hó 27-én 3 h-kor rövid megállapodás, majd további visszavonulás, az ezred 9 h-kor Hutanowa községet elérte, itt 18 h-ig pihenő, azután további menet Pozdarowára, hova 24 h-kor éjjel beérkezve laktáborbaszállás.

Október hó 28-án délnyugati irányba visszavonulás folytatatik, az est folyamán elért helyen ezred beássa magát és teljes készütségben ott éjjelezik.

Október hó 29-én 6 h-kor további visszavonulás az egész nap, valamint éjjel szakadatlanul folyik;

Október hó 30-án Okalina községben ezred hadosztálytartalék.

Október hó 31-én 5 h 30'-kor visszavonulás folytatatik, 13 h-kor beérkezés Lopatnora, ott laktáborbaszállás.

November hó 1-én 7 h-kor indulva, 13 h-kor ezred Ogledowra ér, ott laktáborba száll.

November hó 2-án 6 h 30'-kor további visszavonulás Kucharya, oda beérkezés 17 h 30'-kor. Laktáborozás.

November hó 3-án a népfelkelő ezred maradványa ezredbe osztatik be.

A védelmi munkálatok serényen folynak, e célra a sappeur század hosszúnyelű szerszámot bocsájt az első vonal rendelkezésére. A tartalékból 1—1 század felváltva az első vonalban dolgozik.

14 h-kor Helisz Béla és Gnóth Emil tart. zászlósok 1—1 szakasszal felderítésre rendeltetnek ki Jangrot és Glanow irányában. Nevezettek még az nap este bevonulnak, jelentéseik szerint néhány kozák járőrön kívül egyebet nem állapíthattak meg.

November hó 12-én a tegnapi felderítés megismétlésére Fekete Ödön nfk. hdgy. és Allersdorfer Ferenc zászlós 1—1 szakasszal rendeltetik ki; az ellenségről ez nap sem sikerült pontosabb adatokat szerezni, megállapított azonban, hogy oroszok Glanow—Posebla vonalát még át nem lépték.

November hó 13-án a hadosztályparancsnokság közzé teszi, hogy a trónörökös a hadseregparancsnoksághoz érkezett és tolmácsolta a legfelsőbb hadúr üdvözlét az 1. hadseregnek.

A felderítés folytatására Szobi Andor zászlós Sucha Gorka irányába, Fizely Imre zászlós pedig Jangrot Glanow irányába küldetett ki.

November hó 14-én a 37. hadosztály parancsnokságot a trónörökös meglátogatta és a csapatokat további kitartásra buzdította.

Szobi és Fizely zászlósok felderítése szerint Glanow községben nagyobb kozák csapatokat állapítottak meg, a magaslatokon pedig ellenséges gyalogság is észleltetett.

Ujabb felderítésre Czigler Mór tart. hdgy. és Tóth Béla zászlós rendeltettek ki.

Tóth Béla zászlós naplója szerint: „A tegnapi péntek és 13-ika igazi peches nap volt részemre. Sötét este kapom a parancsot: azonnal indulni egy szakasszal Jangrot felé Czigler hadnaggyal.

Közbe még a saját állások akadályain farkasvermein, úttalan-utakon és sötétben kellett haladnunk; a göncölszekérből és a fiastyúkból alig tudtuk a keleti irányt megállapítani. Igaz, hogy a 6 kilométeres utat 3 óra alatt tettük meg, az út vége pedig kegyetlen volt: a hirtelen kiásott fedezékeinkben a szél még jobban sivitott, a 4 fok hideg pedig, mely időben először kellett az éjt szabadban tölteni, borzasztó volt.

Egy rajt (15 honvéd) küldtem előre a falut átkutatni, de sem jelentést nem küldött, sem vissza nem tért. Magam mentem tehát néhány emberrel a faluba és tekintve, hogy új harcosokat vittem magammal, én mentem jó példaadással előre. Egyszerre lónyerítés! „Ez kozák ló“ mondják embereim. Megnyomtam jó villamos zseblámpám gombját és ennek fényénél minden kétséget kizárólag megállapítottam, hogy egy jámbor civil deres lóra akadtunk. Persze rögtön felkel tettük gazdáját a „Panyét“, aki jámbor lengyel vala és mint mondotta ő itt még kozákat nem látott.

Tényleg akkor és a következő napon sem láttunk orosz előcsapatokat és csak november 15-én délután illetve éjjel tüntek fel az első ellenséges járőrök.

Mindezekről jelentést küldtem az ezredparancsnokságomnak, honnan azon parancsot kaptam, hogy szakasszommal vonuljak be.“

November hó 15-én a már napok óta északkeleti és déli irányból hallható ágyúdörgés közeledik a felderítés szerint az oroszok már állásaink közelében vannak, de nem támadnak.

Este saját tűzérség erőteljes tüzelést nyit meg, melyet azonban az oroszok nem viszonznak.

Újabb felderítésre dr. Tordon Vince és dr. Pély Géza népfőlkelő hadnagyok rendeltettek ki

November hó 16-án: Támadás! az ezred I., II. zászlóalj Jangrot birtokbavétele céljából, a III. zlj. dandártartalék az ezred közepe mögött. A támadás a jobb szárnyon kezdődik és saját ezred csak akkor kezdi meg, ha a 14. hadosztály balszárnya már elindult.

Saját ezred azonban megkezdte a támadást, mielőtt a 14. hadosztály még előnyomulását megkezdte volna; ezen hadosztály a nap folyamán egyáltalában nem is támadott ennek folytán a mi ezredünk és a magával rántott 13. honvéd gyalogezred elszigetelt támadása nem sikerül és a saját csapatok délután folyamán kiinduló állásaikba visszavonulni kényserültek.

Spáda Gyula százados leírása ezen támadás lefolyásáról:

„November 15-én a II. zászlóalj parancsnoka Bellosics Károly százados az egybehívott századparancsnokok előtt a következő parancsot adja:

„Ellenség előttünk Jangrot község szegélyén állást foglalt.

Saját csapataink a Krakó ellen intézett orosz támadás ellensúlyozására támadnak, mely tűzérségi előkészítés nélkül holnap reggel 8 óra-kor, a cs. és kir. 14. hadosztályhoz csatlakozva indítandó meg.

Irány a Jangroti templom, 5., 6., 7. század rajvonal, 8. század zászlóalj tartalék a közép mögött.

Csoportosítás holnap délelőtt be legyen fejezve.“

A század (6-ik) másnap, november 16-án a csoportosítást felveendő még virradatkor a vonal mögé rendeltetik és a rajok egy magasságban egyenként szakadozva hatoltak észrevétlenül a saját drótakadályon keresztül, az elől fekvő mélyedésben pedig rajvonalba fejlődve a 14. hadosztály előnyomulását bevárando, megállottak.

8 h-kor jelentem, hogy a szomszéd hadosztály nem támad, fedezékeiből füst száll fel. Erről a helyszínen megjelent zászlóaljparancsnok is meggyőződött, azonban a helyzetről jelentést téve, parancsot kap az észleltektől függetlenül a támadás megkezdésére.

Az ezred jobb szárnya és a 14. hadosztály balszárnya közötti térközre vonatkozólag az ezredparancsnokságtól alábbi parancsot veszem:

„A most létező hézag az előnyomulás alkalmával szűkülni fog, egyelőre a meglevő tartalékok által lesz célszerű kisebbiteni. Fekete s. k. ezredes.“

Erre a következő parancsot adom ki: „Grossmann zászlós szakaszával hosszabbítsa meg az előtte mintegy 3—400 lépésre lévő Medzich-radszky szakasz jobbszárnyát a lehető legnagyobb kiterjedéssel, azután az ide mellékelt vázlatba rajzolja be a látható helyzetet. Spáda s. k. főhadnagy.“

A támadás a rajvonalba rendelt 2 szakasszal megindul, 2 szakasz tartalék a jobb szárnyon kívül.

A század előnyomulás közben a jobbszárnyról tüzéségi és gyalogsági tüzet kapott. Látva, hogy a kérdéses térköz mindinkább nagyobbodik és az ellenséges tüzelésből ítélve a jobbszárnyam egészen fedetlen, saját elhatározásból a támadó ezredem jobb szárnyának biztosítására attól elváltam és a jelentkező túlnyomó ellenséggel a tűzharcot felvettem, a tartalék szakaszokat pedig erősítés céljából fokozatosan rajvonalba rendeltem.

A század az ellenségtől közép távolságra nyílt terepen 13 h-ig kitartott, a veszteségek folyton növekedtek, Pazar Zoltán hadnagy fejlövést kapott.

Az ezred a délelőtt folyamán Jangrot község felét rohammal bevette, 13 h-kor azonban rendezetlenül visszavonulni kényszerült. Kevéssel ezután a századhoz érkező járőr szóbeli parancsot ad át a zászlóaljtól, melynek értelmében századom is vonuljon vissza.“

Tóth Béla zászlós naplója: „November hó 16-án dandártartalékban voltam, tegnap estem át a tűzkeresztségen; általános érzésem az, mint a leckére nem készült diáké: drukkol és várja az óra végét jelző csengetést! Nem féltem, de kellemetlenül éreztem magamat.

Délben érkezik a parancs: „12. század töltse ki a hézagot (körülbelül 240 lépésnyit) az ezred és a szomszéd hadosztály (14.) között Jangrot déli részén.“ Két szakasz rendeltetett ki — közte az enyém is — e célra, de a köd oly nagy volt, hogy ezredünket még csak láttuk, de a szomszéd hadosztályból semmit sem. Az oroszok oly élénken tüzeltek reánk, hogy rövid időn belül tetemes veszteségeink voltak és az orosz lövedékek irányából ítélve már-már félős volt, hogy oldalba lettünk véve. Ekkor a köd hirtelen felszállott és örömmel állapíthattam meg, hogy a saját és a 72. közös ezred közötti területre jutottunk, de az úr nem 240, hanem több mint 1200 lépésnyi lehetett.

Az oroszok észrevéve a térközben való elhelyezkedésünket, pusztító tüzelést zúdítottak reánk. Azonnal elrendeltem, hogy a csatárok egymástól 15 lépés térközt igyekezzenek felvenni, hogy így az úr némiképp kitöltessék, miután azonban több altisztem megsebesült; magamnak kellett oldalt futva rajvonalamat rendezni. Majd századparancsnokomnak helyzetemet vázolván jelentést tettem, melyre azonnal még két szakasz, majd később a 15. honv. gyalogezredtől egy zászlóalj érkezett be támogatásomra, hogy az úr kitöltessék. Eredménye meg is lett, mert az oroszok áttörési kísérlete meghiúsított.“

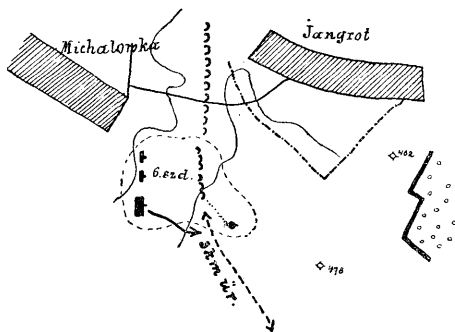
November hó 17-én a támadás hasonló viszonyok között megisméltetik Jangrot—Sucha—Chelm irányában. 11 h 20'-kor a dandárparancsnokság a 12. századot összeköttetésül beveti a 14. II. zászlóalj és a 14. hadosztály közé.

12 h-kor a III. zászlóalj többi századai a 13. honvéd gyalogezred balszárnyára rendeltetnek.

A 12. század a 14. II. zászlóaljjal és a 15. honvéd gyalogezreddel összevegyülve részt vesz a Jangrot ellen intézett esti és hajnali rohamokban.

Spáda százados feljegyzései: „A támaaaás 10 h 40'-hor a tegnapihoz hasonló viszonyok között megisméltetik. Kezdetben a 14. hadosztály

és saját csapatunk jobbszárnya között ismét körülbelül 3 km térköz van és az ott elhelyezkedett saját osztagok igen gyengéknek látszanak.

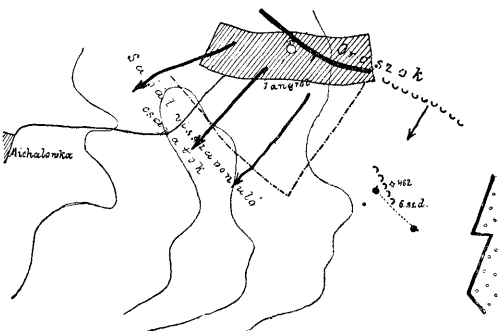
Századom arcból és oldalból erős ellenséges tűzben, tüzérségi tűz hatása gyengébb. A jobb szárnyam biztosítására egy járőrt rendeltem ki, melynek feladata: megállapítani a 72. gyalogezred bal-szárnyát és erősebb ellenséges támadást idejekorán jelezni.

Nap folyamán sikerül fokozatosan az ezreddel együttesen tért nyerni, délután folyamán századom 426 $\odot$ -ot éri el és azt mindaddig tartja, amíg a visszavonuló ezre-

dünk a michalowkai állásokat el nem éri. Sötétség beálltával a század és fokozatosan, a kínálkozó fedett utak kihasználásával heves ellenséges tűzben megkezdí a visszavonulást és 18 h-kor eredeti kiinduló helyzetébe visszaérkezí. A 14. hadosztály ezen támadásban nem vett részt.“

Vázlat a délutáni helyzetről:

Tóth Béla zászlós naplójából: „November 17-én volt az igazi ütközet. Kötelékek összekeveredve, saját embereimből alig 3—4 volt velem; éjjel kapom a parancsot, hogy Jangrot községet birtokba kell venni; a végrehajtásból is hajnal lett. Ekkor esett el derék századparancsnokom, Hafner Rezső főhadnagy, aki legelsőknek gyűjtötte fel a község legszélső

házát, amelynek világítása tüzérségünknek értékes támpontul szolgált. Háztól-házra előreküzdve dúl a harc és küzdelem, egyszerre beleszól az orosz tüzérség is, rengeteg granáttal és srappellel árasztva el a községtől északra fekvő területet, ahova én is jutottam. Ugyanis a falu házainál velem tévesen azt közölték, hogy a községben beljebb már annyi saját csapat van, hogy ott felesleges lennék. Ebből kifolyólag a még ismeretlen északi oldalba nyomultam összeszedett szakaszommal előre és olyan szerencsések voltunk, hogy az orosz tüzérség lövedékei mind mögöttünk csapódtak le, szakaszomnak veszteségei csakis gyalogsági lövésektől voltak.

Az orosz fedezékeket előttem mintegy 1600 lépésnyire fedeztem fel, gyanus volt azonban, hogy a falu felől is kaptam lövéseket; először azt hittem, hogy a 15-ösök néznek bennünket muszkának, de mikor régi önkéntes barátom, Ringwald zászlós (a 13. h. gy. ezredtől) géppuskás osztaga hátulról, a falu felől kapott ellenséges tüzet, azonnal egy rajt odairányítottam, míg szakaszom fennmaradó részével a szemben lévő távoli rajvonalat igyekeztem lekötöni.

Az oroszok ezt észrevették a faluban és félve a bekerítéstől, egy részük visszafutott, a többit mintegy 120 embert sikerült elfogni, a foglyokat természetesen a 15-ösök ejtették, az én szakaszomnak csak anynyiban volt ebben része, hogy a rohamot erőteljes oldalzó tüzeléssel segítette elő. Az orosz állásokban 2 géppuska is zsákmányul esett.

Most azonban beleszólt az orosz nehéz tüzérség és a körülöttünk fekvő területet lövedékeivel alaposan felszántotta, majd működésbe hozták géppuskáikat is és annyira lekötöttek bennünket, hogy másfél napig ezen helyzetünkből kimozdulni egyenlő lett volna a céltalan halállal. Nehányan megkíséreltek előbbre szökélni, legtöbbje halál fia lett. Így estére alig maradt már csak néhány emberem, ezek is vegyesen 14., 15., 18.-as honvéd, és 71., 72. közös ezredbeliek. Mit tegyek ezen éhes, átfázott társasággal?

Egy részét visszaküldöttem étkezést keresni, ezek azonban a legközelebbi holt térben huzódtak meg, úgy, hogy időnként magam voltam kénytelen őket összefogdosni és a rajvonalba ismét visszaterelni, nehogy az üresen maradjon. Hátra senkit sem engedtem, elfogyasztattam a konzerveket, sőt a halottaktól is elszedtettem azokat és kiosztottam az élők között. De víz az nem volt sehol! Végre a második napon estére havazni kezdett, ez volt első italunk.

Az állást feltétlen tartani kellett, mert egyrészt annak feladása biztos halál lett volna, másrészt pedig a visszaszerzése óriási véráldozattal járt volna. Végre éjjél tájban nagy örömünkre megérkezett a felváltás és mi tartalékba vonattunk vissza, ott legalább meleg teát készíthettünk, más nem jutott, pedig jómagam is 36 óra óta egy csokoládét ettem és egy maréknyi havat ittam felolvasztva.

A tartalékban nem sokáig pihenhattünk; 18-án 7h-kor parancsot kapok, szakaszommal a jangróti templomtól északnyugatra levő dombon tartalékviszonyba egyenként előre gyülekezni, illetve a 18-as honvéd és 71-es közösök részben elhagyott fődőzékeit kitölteni. Személyemre nézve pedig az egész ottani harchelyzetről sürgősen vázlatot kellett beküldeni, megnevezvén a csapatok hovátartozását. Dacára az igen sürgősnek jelzett jelentésnek, azt csak 5 óra leforgása alatt tudtam megszerkeszteni, amint azt következőkben írom le: Először is végrendelkeztem, már csak úgy katonásan. Hósapkámat, fehérneműmet és hátizsákomat egy bajtársamnak adtam át, magammal csak vázlatkönyvecskémet és kenyérzsákomat vittem, azonfelül magamhoz vettem egy elesett puskáját és szuronyát. Most munkához láttam, helyzet a következő: világos délelőtt, kökeményre fagyott agyagos talaj, ellenség 7—800 lépésre előttem, a terep ellenség felé lejtős. Szóval ha kidugom fejemet, már az oroszok meglátnak, a templom tornyában és annak környékén legalább 5 muszka géppuska van, melyek a mi vonalainkra a legpontosabban be vannak löve, lövedékeik a fedezékeink felső szegélyétől 10—20 cm-re füttyülnek és ha valaki fejét kidugja, biztos fejlődés, ha felugrik szerencsés esetben lábsérüléssel ússza meg. Ennek tudatában mindenekelőtt sapkámat levettem, óvatosan egy megfagyott rögöt a fedezék tetejére helyeztem és annak leple alatt kikémleltem, hogy hol van a közelben egy mélyedés, amelyből ha felugrom, első pillanatban ne vegyen az ellenség észre, azonkívül hogy hol találok majd legközelebbi helyen némi fedezést.

Mikor ez meg volt, oda szólok szomszédaimnak: „na most mindenki bujjon le, ne kíváncsiskodjék senki és főleg ne lövöldözzetek, ne-hogy magunkra vonjuk a muszkák figyelmét!”

Majd gyors határozott mozdulattal felpattanok és a lehető leggyorsabb iramban a kiválasztott helyre szaladok. Természetesen a kísérő lövések elmaradhatatlanok, de ahol beugrottam új fedzéembe ott nem maradok, szomszédaimmal együtt a lehető leggyorsabban oldaltkúszunk, mert tudjuk, hogy ezen pontot az oroszok a következő pillanatokban biztosan néhány granáttal és srappnellet megfeszítelik.

Igy folytatom veszélyes és fáradságos munkáimat, mindenütt megállapítom, hogy az ott harcolók melyik ezredhez tartoznak, hányan vannak, mióta tartózkodnak ott és főleg hogy mi van előttük, ki van jobbra és balra, nehogy esetleg az oroszok ölelő karjaiba rohanjak felvilágosítást beszerezni.

Általában tájékozódásomat a legváltozatosabban rendezem be, ha a földözékünk közepéből ugrom fel, úgy legközelebbi alkalommal azt az egyik vagy másik szárnyon ismétlem meg és sohasem futok merőlegesen az ellenséges géppuskák löiránya felé, hanem attól oldalt igyekszem eltérni, mert így a géppuska irányzójának a lejtős terepen nemcsak fel és lefelé kell a löirányt változtatni, hanem egyidejűleg oldalt is, ami *egyszerre két munkát* követel, azt pedig a leggyakorlottabb irányzó sem képes pontosan és gyorsan teljesíteni. Erre azt is lehet még mondani, hogy ott van minden csatárnak a lőfegyvere a kezében, amire azonban válasszom, hogy 7—800 lépésre egyes, teljes futásban lévő alakra, igen rövid idő alatt találatot elérni: tiszta véletlen.

Végül azután keserves, öt óráig tartó fárasztó munkával sikerült vázlatomat és kísérő jelentésemet lelkiismeretes, való adatok beszerzése után megszerkeszteni és azt századparancsnokságom útján Bellosics Károly százados zászlóaljparancsnokomhoz juttatni. A jelentésemben kiemeltem, hogy a rajvonalba a kötelékek teljesen össze vannak keverve és a parancsnoklási viszonyok rendezetlenek.

Nem tudom, vajjon ezen jelentésem hozzájárult-e, de tény, miszerint éjjel 22 h körül a 71. közös gyalogezred egy rendezett zászlóalja felváltott bennünket, illetőleg új vonalat szállott meg és rendezett be, mi pedig rendezkedés céljából visszavonultunk.

Rövid vacsora, hosszabb rendezkedés és végtelennek látszó éjjeli menetelés kökeményre fagyott, félméteres tölcseérekkel feldúlt területen következett, míg már virradat felé a golacowi erdőbe érkeztünk és mint hadosztálytartalék töltöttünk pár napot.

A legénység a középszerű erdőben a tartalék állásait tüzelőanyag beszerzése céljából minduntalan elhagyta, aminek következménye lett, hogy a tartalékban több volt a sebesülés, mint a rajvonalba. Így, örültem, amikor ismét rajvonalba rendeltettem szakaszommal, pedig a muszka itt alig 350 lépésre állott szemben.

Itt kaptam egy napon azon parancsot, hogy velem együtt névszerint néhányan felszerelve a tartalékállásokba jelentkezzünk. Itt biztos járőrtevékenységről lesz szó, gondoltam magamban. Nagy volt azonban a meglepetés, amidőn zászlóaljparancsnokom, Mikovich László őrnagy

mellünkre tűzi az ezüst vitézségi érmeket azon beszéd kíséretében, hogy a kitüntetés ilyenkor és itt a legdicsebb. Közbe a muszka lövedékek egy-egy fába becsapódnak és a kitüntetettek mennek ismét, de nem babéraikon pihenni, hanem éber szolgálatukat a rajvonalba tovább teljesíteni.“

A 16. és 17-iki harcok igen sok áldozatot vettek az ezred tisztjeiből és legénységéből, tisztek közül itt esett el Hafner Rezső főhadnagy, Csemniczky Szilárd hadnagy stb., számos sebesült, köztük Velics Imre főhadnagy.

November hó 18-án az I. és II. zászlóalj az előző napon elfoglalt kiindulási helyzetében, a III. zlj dandártartalék s utóbbi 10 h 30'-kor parancsot kap a Golaczowytól délre lévő erdőben harcoló 18. honvéd gyalogezred jobbszárnyának meghosszabbítására. A zászlóalj kettősrendekben, szakaszok élékkel egymagasságban halad az erdőn át, abból alig ér azonban ki mintegy 2—300 lépésre, midőn hirtelen úgy arcban, mint oldalról irtózatosszerű gyalogsági tűzbe kerül. A zászlóaljban a rend teljesen felbomlik, egy része mint halott és sebesült ott marad, egy másik része széjjelszalad az erdőbe, néhányan pedig a 18. honvéd gyalogezred rajvonalaiba futnak előre.

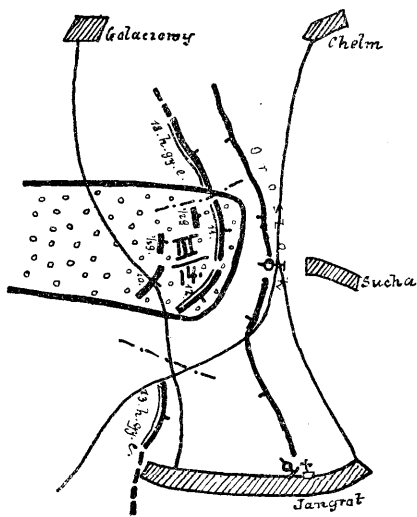
Az erdőbe menekült töredék, körülbelül 200 ember, Vermes Gyula százados parancsnoksága alatt gyülekezik és rendeztetik, amidőn újabb parancsot kap, hogy Jangrot templom irányában azonnal támadjon. A parancs foganatosítása ezen megfogyott és demoralizált legénységgel lehetetlen volt, amit Vermes százados be is jelentett, mire a támadás végrehajtása elmaradt.

A zászlóalj ezen töredéke a 13. és 18. gyalogezredek között az erdőben beásta magát.

November hó 19-én. Az I. és II. zászlóalj helyzete változatlan, a III. zászlóalj parancsot kapott, hogy a 13. és 18. honvéd gyalogezredek közötti hézagot töltsse ki és vegye fel az összeköttetést nevezett ezredekkel, mi a délután folyamán meg is történt; a zászlóalj az erdő szegélyétől keletre 150 lépésnyire állást foglal el.

November hó 20-án a 12. szd. a zászlóaljhoz szép működése után bevonul, ugyancsak nagyobb számban vonulnak be a III. zászlóaljhoz a 18. honvéd gyalogezredtől a szétugrasztott emberek is Kramer zászlós parancsnoksága alatt s így az eddig két századra leolvadt zászlóalj ismét 4 századra alakul: századparancsnokok 9. szd. Fekete Ödön nfk. hdgy, 10. szd. Selyem Dezső főhgy., 11. szd. Brandmayer Alfréd főhgy., 12. szd. dr. Ordódy Vilmos nfk. főhgy.

Az ilyenképen megalakult 547 főből álló zászlóalj a vázlaton feltüntetett helyen vesz állást.

A 73. dandárparancsnokság rendelkezésére bocsájtott 14/III. zlj. a 18. h. gy.-ezred parancsnoksága alá helyeztetett.

22 h-kor a 14. és 15. honv. gyalogezred 2—2 menetszázada érkezett be és a 14/III. zlj mögött 800 lépésnyire mint dandártartalék helyeztetett el.

November hó 21-én az ezred állásai az orosz rajvonaltól 250-től 800 lépés távolságra vannak, a tűzharc egész napon át tart.

Délután kiadott hadosztályparancs értelmében az elfoglalt állásokban utolsó emberig ki kell tartani.

Adler Viktor nfk. hadapródjelölt tüdőlövés következtében meghalt.

November hó 22-én Gottmann Emil őrnagy bevonult és a III. zlj. parancsnokságát Vermes Gyula századostól, utóbbi pedig a 12. század parancsnokságát vette át.

Hadosztály intézkedése szerint a hadosztály balszárnya Wolbronnig, a jobbszárny Zadrozeig előnyomul, a Pogány-csoport (hova a 14/III. zlj. is tartozik) újra szívós kitartásra lesz buzdítva.

Éjfél tájban az oroszok az ezred előtt tűzzel rajtaütöttek, amiből erős tűzharc fejlődött ki. Ugyanis saját legénységünk nagyobb részénél a harcedzettség még hiányzott, lévén azok a nemrégiben harctérre érkezett pótlások.

Sebesülések csekély számban fordultak elő, köztük Selyem Dezső főhadnagy, akitől a 10. század parancsnokságát Fried József népfőlkelő hadnagy vette át.

November hó 23-án nappal aránylag nyugalom, a századok állásaik kiépítésén dolgoznak, ami a hosszúnyelű szerszám híján, igen lassan haladt előre.

A csekély létszámra és tisztihányra való tekintettel a századok 3. szakaszba osztattak be. A 12. század legénysége, — miután konyhakocsiját a dandártartaléknak kellett átadnia, — étkezésre a többi századok konyhájára a zászlóaljjon belül aránylagosan osztatott el.

Délután folyamán értesítés érkezik, hogy a hadosztály déli jangróti csoportja másnap hajnali 3 h-kor rohamot intéz. Figyelem fokozandó az esetleges orosz ellentámadás visszaütés céljából.

November hó 24-én egész délelőtt erőteljes tűzharc, anélkül azonban, hogy a két fél állásait elhagyta volna.

Vermes Gyula százados fagyott lábai miatt még a harc alatt a századparancsnokságot (12.) dr. Ordódy Vilmos nfk. hadnagynak átadva a hadosztály egészségügyi intézetbe távozott.

Délután folyamán a tűzharc kölcsönösen alábbhagyott.

Az éj folyamán az ezredtörzs és az I., II. zászlóalj a harcból kivonatot, a III. zászlóalj helyén maradt.

10. Az I. és II. zászlóalj Pilica körüli harcai.

(November 25—28-ig.)

November hó 25-én az ezred törzse I. és II. zászlóalja Olkusz vasuti állomásánál gyülekezik és rendeztetik. Az ezred parancsnokságát a sebesüléséből fölépült Deisler Károly alezredes Fekete Béla ezredestől átvette.

A két zászlóalj 2 úteggel Deisler alezredes parancsnoksága alatt 14 h-kor Pilicára, az I. hadtest kötelékébe útbaindítottatott. Az ugyanekkor bevonult Ghyczy Zoltán alezredes a II-ik, Say Rezső százados pedig az I-ső zászlóalj parancsnokságát vette át.

A különítmény erős hófúvásban 19 h-kor Huciskó községet elérte és ott laktáborba szállt.

A III. zászlóaljnál csekélyebb mérvű tűzharc. 16 h-kor Gottmann Emil megbetegedvén, a zászlóalj parancsnokságát Brandmayer Alfréd főhadnagynak átadja.

November hó 26-án az I. és II. zászlóalj 11 h-kor Zlozeniecbe érkezett, ott étkezett, majd 12 h-kor parancsot kap az I. hadtestparancsnokságtól Pilicától délre a hadtest állásaiba betört ellenséget ellentámadással visszavetni.

A támadás az orosz nehéz tüzérség élénk tüzelési övének át 14 h-kor megindul és pedig I. és $\frac{1}{2}$ II. zászlóalj tűzvonala $\frac{1}{2}$ zászlóalj ezredtartalék a jobbszárny mögött.

Say Rezső százados hirtelen megbetegedvén, az I. zászlóalj parancsnokságát Bellosics Károly százados veszi át. A tűzvonalba rendelt zászlóaljak Ghyczy alezredes és Bellosics Károly százados személyes vezetésével igen erélyes fellépésükkel tért nyernek és 14 h-kor már a betört oroszok roham bevárása nélkül az elfoglalt állásainkból visszavonulnak. Saját ezredünk azt azonnal birtokába veszi és dacára az ellenség igen erős tüzérségi és gyalogsági tüzeinek, szívósan meg is tartja.

Az éj folyamán a kötelékek rendeztetnek és az összeköttetés helyreállítatik.

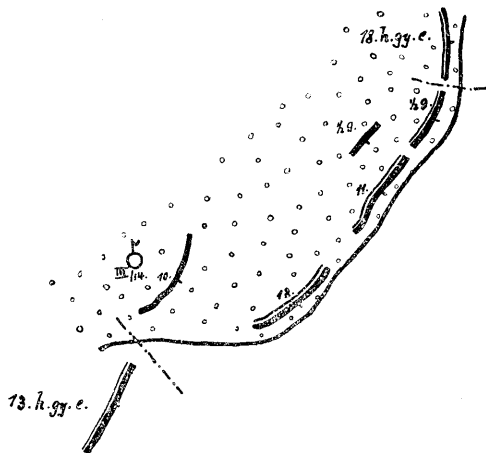
III. zászlóalj helyzete változatlan.

November hó 27-én I. és II. zászlóalj ellen oroszok erőteljes tüzérségi előkészítéssel ismétellen ellentámadást kísérelnek meg, mindannyi saját tűzvonala kitarítása következtében meghiúsul; — délután folyamán az ellenség kísérleteit beszünteti és aránylagos nyugalom áll be.

III. zászlóalj Suchától nyugatra az erdő szegélyén vett állásai az alábbi vázlat szerint átcsoportosíthatnak:

November hó 28-án. Az I. és II. zászlóalj (Deisler csoport) éj folyamán felváltatott és Zlozeniec hajnalban gyülekezett — egyelőre mint hadosztály tartalék, majd miután oroszok a változást észre nem vették, 9 h-kor az I. hadtest parancsa értelmében saját hadosztályához bevonulásra rendeltetett, mely célból Kwasniowra menelve ott laktáborba szállt.

Mikovich László őrnagy bevonult és a III. zászlóalj parancsnokságát átvette.

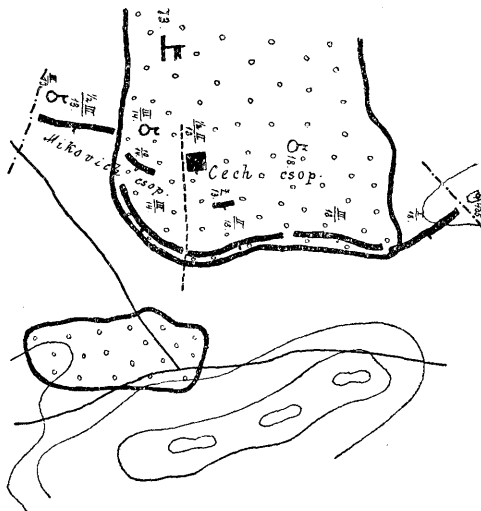
A 73. dandárparancsnokság utasítása folytán a III. zászlóaljnál új csoportosítás vétetett fel és pedig ez alábbi vázlat szerint:

November hó 29-én Deisler csoport (I., II. zlj.) Golaczowyra bevonul és a 37. hadosztály parancsára a Chelm községtől keletre fekvő védőszakaszban lévő közös ezred felváltására rendeltetik.

Nap folyamán az állás és helyzetről parancsnokok tájékozódnak — sötétség beálltával pedig a felváltás észrevétlenül foganatosítva lett.

III. zászlóaljnál (Mikovich csoport) a hosszúnyelű szerzők kiadása folytán az állások kiépítése serényen folyik, drótkadályok kiépítésére anyag kiadatik, azok beépítése est folyamán foganatosítatik.

Dandárparancsnokság foglyok vallomása útján értesül, hogy az oroszok ez éj folyamán nagyobb szabású támadásra készülnek. 24 h-kor éjjel tényleg a Mikovich csoport ellen tüzelt rajtaütés foganatosított, saját tüzérség erőteljes srappelltűzzel válaszolt. A jelzett ellenséges éjjeli támadás egyébként elmaradt.

11. Álló harcok Golaczowynál és Suchától nyugatra.

(November 30—december 14.)

November hó 30-án Deisler csoport állásait és összekötő vonalakat épít, ami azonban csak sötétségben foganatosítható, mert egész napon át az alig pár száz lépésnyire elhelyezkedett két rajvonl között igen élénk gyalogsági tűzharc folyt.

Mikovich csoportnál (III. zlj.) aránylagos nyugalom. Itt a tartalékkal összekötő árok elkészült.

December hó 1-én. Éj folyamán a 18. h. gyal. ezred ellen az oroszok helyenként a rohamot megkísérelték, azonban teljesen vissza lettek verve. Ezred állásaival szemben is egész éjjel erőteljes tűzharc folyt, helyenként az oroszok fedezékeikben „hurráztak“, de azokat elhagyni nem kísérelték meg.

Saját tüzérség ugyancsak egész éjjel az ellenséges állásokat élénken lőtte.

December hó 2-től 14-ig állásharcok, különösebb harctevékenység nem volt. 3-án az oroszok egy német repülőgépet lelőttek, a pilótának sikerült azonban megrongált gépével sértetlenül az I. zászlóalj mögött

leszállni. Naponta saját nehéz tüzérség a 30·5 cm mozsarakkal Jangrot—Sucha környékét látszólag eredményesen löfte, amit orosz foglyok több ízben meg is erősítettek. Az állások kiépítése tökéletesbítettik — fedett közlekedés már nappal is lehetséges. Cholera ellen a beoltások úgy a rajvonalba, valamint a mögötte lévő tartalékoknál is foganatosítottak, a járvány rövid időn belül teljesen megszűnt. Az orvosok ebbeli működésüket a rajvonalba ellenséges tűz dacára a legönfeláldozóbban végezték — ami különösen az ezreden belül Gallasy József ezredorvosfőnök érdeme.

December 6-án a jangroti harcokban kitüntetett legénység vitézségi érdemekkel feldíszítottak. Többek között Tóth Béla zászlós és Hecska Gyula őrmester az I. osztályú-, Haas József, Lemes János szakaszvezető, Győri Mihály tizedes és Halay János honvédek a II. osztályú ezüst vitézségi éremmel.

A jelenlegi védőállásokon kívül mögöttünk még két állás rendeztetett be — ezeknek szemrevételezésére a harchelyzet lehetőségéhez képest a parancsnokok fokozatosan kirendeltettek. A rajvonalba lévő századok felváltása zászlóaljakon belül a helyzet szerint foganatosítottak.

Az oroszoknak a helyzettel való megszokását jellemezte, hogy esténként énekléssel és harmonikálással szórakoztak, ami egészen tisztán kivehető volt — célpontot azonban óvakodtak mutatni.

A foglyul ejtettek vallomása szerint orosz részről a nap folyamán csak a figyelők voltak az első vonalba, míg sötétség beálltával teljes készütséggel szállatott egész éjen át meg. A tisztak állítólag még éj folyamán sem tartózkodtak az első vonalba.

A feszült helyzet enyhülésének mérvéhez képest ezreden belül is a rajvonala egy része tartalékba visszavonatot.

12. Oroszok visszavonulása és üldözése a Nidáig.

(December 15—22-ig.)

December hó 15-én 3 h-kor reggel az orosz vonalba a tüzelés megszűnt — 6 h-kor a szokatlan csend következtében felderítő járőrök kiküldettek, akik az ellenséges fedezékeket üresen találják. Sucha Gorka egyik házában egy orosz foglyul ejtve azt vallja, hogy elaludt s így csapattestétől visszamaradt.

Az oroszok már tegnap 20 h-kor visszavonultak, utóvédjük ma 3 h-ig maradt vissza és tüzelésével leplezte a változást — majd ekkor ez is visszavonult.

A zászlóalj azonnal menetkész állapotba helyeztetek, indulásra parancs azonban csak 14 h 30'-kor érkezett. Az ezred Chelm községnél ismét egyesült.

Égész éjjelen át rendkívül rossz és sáros terepen eleinte harcalakzatban — majd menetoszlopban indult meg az üldöző előnyomulás. Az előrejutást a tüzérség elakadása nagyon megnehezítette úgy, hogy csak másnap december hó 16-án 6 h-kor érkezett ezred éjjelezésre kijelölt

helyére Sulistavicére be. 7 h-kor a menet már tovább folytatattatik Szeniawon át Dombrowiecbé, — ott 12 h-kor készülségi állás vétetett fel, a III. zászlóalj dandártartalék.

16 h 45'-kor további előnyomulás Chasznicére, ott éjjelezés laktáborban zárt előörs biztosítással.

December hó 17-én indulás 9 h-kor menetcél a 45 km-re fekvő Sempiechow. Este Ksionz Malyra érkezik be az ezred és ott a fáradságos rossz út után teljesen kimerülve éjjelezett.

December hó 18-án előnyomulás Trzonow—Drozdowon át Wola Knyszynszkára, a III. zászlóalj mint elővéd a községtől északkeletre fekvő magaslatokon biztosított megállásba megy át — majd Teodorob községben és attól nyugatra Wola Knyszynszka nyugati szegélyéig csatlakozásban egyfelől a Hajek csoporthoz (15. h. gy. e.) másfelől a 46. landwehr hadosztályhoz zárt előörsöket állít fel. Ezred többi része laktáborban éjjelezett.

December hó 19-én előnyomulás Goryra — ezred I. és II. zászlóalja mint felderítő különítmény előretólva — kisebb összecsapások kozák járőrökkel, majd éjjelezés az elért helyzetben Kolbownál.

December hó 20-án előnyomulás folytatattatik Sadek—Kozubow—Biczowra — ott ezred a Nida mentén Biczowtól Alexandrowig állást vesz fel és ezen helyzetben éjjelezik.

December hó 21-én az állás előbbre tolatik közvetlen a Nida partig Folw. Mozgawa—Chroberz—Folw. Rudawáig: II., III. zlj. tűzvonalban, I. zlj. ezred tartalék Alexandrownál. Felderítés szerint oroszok a Nida keleti partján igen erős előkészített állásokban megállapítva.

13. Álló harcok a Nida mentén Chroberznél és Wojstawiczénél.

(December 23—28-ig.)

December hó 22-én Chroberznél az ezred utász osztaga a felrobbantott híd helyébe ujat épít, ezt az oroszok erőteljes tűzérségi tűzzel igyekeznek megakadályozni. Délelőtt folyamán a III. zászlóalj két járőrt küld a Nida keleti partjára Kryzanovice és Folw. Lesicze irányába; a járőrök a megáradt folyón átkelni nem tudnak, sőt az egyik átjáró keresése közben meglepő ellenséges gyalogsági tűzbe is jut és egy ember kivételével megsemmisítették. Délután a chroberzi híd elkészült és a II. zászlóaljtól az éj folyamán 2 századnak sikerült a Nida keleti partjáig előretolt orosz erősebb tábori őrsöt meglepni és elfogni; majd a századok a híd előtt mintegy 500 lépésnyire az ott talált üres orosz fedezékekbe magukat befészkeltek.

December hó 23-án az éj csendesen telt el. Virradat után oroszok észrevették az előretolt saját csoportot — azt heves tűzérségi tűzzel árasztják el, veszteséget nem okoznak, azonban a vizenyős réten készített állások alig pár ásó nyom után vízzel megtelnek és az abban fődözést kereső csatároknak a tartózkodást lehetetlenné teszi. Ennek dacára a két század a hűvös időben, teljesen átnedvesedve, szívósan kitart.

Az orosz tüzéség egész napon át a hidat és annak környékét erőteljes tűz alatt tartja, a híd több helyen meg is rongálódott — azonban újra legott kijavították.

17 h-kor az előretolt 2 század felváltására Mihalik Oszkár százados a II. zlj. másik két századával küldetett ki. Az oroszok tüzéségi tüzésnek beszüntetése után a sötétség beálltával a felváltás símán végre is hajtott.

Alig vonult 18 h 30'-kor a felváltott rész be, az előretolt csoportnál rövid erőteljes tüzés és kiabálás, majd síri csend következik be. Ghyczy alezredes csoportparancsnoka a hídtól azonnal járört küld ki a törtétek megállapítása céljából; pár perc lefolyása után a járört rohanva bevonul és jelenti, hogy nagy tömeg nyomul a híd felé előre.

Ghyczy alezredes az összes rendelkezésre álló erejét sürgösen a hídhöz rendeli és 19 h 30'-kor a koromsötétben a híd irányába előnyomuló orosz tömeget alig 2—300 lépés távolságról erőteljes keresztűz alá veszi, egyttal felhívja az ezredparancsnokságot és a Mikovich csoport jobb szárnyát is, hogy igyekezzen oldalzó tüzés a híd előtti területre összpontosítani.

A gyors és éber ellenrendszabályok eredménnyel járnak, az oroszok rövid tűz viszonzása után alig pár perc után már visszaözönlenek, sok halottat és sebesültet hagyván vissza. Utóbbiak kihallgattatván egybehangzóan azt vallották, hogy az éjjeli vállalatot egy egész orosz ezred (4 zljal) hajtotta végre, amely az ottani lakosokból vett vezetökkel nyitott négyzögben nyomult az előretolt csoportunk ellen. A saját tábori örsököt meglepték a koromsötétben csoportunkat teljesen bekerítették és alig néhány ellentálló lövés után azokat teljesen lefegyverezték. A vállalatban közvetlenül résztvett orosz csapatoknál a fegyverekből a zár dugattyúk kivétettek, nehogy esetleges elhamarkodott tüzésel az el legyen árulva; ezek mögött követő tartalékuk már töltött fegyverekkel nyomult elő.

A híd elleni támadást egy másik ezred hajtotta végre, mely az előretolt csoportunk bekerítésére más irányból nyomult előre azon hiedelemben, hogy a hídnál közvetlenül elhelyezett csapatainkat is egyidejűleg meglepheti és a Nida nyugati partján lábukat megvethetik. Utóbbi szándékuk teljesen kudarcot vallott.

Az esti órákban Will Antal százados 300 emberből álló menet alakulással bevonult és körülbelül az ez napi veszteség azonnal pótolva lett.

December hó 24-én az elmúlt éj hátralévő része minden különösebb esemény nélkül telt el, csakis a chroberzi templom szolgáját az éj folyamán Putnik Béla százados elfogatta, miután állítólag a templom tornyából az oroszoknak lámpával jelzéseket adott le. Az eset azonnal a hadosztály parancsnokságnak bejelentetett és egyttal a remegő öreg gyanusított azonnal ki lett hallgatva.

A kihallgatás és helyszíni szemle alapján megállapított, hogy vádolt abbeli állítása, hogy a katonaságtól való félelmében élelmi szereit a templom tornyában rejtette el és azért csak éjjel lámpással merészkedett felmenni — bebizonyosodott, így gyanusított szigorú felügyelet alatt hazabocsájtott.

Délután folyamán a hadosztálytól értesítés érkezett, melynek értelmében az oroszok karácsonyest folyamán az egész vonalon támadást terveznek. Ezred egész éjjel teljes készütségben, megkettőztetett biztosítási rendszabályokkal várta a támadást — ami azonban nem következett be.

December hó 25-én orosz tüzéség a Chroberznél épített hidat és az annak közelében lévő épületeket teljesen széjjel lőtte. A hadosztály parancsnokság a hidnak újból való helyreállítását beszünteti, a csoportok védőszakaszokká alakíttatnak át és elrendeli a tartós védelemre való berendezkedést.

December hó 26-án a védőszakaszok berendezése az ezred és zászlóalj parancsnokok személyes szemrevételezésével megterveztetik, a munkálatok pedig est beálltával megkezdetnek.

December hó 27-én 1 h-kor éjjel a balszárnyon elhelyezkedett III. zászlóaljat a 16. Landwehr ezred felváltja és előbbi részére Chroberztől Folw. Rudawaig terjedő védelmi szakasz jelöltetik ki. Az új vonal azonnal szemrevételeztetik.

December hó 28-án 7 h 30'-kor a III. zászlóalj új állásaiban elhelyezkedett és megkezdí berendezkedését — ezred többi részénél helyzet változatlan.

14. Átcsoportosítás a kárpáti téli hadjáratra.

December hó 29-én d. e. folyamán az ezredparancsnok megszemléli a III. zlj. állásait. 21 h-kor az egész 37. honvéd gyalog hadosztályt a 46. Landwehr hadosztály felváltja — ezred éj folyamán Żawarżán gyülekezik.

December hó 30-án menet Czarnoczin—Ceszhovyra oda 15-kor beérkezés után laktáborozás.

December hó 31-én 8 h 30'-kor tovább menet Bobin—Kucharyra, hol laktáborbaszállás.

Kucharyra vezető úton egy patak hídját — melyet az oroszok szétromboltak — a megáradt vizen keresztül egy rögtönzött deszkákból épített bürü pótolta, amelyről több ember a jeges vízbe beleesett és szerencsétlenség elkerülése céljából hosszadalmas előgondoskodások tétettek, ami a továbbjutást nagyon késleltette. Lovasok és járművek 1 m. felüli vízben gázoltak át, a járműveket néha háromszoros fogatolással lehetett csak kivonszolni az iszapos mederből.

1915. évi január hó 1-én tovább menet Chobotra, oda beérkezés 13 h-kor — további menetnél nem lévén megadva ezred ideiglenesen laktáborba száll. 23 h-kor érkezett a parancs, hogy ezred ott éjjelezen.

Január hó 2-án menet E. St. Podlezenre, ezred 4 szállítmányra beosztva 1—1 órai időközben berakódik.

Január hó 3., 4., 5-én vasúti szállítás Krakko—Oderberg—Zsolna—Ruttka—Miskolc—Sátoraljaihelyen át Homonnára. Zsolnán ruha és fehérnemű kicserélése.

II. Kárpáti téli hadjárat.

Az ezred felvonulása 1915. I/4.—10.-ig.

A m. kir. nyitrai 14. honvéd gyalogezred 1915. január 4-én érkezett vasúton szállítva *Homonnára*. Egy napi pihenő után gyalogmenetben *Csirokaófalura* irányított és a hadosztály intézkedése alapján ezredtörzs, I. és III. zászlóalj *Csirokaófalun*, a II. zászlóalj pedig *Jármos-on* laktáborba szállt, magát tábori őrsökkel biztosítva. Ezen helyzetben volt január 10-ig, egyrészt az orosz-lengyelországi nehéz harcok fáradalmait kipihenve, másrészt a kötelékek, ruházat, szerelvény stb. rendbehozatalával elfoglalva.

Január 11-ike körül saját 18. hadtest csapatai már az Erdős Kárpátok északkeleti lejtőin: Smerek—Dolzyca—Jablonki vonalában állottak, míg tőlünk jobbra Siegler altb. csoportja Révhely—Sóhát vonalon, a 8. lovas hadosztály pedig útban volt *Csirokaófaluról* Utczás felé. Ugyanis ellenséges erők az Uzsoki szoroson át benyomultak egészen Malomrét—Havasköz vonaláig. A Siegler csoporttal és a 8. lov. hadosztállyal összekötést a 15. h. gy. e. létesítette.

Január 12-én az ezred a ho. prs. intézkedése szerint Nagypolányon át Zemplénorosziba menetelt utazó menetben. A II. zlj. *Nagypolányon*, az ezr. törzse, I. és III. zlja pedig *Zemplénoroszi-ban* laktáborba szállott és magát menetelő-őrsökkel biztosította. Az ezred itt 5 napig maradt, mialatt a légénység a téli harcokban előforduló műszaki munkálatokban képeztetett ki, azonkívül a hegyi, illetve erdőkben való harcokra nézve oktattatott, egyúttal tiszték és légénység részére shy tanfolyam állított fel. *Január 13-iki* hadoszt. intézkedés értelmében egy tiszt járőr rendeltetett ki Brandmayer Alfréd főh. prnoksága alatt Liszna—Cisna—Krywe—Strubowiska—Smereken át Wetlinára azon feladattal, hogy állapítsa meg az útvonal járhatósági viszonyait gyalogság, valamint máhás állatokra nézve és pedig vegye tekenteibe a hó mennyiségét, az esetleges akadályokat, valamint állapítsa azt is meg, hogy a völgyből a gerincvonatra mennyi idő alatt lehet felérni. A szemrevételezés eredménye jan. 21-ig a ho.-nak bejelentendő.

Brandmayer főhadnagy járőrfelszereléssel ellátott járőrével a hófúvások okozta hótörlődások miatt (egyes helyeken 3—4 m mélységben)

Strubowiskát már elérni nem tudta. Erre felsőbb parancsra a járóművek kerekei szántalpakkkal láttattak el, a századok részére pedig kézi szánok szereltek be, amelyek a lőszer és élelem utánpótlására voltak hivatva.

Zemplénoroszról az ezred *január 19-én* indult el s utazó menetben Rostoki Grn.—Liszna—Majdanon át Ciszára menetelt. *Ekkor lépte át a magyar határt*, a határgerincre felvezető szerpentin út mellett számos kimult ló teteme hevert, amelyek a sikos meredek úton kidültek. Éjszakát az ezred *Ciszán* töltötte, részben épületekben összeszorogva, részben padlásokon és deszkából összetákoltt szellős helyiségekben, ahol már a téli időjárás felette érezhetővé vált. *Január 20-án* a menet tovább folytatott Dolzycan—Krywen át *Bereckibe*, illetve *Kalnica-ra*, ahol az éjjelezés az ottani fűrésztelep deszkáiból rögtönzött óvóhelyeken töltetett. Ezekben próbáltattak először a rajkályhák ki, melyek azonban a szellős helyiséget átfűteni képesek nem voltak, míg a kályha közelében tartózkodó egyének ruházata s lábbelije elpörkölődött. *Január 21-én* az ezred kettévált; a II. zlj. és a fél I. zlj. 1 gpo. Ghyczy alezr. pars. alatt *Smerekre*, míg az ezredtörzs fél I. és III. zlj. két gpo.-al és egy hegyi lövegszakasszal Deisler alezr. parnoks. alatt, mint külön *Deisler csoport Jaworzecre* menetelt. Innen a Deisler csoport részéről 2 tiszti felderítő járőr küldetett előre Allersdorfer Ferenc hgy és Sevcsik István tart. zls. parancsnoksága alatt azon paranccsal, hogy állapítsák meg, vajjon Krywe, illetve Hulskie községekben van-e ellenség. Sevcsik István zls. 22-én délben érkezett vissza és jelentette, miszerint Krywe községtől keletre ellenséges lövészárkokat állapított meg, azokban néhány orosz látott, kikről azonban nem tudta kivenni, hogy mely fegyvernemhez tartoznak. A délutáni órákban Allersdorfer hgy. is bevonult és magával hozott 8 lovasból elfogott orosz dragonyost, kikre Hulskie község bejáratánál rajtaütött és puskalövés nélkül elfogta. A foglyok bemondása szerint Hulskie San felé eső részén egy szakasz lovasság van. Gyalogság velünk szemben nem áll.

E jelentések és a ho. intézkedésből kitűnt, hogy Hulskie és Zarnicna körül csak lóról szállott lovasság van a San mentén, ellenben Nasicne mellett már 1 zlj. gyalogság állapított meg.

Fentiekből kifolyólag a *Deisler csoport* 1 századdal megszállotta az 1098 ◊ magaslatot, egy századdal pedig az 1228 ◊-ot (Polonina Wetlinska). *Ghyczy csoport* megerősítve 1 utász századdal és 1 parti ágyúval Smerekéről Wetlina Osadán át a 872 ◊-tól keletre fekvő nyeregnyomul elő, felváltja a 44. hadosztály ott lévő járőrét s gondoskodik a saját hadosztály biztosításáról.

Ugyanezen napon (január 22-én) a *Deisler csoportból* a $\frac{3}{4}$ III. zlj., (Mikovich őrn.) további felderítésre a 844 ◊-re küldetett előre. A zlj. d. e. 7 h-kor elindult a landwehrek által kitaposott gyalogúton 1 m. felüli hóban egyenként szakadozva. A 844 ◊ elérése után a 9. század felváltja az ott rajvonalban levő 9/21. landwehr századot, a 10. század tartalék a közép mögött, a 12. század a Stoly 967 ◊ birtokbavételére előre rendeltetett, ahol a landwehrek bemondása szerint időnként kozák járőrök mutatkoznak. Az ezred törzse a fél I. zlj. és a 11. század Kobilszky-re mentel s ott laktáborba száll.

A 12. század Dr. Ordódy Vilmos nfk. főh. parancsnoksága alatt egy szakaszt Tóth Béla t. zls. parancsnoksága alatt előjárőrül kirendelve igen nehezen tud a magas hóban előrejutni, a hegyoldalon csak taposott lábnyomokat észlelt, a hegytetőn pedig nem talált semmit.

Ghyczy csoport ugyanezen napon 8 h-kor hagyta el Smerek községet azon paranccsal, hogy a Berecki Grnnál lévő 26. gyal. ezred csapatait váltsa fel. E célból a 2. század 1098 ◊-ra, az 1. szd. 1228 ◊-ra, az 5. század pedig 1244 ◊-re rendeltetett, a fennmaradt 3 század Berecki Grn-ra a csoport parancsnoksággal együtt a 73. dandár prság rendelkezésére bocsájtattott. Ezen 3 század a dandár parancsára még az éj folyamán felváltotta a 26. gy. e. Jagdh. Jalinánál lévő fél zászlóalját. Felderítő járőröket küldött ki Nasiczne és Carinskie községekbe. Ezen járőrök megállapították, hogy az ellenség ezen községekből a délután folyamán Dwernik irányában visszavonult.

Január 23-án Deisler csoport d. e. 6 h 30'-kor 3 oszlopban megkezdte az előnyomulást és pedig *Mikovich örn.* 2 szdal és 2 hegyi löveggel 967 △-ről Krywe község irányában az 588 ◊-ra.

Bellosics százados 3 és fél századdal Hulskiere;

egy fél század 910 ◊-ról 627 ◊-re.

Midőn a főoszlop éle Hulskie templomához érkezett 9 h 30'-kor tüzet kapott, majd hasonlóképen valamivel később a jobb oszlop is Zatwarnica irányából. Rövid tűzharc után az ellenség (lóról szállt lovas század volt) délkeleti irányban eltűnt. 10 h után a Hulskie és Krywe-be küldött járőrök jelentik, hogy mindkét községet elérték, azt átkutatták, ellenségét nem találtak. A Krywe-be küldött járőr parancsnoka (Tóth Béla t. zászlós) későbbi jelentése szerint a lakosság — főleg a kozákok által sanyargatott zsidók — kitörő örömmel fogadták és élelmiszerekkel elhalmozták. A községből menekülő utolsó 6 kozák már csak a San folyón keresztül tudott kerekét oldani.

10 h 30'-kor a csoport parancsnoka intézkedik:

„A San átjárók birtokbavétele és a további felderítésre:

1. *Bellosics csoport* fél szdal birtokba veszi a Zatwarnica-i San átjárót folytatja a felderítést San jobb parton Sekawice—767 ◊—Rosochate felé; fél század elfoglalja Hulskie északi szegélyénél levő San átjárót és felderít Serednie Mt. felé. Végül összeköttetést felkeresi a Ruskie—Chmielnél lévő saját erőekkel.

2. *Mikovich csoport* fél szdal Krywe melletti San átjárót biztosítsa és felderít Olchowice felé. Ugyanezen csoport összeköttetést keres a bal szárnyunkon Tworylneig előnyomult 44. hadosztállyal, melynek jobbszárnya Necky örnagy különítménye 1. zlj. az 1. Ladsch. R. és fél zlj. 21. L. I. R.“

Az intézkedés foganatosítása közben *Bellosics csoportnál* d. u. 3 h-kor élénk tűzharc fejlődött ki Hulskie községtől keletre 3 ellenséges lovas századdal, mely 20' mulva az oroszok visszavonulásával véget ért. Oroszok Chmielnél a San északi oldalán eltűntek. Veszteség: oroszok 5 halott, saját 1 sebesült.

18 h-kor a *Deisler csoport* helyzete következő volt: 10. szd. 5 lovas-sal Krywe községnél megszállotta a San átjáróit, összeköttetést tart fenn

balra a 44. hadosztállal, jobbra pedig a saját 11. szdal, amely Hulskie átjáróit zárta el. 1—1 tábori őr s a 624 ◊ és 627 ◊-en. Egy század és 1 gpo. Zatwarnicánál biztosítja a San átjárót, járőrei Ruszkie—Chmiel felé összeköttetést keresve Ghyczy csoporttal, utóbbi azonban fogantósítható nem volt, mivel Ruskie még az ellenség kezében van.

18h 30'-kor Mikovich zlj. parancsot kap, hogy a Krywen lévő 10. szd. azonnal az Odryt 822 ◊-re, a 11. század pedig 847 ◊-re előretolandó; a két század az Odryt gerincén egymás között összeköttetést vegyen fel. Tekintettel az átkelési nehézségekre, valamint a csapat kimerült voltára, az *Odryt megszállása csak éjjél után 2 h-kor fejeztett be.*

A csoport többi része Hulskieben riadó szállásban éjjelezett.

A *Ghyczy csoport* 3 százada ezen a napon 9h 30'-kor mint a hadosztály előjárőre Nasiczne irányában nyomult előre, a község áthatolása után attól északra mintegy 1200 lépésre állásban lévő ellenségre bukant, mellyel 11 h-kor tűzharc fejlődött ki és megszakítás nélkül 18 h-ig tartott anélkül, hogy tért nyerni tudott volna. Éj folyamán előreküldött járőrök megállapították, hogy az oroszok Dwernikről a San folyón át visszavonultak.

Ezen napi menetelés a rengeteg hó és a nagy hideg folytán különösen fáradságos volt. A legénység és máhás állatok nagyon sokat szenvedtek. A kézi szánokat csak nehezen lehetett előre vonszolni és az összlétszám negyedrésze volt erre a célra felhasználva. A hegyi konyhákat előrehozni pedig teljes lehetetlenség volt s így azokat vissza kellett hagyni. Mindezeknek dacára az egészségi állapot a legénységnél igen jó, menetektelen egy sem volt.

Deisler csoport 7 h-kor Zatwarnicánál a San folyót átlépve az Odryt magaslaton lévő 847 ◊-re és azt az ettől nyugatra levő 846 △-ig megszállotta. Balra a 44. Ldw. ho.-al összeköttetést felvette, jobbra pedig a 902 ◊-nél lévő Ghyczy csoporthoz összeköttetés felvételére Sevcsik zlst 10 honvéddel kiküldötte. Éjjelezés ezen helyzetben tábori őrökkel való biztosítás melllett. Éj folyamán Rosochate községbe előre küldött felderítő járőr megállapította, hogy a község még ellenséges lovassággal megvan szállva.

Ghyczy csoport ezen napon 7h 30'-kor ismét mint a h. o. előjárőre Dwernikre nyomult elő. A San folyót elérve a 73. dandár parságtól kapott parancs értelmében 2 századdal a Santól északra fekvő magaslatokat a főcsapat átkelésének biztosítására megszállotta, a 3. százada mint tartalék a közepén helyeztetett el. A főcsapat élzászlóaljának átkelése után a Ghyczy csoport három századának feladata volt Dwerniktől északra a 902 ◊ magaslatot birtokába venni és ott bevárni, míg a 15. honv. gyalogezred eléri a 938 ◊-at; akkor egy szakaszt a 902-n visszahagyva a csoport többi részével a 14. honv. gyalogezredhez Skorodne-re bevonulni. Az ezreddel való összeköttetés felvételére kiküldött járőr 14 h-kor indult el. A csoport előnyomulása — élén a 7. századdal (Horváth fh.) — az 1 méteres hóban igen lassan jutott előre. A 902 ◊-höz közeledve 18h 30'-kor egy kiküldött felderítő járőr jelentette, hogy ezt a magaslatot az ellenség megszállva tartja, amennyiben megállapította, hogy az

ottani erdei tisztás tulsó oldaláról tüzet kapva a tisztáson lévő házakban („4 ház“-nak nevezve) ellenséges katonák mozgolódnak. Ghyczy alezredes ezen ellenséges csoport ellen *23 h-kor éjjeli rajtaütést* intézett és pedig:

A 6. század a tisztás egész szélességében rajvonalba nyomult előre, a 7. század a tisztás bal oldalán, a fél 8. pedig a jobb oldalán intézendő átkarolás céljából nyitott négyszög alakjában támad; a fél 8. szd közép mögött tartalék. A csoportosítás egész rendben észrevétlenül vétetett fel. *23 h 8'-kor* úgy a 6., mint a 7. század már tűzzel való rajtaütést eszközölt. *23 h 15'-kor* pedig a 6., 7. és a fél 8. század a házcsoportot megrohmozta, amely teljes sikert aratott. Foglyul esett egy százados és 24 huszár lovastul a 12. orosz huszár ezredtől. Az orosz százados ravasz jámborsággal csak arra kért engedélyt, hogy fogságba jutását Lutawiskán lévő csoportparancsnokságának tudomására hozhassa.

Valamivel később még 3 ló, 20 puska és 1 távbeszélő állomás be rendezés is zsákmányul esett.

A sikeres rajtaütés után a csoport az elfoglalt helyzetben éjjelezett. Másnap *január 25-én* a ho. intézkedés értelmében az ezred mindkét csoportja előnyomulását tovább folytatja.

Deister csoport 2 oszlopban haladt előre, *bal oszlop*: fél III. zlj (10., 11. szd.) Mikovich őrn. parnoksága alatt Polana irányában és pedig a 847- ϕ -tól északnyugatra lévő taligaut mentén a Rosochatétól északnyugatra fekvő 598 és 651- ϕ magaslatokra. *15 h-kor* ezen magaslatok már birtokunkban voltak. A 11. szd egy szakasza a 651- ϕ -t szállotta meg a század többi része az 581- ϕ -t; 10. század és gpo. tartalék 581- ϕ -tól délnyugatra 1000 lépésre a hegyháton.

Polana közseg átkutatására küldött járőrök megállapították, hogy az orosz lovas járőrök a falut elhagyták, mire a fél zlj. a község keleti részét szállja meg. *20 h-kor* Szántó zls járőre jelenti, hogy ellenség egész községben nincsen és az összekötetés a Wydrne községben lévő I. 21. Ldw. zljal felvétellett. Az éjjelezés biztosítására a Gluchy R. „R“ betűnél lévő hid egy erős tábori őrszel elzárattott, északkelet felé pedig a 10. szd. a* község eme részét tábori őrsökkel biztosította. 11. szd a község keleti részén laktáborban, a gpo. Rosochatera vonult be.

Jobb oszlop: *Bellosics szdos* 4 század és 2 hegyi löveg Rosochate—Skorodne irányában *7 h 30'-kor* nyomul elő. Ezen két községet az ellenség még megszállva tartván a csoport *9 h 30'-kor* támad. Oroszok makacs ellentállást fejtenek ki, de Bellosics szdos erélyes fellépése folytán saját csoport mindinkább tért nyer (nehéz helység harc), a délutáni harcok folyamán 18 foglyot ejtett, azonkívül Lefkó őrmester 1 orosz vezérkari szdost fogott el, aki 2 legényével és podgyászával szánon eltévedt és a harcoló saját rajvonalba került.

19 h-kor helyzet: fél III. zlj. Polana község keleti felében, fél III., fél I. zlj., 1 gpo. és 2 hegyi ágyú Rosochate községben és attól északra. Az éjjelezés zárt előőrsökkel biztosítva.

Veszteség: 2 honvéd elesett, 3 megsebesült. Legénység erőállapota a szokatlan erős éjjeli hideg és fokozott fáradalmak dacára jó.

Ezen napon tehát a Deisler csoport elérte Skorodne nyugati kijáratától délre eső magaslatoktól Polana 448 $\triangle$ -ig húzódó vonalat. Összeköttetés jobbra Rosztóczy szd. útján a Ghyczy csoporttal és balra a 44. ho.-al felvéve.

A további előnyomulás az ellenséges lesállások miatt nagy óvatosságot és elővigyázatot igényelt. Ehhez járult még, hogy éjjeli erős fagyok dacára nappal olvadt a hó és a kézi szánok használatát majdnem lehetetlenné tette.

Az eddigi 3 napos uttalan terepen másfél méter magas hóban, dombos, szakadékos területen toronyirányában felette nehéz teljesítmény volt a hegyi háborúhoz nem szokott csapattal ezen támadó előnyomulást végrehajtani. Napi teljesítmény légvonalban legfeljebb 5—6000 lépés lehetett, utánpótlás csakis a napokon keresztül magukkal vonszolt kézi szánok útján. Állatok az ember által már letaposott gyalogúton léptenyomon lejjebb süppedtek és menetképtelenné váltak, a hegyi konyhakocsikat már első napon vissza kellett küldeni, mert a terepen előre juttatni nem lehetett. Ruházat silány, különösen lábbeli teljesen átázva és széjjelmálva. Vízet csak hó felolvasztásával lehetett előállítani, viszont tűz rakásával az ellenség figyelmét magunkra vonni nem volt tanácsos, ugyanezen okból a hideg ellen sem lehetett az embereket csak némileg is óvni. És mindezeknek ellenére a 3 napos teljesítmény után egyetlen beteg, gyengélkedő vagy elmaradott nem volt. Igaz viszont, hogy mindenki tudatában volt annak, miszerint ha elmarad vagy megfagy, vagy a szemben álló tatárok és cserkeszek kegyetlensége által a legnagyobb kínzásokkal kivégeztetik. A hadseregcsoporthoz parancsnoksága méltányolta is ezen emberfölköti teljesítményt, amidőn „a csapatok kiváló és különösen súlyos teljesítményeiért egészen különös elismerését fejezte ki és a véghezvitt kiváló ténykedésért a kitérítési javaslatok előterjesztését rendelte el.”

Ghyczy csoport ezen napon még mindig a 902 $\diamond$ magaslaton állott. Biztosító osztagai elfogtak még 1 zls, 1 örm. és 3 orosz gyalogosból álló járőrt, kiket az előző napon elfogottakkal a ho.-hoz küldöttek be. *A dél-előtt folyamán* kiküldött járőrök megállapították, hogy Skorodne, ahova a csoportnak e napon az ezredhez be kellett volna vonulnia, még az ellenség kezében van. Ebből kifolyólag arra határozta a csoport parancsnoka magát el, hogy az ezredparsággal való összeköttetés felvételéig a 902 $\diamond$ -t megszállva tartja, amit a ddr. parságnak be is jelentette. *18 h-kor* az összeköttetés fel lett véve és ezzel a Ghyczy csoport kikülönítése megszűnt.

Vesztesége kikülönítése alatt:

Grossmann hdgy és 10 legénység halott, 22 fő sebesült.

16. Skorodne—Polana melletti harcok.

Január 26-án a hadosztály zöme általános támadást intézett a Lutowiszkától Skorednétől északra húzódó Ostre magaslat 703—761—804 $\triangle$ —773 $\diamond$ és 731 $\triangle$ birtokbavétele céljából. A támadás *9 h-kor* vette kezdetét a Zurawin—Rosochate vonalából.

Ezen támadásban a 14. h. gy. e. a h. o. balszárnyát képezte a 74. ddr. következő parancsa folytán:

„*Deisler alezr.* a 14. h. gy. e. 2 hegyi löveg és negyed lov. szddal fél zljat a 44. h. o.-al való összeköttetés fenntartása végett Polánában hagy hátra. Fél zljal a 773 $\ominus$ magaslatra támad — zömmel pedig Chodaktól nyugatra a 804 $\triangle$ től délre fekvő magaslatokra. Felderítés a 731 $\triangle$ -en át Czarna felé.“

Ehhez képest a Polanan lévő III. zlj. (Mikovich őrn.) összekötő járőrt küld a 44. h. o.-hoz. A járőr parnoka csakhamar jelentette, hogy Wyrne felé haladva jobbról erős ellenséges tüzet kapott. Az elmúlt éj folyamán Rosolin—Harwaty—Sokolova Wola felé kiküldött járőr pedig Rosolinban nagyobb ellenséget állapított meg. Hogy első sorban balra a 44. h. o.-al az összeköttetés biztosíttassék a 11. szd utasított, miszerint Polana nyugati részére huzódják és a Rosolin felé vezető mély utat zárja el. Alig haladt azonban a 11. szd 100 lépést, hirtelen felbukkanó orosz lovas járőrökkel keveredett harcba. Rövid tűzharc után a század 581 $\ominus$ magaslatot elfoglalta és magát ott beásta. Ezen szd megerősítésére, miután a szemben levő magaslatokon ellenséges gyalogság is megjelent, a 9. szd a községben nyugatra küldetett; a 10. szd pedig a község keleti szegélyétől északra a 481 $\ominus$ előtt fejlődött harchoz. A 9. szd erős tűzharc után fokozatosan tért nyert és estig a község nyugati részében lévő templomot elérte.

Ezen ellenségről csakhamar kitűnt, hogy ereje 1 zlj s főleg azáltal vált nagyon kellemetlenné, hogy a Mikovich csoport balszárnya és a 44. ho. jobbszárnyát képező Necki zlj közé ékelődött be, ezzel a 44. h. o.-al való összeköttetés megszakadt. Mindazonáltal a csoport a község kétharmad részét 16 h 30'-ig elfoglalta.

A középén támadó fél I. zlj (1., 3. szd.) *Bellosics szds* parancsnoksága alatt 10 h 30' óta harcban állott a Skorodnetől nyugatra és északra 656 $\ominus$ -ig állásban lévő ellenséggel, melynek gyalogsági és géppuska tüze csakhamar érezhetővé vált. Egy elfogott orosz gyalogos bemondása szerint Skorodnetől északra 1 zlj (800 gyalogos) volt állásban. *Déli 12 h-kor* Bellosics csoport birtokába vette a 656 $\ominus$ magaslatot. Ugyanekkor a Skorodnetől délre álló *Ghyczy csoport* jobbszárnya elérte a Pawlowski-től délre fekvő magaslatokat és ezzel a Skorodnében lévő ellenséget ketős átkarolással veszélyeztette. Ezen ellenség (a fent említett ellens. zlj), mely részben a Bellosics csoporttal arccal nyugatnak, részben a Ghyczy csoporttal arccal délnek keveredett harcba, 17 h-ig tartott ki, amidőn északkeleti irányba visszavonult. 17 h-kor a nagy köd és sötétség miatt harcszünet állott be. A csoport vesztesége 5 halott, 1 sebesült. Ezzel szemben 16 orosz fogságba ejtett.

Ezen csoport működése felelte fontos volt a továbbiakra nézve, mert a 656 $\ominus$ birtokba vételével a Lutowiskánál harcoló orosz zöm oldalát és hátát veszélyeztette, miáltal az Ostre magaslat elfoglalása lehetővé vált.

A *Ghyczy csoport* (II. zlj) támadását 11 h-kor kezdte meg Skorodne irányában, ezen csoport támadását nagyon előmozdította a balra lévő Bellosics csoport sikere. A két csoport között elhelyezett *Rosztóczy század* is utasítva lett előnyomulni.

Skorodnétól délre elterülő erdőből kiérve Ghyczy csoport a községnél elhelyezkedett orosz gyalogság által élénk tűz alá lett véve, ennek dacára az előnyomulás tért nyert egészen a községtől délre közvetlenül huzódó dombokig, ott azután erőteljes tűzharc kezdetett meg. Becslés szerint itt hasonló ellenséges erő állott szemben.

17 h-kor Rosztóczy szdal szemben egy kozák járőr jött a faluból ki, rövid tüzelés után Pawlowki irányában széjjel ugrasztott.

17 h 45'-kor Rosochaten ezred által kiadott parancs értelmében csapatok az elért helyzetben éjjeleznek és pedig:

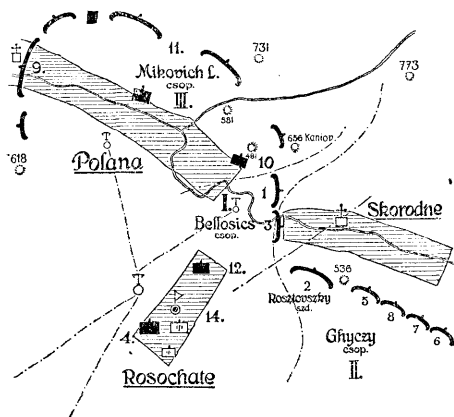
Bellosics csoport a Kaniowtól délnyugatra fekvő épületekben, biztosító részeket északra és északkeletre kitolva;

Mikovich csoport Polanan, biztosító részeket északra és északnyugatra tolvá előre; szoros összeköttetést tart fenn a Bellosics csoporttal és a 44. hadosztálllyal;

fél 9. század 578 $\odot$ -on biztosítja az összeköttetést Bellosics és Ghyczy csoport között.

Ghyczy csoport Skorodnetől délre az elért helyzetében.

Ezredparnokság, 4., 12. szd, 1 hegyi löveg és gpo. Rosochaten; (vázlat szerint).

Január 27-én 3 h 50'-kor érkezett ho. intézkedés értelmében a támadás a 26-ára kiadott parancs szellemében folytatandó, még pedig elsősorban Lutowiska és Skorodne birtokbavétele és az ezektől északra fekvő magaslatok vonaláért. Különösen fontos Lutowiska elfoglalása, hogy az élelmezés lebonyolítása az első vonalban küzdő csapatok részére Smolnikon át a műúton foganatosítható legyen és hogy a csapatok végre fődél alá jutva az utolsó napok fáradalmait és nélkülözéseit kipihenhessék. A sikerben annál is

inkább bizhatunk, mert tőlünk délre az Uzsoki szorosban küzdő csapatainknak ugyancsak kemény harcok után sikerült a szorosból az oroszokat kiszorítani és most már Turka felé nyomulnak előre.

A támadás 8 h-kor indult meg.

Mikovich csoport Polana nyugati részébe befurakodott ellenség miatt d. e. folyamán sem volt képes a 44. ho. Neczki zlj.-ával (I./21. Ldw.) az összeköttetést helyreállítani. Északi irányból nagyobb orosz erők állapítottak meg, melyek a csoport előrejutását megállították. Ellenséges járőrök ismételten megkísérelték Rosolinból Polana nyugati részébe bejutni. A község nyugati részébe befészkelődött oroszok a 9. századdal szemben makacsul tartják magukat. A község keleti szegélye erős ellenséges tüzérségi tűz alá vétetett.

17 h 30'-kor az északi irányba küldött Szántó zászlós járőrével 1 halott és 2 sebesülttel bevonulva jelenti, hogy Naphta Br. északra lévő

gerincen ellenséges tábori őrsökre bukkant, melyeket megtámadta, de azok vonalán átjutni nem tudott. Magával hozott két foglyul ejtett orosz.

Ugyanezen időpontban sikerült nagy kerülővel a 44. ho.-lyal az összeköttetést helyreállítani, bár ellenséges járőrök folyton kísérleteznek Polanaba bejutni.

Bellosics csoport: támadását, a szemben lévő ellenséges állások nyugatról való átkarolására törekedve, indítja meg. *9 h-kor* már annyira előrejutott, hogy a további előnyomulást csak akkor folytathatja, ha a balról lévő Mikovich csoport is tért nyerhet, különben balszárnya veszélyeztetve szabadon marad. E célból az ezredtartalékból $\frac{1}{2}$ század Kaniowtól nyugatra fekvő gerincre irányított.

11 h-kor Ocskay hadnagy járőre jelenti, hogy Lipie község szabad, ellenben Bystre és Michniowiecban kozákok vannak.

Délben a Bellosics csoport helyzete csak annyiban változott, hogy a balszárnyát nyugtalanítandó körülbelül 300 kozák saját erőteljes tüzelés után nagy veszteségeket visszahagyva a gerinc felé északra visszavonult, de mintegy 1000 lépésre a balszárnyunktól ismét állást foglalt. A Ghyczy csoport előnyomulását ezen időpontig nem észlelte. Bellosics százados egyúttal javaslatot tesz, hogy a Kaniow 656 $\diamond$ -ról hegyi lövegekkel az ellenség oldalába és hátába igen hatásosan lehetne működni, jelenti továbbá, hogy vele szemben 300—900 lépésre ellenséges gyalogság gp.-val beásva, balszárnyával szemben lóról szállott kozákok 200 lépésre. Egy üteg ellenséges tüzérség Karczmarowkától északra 804 $\triangle$ -en működik.

18 h-kor Bellosics százados jelenti, hogy a vele szemben álló ellenséges erőket sikerült megingatnia, a balszárnyának biztosítására kiküldött $\frac{1}{2}$ század a kozákokat állásaikból kiverte és útban van a 773 $\diamond$ -ra. A kozákok a hegygerincre vonultak vissza. A tőle jobbra lévő ellenséges rajvonalak a 400—500 lépésre lévő állásaikba vonultak vissza, — ott úgylátszik erősítést kaptak.

Ghyczy csoport-nál a tűzharc *7 h-kor* újult fel. *9 h 30'-kor* jelenti Ghyczy, hogy a tüzérség a számára kiutalt helyére még mind ez ideig nem érkezett be és hogy a málhás állatok elmaradása miatt lőszer fejenként 100—120 drb, kéri haladéktalanul a pótlást. Jelenti továbbá, hogy a tábori konyhák visszamaradása miatt, melyek a nehéz hegyi úton, a rengeteg hóban és viharban előrejutni nem tudtak, a legénység 1 hete nem kapott meleg étkezést; konzerv, kenyér és kétszersült pedig már csak a mai napra van. A legénység 5 nap óta fedél alatt nem volt, a megbetegedés (gyomorgörcs, fagyás, vérhas) ijesztően szaporodik.

Rosztóczy csoport, a Bellosics és Ghyczy csoport között Skorodne délnyugati szegélyéről jelenti, hogy helyzet nem változott lényegében — csupán Bellosics balszárny jutott előre. A század Skorodnétől délre 536 $\diamond$ -on áll; tőle délkeletre a Ghyczy csoport még mindig tért nem nyert, ezen csoporttól a 4. század Rosztóczy alá rendelve. A Rosztóczy jobbszárny szakasza, mely *10 h óta* ellenséges tüzérség tűz alatt áll, kissé előbbre jutott.

Megállapított, hogy a Ghyczy csoporttal szemben 4 század orosz gyalogság, Rosztóczyval 2 század lóról szállott kozákok és Bellosicssal

szemben 3 század lóról szállott lovasság van beásva ; utóbbi kettő között 1—2 szakasz gyalogság is. A lovasság hajnalban vonult be ezen állásaiba. A de. folyamán több jel arra mutatott, hogy Ghyczy és Rosztóczyval szemben az ellenség erősítéseket kapott. Lőszer és tartalék élelmi adag Rosztóczyknál is kifogyóban.

11 h-kor Ghyczy csoportnál a helyzet nem változott — ellenben jelenti, hogy vele szemben ellenség 2 század erősítést kapott (tehát 5 saját századdal szemben 6—8 orosz század állott). Ugyanezen időben az ellenség két szárnyán 1—1 üteg vonult fel és a Ghyczy csoport közepét vette tűz alá. Jobbról álló Hajek csoporttal (15. honv. gy. e.) $\frac{1}{2}$ századdal tart fenn összeköttetést. A 15-ösök mind ez ideig nem jutottak előbbre és rajvonaluk jóval a Ghyczy csoport mögött maradt.

A helyzet az alábbi vázlatokból vehető ki.

Ghyczy alezredes az élelmi-szer hiányon segített megkísérelte harácsoló különítményt Skorodnebe küldeni.

Délután folyamán változás csupán a szembenálló ellenség közepén észleltetett, ahol felváltás volt kivehető. Saját tüzérség ezen részt élénk tűz alá vette.

16 h-kor vette Deisler alezredes a hadosztály ama parancsát,

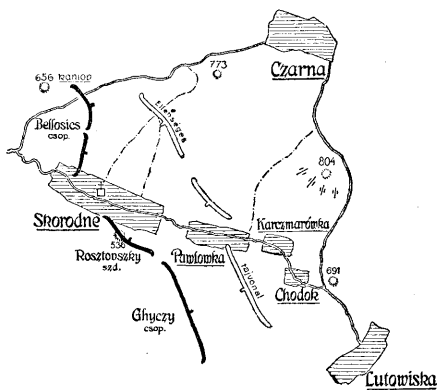
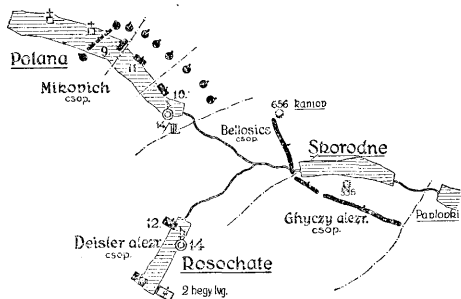
hogy az előnyomulás tovább folytatandó, mert a csapatok — ha szűken is — de tető alá kell, hogy jussanak és e célból a biztosítás is lehetőleg egyszerűsíthető legyen. A csoport biztosítási vonala jobbra a Pogány csoporthoz Chadak 691 $\odot$ -nél csatlakozzék.

A parancs végrehajtott s különösen a Bellosics alcsoport tetemes tért nyerve az ellenséget átkarolásával mindinkább veszélyeztette.

22 h 30'-kor érkezett a ho. következő parancsa :

„A hadosztály 2 napos fáradtságos és kemény harc után az ellenséget állásainak feladására kényszerítette. Az előző napok nélkülözései és az idő viszontagságai által nehéz próbára tett csapatok teljesítményei méltók a ho. ezen hadjárat alatt már szerzett hírnevéhez.

Az összes parancsnokságoknak és közegeiknek, valamint az összes csapatoknak, melyek ezen eredmény kivívásában tevékeny résztvettek, kitűnő vezetés, illetve magatartásukért a legfelsőbb szolgálat nevében

köszönetemet fejezem ki. Az ezen harcokban kitűnt tisztek és legénység-ről a kitüntetési javaslatok mielőbb beterjesztendőek. Wieber s. k. altáb.“

Január 28-án: A 37. ho.-al szemben álló oroszok ellentálló ereje az éj folyamán végrehajtott visszavonása által immár megingott. Reggelig a Ghyczy csoporttal szemben álló részek is Karczmarowkáig visszavonultak, amire őket különösen a *Bellosics csoport átkaroló tényerése kényszerítette*, s így a Ghyczy csoporttól délkeletre harcoló Hunke tábornok és Pogány ezredes csoportjai által Lutowiska elfoglaltattott.

A 28-ára kiadott h. o. intézkedés értelmében e napon be kell fejezni az Ostré magaslat birtokbavételét és Polanától délnyugatra Mikovich és Necki csoport közé beekelődött orosz erők elűzését.

E cél elérésére az *ezredparancsnokság* a már megindított támadáshoz a következő módosításokat rendelte el 8 h-kor:

„a) A közép — *Bellosics csoport* — az ezredtartalék 1 századával és 2 hegyi löveggel megerősítve a 27-én elért vonalból megkezdni támadását a 773 ◊-ra. Szükség esetében az egész ezredtartalék is ezen csoport rendelkezésére bocsátatik.

b) *Mikovich csoport* biztosítja a balszárnyat és összeköttetést tart fenn a 21. Ldw. gyalogezerreddel.

c) A *Ghyczy csoportból* 1 század harcból kivonandó és mint ezredtartalék Rosochate északi kijáratánál helyezkedjék el. Összeköttetés jobbra a Hajek csoporttal fenntartandó, azzal összhangban vegye birtokába a 773 ◊-tól délkeletre húzódó Ostré magaslat gerincét.“

Ugyanezen időben 8 h után érkezett a 74. gy. ddr. parancsnokság értesítése, hogy beérkezett hírek szerint oroszok az Ostré magaslat gerincét kiürítették. 8 h-kor 1 lovas század Lipiéről Czarna felé, 1 1/2 lov. század pedig Bystré felé vonult. Chaszczowban 8 h 30'-kor még 3 lov. század és 2 gyal. század ellenség volt. A dandárparancsnokság tehát elrendeli az Ostré magaslat megszállását:

„A 14. h. gy. e. 1—1 főörsöt à 1 század állít fel a 773 ◊-, 686 ◊- és 731 △-en. A főörsvonalak műszakilag megerősítendőek, felderítésre 1—1 tiszt járőr küldendő Czarnán át Rabe ad Ustrzyki és Lipie felé, továbbá Bystrén át Mszaniec felé.

A főörsök künn maradnak, a többi csapatok éjjelezésre tető alá vonandók be és pedig az ezred Skorodne és Karczmarowkában helyezendő el.“

Bellosics csoport déli 12 h-ig feladatát meg is oldotta: Különítményeivel (főörs) elérte a 773 ◊-at (1. század) és 686 ◊-ot (12. század) ott biztosított megállásba helyezkedett el. A 3. és 4. század Skorodnén laktáborba szállott. Egyidejűleg intézkedett W. H. Pod Ostrem, illetve Lipie irányában kikülönített járőrökkel az oroszok visszavonulását zavarni és Czarna—Lipie felé felderíteni.

15 h 15'-kor adatott ki az *ezredparancsnokság* alábbi *intézkedése* az éjjelezésre, biztosításra és további felderítésre:

„Az ezred éjszakára laktáborba száll.

Biztosítás: 1. sz. főörs *Bellosics* csoport egy százada 773 ◊-on, összeköttetést vesz a 15. h. gy. e. Pod Ostrem 725-ön lévő főörsével;

2. sz. főőrs, Bellosics csoporttól a 773 ◊-tól északnyugatra lévő útsomóponthoz ;

3. sz. főőrs Mikovich csoporttól 1 század a 731 △-en.

Összeköttetésül $\frac{1}{2}$ zlj. (9., 10. század) a Mikovich csoporttól Polánán marad, összeköttetést keres a 44. hadosztály 21. Ldw. gy. ezreddel.

Egy század Mikovich csoportból *előőrs készütség* Kaniow 665 ◊-ön (6. század, amely e napon a Ghyczy csoporttól átutaltatott).

Ugy a főőrsök vonala, valamint az előőrs készütségé műszakilag megerősítendő. Az előőrs készütség megerősítendő vonala észak-észak-keleti irányú legyen.

Ghyczy alezredes csoportjából *laktábor őrségek* állítandók fel: Skorodne nyugati szegélyénél — a 686 ◊-ra vezető úton — és a H. H.-hez vezető Skorodne „e” betű mellett vezető útra.

Ezredparancsnokság Skorodne nyugati szegélyén.

Felderítés: 1—1 tiszt járőr Bellosics csoporttól Lipien át Bystre-Mszaniecre, Mikovich csoporttól Czarnán át Rabe ad Ustrzykire.

A különítmény mai nappal Hunké táb. parancsnoksága alá lépett.

Hegyi lövegek Skorodnen laktáborban. Deisler s. k. alezredes.

18 h-kor érkezett az ezredhez Mikovich őrnagy jelentése, hogy az éjjelezésre vonatkozó parancsot Hgh. Naphta Br. 17 h-kor vette. Polánából 14 h 30'-kor elindulva az elrendelt védelmi állást elfoglalandó Allersdorfer hadnagyot a 9. századdal a 675 ◊-re, Brandmayer főhadnagyot (11. század) a 731 △-re küldötte ki. Saját személyére nézve a 6. és 10. századdal előnyomulva a Hgh. Naphta Br. jutott, ahol az akkor kézhez vett parancs foganatosítására:

Brandmayer főhadnagy (11. század) 3. sz. főőrs a 731 △-en;

6. század (Lintia hadnagy) Kaniow „K” betűnél előőrs készütség.

A 10. század (Fried főhadnagy) Polana községbe visszamegy, hogy az I./21. zlj.-al az összeköttetést felvegye. Allersdorfer hadnagy Polánáról fog kapni parancsot, hogy oda bevonuljon, ugyancsak onnan fogja értesíteni az I./21. zlj.-at is az új intézkedésekről.

Az előőrsök felállítása a kiadott parancs szellemében est folyamán befejeztetett.

Bellosics csoport járőre Czigó Balázs törzsőrmester parancsnoksága alatt, kinek feladata volt Mikovich csoporttal összeköttetést létesíteni, a nagy hóban és sötétségben eltévedt.

Mikovich csoport Czarna felé kiküldött felderítő járőre átjutva az Ostre hegy gerincén csak ellenséges járőrökre bukkant. Czarnánál figyelő állást véve megállapította, hogy ott nagy számú ellenséges csapatok (gyalogság, lovasság) van; Lipie és Chaszarowban mintegy 2 század gyalogság és 3 század lovasságot észlelt. Lopuszanka „L” betűtől délkeletre 2 század lovasságot, 2 löveget és 2 gpo.-t állapított meg. Egy másik járőrünk jelentése szerint Lipieről 1 ellenséges lov. század Czarna felé, 1 és fél lov. század pedig Bystre felé vonult vissza.

A 44. h. o. jobbszárny Necky csoport a polnai templomnál lévő Mikovich csoporttal az összeköttetést felvette és 2 orosz foglyot adott át. Ezen összeköttetés tudomásul adta azt is, hogy a Moklik hegyen nappal saját 100 gyalogos és 11 lovasunk van kikülönítve, mely éjjel

Rosolinban éjjelez. Végül, hogy Harwatyban erős ellenséges gyalogság és lovasság állapított meg, ellenben Rosolinból és Polánából az ellenséges tüzérség ma éjjel visszavonult.

Január 28-i éjjelezési helyzete az ezrednek a vázlaton van feltüntetve.

A 675 $\odot$ -n lévő 9. századnak (Allersdorfer hadnagy) feladata volt a balszárnyat biztosítani és az összeköttetést fenntartani az I./21. Ldw. zászlóaljjal. A 480 $\odot$ -ra pedig (Rosolintól keletre) a völgy elzárandó. Felderítés északi és keleti irányban Ustrzyki Dl.—Rabe—Magura—Lonaniowska vonalig folytatandó.

A 37. h. o. január 29-re szóló intézkedése szerint a hadosztálytól jobbra harcoló 33. h. o. balszárnyával Boberka, 693 $\triangle$, Horb. Witiszki 700 $\odot$ -, Krywka déli szegélyéig terjedő vonalat, a balról harcoló 44. hadosztály pedig jobbszárnyával Chrewt érte el.

Saját 73. gy. ddr. Lipien át Mszaniecig, a 74. ddr. pedig az országúttól Czarnát derítse fel. Azonkívül, amennyiben a h. o. 29-én laktáborban marad, minden ezred küldjön 1 szdot ki az utolsó napok csataterének átkutatására. Az esetleg gyűjtött hadianyag Smolnikra viendő.

A *hadsereg parancsnoka*, az összes csapatoknak az utóbbi harcokban tanúsított vitéz magatartásáért, valamint a terep és kemény időjárás okozta nehézségek leküzdéséért különös megelégedését és elismerését fejezte ki.

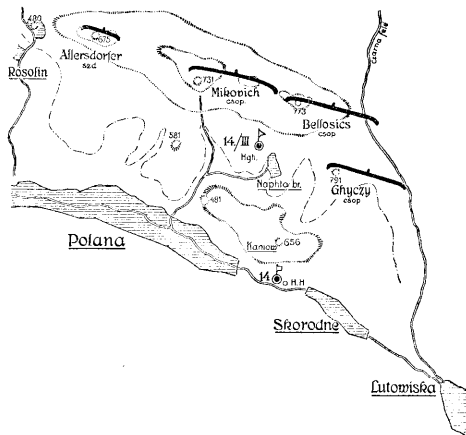
Tiszti kitüntetési javaslatok:

1. *Brandmayer Alfréd főh.* erélyes és bátor fellépésével megakadályozta, hogy Polana község ellen az ott harcoló saját csapat oldalába irányuló ellenséges támadás érvényesülhessen.

2. *Allersdorfer Ferenc hgy.* túlnyomó erős ellens. támadást Polana községben feltartóztatva, bátor magatartásával tünt ki.

3. *Hrdina Andor hgy.* mint zlj. sgt. az ellens. tűzben bátor magatartásával azáltal tünt ki, hogy a tűz alatt parancsokat közvetített és a kevésbé jártas altiszt szakaszparancsnokoknak a rajvonalba menve személyesen adta ott meg a szükséges utasításokat. (Nevezett a lublini harcok alatt megsebesült.)

4. *Fizely Imre zászlós* mint összekötő járőrprnok az ellens. gyalogság által megszállott Polana községen át a sötétség leple alatt magát az ellenségen áttörve feladatát igen nehéz viszonyok között igen jól oldotta meg. Nevezett különben személyes bátor magatartásával minden alkalommal buzdítólag hat alárendeltjeire.

5. *Sefcsik István zls.* mint hírszerző járőrparancsnok feladatát ismételten sikeresen oldotta meg. Különösen kitűnt a Nida melletti harcok alatt és a San mentén Hulskienél, ahol az ellens. csoportok közé jutva, azok tüze alatt magát bátran előre küzdve, ily módon igen jó megfigyeléseket eszközölt. (Nevezett a lublini harcokban megsebesült).

Legénységi kitüntetési javaslatok:

9. szd. 1. *Gregor Imre őrmester* mint tábori őrsparancsnok egy magaslatot védve a Polána község ellen irányuló orosz gyalog szakasz támadását, utóbbinak súlyos veszteségeket okozva, visszaverte.

2. *Goga Mihály őrvezető* mint hírszerző járőr parnok igen nehéz viszonyok között és az ellenség által igen erős tűz alatt tarterepen magát bátran előreküzdötte és az ellenség állásáról fontos híreket szerzett.

3. *Demes Mihály őrvezető* mint hírszerző járőrparnok igen nehéz viszonyok között és az ellenség által igen erős tűz alatt tartott terepen magát bátran előre küzdötte és az ellenség állásáról fontos híreket szerzett.

10. szd. 1. *Král Mihály nfk. szvtő*, ki a hadjárat kezdete óta a harctéren van, Czarna felé mint hírszerző járőr parnok nehéz viszonyok között nagy körültekintéssel oldotta meg feladatát. Kitűnő híreket szerzett és bátor magaviselete által nagyobb számú ellenséges járőröket visszavonulásra kényszerített.

2. *Zalezák József szkv.* mint összekötő járőrparnok az összeköttetést egy ellens. járőrök által megszállott terepen egy szomszédos csoporttal helyreállította és bátor magatartásával a legénységnek igen jó példát mutatott.

3. *Moldva Péter tizedes*, ki a harctéren van a hadjárat kezdete óta, járőrével egy erős ellenséges csoport által megszállott házcsoportból az ellenséget bátor fellépése által kiűzte és ezáltal az előterepet az ellenségtől megtisztította.

11. szd. 1. *Tóth Lajos tiz.* járőrével a zlj. oldalának biztosítására egy magaslatra rendeltetvén, ott túlerővel szemben tartotta helyét s másnap sikeresen keresztülvágta magát az ellenségen és szdjához veszteség nélkül bevonult.

2. *Susman Arnold seb. vivő tiz.* midőn a 4. szd. túlerőre találva kissé visszavonult, két elől hagyott súlyos sebesült bekötözése végett erős ellenséges tűzben előrement és a sebesülteket biztonságba helyezte.

Azonban ezen életbenmaradt derék hősök mellett ne feledkezzünk el azokról a bajtársokról, kik legmagasabb kötelességük teljesítése közben a legfelsőbb hadúrért és szeretett hazánkért hősi halált haltak a Skorodne és Polana körüli harcokban. E három napi harcokban hősi halált halt Groszmann Emil hgy és 9 legénységi állományú; megsebesült 24 honvéd, megbetegedett 2 tiszt és 60

heves, hatásos tüze alatt áll — A 773 ◊ és 731 △ közötti nyeregben álló 8. és fél 5. szd. szinte harcba keveredtek a felkanyarodó ellenséggel.

Bellosics csoport 15 h-kor jelenti, hogy a 731 ◊-en valószínűleg már oroszok vannak, hogy a főörssel mi van, nem tudja; jelenti továbbá, hogy egy elfogott orosz fogoly bementése szerint az Ostre magaslatra körülbelül 4 század új ellenséges erő van előnyomulóban. A saját erő körülbelül ugyanennyi volt az Ostre gerincen, azonban a sebesülés, betegség, mostoha időjárás és nélkülözések okozta kimerülés következtében az ezred századainak létszáma már csak átlag 60—70 puska és ezek erőállapota is nagyon kedvezőtlen. A nagy hideg következtében a löfegyverek használata felette kedvezőtlen volt.

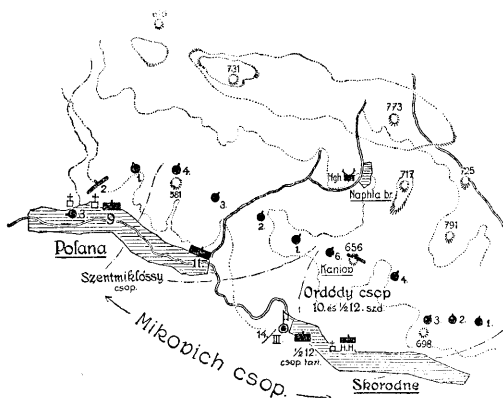
Február hó 1-re kiadott h. o. parancs értelmében a birtokban lévő állásaink feltétlenül tartandók. A 74. ddr. által ezzel kapcsolatban kiadott intézkedés szerint az általános helyzet megköveteli, hogy Dydiow a—Boberka—Lutowiska vonala tartandó. A 37. h. feladata a 703—761 ◊ és 804 △ vonal tartása. E célból Pogány ezr. csoportja (15. gye.) a 703 ◊ — 761 ◊-et tartja, Hunke tb. és Čzeh alez. csoportja (13., 18. gy. e.) a 804 △ magaslaton helyezkedik el, a 14. h. gy. ezred (Deisler alezr.) pedig: fél zljál Polanában marad a 44. Ldw. h. o.-al való összeköttetés, továbbá a Czarna völgy biztosítása és felderítése céljából.

Az ezred többi az országúttól ny.-ra lévő részei Skorodnére vonandók vissza. Egy másik fél zlj. Skorodne ny.-i részén elzárja a Kaniow 656 ◊ melletti utat és a 741 ◊-től dk.-re lévő útelágazást. Az ezred fennmaradó csapatai 691 ◊-nél (Chodak, Lutowiskától é. ny.-ra) h. o. tartalék Bellosics szds. pars. alatt. E parancs értelmében a fél III. zlj. (9. és 11. szd.) továbbra is Polánán, a másik fél zlj. (10., 12. szd.) pedig Skorodnen az utak elzárására és összeköttetésül rendeltetett. Ezred többi részei pedig az elrendelt helyeken gyülekeztek.

Február hó 2-án 5 h-kor a 9. szd. eddigi helyén a 11. szd. pedig Polána keleti szegélyén biztosított megállást vesz fel, parancsnoka *Szentmiklóssy Nándor főh.*

A 10. és 12. század *Ordódy főh.* prsága alatt Skorodne ny.-i részében helyezkedett el.

A III. zászlóalj helyzete 10 h 30'-kor vázlat szerint.

A 44. Ldw. h. o.-al való összeköttetésre küldött járőr 9 h 30'-kor azon jelentéssel tért vissza, hogy Chrewtig jutott el, de landwehr csapatokat nem talált. A lakosság bementése szerint azok a tegnapi d. u. folyamán visszavonultak.

Erre ny.-i irányba újabb felderítő járőrök küldettek ki egészen a San-ig és ezek Wydrnénél már kisebb ellenséges osztagokat állapítottak meg.

Nemsokára ezután a balszárnny 9. szd. Rosolin irányából megtámadtatott.

11 h 30'-kor már az egész Szentmiklóssy csoporttal (9. és 11. szd.) szemben az Ostré hegyhátról — Rosolin — 731 $\triangle$ és a Naphta Br. irányából túlnyomó ellenséges gyalogság fejlődött harchoz. Ugyanekkor a Kaniow 656 $\diamond$ -n lévő tábori őrsök ellenséges járőrökkel keverednek harcba.

13 h-kor az egész vonalon élénk harc van. A Kaniow 656 $\diamond$ -n lévő tábori őrsök (Szántó zls.) a Naphta Br. irányából érvényesülő erős orosz támadás nyomása következtében Rosochaté felé térnek ki.

Ekkor érkezett a h. o. intézkedése, amely a visszavonulást 3 védelmi vonallal rendeli el:

1. A patak mögötti magaslati vonalat;
2. Erdő szegély Odryt északi lejtőjén;
3. Odryt hegyhát gerince.

18. Visszavonulás az Odryt hegyhátra.

A *visszavonulás* elrendeltetvén Ordódy csoport tartalékából a fél 12. szd. Polana és Skoroduc között a patak mögött harchoz fejlődik, hogy csoportjának visszavonulását fedezze. Az oroszok összetűzei már közvetlen közelből hangzanak, számos géppuska berreg. A túlerő körülbelül négyszeresre tehető. A nagy hóban visszavonuló szdok az óriási kimerültség következtében nem képesek szigorúan betartani a kijelölt védelmi vonalakat, hanem jelentékeny veszteségekkel mindjárt az Odryt gerincére vonulnak vissza.

Szentmiklóssy csoport a 847 $\diamond$ -on gyülekezik és ott állást foglalva elzárja az utat Sekawiec—Zatwarnica felé.

Ordódy csoport a 853 $\diamond$ -on gyülekezik és a Chmiel—Ruskie felé vezető utat zárja el.

Február 3-án: A hadosztály parancsa folytán Zurawin és Smolniktől d. k.-re álló 33. h. o. kíségetésül erősbbitéseket bocsájtott hadosztályunk rendelkezésére, ezek beérkeztéig a 2-án elért vonalat tartani kell.

Deisler alezr. csoportja megerősítve a 691 $\diamond$ - és Karczmarowka mellett álló szdokkal tartja a 761 $\diamond$ —804 $\triangle$ vonalat és biztosít a Skorodne ellen támadó erős orosz erőket bal szárnya ellen, ahol az orosz 11. lov. h. o. állapítottat meg.

Mikovich őrnagy Polana Skorodneről visszavonulván feladata a Rosochatétól—Sekawiecre és Skorodneről—Chmielre az Odryton át vezető utakat elzárni a 847, illetve 853 $\diamond$ -on. Egy hegyi tűzér szakasz Mikovich őrnagy rendelkezésére bocsájtattott a h. o. részéről. Egyben Mikovich őrn. utasítottat a h. o.-nak bejelenteni, vajjon az ellenség Skorodnetől keletre, délre vagy nyugatra nyomul-e előre a zömével.

Bellosics szds. 2 szddal és gpo.-gal h. o. tartalék 706 $\triangle$ -nál.

A 14. h. gy. e. IV. menet *zlj.-ának* 2 százada biztosítja az utat Lutowiska és Smolnik között a 696 $\diamond$ -nál nyugat felé.

Mikovich csoport háborítatlanul tartja megszállva az Odryt gerincet. A kemény hideg sok áldozatot szedett és fagyás, valamint megbetegedések

következtében az átlagos létszám szdonként itt is 70 före csökkent. Az összeköttetés létesítése az Odryt gerincén az Olchowiectól délre álló 44. h. o. jobb szárnyával nem sikerült, mivel Hulskie 846 $\triangle$ -on át ellenséges lovas járőrök cirkálnak egészen a San-ig és az átjutást lehetetlenné teszik.

Deisler csoportnál egész nap heves orosz támadások útasíttatnak vissza, az oroszok támadása tért nem nyerhetett.

Február 4. és 5-én lényegesebb változás nem volt. Mikovich csoporthoz a 33. h. o.-tól két század (26/10 és 19/1) beérkezett.

Február 6-án Mikovich csoporttal szemben egyre kellemetlenebbé válik az orosz járőrök fokozott tevékenysége, amely eme bal szárnyunk visszavonásának következménye. Az erdő szegélyére előretolt szakasz állandóan ellenséges tűzben áll. Orosz járőrök Hulskien át már a zászlóalj hátát fenyegetik. Itt erősebb ellenséges lovasság is észleltetett. Az Ordódy és Szentmiklóssy csoportok közötti összeköttetés is veszélyeztetve.

7 h 50'-kor: Az egyre erősbbödő orosz nyomás miatt a hadosztálynak Lutowiskától északra 703 $\diamond$ —804 $\triangle$ közötti részének visszavonulása rendeltetett el. Amúgy is emberfölötti volt már amit a h. o. 4 nap óta teljesített: egy erősen az ellenséges vonalba beékelődött részt tartalék és szomszédos támogatás nélkül dermesztő hidegben, másfél méteres hóban, hihetetlenül nehéz lőszer és élelmezés utánpótlásával, egyre növekedő túlerővel szemben — tartani.

A hadosztály visszavonulásának fedezésére *Rosztoczky szdos* (5 szd. és 1 gpo.) rendeltetett és pedig a Chodak 691 $\diamond$ -nél arccal nagyban a Carna felé vezető útra, nehogy az oroszok a visszavonulási útát elvágják. A feladat igen súlyos volt: Gyalogsági és tűzériégi tűzben, másfél méteres hóban fedezékeket készíteni és többszörös túlerővel szemben magát tartani! Ebbeli súlyos tevékenységében nagyban segítségére volt a Lutowiska é.-i kijáratánál felállított saját üteg hathatós támogatása.

14 h-kor már 3 oldalról volt szorongatva az utóvéd, saját üteg is ekkor már elvonult — ennek dacára a sötétség beálltaig hősiezen kitartott, amidőn azután a visszavonulást foganatosította. A gpo.-nak sikerült visszajutnia, a századok azonban halott, sebesültekben nagy veszteségeket szenvedtek. (735 főből mindössze 3 tiszt és 39 ember vonult az ezredhez be.) A feladatát azonban megoldotta, a hadosztály visszavonulása biztosítva volt.

Február 7-én egész éjjel és a nap folyamán az ezred az Odryt gerincén gyülekezett és azt biztosította a 902 $\diamond$ -tól keletre. Felderítés Lutowiska és Skorodne irányában. Az oroszok a 6.-iki harcokban szenvedett súlyos veszteségeik következtében támadásukat, illetve az üldözést nem foganatosíthatták, annyival inkább, mert a visszavonulást fedező saját csapatok a felderítésüket egész vonalon megakadályozták és bizonyára nem tételezhették fel azt, hogy az előre magát beékelte hadosztályunk az Odryton minden tartalék és támogatás nélkül áll — sőt az amúgy is lefogyott állománya az utóbbi napokban még 50—60%-kal csökkent.

Mikovich csoportnál lényegesebb változás nem volt. Összeköttetést a 44. h. o.-al felvenni nem tudta.

Február 8-án délelőtt folyamán a III. zlj. (Mikovich őrn.) parancsot kap, hogy minden nélkülözhető erejét tolja el a 902 $\diamond$ felé, ahol az

oroszkok nyomása a Rosztóczy csoportjának visszavonása óta egyre erősödik.

Erre az *Ordódy csoportja* a 853 ◊-nál a zlj. parancsnoksága által útasítva lett, hogy 1 századot a 902 ◊ irányába toljon el, ennek pótlására pedig a fél 9. szd. a 853 ◊ felé útba indított. Ezen félszázad azonban alig haladt 500 lépésre a régi állásából jobbra, hirtelen igen erős oldal-tűzet kapott; a félszázad azonnal harchoz fejlődött, azonban a járőrnek vélt ellenséget visszaszoritani nem tudja, mivel pedig a jobb szárnya is már—már igen kritikus helyzetbe került, a második félszázad (9) és a 19/1 szd. is keleti irányba felfejlődött, hogy az ellenséget az Odryt gerincéről minden áron vissza szorítsa. Azonban az ellenség sokkal erősebbnek bizonyult és a 2 saját század tért nyerni nem tud.

A h. o. prság értesülve a zlj. helyzetéről, parancsot ad, hogy most már a beékelődött ellenséges erőket át kell törni és a zlj.-nak minden rendelkezésére álló erővel el kell érnie a 902 ◊-ot.

19 h-kor a 26/10 szd. bevetésével még egy kísérletet tesz Mikovich őrn., hogy a 902 ◊ felé tért nyerjen, azonban a magas hó párosulva az ellenség hatásos tüzelésével, az áttörést meghiúsította.

A h. o. prság eleinte még ezek után is erőltette a további előre jutást, majd *20 h 30'-kor* elrendeli a visszavonulást Sekawiec-en át Chmielre. A sötétség leple alatt sikerült is a szd.-okat fokozatosan észrevétlenül harcból kivonni és a zlj. *éjjel 1 h körül* beérkezett Chmielre.

Az ezred többi része az Odryt magaslat gerincét egész napon megszállva tartotta és kisebb járőrharcoktól eltekintve különösebb esemény nem volt.

Visszavonulás a San mögé.

Február 9-én hajnalban a h. o. parancsa értelmében az ezred többi részei is Chmielben gyülekeznek és ott elszállásoltatnak.

7 h-kor kezdette az ezred az átkelést a Sanon Chmielnél meg — Ruskiera és a Santól közvetlenül délre eső magaslatokat megszállotta és pedig:

Bellosics szdos I. zlj-al csatlakozva a jobbról lévő 15. h. gy. e.-hez; nappal előretolt figyelőkkel, éjjel állandó járőrözéssel a San parton és a mélyedésekben;

Rosztóczy szdos a II. zlj-al. Bellosicstól d. ny.-ra; 1. sz. tábori őrsze a Ruskie felé vezető úton a mélyedést zárta el, a 2. sz. táb. őrsze a Dwernik 1004 ◊ előkúpján. Felderítésre 2 járőrt küldött ki az állása előtt lévő erdő átkutatására, ittelve a mélyedésben Ruskie felé vezető út szemléltartására;

Mikovich őrnagy a III. zlj-al ddr. tartalék a 734 ◊-tól délre a tek-nőben óvóhelyeket készítve és abban elhelyezve. (A III. zlj. 4 napig maradt eme állásban.)

Az ezred február 10-től 13-ig maradt ezen csoportosításban, a beállott olvadás következtében a fedezékek folytonosan megtelnek vízzel és az azokban való tartózkodást felette kellemetlenné teszi. (A fenti

zlj.-ak elnevezése csak elméleti alapon vehető, mert az egész ezred állománya 600 fő, tehát fél zlj.)

Február 14-én 1 h-kor vett parancs értelmében a *III. zlj.* a 7. szd. által felváltatott és a zlj. mint *h. o. tartalék* Nasicnére menetel. A zlj. 3 szdba alakulva Nasicnén Cech alezredes parancsnoksága alá lép, kinek csoportja a *h. o.* bal szárnyát biztosítani van hivatva. E célból a Nasicnétől ny.-ra lévő tábori őrsök feladatává tétetett a Gilaty patak völgyét állandóan felderíteni.

Az ezred többi részénél változás nincs.

Február 15-én Deisler csoport (I., II|14.) *h. o.* által utasítottatott, hogy a felderítést nyugat felé Sekawiec—Zatwarnica—Gilaty p. vonalig folytassa annak megállapítására, vajjon a patak völgyében nem nyomul-e elő az ellenség. Hason célzattal a Bellosics csoporttól is Sekawiec—Zatwarnica déli kijárata és Suche Rzekire járőrök küldetnek. A Ghyczy-csoport (15. h. gy. e.) tekintettel a San állandó emelkedésére — annak mentén csak éber biztosító és megfigyelő szolgálatot rendezzen be, míg a csoportok csapatainak zöme az eső elleni megóvások céljából tető alá helyezendők el. A csoportok figyelme felhivatik, hogy a balról álló 44. h. o., miután jelentékeny erősítéseket kapott, holnap vagy holnap után támadásba megy át.

Február 17-én hadosztályunk a 2. hadsereg parnokságnak rendeltetett alá. Ugyanezen *h. o.* intézkedés jelzi, hogy a 18. hdt. (44. h. o.) az éj folyamán Stoly 967△ magaslatot elfoglalta (elfogott 1 tisztet és 230 orosz) és ma a 922 ◊-t fogja megtámadni. A 18. hdt. és saját *h. o.* összeköttetésére a 29. vadász zlj. ma Polonina Wetlinska é.-i lejtőin fekvő Suche Rykre vonul és ott megszállja a völgy mindkét oldalán elterülő magaslatokat. A 18. hdt. előnyomulásához képest a vadász zlj. is folytatja az előrehaladást és elfoglalja Zatwarnica mindkét oldalán fekvő magaslatokat.

Ha a vadász zlj. előnyomulása Zatwarnica felé észlelhető, előreláthatólag Deisler csoport Ruskietől k.-re és ny.-ra fekvő magaslatokra nyomuljon előre, a Chmielben lévő ellenséget vegye tűz alá és az érintkezést a vadász zljal azonnal vegye fel. A fedett eltolás az erdőben már most előkészítendő, hogy az Odryt illetőleg Chmiel felől jövő ellenséges tűztől a csoport lehetőleg ne szenvedjen.

23 h 45'-kor a *h. o.* jelzi, hogy a 18. hdt. ma a Stoly 922 ◊-t birtokába vette. A vadász zlj. pedig 17 h-kor Suche Rykbe érkezett és az ott talált kisebb kozák járőrt Zatwarnica felé vissza zavarta. A zlj. holnap a Zatwarnica körül fekvő magaslatokat fogja elfoglalni. A csapatok pontosan figyeljék meg, hogy a velük szemben álló ellenséges erők nem húzódnak-e vissza, s ha erre jelek mutatkoznak — úgy megbízható járőrök küldendők a Sanon túlra is. A Deisler csoport Chmiel, illetve 853 ◊ irányában küld ilyen járőrt ki. Saját tüzérség ma éjjel Chmiel északi részét fogja tűz alá venni.

A 29. vadász zlj. sikeres előnyomulása után *február 19-én Deisler csoport* következőképen intézkedett a San balpartjának megszállására:

„A 29. vad. zlj. 2 szdal megszállja a 627 ◊-t (Zatwarnica kivéve). Föderít Hulskie felé és 2 szd. zlj. tartalék Zatwarnica középső részében.

Bellosics zlj. 2 szdal megszállja Kiczera magaslatot és Zatwarnica északi szegélyét. Főntartja az összeköttetést Mikovich őrn. csoportjával és e célból 1 szakaszt közvetlenül Kiczera magaslat gerincére különít ki; a San átjárót pedig Sekawiec mellett megbízhatóan elzárja. A zlj. 2. százada mint dand. tartalék Kalinowban helyezendő el.

Mikovich őrn. csoportja megszállja Ruskie mindkét oldalán elterülő magaslatok északi lejtőit és összeköttetést létesít jobbra a 15. h. gy. e. bal szárnyával.

Mivel Zatwarnica lakossága nem megbízható érzelmű — túsok veendőök a 29. vad. zlj. által.

E parancs értelmében *6 h-kor* a III. zlj. 2 szdot küld ki a 734 ◊-re, ahol Bellosics szdos parnoksága alá lép (a 12. szd. továbbra is Nasicnén maradt).

Bellosics parnoksága alatt álló szdok előnyomulnak Ruskie—Zatwarnicára és birtokba veszik az ezektől nyugatra és keletre fekvő magaslatokat, ennek megtörténte után a 665 ◊-ön lévő 1. szd. és a Ruskietől k.-re és ny.-ra álló 9. szd. fölött Mikovich őrn. veszi a parancsnokságot át.

Bellosics szds. 13 h-kor beküldött jelentése szerint Zatwarnicától keletre elterülő magaslatokat megszállotta a San bal partján. Tőle nyugatra a 29. vzlj. foglalt állást.

20. Állóharcok a San mentén.

Február 20-án a Deisler csoport feladata volt a Zatwarnica és Ruskie melletti magaslatokat birtokban tartani, és az ellenségnek Sanon való átkelését megakadályozni. E célból:

a 29. vadász zlj. feladata: Zatwarnica mindkét oldalán elterülő magaslatokat tartani a Ruskie mellett álló Mikovich zlj.-al összeköttetést fenntartani és $\frac{1}{2}$ szd. különítménnyel a Kiczera 649 ◊-től keletre fekvő kúpot megszállani;

Mikovich csoport Ruskietől jobbra és balra húzódó magaslatokon marad, megfigyeli a 493 ◊-től Chmiel d. k.-i szegélyéig terjedő San vonalát és azt biztosítja;

Bellosics szds. 4 századdal Dwerniken h. o. tartalék. Kalinowban lévő 2 szdát azonnal oda indítsa, míg az állásban lévő másik 2 szdát csak a vadászok által eszközölt felváltás — esetleg a sötétség beálltával vonja ki állásaikból és egyiket Dwernikre irányítja, a másikkal pedig (4. szd. Bosnyák szdos) és az I. gpo.-al Ruskie falut szállja meg.

E parancs értelmében *10 h-kor* Mikovich (III. zlj.) őrn. megszállta Ruskietől k. és ny.-ra fekvő magaslatokat a 650 és 665 ◊ között (ennek balszárnyán állott tovább ny.-ra Gleboki p. körül a Bellosics kivonandó 2 szda). A megszállás itt inkább a San megfigyelésére szorítkozott, miért is a III. zlj.-nak parancs adatott az első vonalban csak kis erőket hagyni és a felváltást saját hatáskörében fogatosítani.

Február 21-én 15 h 30'-kor érkezett h. o. parancs értelmében a csoporttal szemben lévő ellenséges állások alaposan felderítendőök és pedig az éjjeli tábortüzeik alapján, ha pedig ez nem volna lehetséges úgy a következő nap délelőttjén állapítandó meg, hogy az ellens. állások közül melyek és milyen erővel vannak megszállva. A k.-re álló Pogány

csoport (15. h. gy. e.) azt is jelentse, hogy Dwerniken van-e számottevő ellenséges erő.

Február 22-én 8 h-kor a Mikovich csoport részéről Brandmayer főh. jelenti, hogy Chmiel fölött az Odryt gerincen a füstcsoportok után ítélve 2—3 zlj. lehet; Koprna főh. jelentése szerint pedig Chmieltől ny.-ra a 621♠-en körülbelül 150 lépés hosszú földzék van, nappal mintegy 60 emberrel, éjjel pedig többel megszállva. Ettől ny.-ra fekvő horhosban is éjszakánként erősebb füst látható. A horhostól tovább ny.-ra még látott egy kbelül 50 lépés hosszú fedezéket, de azt csak néhány ember tartotta megszállva. Chmielben ellenséges járőröket látott. A magasabb tarajvonalon hosszabb ellenséges fedezékek láthatók s azokban nappal emberek, éjjel pedig tábornokok láthatók.

Február 23-án a 12. szd. Nasicnéről bevonult és mint h. o. tartalék Ruskie déli részén szállásoltatott el.

16 h-kor rendkívüli pótlásul az ezred részére beérkezett Nasicznére a gyulai 2. h. gy. e. 2 menetszáda. Miután ezredenként 2—2 rendes menetszd. is várható, a felosztás úgy történt, hogy az ezred ismét 12 szdt alakít és pedig a rendkívüli menetszdek beosztásával 3 — a rendesekkel 4 szakaszos szdok. A zljakat a kiegészítés tartamára tartalékba kell visszavonni. Az I. és II. zlj. ez nap még ilyképen meg is alakult Nasicznén.

A még 22-én kiadott h. o. parancsa értelmében az esetleges hídveréshez szükséges anyag előkészítése megkezdett.

21 h-kor telefonon a h. o. leadja a hads. főpar. közlését a mazuri téli csata (febr. 7—15-ig) eredményét: zsákmány 2 táborn., 110,000 fogoly, több mint 300 ágyú, 100 gp. és egyéb más még át nem tekinthető hadianyag. A 10. orosz hads., mely több mint 12 h. o.-ból állott ezzel megsemmisítettnek tekinthető. A január második felében megindult kárpáti harcokban pedig a szövetséges német, osztrák és magyar csapatok eddig 41,000 foglyot, 34 gp. és 9 ágyút zsákmányoltak.

Február 24-én h. o. parancs értelmében Mikovich III. zlj. a Bellosics I. zlj. által ma felváltandó (h. o. tart.).

15 h-kor az I. zlj. Nasicznéről Dwerniken át, — ahol a h. o. tartalékban lévő $\frac{1}{4}$ III. zljat 1 szdal felváltotta — Ruskiera beérkezett. A felváltás *d. u. 18 h 30'-kor* a Mikovich zljal hasonló csoportosításban észrevétlenül megtörtént, a Mikovich zlj. pedig Dwerniken át Nasicznére h. o. tartalékol elvonult.

20 h-kor Bellosics jelenti, hogy a zlj. következő csoportosítást vette fel:

Ruskietől ny.-ra és k.-re a San bal partján fekvő magaslatokon 2 szd. állásban, 2 szd. pedig tartalék Ruskieben. Összekötetés: keletre az Ocskay szd és 15. honvéd gyalog ezred balszárnya — nyugatra pedig a 29. vdsz. zljal járőrökkel helyreállított.

Nappal a rajvonal előtt tábori őrsök, a tartaléknál laktáborőrségek felállítva — éjjel ezenkívül állandó járőrmenetek a San partján.

17 h-kor beérkezett az ezred 2 menetszda Nasicznére és ott éjjelezett. *Este* az ezredparancsnokság a San folyót hídverés céljából szemrevételezte.

A 12. szd. parancsnoksága e napon a következő kitüntetési javaslatokat terjesztette az ezredparancsnoksághoz be:

1. *Czigó Balázs törzsőrmester* szakaszával egy magaslatot védve, a magaslat birtokban tartásával megbizatván, 2 szdból álló ellenség ismételt támadási kísérletét sikeresen visszaverte és a magaslatot 4 órán át tartotta, miközben ruhája több golyó által találtatott és végre mint súlyosan sebesült a rajvonalból visszaszállított. (Nevezett a lublini harcokban már egyszer megsebesült.)

2. *Matencevics Lajos tizedes*, miután szksz. parnoka súlyosan megsebesült, a parancsnokságot átvéve, feladatát, egy magaslat birtokban tartását, igen jól oldotta meg, amennyiben a 2 szd. erejű ellenség támadását ismételten visszautasította, míg egy ellens. lövedék által találva, holtan rogyott össze.

3. *Mali Kálmán honvéd* mint járőrparancsnok az ellenség helyét és számerejét kipuhatólandó ezen feladatát akkor is tovább folytatta, midőn karján súlyosan megsebesült és csakis midőn feladatát sikeresen megoldva jelentését személyesen megtette, ment vissza a segélyhelyre.

4. *Unger Ferenc őrvezető* hidőrségre kirendelt szakaszba beosztva különös ügyességet fejtett ki az orosz járőrök elfogásában, amennyiben azokat magához közel engedve, őket különféle jelekkel megadásra bírta, s ily módon sikerült több alkalommal 23 orosz elfognia.

5. *Kollárik Pál nfkelő* a rajvonalból fekszalma beszerzésére kirendelttén, egy házban 10 orosz által elfogatott. Ezeket ügyes fondorlatokkal sikerült rábeszélnie, hogy azok megadták neki magukat — akiket ő azután mint foglyokat be is kísért a saját rajvonalba.

6. *Sáfár István nfkelő* még a Nida melletti harcokban járőrbe küldetvén, a járőr 4 embere közül 1 elesvén, 2 pedig megsebesülvén — feladatát egymagában sikeresen megoldotta, miközben puskája is ellövetett, ami azonban feladata teljesítésében nem befolyásolta.

7. *Torják Géza szkvető* távbeszélő járőr parnok járőrével ellens. fogságba kerülvén, megakadályozandó, hogy a távbeszélő készülék ellens. kézbe kerüljön — ezt előzőleg elrejtette; majd az elfogók figyelmetlenségét felhasználva, a kedvező pillanatban a készülékeket ismét előszedve onnan megszökött, miközben az őt üldözőbe vevő ellens. járőrrel heves tűzbe kerülvén bátor magatartása által sikerült csapattestéhez visszajutnia.

8. *Németh István III. távirász* a járőrrel ellens. fogságba kerülvén, megakadályozandó, hogy a távbeszélő készülék ellens. kézbe kerüljön, ezt előzőleg elrejtette; majd az elfogók figyelmetlenségét felhasználva a kedvező pillanatban a készüléket ismét előszedve, onnan megszökött, miközben az őt üldözőbe vevő erősebb ellens. járőrrel heves tűzbe kerülvén, bátor magatartása által sikerült csapattestéhez visszajutnia.

9. *Leiner Ferenc távirász* a járőrrel ell. fogságba kerülvén, megakadályozandó, hogy a távbeszélő készülék ellens. kézbe kerüljön, azt előzőleg elrejtette; majd az elfogók figyelmetlenségét felhasználva, a kedvező pillanatban a készüléket ismét előszedve onnan megszökött, miközben az őt üldözőbe vevő erősebb ell. járőrrel heves tűzbe kerülvén bátor magatartásával sikerült csapattestéhez visszajutnia.

február 25-én a h. o. parnoks. intézkedése szerint d. u. a sötétség leple alatt a 15. h. gy. e. rendezés céljából felváltandó Dormándy ezr. részletes intézkedése szerint a 14. h. gy. e. Nasicznén levő 2 zlja által.

A Dwerniktől ny.-ra lévő csoport felett (14. h. gy. e. 29. vzlj. 1 lov. szksz., 1 tarack ütég) a parancsnokságot Dormándy ezr. veszi át. A 14. h. gy. e. által részletes jelentés terjesztendő fel a h. o. prs.-hoz a zlj. és szd. prnokok neveivel együtt. Dormándy ezr. tegye meg a szükséges intézkedéseket egy átjáró építésére nézve Ruskie és Chmiel között.

Ebből kifolyólag Dormándy ezr. Deisler alezredestől, aki febr. 11-ike óta a 74. ddr. prnoka is volt, atveszi a 74. dand. prságot és következő parancsot adja: „A 15. h. gy. e. felváltása céljából a 14. gy. e. ¹/₂ III. zlja Mikovich őrn. parsága alatt 17 h-kor Dwernik d.-i kijáratánál legyen és a felváltást Ghyczy alezr. utasításai szerint hajtsa végre.

Deisler alezr. csoportja: 4 szd. a 14. h. gy. e., 1 gpo., a 29. vzlj. és 1 hegyi ütég megmarad az eddigi állásaiban.

A 14. h. gy. e. ¹/₂ zlja Nasicznéről mint csoporttart. egyelőre Dwernik d.-i felében levő szálláskörletben helyezkedik el. Parancsnoka: Rosztóczy szds.

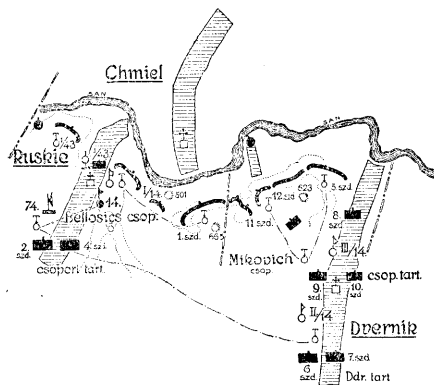
A ddr. parnoks. amely átveszi a parnokságot Dwerniktől ny.-ra megnevezett csapatok felett (kivéve a 15. h. gy. e.-t) ma 18 h-tól Ruskie déli felében található. Holnap délig a 14. h. gy. e. részletes helyzet vázlatot küldjön a dandár parnoks.-nak s ugyanott jelentse be a zlj. és szd. parnokok neveit is.“

Ezen dand. parancs értelmében a III. zlj. összes szdai az I. zlj. által felváltattak. A felváltás után a III. zlj. rendezkedés céljából Nasicznére menetelt, ahol állománya a 2. h. gy. e. és a saját ezr. menet-szdainak legénységével és tisztjeivel 633 főre egészítetteti ki.

D. u. folyamán az így kiegészített III. zlj. a már ugyancsak pótoltt II. zljal együtt Mikovich őrn. parnoksága alatt a 15. h. gy. e. felváltása céljából Dwernikre menetelt; ott Mikovich őrn. 6 szdal felváltotta a 15. h. gy. ezredet, Rosztóczy szdos pedig 2 szdal mint ddr. tart. Dwernik déli kijáratánál maradt. Bellosics szdos 4 szdával a Mikovich csoporttól balra Ruskie mindkét oldalán helyezkedett el.

Ezen felváltások 22 h 30'-kor zavartalanul befejeztettek.

Február 26-án 8 h-kor az ezred helyzetéről vázlat:

Ezen új helyzetben a mai napon indult meg az első, de gyöngye gyalogsági tűzharc az 1., 11. és 12. század állásaira (665 ◊—623 ◊ Chmieltől d.-re és dk.-re). Ellenséges tüzérség Dwernik községet lőtte.

Február 27-én a II. zlj. a h. o. parnokság intézkedése értelmében ismét Deisler alers. prsága alá helyzetetett — ehhez képest ezen zlj. az est folyamán Ruskire bevonult.

Miután az utóbbi hetekben nemcsak a 37. h. gy. ho., hanem az egész kárpáti hadereink erősítéseket kaptak: felsőbb helyről — a Przemyslre nehezedő egyre erősebb nyomás enyhítése céljából — az egész

kárpáti harc vonalon elrendeltetett az *aktiv deffensive*. Erre vonatkozólag adta a h. o. ki 9 h 15'-kor 28-ára a következő intézkedését:

„1. Február 28-án a baligrodi országút mindkét oldalán erős saját erők fognak előretolatni. Ugyanezen a napon fog támadni a 18. hdt. (ennek 44. h. o. tőlünk balra) Studenne—Tworylne irányában;

2. a 2|8. hegyi tarack üteg korán reggel Zatwarnicától ny.-ra állásban legyen és az Odryt magaslaton Krywetől északra 822- ϕ körül lévő ellenséges üteget, — amely a 18. hdt. előnyomulási körletét hatásosan uralja, — lehetőleg meglepetéssel győzze le.

3. Hogy lehetőleg sok ellenséges erőt kössünk le, az 5. hdt. 28-ától az egész arcvonalon élénk tevékenységet fejtsen ki. Ez a tevékenység a 623- ϕ körüli körletben s attól keletre Pogány ezr. körletében az ellenséges erők lekötésére fog szoritkozni, míg Dormándy ezr. a 29. v. zlj. és a 14. h. gy. ezred zömével törekedjék Zatwarnicánál, illetve Chmielnél a San jobb partján megvetni a lábát s e célra mindkét községnél 1—1 átjárót előkészíteni.

4. A jobbszárny demonstratio támadási tevékenysége álljon nappal a gyalogság fokozott tűztevékenységében, a tűzvonalnak fedett területen egész a Sanig való előrevitelében. A tűzértség löje a gyalogsági harc folyamán mutatkozó célpontokat. Járőrök átküldésére a tulsó partra főleg az éjszaka használandó fel.

5. Ha a viszonyok (vizállás, időjárás) 28-ika folyamán lehetővé teszik az átjárók elkészítését, úgy Dormándy ezr. éjjel kisebb osztagokat (1—2 ezd.) küldjön át a San északi partjára. Ezen osztagok egyenlőre csak annyira tolandók előre, hogy az élelmezés és lőszerpótlás számukra lehetséges legyen s hogy meglepetéseknek a szárnyokról kiteve ne legyenek. E célból a jobbsparton elfoglalandó területen azonnal akadályok állítandók.

6. A 4. tt. e. az átkelési kísérleteket készítse elő, illetve a jobbspart elérését támogassa. Wieber s. k. altb.“

Ennek alapján a 74. h. gy. dds. pars. 28-ára a 14. h. gy. ezredet illetőleg következőképen intézkedett:

„Február 27—28-ra éjjel Deisler alezr. és a 29. v. zlj. őrzőparatokat küldjenek a Sanon túlra, amelyek az ellens. állásokat főleg Chmiel és Sekawiec mellett szemrevételezzék. E célból Deisler alezr. rendelkezésére bocsájtatik 1 szakasz lovasság.

A felderítés eredményéhez képest 28-ka folyamán a csapatok úgy állítandók készenlétbe, hogy febr. 28-ról márc. 1-re éjjel úgy Ruskie, mint Zatwarnica mellett legalább 1—1 szd. a San északi partjára legyen tölthető. Ezen osztagok a tulsó parton ássák magukat be és drótakadályokat készítsenek, mialatt a San bal parton maradt részek ezen műveletet tűzzel támogassák.

A folyón való áthatolás sikerének érdekében a Deisler csoportnál mindent a legnagyobb csendben kell előkészíteni, mialatt a 29. v. zlj. élénk tevékenységet fejtsen ki. Deisler alezr. és a 29. v. zlj. által febr. 28-ról márc. 1-re éjjel 1—1 hid építendő Ruskie illetve Zatwarnica mellett. Csoporttartalék 1 szd. a 14. h. gy. e.-től Ruskie é-i részén.

A 14/III. zlj. mely most a 74. h. gy. ddr-től keletre álló 73. h. gy. ddr.-hoz (Pogány ezr.) tartozott a 13. és 18. hgye.-el együtt a bal szárnyon,

Dwerniktől ny.-ra a 623 ◊-n foglal állást. Ezen ddr (73) feladata a Dormándy csoportnak a Sanon való átkelését tüntető támadási ténykedésével elősegíteni, miközben a tűzvonaltól egész a Sanig előre tolandó.

A mai nap folyamán 1 ágyus szksz a 734 ◊-en hatással Sekawiec felé, 1 löveg szksz. pedig a 688 ◊-től é.-ra fekvő erdő szegélyén foglalt állást hatással Chmiel felé. A h. o. intézkedés értelmében a Dormándy csoport 28-ról márc. 1-re éjjel Ruskienél és Zatwarnicánál 1—1 szdot küld át a San é.-i partjára. A Mikovich csoport feladata (14/III. zlj.) ezen átkelt erőket szükség esetén tűzzel támogatni s e célból a rajvonálban lévő részek a legéberebb figyelmet fejtsek ki.“

A Sanon való átkelésre vonatkozó ezen h. o. illetve ddr. intézkedésre Deisler alezr. a következő szóbeli parancsot adja ki:

„19 h 35'-kor 2 gy. járőr (à 15 ember) lóháton átkel a San tulsó partjára. Feladata:

1. sz. járőr megállapítja, hogy Chmiel községben és attól k-re és ny-ra milyen erejű ellenség van;

2. sz. járőr megállapítja, hogy a Ruskie községgel szemben fekvő horhosban milyen ellenség van. Mindkét járőr, ha arra alkalom nyílik, az ellenségre rajtaüssön.“

22 h-kor az 1. sz. járőr azon jelentéssel tért vissza, hogy Chmiel községben 2 szd. gyalogság van, egyik szd. beásva, a másik tartalék. A község templománál egy erős tábori őrs áll.

A 2. sz. járőrt az ellenség széjjel ugrasztotta. Parancsnoka jelenti, hogy a 621 ◊ meg van szállva, a horhosban pedig gyengébb ellenséges erők állanak oldalzó hatással a rajvonalunkra. Ez a járőr elfogott 4 orosz, kiknek bemondása szerint Chmiel községben 5 gy. szd. van, a gerincen kisebb erők.

Február 28-án este a 74. ddr. szóbeli parancsára a San folyón egy lovagló bürű készített az ezr. utász osztag által, amelyen a San jobb partján fekvő 621 ◊-re 1 gy. szd. tolandó át.

19 h 30'-kor vette kezdetét a hidverés és 22 h 30'-ig akadálytalanul folyt, de ekkor több irányból jövő ell. járőrök tüzelése a hidépítés folytatását megakadályozta. A munka folytatása az éj folyamán többször megkíséreltetett, de az éber és jól leplezett ell. járőrök tüzelése miatt azt be kellett szüntetni. Másnap 5 h-kor a munka folytatása újból megkíséreltetett s ez alkalommal az építés némileg előbbre jutott, de befejezni még sem lehetett. Ennek következtében az előretolandó szd. átkelése egyelőre elmaradt.

Március 1-én a helyzet lényegében változatlan. D. e. folyamán gyenge tüzelés a jobbszárnyon. Az ellens. tüzérség Sekawiecnél felvonult és onnan időnként rajvonalunkat lőtte.

19 h-kor sikerült a Ruskie melletti hidépítését befejezni, a San mentén pedig 4 erős (1—1 szksz) tábori őrsöt elhelyezni, melyek állásaikat megerősítették s járőrmenetekkel állandó összeköttetést tartottak fenn egymás között.

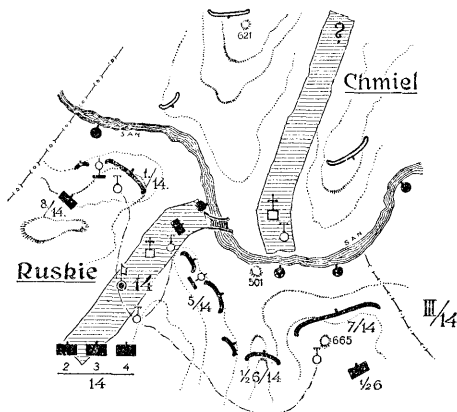
Az állásokban volt csapatok fele a nagy hideg miatt tető alá helyeztetett el.

Az éjjelre kint maradt osztagok különösen a nap közben megállapított ellenséget tartották tűz alatt, San vonala pedig éberem figyeltetett. Együttal a San é-i partjára járőrök küldettek ki az ellenség felderítésére és nyugtalanítására.

Március 2-án napközben helyzetben változás nem volt. 20 h 30'-kor 2 járőr küldetett a San é-ki partra és pedig:

1. sz. járőr feladata megállapítani van-e, milyen és mekkora ellens. erő Chmielben;

A 2. sz. járőrnek hasonló feladata ugyanezt 621 $\odot$ magaslaton, valamint az attól k.-re és

Az ezred helyzete márc. 1-én 17 h 30'-kor.

ny.-ra húzódó vizmosásos völgyben

megállapítani. Mindkét járőr vállalkozása balul ütött ki. Az 1. sz. járőr Chmiel templom felől, a 2. sz. 621 $\odot$ -ről igen erős tüzet kapott és nagy veszteségekkel feladatukat megoldani nem tudták. 1. sz. járőr vesztesége 1 halott 2 sebesült, a 2. sz. 2 halott és 4 sebesült volt.

Március 3-án a tegnapi éj folyamán szétugraszott járőrök egyes emberei 6 és 7 h körül vonultak be.

Az I. zlj. parancsnokság részéről alábbi kitüntetési javaslatok terjesztettek elő:

1. szd. *Lefkó János őrmester*, ki január 26-án a skorodnei támadás alkalmával az ellens. tüzérs. tűz dacára személyes példaadása és szakaszának céltudatos vezetése által a zlj. jobb oldalát veszélyeztető ellenséget elűzte és 1 orosz vezérk. tisztet és 14 gyalogost ejtett foglyul;

2. szd. *Littvig Jakab tizedes*, aki mint önként jelentkező járőr parancsnok személyes bátorságával az által tünt ki, hogy átkelve a San folyón az ellenséget annyira megközelítette, hogy arról igen fontos híreket szerzett, azonkívül pedig megsebesült bajtársáért a legnagyobb golyózáporban visszament.

b) *Tóth Árpád János, Lipianszki János és Konradth Ferenc* honvédek személyes bátorságukkal az által tüntek ki, hogy hathatósan támogatták parancsnokukat, pontosan felderítve az ellenség hollétét és erős tüzelésükkel visszatartották azt mindaddig, míg súlyosan sebesült bajtársukat parancsnokuk bekötözte.

4. szd. *Kapcza József szkv. és Hugyecz Károly* honvéd, kik több járőrben úgy bátorságuk, mint ügyességük által tüntek ki, valamint *Jakobey Anarás e. e. ő. tizedes*, a selmebányai Akademia kitünően végzett növendéke, aki főleg márc. 1.-én a Sanon túlra küldött járőrben az által tüntette ki magát, hogy 2 oldalról is tüzet kapva 2 sebesültjét az ell. járőrök által megszállott Chmiel község kissé távolabb fekvő

házába szállította. Azután Ruskiebe ment a sebesült vivőkért és ezekkel visszatérve a 2 sebesültet szerencsésen visszahozta.

21 h-kor a 74. h. gy. ddr. Deisler alezr.-nek a következő írásbeli parancsot adta ki:

„1. A főerők támadása holnap márc. 4.-én megkezdődik. Ennek támogatására a 14. honvéd gy. e.-ből a hajnali órákban a szóbelileg kiadott intézkedések szerint 1—2 szd. a San é-i partjára megy át, Chmiel d-i részét, illetve annak két oldalán fekvő magaslatokat birtokba veszi s ott magát beássa és eltorlaszolja.

2. Ezen átkelés támogatására a 4. háe. mihelyt Chmiel tájékáról élénk tüzelést hall, minden további parancs nélkül igen élénk tűz alá veszi a 621 ◊ magaslaton és a Chmiel középső részének magasságában, a községtől k-re fekvő magaslatokon lévő ellens. földözékeket, míg a Michnay ágyus szksz. Sekawiećet, a 4. háe. többi része pedig az ell. tüzéréseget veszi igen élénk tűz alá.

3. A Pogány csoport, mihelyt Chmiel felől erősebb gyal. tűz hallható, azonnal élénk tűz alá veszi a szemben fekvő ellenséget.

4. Az átkelő részek és a Ruskietől keletre fekvő védőszakaszok prnoka Bellosics szds., a Ruskietől ny.-ra lévő védőszakaszok parancsnokságát pedig Ghyczy szdos vegye át.

5. A tőlünk k-re álló 73. ddr. és a ny-ra álló 29. vzlj. szintén támogatják ezen vállalatot.“

Ezen parancs kapcsán 22 h-kor Deisler alezr. még elrendelte, hogy az I. és II. zászlóalj állásban lévő részei márc. 4.-én hajnali 4 h-ra állásaikat a nappali mérvénnyel szállják meg és a szemben levő ellenséget tüzzel való rajtaütéssel akadályozzák meg abban, hogy az átkelő csapatunkat veszélyeztesse, különös figyelemmel azonban arra, hogy saját tüzelés ezen átkelő csapatunkat ne veszélyeztesse. A gpo.-ok Chmieltől é-ra és a 621 ◊-tól dny-ra fekvő szakadéokban elhelyezett ellenségre különösen tüzeljenek.

Március 4.-én 10 h-kor Rosztóczy szds. jelenti, hogy 4 h 45'-kor sikerült az 5. szdot, prnoka Iványi hgy. és valamivel később a fél 8. szd-ot ell. tűzhatás nélkül a San folyón átvinnie. A csoport azonnal felfejlődött 2 szksz-al Chmiel déli szegélye ellen — irány 523 ◊ Chmieltől k-re; és 3 szakasszal a 621 ◊ ellen Chmieltől nyugatra s mintegy 50 lépésre megközelítette az orosz rajvonalat. Majd rohammal igyekezett azt elfoglalni.

Ezen áttolt csoport, miután az első rohama visszaveretett — újból rohamozott egy tartalék szakasz bevezetésével, azonban ismét sikertelenül. Miután az ellens. ekkor még nem látszott feltétlen erősebbnek — a csoport megkísérelte a harmadszori rohamot is. Hős honvédeink a legnagyobb önfeláldozással és bátorsággal vetették magukat a jól beásott ellens.-re, azonban annak rajvonalaikat érő erős oldalzó tüze miatt ismét siker nélkül.

Ezen oldalzó tüzelés következtében a csoportot oly súlyos veszteségek érték, hogy annak megmaradt részeivel a jelzett két magaslatot elfoglalni lehetetlen volt, annyival inkább, mert a saját 1. gpo.-nak is a Chmiel templom előtt fekvő ellenségre irányított igen hathatós támogató tüzelését, a saját csapat veszélyeztetése következtében, be kellett szün-

tetnie azon pillanatban, amidőn saját rohamozó rajvonal közvetlenül az orosz fődözékéhez érkezett.

Így tehát a roham előtt elért helyzetben maradtak az előretolt csoport maradványai az egész napon át és ott hősiesen kitarítottak, dacára az ellenséges igen erős tüzelésnek, sőt ezen részbe becsapódó saját tüzérségi tűznek is.

Az ezredparancsnokság erői jelentést tett a 74. ddr. prs.-nak azzal, hogy ott tülerős tetemes ellenséggel áll a csoport szemben, helyzete felette kritikus, mert a szd. prnoka és 3 szksz. prnok részben elesett, részben megsebesült. A csoport vesztesége több mint 30 halott és 50 sebesült volt. Tisztek közül Mezihradzky János hdpr. elesett, Iványi Gusztáv hgy. szd. prnok megsebesült.

A dand. pars. az ezred kiváló magatartását a következő elismerő parancsával méltatta:

„Kedves köteleységemnek tartom csoportomban köztudomássá tenni, hogy a 14. h. gy. e.-nek ma hajnalban a San é-i partjára áttolt részei erős ellens. oldalzó tűzben — a megfigyelés nehézségei miatt a minket támogató tüzérségünk el nem hárítható szórása dacára ezáltal is veszélyeztetve, tisztjeitől hősi halál vagy sebesülés folytán megfosztva — rendületlenül kitarítottak a túlnyomó ell.-el szemben és ezzel velünk szemben erős orosz csapatokat lekötve tartottak, miáltal lényegesen megkönnyítették többi csapataink támadó mozdulatait.

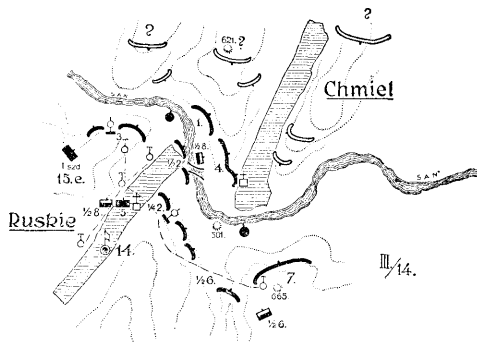
Meg vagyok győződve, hogy a ma átmenő csapatok hasonló hősiességgel fognak küzdeni királyunk és hazánk javára, hogy így a végleges győzelmet mielőbb kivívhassuk.

A 14. h. gy. e. prnokának Deisler alezr.-nek, ki a műveletet vezette, Bellosics, Rosztóczy szdosoknak, kik az átmenő csapatokat vezették és az átkelt csapat valamennyi tisztjének és legénységének a legfelsőbb szolgálát és a magam nevében teljes elismerésemet és igaz köszönetemet fejezem ki. Dormándy s. k. ezr.“

Az átkelt, valamint ezeket támogató részek helyzete 21 h 30' vázlat szerint.

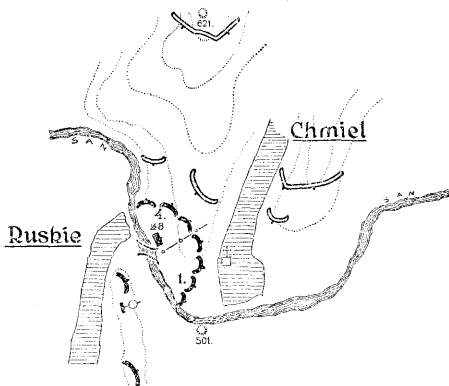
Március 5-én 1 h-kor az oroszok az átkelt csoport jobb szárnyát háromszor megrohamozták és az első állást sikerült is elfoglalniok, saját 1 és fél szd. 150 lépésre visszavonult, de ott azonnal ismét magát beásva ellenállott, dacára a pusztító ellens. tüzelésnek.

3 h 30'-kor az 5. és fél 8. szd. maradványait az 1. és 4. szd. váltotta fel. Ezen két szd. azután egész napon állandó tűzharcban állott az ellenséggel; orosz tüzérség egész nap Ruskie községet tartotta tüze alatt. 16 h 30'-kor az oroszok újból megrohamozták a két előretolt szdot, ezen roham azonban az oroszok tetemes veszte-

ségével visszaveretett. A roham visszautasításában tüzelésükkel igen hatóan támogatták az ezrednek San d-i partján lévő részei. Az ellenséges tüzelés éjjel is hevesen folytattott.

Ezred helyzete vázlat szerint.

Az oroszok úgy tegnap, valamint mai napon is az ezred ellen úgy északról, valamint nyugatról is tetemes erősítéseket vontak magukhoz, ami egyfelől azt mutatja, hogy a 14. h. gy. e. csakugyan túlnyomó erőket sikeresen magára vont, másfelől pedig, hogy az oroszok komoly átkelési szándéktól tartanak.

Az elért siker — ellenséges túlerő lekötése a 2 éjjel és 1 nappal szakadatlanul dúló harcban következő áldozatokat szedte:

I. zlj. 12 halott, 37 sebesült;

II. zlj. 1 zls. halott, 1 tiszt, 1 hadapr., 2 hadapr. jelölt megsebesült, 163 legénység részben elesett, részben sebesült, 15 fő orosz fogságba jutott.

Március 6-ára kiadott hadosztály intézkedés szerint a Keleti harc vonalon lévő összes haderők (Pilicától a román határig) támadásba mennek át.

A tőlünk balra küzdő 44. h. o. (18. hdt.) a zömmel Studenne-felé irányban tör előre — a jobbra lévő 33. h. o. pedig Szmolnik irányába támad. A kettő között a 37. h. o. az Odryt hegyhát gerincét foglalja el. Trahanice 889 és 902- ϕ között (Dwerniktől é. ny.) Dormándy ezr. a 14. és 15. h. gy. e. 9 századával — 2 ágyúval a 688- ϕ , 1 hegyi tarack üteg a 627- ϕ -n, a tengeri ágyú Ruskienál és a 4. t. á. e. 2. és 3. ütege Dwerniktől keletre — elfoglalja a Chmiel mindkét oldalán fekvő magaslatokat, azután a bal szárny biztosítása mellett a 621 és 853- ϕ irányában zömmel a 902- ϕ irányába és attól keletre a Lutowiska és Dwerniczek közötti karban nem tartott útig.

Glasz szds. a 29. vzlj.-al Sekawiec mellett iparkodják a San északi partjára jutni, hogy a Dormándy csoporttal szemben álló ellenséget oldalozólag támadva segíthesse.

Pogány ezr. a 14. h. gy. e. 3 századával (III. Mikovich zlj) és a 13. h. gy. e.-el megakadályozza az ellens. átkelését a Sanon Dwernik mindkét oldalán, egyes részeivel biztosítja a hidat Dwernik mellett, legalább 1 zljat áttesz az 520- ϕ melletti San könyöknél az északi partra. Ez az osztag hatalmába ejti a 628- ϕ melletti kúpot és Trohanice ellen nyomul elő.

Czech alezr. a 18. h. gy. e.-el és a h. o. lovassággal h. o. tartalék Dwerniken.

A Sanon való átkelésnek Chmielnél és az 520- ϕ mellett 6-án 4 h-kor, a 493- ϕ mellett pedig 3 h-kor kell megtörténnie. Nagyon

fontos az átkelés előkészítése tüzérség által. E célból a tüzérs. főleg a Sekawiectól keletre, a Chmiel mindkét oldalán, valamint a 628- ϕ melletti területet vegye tűz alá. A tüzérségi tűz az átkelés előtt 2 órával kezdőd-jék meg.

E h. o. intézkedésre a 74. h. gy. ddr. a következő parancsot adta ki:

„A Deisler csoport (I. II./14) 2 és fél szd.-al a San északi partján áll az általa Ruskie mellett épített hídnál félkör alakban az ellens. felé. A két zlj. többi része Ruskieben és attól keletre és nyugatra. A támadás keresztülviteléhez Deisler alezr.-nek a saját ezred 9. szdán kívül a II/15 zlj. is rendelkezésre áll.

Eddigi megállapítások szerint Chmielben és Chmiel körül jól kiépített állásokban a 238. orosz tart. gy. ezr. és a 237. gy. e. egyes részei állanak, a 891- ϕ -en még 1 üteg tüzérség, mely a mai napon is ismételen lőtte Ruskiét.“

E két parancs alapján *Deisler alezr. 5-én éjjel 12 h-kor* következőképen intézkedett:

„*Holnap általános támadás.* A 37. h. gy. ho. feladata az Odryt hegyhátat Trohanice 889- ϕ és 902- ϕ között birtokba venni. Az én parancsnokságom alatt az I. II./14 zlj., a III/14 zlj.-nak 665- ϕ -től dny.-ra lévő balszárny százada, a II/15. zlj. és a tengeri löveg áll. *Feladatom* bal szárnyal Chmiel mindkét oldalán lévő magaslatokat birtokba venni, s azután a zömmel 902- ϕ -t, attól keletre fekvő öszvérútig húzódó gerincet elfoglalni.

E célból a következőket rendelem:

Bellosics csoport a San északi partján lévő 2 és fél szd.-al, a 15. h. gy. e. 2 szdával és a gpo.-al a jelenleg elfoglalt állásából tért nyerni igyekezzék olyképen, hogy Chmieltől keletre fekvő magaslati nyúlványt is elfoglalja. A térnyerés mérvéhez képest *Szeghő szds.* a 15. h. gy. e. 2 szdával Bellosics csoport jobb szárnyát támogatja, míg *Ghyczy szds.* a jelenleg rendelkezésre álló 3 szd.-al és gpo.-al a Bellosics csoport bal szárnyát erősíti. A *Schneider csoport* a 6. és 7. és a Mikovich zlj. bal szárny szd.-val követi ezután a Chmieltől keletre fekvő magaslaton a Szeghő csoportot. A 15. h. gy. e. fennmaradó 3 szd.-a mint *ezredtartalék* Ruskie község déli részén. A *tengerész löveg* ezen támadást a 621- ϕ , és attól nyugatra fekvő hegyháton lévő orosz állások tüzelésével támogassa.

Csoportontól jobbra a Pogány csoport Trohanicere, balra pedig a 29. v. zlj. a 853- ϕ -ra támad. Chmiel község északi szegélyének elérése után általános irány középpel a 902- ϕ -re vezető taligaút. Mindaddig, míg az egyes csoportok a San északi partján tért nyernek — a déli parton lévőek erőteljes tüzzel támogatják őket. A tüzérség ezt a támadást éjjel 2 óras tüzeléssel előkészíti.“

4 h 30'-kor a támadás a már San északi parton lévő 2 szd. s az ezek szárnyaira megerősítésre rendelt 5/15. szd.-al megindult. Az előnyomulást azonban csakhamar megállította a 621- ϕ -től keletre felállított s oldalozólag működő ellenséges géppuskar. Ennek folytán az első órákban a támadás alig 100—150 lépésre tudott tért nyerni.

14 h-kor a 15. hgye. Horcsin zlja a Deisler csoport kötelékéből kivált s a ddr. par. intézkedése értelmében a Ghyczy alezr. csoportjával (15. h. gy. e.)

együtt kisebb csoportokban az erdőben fedve Dwernikre menetelt. Ott feladata az 520 ◊-nál Pogány ezr. utasítása szerint a Sanon átkelni.

Az ellenséges erőteljes tűzhatás egész napon át szakadatlanul folyt s így csapataink tért nyerni nem tudtak. A sötétség beálltával az egész napi térnyerés 150 lépésnyi volt, ahol a rajvonat magát beásta és szívósan kitartott.

Veszteség ezen a napon 22 halott és 78 sebesült.

20 h 15'-kor vette az ezred a ddr. pars. intézkedését, melynek értelmében márc. 7-én „Deisler csoportnak, melynek 12 szdából 6 szd-nak az éj folyamán sikerült a San túlsó partjára átjutnia, feladata Chmiel mindkét oldalán fekvő magaslatokat és legalább a község déli részét birtokba venni s azután a jobbra álló Pogány csoporttal karöltve — középpel irány 902 ◊-re — tovább előnyomulni.“

Március 7-én: az éj folyamán a hidra irányított ellens. gp. és erős puska-tűz dacára az áttolt 6 szd.-nak sikerült a tervbevett hídfőállást megalakítani.

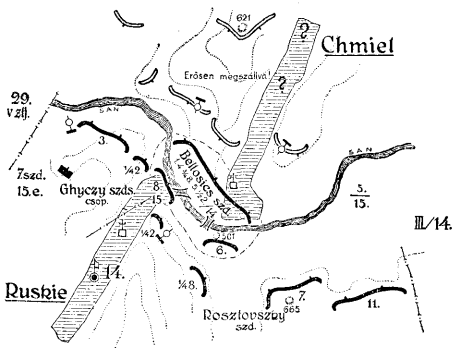
Felsőbb parancsra ugyancsak az éj folyamán egy második híd d. e. 2 h-ra készült el, a régítől keletre az 501 ◊ mellett.

3 h tájban a 6. szd. a San déli részére ezen új híd elé irányított, azonban a nagy sötétségben eltévedt és a hídtól körülbelül 200 lépésre a Sanon innen a Chmieli templommal szemben erős ellenséges tűzhatás következtében magát beásni volt kénytelen. Ugyanis tetemes veszteségeket szenvedett a Chmiel déli részéből kapott ellenséges gyalogs. és gp. tüztől. Így a századnak tervbevett átkelése nem sikerült, mert a legkisebb mozgázására a templom és M. H. környéken elhelyezkedett 2—3 század orosz gyalogság azonnal hatásosan lőtte. Ehhez járult még, hogy az oroszok folytonosan erősítéseket kaptak. Ez alkalommal sebesült meg Schneider József százados, Lósy hadapródjelölt és 21 fő legénység — 18 fő pedig elesett. Ugyanekkor a Bellosics csoport 6 százada már a San jobb partján befészkelte magát — két szárnyával a San folyóra támaszkodva. Az ellenség az éj folyamán főleg a saját balszárnyval szemben kapott erősítéseket, miért is Bellosics százados ezen szárnyát fél századdal sűrítette és meghosszabbította, amellyel a bal szárnya némileg előre is jutott. A nagy veszteségek következtében és a pótlások bevetésével ekkor már az előretolt részeknél a kötelékek nagyon összevegyültek.

A hajnali órákban az 1. és fél 8. századok a saját jobb szárnyat tetemesen előre sodritották, még pedig annyira, hogy ezen másfél század bal szárnya Chmiel temploma előtt állott, a jobb szárnya pedig a 6. század átkelésére épített új híd előtt jóval jobbra volt.

Deisler csoport 11 h-i helyzete a vázlat szerint.

A helyzet természetéből következett, hogy a San északi partra előretolt századok kötelékei teljesen összevegyültek, a San déli partján ottrekedt 6. század pedig az elért helyzetben kényszerült

magát beásni. Mindezen előretolt részek a szakadatlan hatásos ellenséges tüzelés és a nagy éjjeli fagyok következtében roppant sokat szenvedtek, — felváltásuk pedig lehetetlen volt. Így tehát ezen 5 és negyed század puska-létszáma alig érte el a 400-at. De a Santól délre lévő századok létszáma is alig volt 120—140 között, mert az oroszok ébersége és tűzhatása nagy áldozatokat szedett. A két fél közötti területen számtalan saját és ellenséges hulla hevert eltemetetlenül.

A márc. 7-én éjjel elfogott orosz foglyok a 238. és 239. ezredek-ből valók voltak s ezek bemondása szerint Deisler csoporttal szemben az egész 238. ezred és 1 zászlóalj a 239. gy. ezredtől állott, minden század 1—1 gp.-val ellátva.

16 h-kor az ellenség igen erős összpontosított gyalogsági, majd 30'-ig tüzérségi tűz alá vette Ruskiét; ezt növelte még az ellenséges körülbelül 3 hegyi ütegre becsült tüzérség tüze az Odryt hegyhátról is, mely utóbbi a San északi partjára áttolt saját rajvonalat és a San déli parton elhelyezett saját 1 gpo.-t vette igen hatásos tűz alá. Ugyanekkor 2 orosz géppuska szórótűz alatt tartotta saját gpo.-ink állásait. Mintegy 30' múlva 80 főből álló orosz rajvonal felugrott állásaiból és az áttolt saját csoport jobb szárnyát megrohamozta. E szárny domború lejtén lévén elhelyezkedve az alig 200 lépésre lévő ellenséges állás egy részét nem láthatta, ellenben a saját gp. állásból ez igen jól megfigyelhető volt. Ekkor a jobb gp. figyelője Ladziánszki honvéd igen erős granáttűz ellenére észrevette a magukat biztonságban érző rohamozó oroszokat s a már előbb pontosan belőtt géppuskával formálisan lekaszálta ezeket. Csupán 16 orosznak sikerült állásainkig eljutni, ahol lefegyvereztettek és elfogattak; a többi holtan vagy sebesülten állásaink előtt hevert. Ez alkalommal saját részről megsebesült Allersdorfer hgy. ki higgadtságának a leghevesebb harcok közepette ismételtén fényes tanújelét adta.

19 h-kor vette ezred a ddr. parancsnoknak azon szóbeli parancsát, hogy minden további nagyobb véráldozatot követelő műveletet be kell szüntetni, azonban a már elfoglalt állások, a San tulsó parton is, feltétlenül tartandók.

Az ellenséges tüzelés, bár gyöngült, de egész éjjelen át szakadatlanul tartott.

Veszteség mai napon: 17 halott, 45 sebesült.

Márc. 8-án 4 h-kor a $\frac{1}{2}$ 6 századnak is sikerül a Sanon átkelni s az áttolt csoport jobb szárnyát (Ocskay szd.) süríteni, illetőleg meghosszabbítani.

A nap további folyamán változás nincs.

20 h 30'-kor az előretolt részek felváltását (a $\frac{1}{2}$ 2., 4., 5. és $\frac{3}{4}$ 8/14. századot az 5., 6., 7/15. század által) az ellenség észrevette és Chmiel déli szegélyén fekvő M. H. tájékán egy házat felgyújtott és hatásos összpontosított tűz alá vette a 2 San hidat. Amikor pedig a ház leégett — a sötétség leple alatt két ízben is fegyvernélküli oroszokat küldött rajvonalkunk felé, hogy ezek kézigranátokkal zavarják csapatainkat. Ezen kísérlet az ellenség súlyos veszteségével visszaveredett — de saját részről is 8 halott és 18 sebesülés áldozatával járt.

zászlóalj (Mikovich). Ezen felváltást 16 h—17 h között a csoport rendelkezésére bocsájtott tengeri löveg igen hatásos tüzelésével támogatta, amennyiben a bal szárnyunkkal szemben lévő orosz rajvonalat teljesen lekötötte.

20 h 30'-kor a felváltás kezdetét vette és 24 h-kor befejeztetett.

Március 11-én a felválás már befejeződött, amikor 1 h tájban az ellenség Chmiel déli szegélyén ismét egy házat felgyújtott, aminek azonban reánk nézve semmi különös hatása nem volt.

3 h-kor a felváltott csapatok Ruskiebe beérkeztek, ahol 8 h-ig laktáboroztak.

Délelőtt és délután folyamán lassú gyalogsági tűz folyt, a tüzérségi mindkét részről szünetelt.

22 h 10'-kor az ezred a ddr. parancsnoktól azon parancsot veszi, hogy tekintettel a sokszoros túlerőre és az ellenség mindinkább veszélyeztető nyomására a San északi partra előretolt erőket lehetőleg észrevétlenül az innenső partra kell visszavonni.

Erre annál is inkább szükség volt, mert tulajdonképpen az átkelt erőknek ellenséges túlerők magára vonása volt a célja, ez pedig teljes mérvben az ezred részéről meg is történt; nem lett volna tehát semmi értelme az áttolt gyenge erőket továbbra is ily válságos helyzetben meghagyni, vagy azok erősítését újabb áldozatokkal erőltetni.

D. u. 22 h 55'-kor Deisler alezr. elrendeli, hogy Mikovich zászlóalj San északi részére előretolt csapatait még az éj folyamán fokozatosan, észrevétlenül vonja a déli partra vissza, szükség esetén a Santól délre lévő csoportok támogatását is igénybe veheti.

A visszavonás 24 h-kor vette kezdetét és következő új csoportosítás veendő fel:

a) *Jobb védő szakasz* Schneider százados parancsnoksága alatt az eddigi állásaiban lévő 2 század (Brandmayer és Salzberger századosok);

b) *Középső védő szakasz* Mikovics csoport a 2 híd közvetlen biztosítására 2 és fél szd. és a 14. h. gy. e. gpo.-a;

c) *Bal védőszakasz* Ghyczy szds. csoportja az eddig kiutalt helyén 2 és fél szd. és a 15. h. gy. e. gpo.-a;

d) 2 szd. az ezred fennmaradó részéből Bellosics szds. parsága alatt ezr. tart. Ruskie déli részén;

e) A II/15. zlj. és a 6/14. szd. ddr. tart. Szeghő szds. parsága alatt Ruskietől délre. Úgy az ezred-, mint a ddr. tart. tekintettel arra, hogy az ell. tüzérség előreláthatólag löni fogja Ruskiet, a községtől jobbra kiépített fűthető földőzékben helyezendők el — hasonlóképpen a védőszakaszok tartalékai is.

f) A 2 hídnak esténként való lezárásáról az ezred utász osztaga fog gondoskodni az utolsó részek visszavonása után.

Március 12-én 3 h 30'-kor a zöm már a San déli partján állott. A visszavonás teljes rendben és csenben észrevétlenül történt meg. Századonként 1—1 szakasz az ellenség lekötésére és leplezésre a túlsó parton maradt, azonban 5 h-kor ezek is a San déli partra visszavonattak.

Úgy a d. e. mint a d. u. folyamán a gyal. és tüzérségi tüzelés szünetelt.

18 h 30'-kor azon változás állott be, hogy a gpo.-nál lévő $\frac{1}{4}$ 2. szd. és a Ghyczy csoportnál lévő $\frac{1}{4}$ 2. szd. útbaindított a 4. szd.-hoz és a 2. és 4. szd. egy szd.-ba alakított (a nagy veszteségek folytán), az ekként összevont új szd. mint 2-ik szerepelt.

A gpo.-hoz most a fél 10. szd. osztatott be, míg a másik fél 10. szd. Ghyczy szds. parsága alá rendeltetett.

15 h 30'-kor vett 74. ddr. eligazítás értelmében az ezred jobb szárnya által biztosítandó határ a 627- ϕ -tól jobbra tolódott. E magaslaton a 11. szd.-ot fel fogják váltani a 73. ddr. csapatai. Bal szárnyon az ezr. által biztosítandó határ a 627- ϕ .

E védelmi szakaszon a Deisler csoport 7 szd.-a az első vonalban, 3 szd.-a pedig mint csoporttartalék Ruskietől délre állott.

Március 13-án 10 h-kor a h. o. arról értesíti az ezred prs.-ot, hogy ellens. oszlop tegnap Zurawintól ny. felé menetelt az Odrytról Hulskie felé. Minden jel arra vall, hogy az ellenség hadosztályunkat arcan aligha fogja megtámadni, ellenben igyekszik annak bal szárnyát megkerülni. A balra álló 44 h. o. jobb szárnya Stoly magaslaton harcban áll az ellenséggel. Ezen kívül még abból is az ellenség valamely készülődő ténykedésére lehetett következtetni, hogy egész nap gyöngye gyalogsági tüzelés volt az egész vonalon.

A 73. ddr. az éj folyamán a 11/14. szd.-ot fel nem váltotta, miért is 13 h-kor ez telefonon kérve lett, ami meg is lett ígérve.

12 h 30'-kor a 74. ddr. elrendeli, hogy Dwernik felé egy fedett út készítenő, e célra a ddr. tart.-ból az 1. szd. és 20 ember az utász-osztagból kirendeltetett és ezen munkálatokat (leplezés) 18 h-kor befejezte.

20 h-kor a ddr. tart.-ban lévő 6. szd. a San hidja előtt lévő 12. szd.-ot a 7. szd. a Ruskietől ny.-ra lévő 3. szd.-ot felváltotta. A 12. és 3. szd. ddr. tart. Ruskietől délre.

Március 14-én 1 h-kor a felváltás befejezést nyert minden veszteségek nélkül.

2 h-kor a ddr. tart. 3. és 12. szd. helyét elfoglalta. Különben egész nap gyenge tüzelés. Veszteség 6 sebesült.

17 h-kor kiadattak az intézkedések a hidaknál lévő 6. és 10. szd. felváltására. A felváltás 20 h-kor az 1. és a 9. szd. által veszteség nélkül befejeztetett.

22 h tájban keleti irányból Dwernik felől lárma és erős tüzelés hallatszott. A századok fokozott készségbe léptek, de az ezred arcvonala előtt egész éjjel csend maradt.

Március 15-én: d. e. folyamán gyenge gyalogs. tüzelés. Az ezredhez beérkezett menetszd. (1 tiszt, 7 hdpr., 220 ember) az I. és II. zlj.-ba osztattak be, minek megtörténte után ezen zlj.-ak szd.-ainál átlag 110 fő volt; a III. zlj.-nál 130 fő.

13 h-kor az esti felváltásra telefonon az intézkedések kiadattak, a felváltó szd. pr.-nokok eligazítás végett 15 h-kor a csoportpars.-nál jelentkeztek.

A felváltás 21 h-kor kezdődött és 22 h-ra minden veszteség nélkül észrevétlenül be is fejeztetett.

Március hó 16-án: Helyzet változatlan. 15 h-tól 17 h-ig a Ruskie-től ny.-ra lévő sz.-dok erős ellenséges granáttűzben voltak, az ellenség ugyanis felfedezte a saját tengeri löveg helyét és igyekezett azt onnan kilőni, azonban siker nélkül.

20 h-kor a tengeri löveg pr.-noka telefonon azon utasítást nyerte, hogy az éj folyamán változtasson állást, ezen célra a Ghyczy csoporttól 40 ember rendelkezésére bocsájtatt.

Március 17-én kora reggeli órákban a tengeri löveg új állását a 650- ϕ magaslaton észrevétlenül elfoglalta. Egyébként egész napon át gyenge gyalogsági tüzelés.

14 h-kor telefonon felváltásra az intézkedések kiadattak, egyben elrendeltetett, hogy a keleti hídnál lévő szd. vonassék vissza a folyóval párhuzamosan húzódó hegyhátra. A híd az est folyamán 3—4 soros drótkadállyal erősen elzárandó az utász osztag által.

15 h 30'-kor szóbelileg a 14 h-kor kiadott intézkedés azzal egészített ki, hogy a nyugati hídnál lévő szd. is visszavonassék és a község szegélyén helyezendő el, illetőleg ott ássák magukat az éj folyamán be, virradatig azonban mindkét hídnál 1—1 szakasz visszahagyandó.

20 h-kor fenti parancs fogantatosítása megkezdett és segédkezésül a 8 szd.-nak az utászosztag kirendeltetett.

18 h-kor a gyulai 2. h. gy. e. egy menetszd.-a beérkezett és ennek beosztása után az összes szd.-ok létszáma 130—135 ember.

Március 18-án 4 h-kor az előző nap este megkezdett munkálatok befejezettek. Saját helyzetben a nap folyamán változás nem volt.

17 h-kor Chmieltől északra az erdőben ellenség részéről erős mozgolódás észleltetett; ugyanekkor az orosz tüzér. 30'-en át Ruskiet erős granáttűzzel árasztotta el, mely azonban veszteséget nem okozott.

A kiegészített III. zlj. állománya a következő volt a mai napon: zlj. prnok: Mikovich László őrn., zlj. sgtiszt: Hrdina Andor hgy., zlj. orvos: Dr. Krausz Richárd segédorvos.

9. szd.: Koprna László főhadn., Lencso Vilmos t. hgy., Sebestyén Mór t. zls., Fekete József t. zls., Lázár Lajos hdpr. j., Nagy István hdpr. j.

10. szd.: Griács Péter t. főhgy., Kutassy László t. hgy., Gramantik Ernő t. zls., Mozsáry Sándor t. hdpr., Rájnics Ferenc hdpr.

11. szd.: Brandmayer Alfréd fhgy., Kramer Miksa t. hgy., Fizély Imre t. zls., Ostrolucky Tibor t. hdpr., Paulik Pál hdpr.

12. szd.: Dr. Ordódy Miklós nfk. fhgy., Tóth Béla t. zls., Sevcsik István t. zls., Kömley János t. hdpr., Fóris Gyula hdpr.

Március 19-én éj folyamán igen gyér gyalogsági tüzelés.

8 h-kor ellens. tüzérség erős srappnell és gránáttűz alá vette Ruskie községet valamint a rajvonalainkat is. Veszteség nem volt. Az ellens. tüzérség főképen Ruskietől keletre elhelyezkedett Rosztóczy szdos csoportját (9., 12., 2. és 11. szdok) vette összpontosított tűz alá.

13 h-kor érkezett a 74. ddr. azon intézkedése, mely szerint 19—20 óra éjjel h. o.-unk részéről színleges támadási, sőt átkelési kísérlet fog történni. Ezen intézkedés végrehajtására a kiadandó parancsok éppen szerkesztés alatt állottak, midőn újabb parancs érkezett, hogy az előbb említett ténykedés 24 órával elhalasztatik.

17 h-kor a 74. ddr. telefon parancsa érkezett, melynek értelmében egy önként jelentkezett járőr küldetett ki a San tulsó partjára azon feladattal, hogy állapítsa meg az oroszok harcvonalának gyengébb szárnyát. A járőr 21 h-kor a San partjáig jutott, tovább azonban haladni képes nem volt, mert csakis úgy nyomulhatott volna előre, ha saját innenső part mögötti elhelyezkedett rajvonal hosszabb időre tüzét beszünteti. Ez azonban ajánlatos nem volt, mivel a megeredt jeges eső oltalma alatt a vízemelkedés dacára is az ellenség átkelhetett volna. Így a koromsötétségben a járőr visszavonatot.

A folytonos vízemelkedés miatt a hidak 21—22 h között meg-erősítették.

23 h-kor Zatwarnicánál egy saját járőr 2 oroszot fogott el, kiknek bemondása szerint az ellenség az éj folyamán támadni készül. Erre a körülményre az első vonalunk figyelme azonnal felhivatott.

21. Tavaszí küzdelmeink a Kárpátokban. Újabb orosz offenzíva.

Az éjjeli esőzés jelezte a szokatlanul kemény téli időjárástól meggyötört csapatainknak, hogy a zord téli idő megtört, de nem azért, hogy a tavaszí napsugár enyhülést és nyugalmat hozzon, hanem hogy az egymással szemben álló ellenfeleket még fokozottabb tevékenységre ösztönözze. *Március 20-ával* megkezdődött a világtörténelemnek talán egyik legnagyobb és legvéresebb, hős csapatainkra azonban egyik legdicőségesebb küzdelme: a husvétí kárpátí csata.

Már eddig is észre lehetett venni, hogy a Kárpátok lejtőin a tél folyamán vívott súlyos harcok nem hogy engedtek volna hevességükből, de mind elkeseredettebbé váltak és tetőpontjukat 1915. húsvét táján érték el. Márc. 20-íka körül az oroszok hatalmas tömegekkel újították fel támadó hadműveletüket. A felső Ondra körül eleinte el í érték némi sikert, csakhamar azonban ott is áttörhetetlen ellentállásra találtak.

Pedig az oroszok tömegtámadásaikat éjjel nappal megújították — nagyobb és nagyobb tömegekkel és folyton fokozódó hevességgel, nem törődve azzal, hogy katonáik hullái halommal heverték állásaink előtt. A kárpátí harcoknak eme időszaká tette leginkább próbára hős csapataink fegyelmezettségét. Ezen nyomás csakhamar érezhetővé vált a 37. h. o. előtt ís.

Március 20-án 5 h 40'-kor érkezett az ezredhez a telefon értesítés, hogy *Zatwarnicánál a tőlünk balra álló 15. h. gy. e. jobb szárnyát az oroszok áttörték és sűrű tömegekben nyomulnak előre.*

5 h 45'-kor a II. zlj. (Ghyczy szds) jelenti, hogy az áttörés csakugyan megtörtént, sőt az ellenség Kiczera 649 ϕ magaslatot ís elfoglalta, miért ís ő (Ghyczy szds.) a 6. szd-al oldalba és hátba tüzelleti az oroszokat. Erre a Mikovich csoport egy tartalék szda (3.) Ghyczy szds. rendelkezésére bocsájtatott, aki azt azonnal a 650 ϕ -re rendelte.

6 h-kor a ddr. tartalékban lévő 2 $\frac{1}{2}$ szd. (4., 1., 1 $\frac{1}{2}$ 12.) Bellosics szds. parsága alatt a 650 ϕ -től nyugatra fekvő magaslatra rendeltetett és utasíttatott, hogy 1 $\frac{1}{2}$ szdot Diaskovec 693 ϕ -ra a hegyí taracküteghez

rendeljen ki — a fennmaradó 2 szdal Kiczera felé a magaslaton nyomuljon előre akkor, amidőn a h. o. tart. (II. 15. zlj.) beérkezik.

10 h 30'-kor a Bellosics szds. csoportja, elérte a 693 $\odot$ -at.

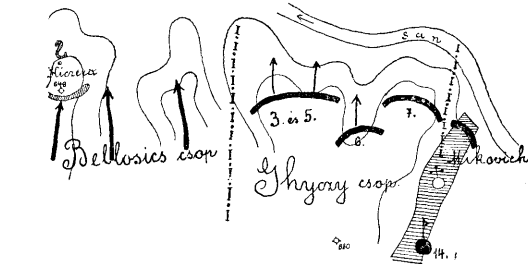
A Ghyczy—Mikovich és Rosztóczy csoportok helyzete ekkor még nem változott.

10 h 45'-kor értesül az ezred közvetlen a 74. ddr. útján, hogy:

1. Deisler mint önálló csoport, mely áll a Rosztóczy csoport (4., 11., $1\frac{1}{2}$ 12. szd.), Mikovich csoport (8., 9., 10. szd.), Ghyczy csoport (3., 5., 6., 7. szd.)-ből és

2. Dormándy ($2\frac{1}{2}$ szd. Bellosics zlj.-ből, II. 15. és 18. h. gy. e.) csoport alakul.

11 h 30'-kor a helyzet a bal szárnyon annyiban változott, hogy a Bellosics csoport, melynek parancsnokságát Tóth őrn. vette át, a 650 $\odot$ -ról előnyomulóban volt az oroszok kezébe jutott Kiczera 643 $\odot$ -ra. Ezen előnyomulás azonban az ellens. túlerő miatt 13 h-kor megállott.

A Deisler csoport helyzetében 24 h-ig változás nem állott be — *csakis* 16 h—18 h-ig az orosz tüzéség a csoportot s főleg Ruskiét erős tűz alatt tartotta.

Március 21-én 4 h 30'-kor a 74. ddr. következő szóbeli parancsot adta:

„Kiczera magaslat visszafoglalása az éj folyamán nem sikerült. A Dormándy csoport új állást foglal; és pedig:

„Zatwarnica írás „Z“ betűjétől a két magaslaton a zatwarnicai templomig Cech alezr. II. 18. zlj. és 3 szd. a 15. hgye.-től; a zatwarnicai templomtól Ghyczy alezr. az I. 18. zlj. és 15. hgye. fennmaradó része Diazkovec írás „c“ betűig a magassági vonulat gerincéig.

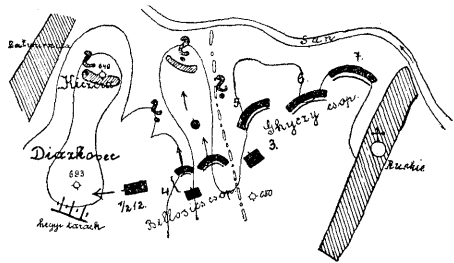
A Deisler csoport bal szárnya visszavonandó lehetőleg összefüggésben a Ghyczy alezr. jobb szárnyával. A 650 $\odot$ -tól ny.-ra lévő horhos Deisler csoport által zárandó el.

Az állások műszakilag megerősítendő, akadályok készítendő.

Bellosics szds. 2 és fél szdával Deisler alezr. rendelkezésére bocsátatik — Deisler csop. újra a 74. ddr. prsága alá lép.“

4 h 40'-kor az intézkedések ennek értelmében Ghyczy szdosnak továbbítottak és a bal szárny 4 h 50'-kor vissza is vonatott.

5 h-kor jelenti a 11. szd. prnoka (egy küldöncöt küldve a 4. szd.-hoz, mert a telefon összeköttetés a 2. és 11. szd. között megszakadt és a 4. szd. adta ezt telefonon le), hogy egy szakasz táb. őrsét, mely a a 623 $\odot$ -tól é. ny.-ra lévő házcsoporthnál a San parton volt felállítva, az ellenség visszavetette. Részletesen közli továbbá, hogy 3 h-kor a táb.

őrsnél igen heves tüzelést hallott, mire a még tartalékban lévő $1\frac{1}{2}$ 11. szdot a táb. őrs megerősítésére 3 h 15'-kor kirendelte. 4 h 30' körül ezen fél szdot a San partjáról az ell. tömegtámadás visszavetette; 4 h 50'-kor az oroszok sűrű tömegekben támadtak a 665 és 663 $\diamond$ -ra.

A 11. és 2. szd. igen szívósan kitartott, óriási pusztítást okozva a tömegekben támadó oroszokban, de az ellentállás mégis csak megtört és kénytelen volt 5 h 30'-kor nagy veszteségekkel visszavonulni.

Úgyanekkor a még tartalékban lévő fél 9. szd. a 665 $\diamond$ felé irányított azon feladattal, hogy az ellenséget — amely a 665 $\diamond$ -t birtokba vette — oldalozza.

9 h-kor még a visszavetett 11. és 2. szd. töredékei a 734 $\diamond$ felé vezető ösvérút körül foglaltak állást és tüzeltek az oroszokra.

11 h-ig Bellosics 2 és fél szda még nem vonult be.

11 h 15'-kor érkezett a 74. ddr. következő szóbeli parancsa:

„Dwerniknél az ell. a 73. ddr. vonalát áttörte; az ellens. Dwernikbe benyomult, miáltal az állásaink tarthatatlanná váltak. A 14. hgye. a 734 $\diamond$ -nél jobbszárnyával, balszárnyával pedig a 885 $\diamond$ -tól é. ny.-ra lévő hirtelen útkanyarulatnál foglaljon állást. Ddr. prs. a 885 $\diamond$ -ön, ugyanott legyen az ezr. prs. is.“

11 h 10'-kor adattak ezen értelemben az intézkedések ki Ghyczy szds. és Rosztóczy csoportoknak. A visszavonulást a Rosztóczy csoport kezdje meg 11 h 25'-kor s ezt követi Ghyczy csoport. Rosztóczy a 734 $\diamond$ -tól ny.-ra a második horhosig bezárolag, ettől ny.-ra az útkanyarulatig pedig Ghyczy csoport foglaljon állást.

11 h 25'-kor a visszavonulás a jobb szárnyon kezdetét vette. A Ruskie község é.-i szegélyén lévő 8. szd. miután az ellenség alig 150—200 lépésre volt, legnagyobb része elesett, megsebesült és fogságba esett.

A visszavonulás gyalogsági és tüzérségi tűzben igen nagy veszteségekkel járt; az étkezés kiosztható nem volt, még késő éjjeli órákban is gyülekeztek a szétugrasztottak.

Az egész ezred megmaradt állománya:

Rosztóczy csoport:	8., 9., 10., 12.	szd.	185	puska
Ghyczy	„ 3., 5., 6., 7.	„	360	„
Bellosics	„ 1., (11.) $1\frac{1}{2}$ 12. (2.)	„	80	„
	Összesen		625	„ (kb.).

22. Visszavonulás Dwernik 1004 $\triangle$ -re.

Március 22-én 7 h-kor a 74. ddr. következő telefon parancsot adja: „Miután az oroszok a balszárny 15. hgye.-t újra áttörték s a Diazkovec magaslat is az ellens. birtokába került: a 14. hgye. a Dwernik 1004 $\triangle$ -re vonuljon vissza. Itt veszi a további parancsot. Ddparság 9 h-tól Dwernik 1004 $\triangle$ -en.“

Az ezred fentiek értelmében a visszavonulást elrendelte és pedig: 7 h 30'-kor Rosztóczy csoport, majd Ghyczy csoport, végül Bellosics csoport fél-fél órai időközökkel.

9 h-kor az ezred a Dwernik 1004 Δ -en volt, ahol a 74. ddr.-tól következő szóbeli parancsot vette:

„A 14. hgye.-től 2 zlj. és a 18. hgye.-től a Tóth zlj. a Dwernik 1004 Δ -t megszállja, az állást műszakilag megerősíti. Összeköttetést keres jobbra a 73. ddr. csapataival, balra Ghyczy alezr. csoportjával a 620 $\diamond$ -nál a a Gylaty patak völgyében. A 14. ezr. egy zlja ddr. tart. Dwernik 1004 Δ -tól d. ny.-ra lévő völgyben. Az első vonal parancsnokságát Tóth őrn., a ddr. tartalék prságát a 14. ezr. prs. veszi át. Ddr. prs. a ddr. tartaléknál.“

9 h 45'-kor a Bellosics és Rosztóczky csoport Tóth őrn. prsága alá lépett, ddr. tartalék Ghyczy szdos csoportja.

Ghyczy szdos csoportja 11 h 30'-kor a Dwernik 1004 Δ -tól d. ny.-ra lévő völgyben mint ddr. tart. óvó fedél alá helyeztetett el.

Ezred állománya összesen 800 puska lehetett

Március 23-án 8 h 30'-kor a ddr. tart.-ból egy szakasz (35 ember) mint tiszti hírszerző különítmény rendeltetett ki. Menetvonal a Dwernik 1004-en át — 885 $\diamond$; feladata megállapítani, vajjon utóbbi meg van-e szállva s milyen erővel. Jelentéseit Dwernik 1004 Δ -re küldi, honnan Tóth őrn. telefonon továbbítja a ddr. prs.-nak.

9 h-kor indult a szakasz el s időközben a 18. ezr. által hason célból előreküldött századdal egyesülve a 885 $\diamond$ felé előnyomult.

17 h-kor a ddr. tart.-ból a 6/14. szd. a Ghylaty völgybe a 620 $\diamond$ -ra küldetett ki, hogy a már ott lévő Csapó szdal a Gylaty völgyét elzárja.

23 h 30'-kor vonult be a hírszerző különítmény és jelentette, hogy a 885 $\diamond$ erősen meg van szállva. Ellenség ereje megállapítható nem volt. Vesztesége sebesült és beteg (fagyás) 18 volt.

Egyébként ezred helyzetében annyiban volt változás, hogy az I|14. zlj. előtt előretolt állásban a III|18. zlj. foglalt állást. Továbbá Illavszky István hgy. egy 15. ezredbeli menetszázaddal a III|14. alá rendeltetett (ddr. tart.) és annak bal szárnyát hosszabbította meg.

Március 24-én az ezred I. zlja kivonatott Tóth őrn. csoportjából és Bellosics szdos parnoksága alá helyeztetett ismét. A Rosztóczky (III. zlj.), illetve a ddr. tartalékban lévő Ghyczy (II. zlj.) csoportban a helyzet lényegében nem változott; csakis a Gylaty patak völgyében kísérlik meg a járőrök kölcsönösen egymás helyzetébe bepillantást nyerni, ami az előretolt állásokban kisebb tűzharcokat eredményezett. 16 h 30'-kor egy járőr (3 ember) a Polanina Wetlinska 1228 $\diamond$ magaslatra küldetett a 74. ddr. prs. által egy 18. ezr.-beli csoporthoz helyzetjelentéssel.

Március 25-én éjjel és d. e. folyamán lényegesebb változás nem volt.

11 h 30'-kor vette az ezred a dandár parság alábbi parancsát:

„A 37. h. o. prs. intézkedése szerint az ezred egy 4 szdból álló zlj.-ba alakítandó. A zlj. törzsek megmaradnak, a főlős számú tisztek, mint rendelkezésre állók az ezrednél megmaradnak. Az így megalakult zlj. által a Dwerniki csoport felváltandó s a III|18. zlj. és a 15. gy. e. menetszázadai mint ddr. tartalék a ddr. prs.-hoz útbaindítandó. A 14. gy. e.-ből alakult zlj. a 14. gy. e. útján a 74. ddr. prs.-nak van alárendelve.“

Ezen parancs alapján az ezred megmaradt részei négy századba összevonattak. Szd. prnokok: Selyem Dezső, Öhlers Imre, Griács Péter és Koprna László főhadnagyok. Zlj. prnoka Ghyczy István szdos; sgtisztje Demény Gyula nfk. hdgy.

Az így megalakult zlj. felváltja a Dwernik 1004 Δ -en lévő III|18. zljat és a 15. gy. e. 2. menetszdat. Az összevonás és felváltás fokozatosan megtörténvén a zlj. állománya volt: 1. szd. 236 puska; 3. szd. 195 puska; 4. szd. 225 puska. A 2. szd.-nak megalakulása csak későbbben volt foganatosítható, mivel a volt 6. szd. a 620 ϕ -ről még nem vonult be — a volt 5. szd. pedig felderítésen volt.

13 h-kor az 5. szd. Selyem főh. parsága alatt mint hirszerző különítmény az 1004 Δ -en át 885 ϕ -re előre küldetett. A különítmény 20 h-kor visszaérkezett, jelentését közvetlenül tette a ddr. prságnak meg.

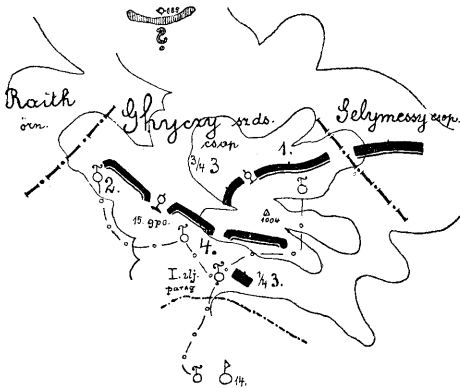
Az 5. szd. utasított, hogy 20 h 30'-kor Ghyczy szdos. zlj. parnoknál jelentkezzen a Dwernik 1004 Δ -en, ahol a megalakulásra a további parancsot kapja.

18 h-tól 19 h-ig az orosz Dwernik 1004 Δ magaslatot tüzérséggel lőtte, veszteség 1 sebesült volt.

Március 26-án 9 h-kor az eredeti 6. szd. felváltott és 10 h 30'-kor az ezredprshoz bevonult, hol utasítva lett, hogy a Ghyczy zlj.-nál jelentkezék.

11 h-kor az eredeti 5. és 6. szd.-ból az új 2. szd. Öhlers főh. prnoksága alatt megalakult s 15 h-kor a 4. szd. bal szárnyán lévő 15. gy. e. menetszdat felváltotta.

Egyébként a nap további folyamán változás nem volt. Helyzetről vázlat alábbi:

Március 27-én a 37. h. o. prs. jelzi, hogy (tekintettel Przemyslnak e hó 22-én történt elesére) rövid időn belül fokozottabb támadásokkal kell számolnunk. Addig is a földözékek tökéletesbitendők, a legénységgel pedig anyanyelvén meg kell értetni, hogy

1. az orosz támadások a meredek, hóval borított és csuszamlós lejtőkön rendkívül nehezek;

2. ilyen támadások saját fegyvereink higgadt kihasználása mellett feltétlenül összeomlanak;

3. hasonló körülmények között 3—4-szeres orosz túlerők már eddig is több helyen visszaverettek, sőt az ellens. megsemmisítésével végződtek — főleg ha magyar csapatokra találtak. Ilyen alkalommal a magyar csapatok más nemzetiségű legénysége is dicsőséget szerzett.

4. A 37. h. o. csapatai nem rosszabbak, mint a többi magyar csapat s az utóbbi napokban bennünket ért balsors nem fogja a derék

honvédek önbizalmát és bátorságát csökkenteni. Mint a multban, a jövőben is meg fogják állani helyüket, mint gránitszikla, amelyen minden ellens. támadás megtörik.

5. Kevésbé kiképzett német csapatok nemrég fényes győzelmet arattak s a fiatal magyar katonák is be fogják bizonyítani, hogy semmi-
ben sem fognak elmaradni német bajtársaik mögött.

A 74. ddr. telefon parancsára a 2. szd. a 15. ezr. két szdával felváltatott és az első vonal mögé mint tartalék helyeztetett el. Az ezr. utász osztaga az állásokat műszakilag akadályokkal (fák ledöntésével) megerősítette.

Március 28-án: Helyzet változatlan, az ezr. utász osztaga a műszaki berendezést tovább folytatja. A megerősített állás kézi gránátokkal, puska gránátokkal, valamint világító pisztolyokkal láttatott el. Ellenségről újabb hírek nem érkeztek. Az est folyamán ellens. járőrök saját vonalat megközelítették, közülük 4-et sikerült elfogni.

Március 29-én hajnalban a 74. ddr. prs. a következő parancsát adta ki:

„1. Miután a 76. gy. e. támadása elmarad, a 37. h. o. kénytelen balszárnyát kissé hátrább fekvő új állásokba vonni.

2. A Ghyczy csoport, vagyis a 14. h. gy. e.-ből összevont zij. azonban továbbra is a Dwernik 1004 Δ -t tartja birtokában azon magaslati vonalig bezárólag, amelyen jelenleg balszárnya áll. Balra tőle a 15. h. gy. e. fog állani.

3. Az új állás műszakilag azonnal megerősítendő és berendezendő. A régi állásból annyi akadálydrót és kézigránát hozandó vissza, amennyi csak lehetséges.

4. Az új állás a parancs vétele után azonnal megszállandó.“

Az oroszok azonban oly óriási tömegekkel támadtak, hogy az ezred ezen állásában sem maradhatott sokáig, annál kevésbé, mert az oroszok saját h. o. állásait újból több helyen áttörték és Ghyczy szdos is a zászlóalj törzzsel orosz fogságba került.

Ezekben a harcokban hivatalos megállapítás szerint (III. 30-án első ízben) már olyan orosz hadosztályok is részt vettek, melyek a Przemyslt ostromló sereghez tartoztak volt. Nehány nap mulva pedig a Przemyslnél felszabadult összes orosz erők már a Kárpátokban harcoltak.

Március 30-án az 5. hdt. (33. és 37. h. o.) védelmi vonala *este* Bukowe Berdo—Berecki—Polonina Carynski és Polonina Wetlinska magaslati vonalra vététt vissza. Itt azután főleg a 37. h. o.-nak roppant kemény, elkeseredett harcokkal fedeznie kellett a jobbra álló s ugyancsak új állásokba húzódnó 33. h. o.-nak a visszavonulását.

Március 31-ére hajló éjjel a 14. hgye.-ből összevont zlj. (800 puska) Tóth őrn. prsága alatt azon feladatot kapta, hogy akadályozza meg az ellenségnek a 733- ϕ -on keresztül vezető út mindkét oldalán Nasicznén át Carynskiere való előnyomulását.

Április 1-én feladatának teljesítése után a sokat szenvedett 37. h. o. csapatai újjá szervezés és pihenés céljából az első vonalból kivonattak: Wolosate—Kiesvölgy—Alsórosztokon át Révhelyre menetelt. A 14. h. gy. e. *április 3-án 14 h-kor* érkezett be Révhelyre Mikovich őrn. parancsnok-

sága alatt és ott elhelyeztetett. Ezen napon kiadott h. o. parancs szerint a 37. h. o. legfeljebb egy hétig marad e körletben. A rendelkezésre álló rövid idő alaposan kihasználendő a csapatok állományának és állapotának rendbehozására. Állományrendezésnél irányadó elv legyen, hogy az állomány szd.-onként legkevesebb 100 lőfegyverre egészítendő ki. Ezredenként legalább 2 zlj. alakítandó 3 vagy 4 szd.-dal. A retabliozás olyképen rendezendő, hogy a h. o.-nak minden órában el kell készülnie arra, hogy ismét harcba lépjen.

A rendezkedés alatt *ápr. 4—12-ike* között, a h. o. mind a négy ezrede Nagybereznán a hadtáppállomás pars. által berendezett gőzfürdő és fertőtlenítő intézetben alaposan megfürösztetett, ruházata és fehérneműje pedig fertőtlenített.

Április 6-án még alig telt el a 3 napi retabliozás, máris a 37. h. o. parancsa értelmében 6-án az 5. hdt. (31. és 37. h. o.) Végaszótól délre állást foglal. Célja az állás birtokban tartása és az ellenséges támadások visszaverése.

A 37. h. o. előreláthatólag még néhány napig a jelenlegi helyzetében marad ugyan, de minden pillanatban készen kell lennie az első vonalban folyó harcokban résztvehetni.

Előrelátható működési irányok:

a) Sóslakon át Patakófalú irányában;

b) Csillagfalván át;

c) Utcászon át Görbeszeg vagy Oroszpatak irányában.

Az előnyomulási viszonyok felderítésére útszemrevételezés céljából tisztí járórok küldendők ki és pedig a 14. hgye. által:

a) Eszterág, Rozok 827- ϕ -en át Stinka hegyhátra;

b) Utcás—Oroszpatakon át Vk. Bukovec-re, 2 km-re ny.-ra az 1002- ϕ -tól.

E járórok jelentései pontos adatokat tartalmazzanak az útviszonyokról, hó magasságáról, látási viszonyokról, járási lehetőségekről, erdőkről stb. (átjárók, hidak). Az 1. sz. járó (1 alt., 12 honv.), mely a Stinka hegyhát ny.-i nyulványára küldetett — parancsnoka Dr. Ribarik János trt. hgy. volt; a 2. sz. járó pedig Fröhlich zászlós.

Ugyanezen napon a Révhelyen megtartott szemle után az ezred a h. o.-tól következő parancsot vette: „Az ezred azonnal menetkészen álljon, arccal északnak.“ Ezt követte 15' mulva: „A 14. ezred meneteljen azonnal a Révhelyről—Utcásra vezető útelágazásig, ahol a 73. ddr. prságot várja be. Az ezred 2 zlj.-ba alakuljon.“

11 h-kor az útelágazásnál ezred a következő szóbeli parancsot vette: „A h. o. menetvonala egyelőre Utcás község, sorrend 18., 13., 14, 15. gyalog és 4. t. á. e., útközvetvonatok.“

12 h 30'-kor: „A h. o. mint hdt. tartalék Tersztyánszky csoportnál. Evégből menetét tovább folytatja Végaszótól délre Oroszpatak felé vezető útelágazásig, hol a további parancsot veszi. H. o. és 73. ddr. prság Végaszón.“

22 h 45'-kor az ezred Végaszónál a 73. ddr.-tól ezen parancsot kapja: „Az ellenség Juhászlaknál áttört; a 14. és 15. h. gy. e. mint

tartalék előbbre vonatott. Elővéd 1/2 I. zlj. (1. és 2. szd.) menetvonala Végaszón át 343 ◊-ra; főcsapat 600 lépésre követi az elővédet.

A 343 ◊-nál lévő útelágazásnál a főcsapat élével megáll mindkét útra előretolva 1—1 szd.-ot 1000—1000 lépésre; ezek feladata biztosítás és egyúttal esetleges előmenetelnél mint elővéd szerepelni. A fennmaradó rész 343 ◊-nál táborba száll: jobbra a 14., balra a 15. hgye. Ddr. prság a hídnál.“

Az előbb említett 2 útszemrevételező tiszti járőr közül Frölich zls. jelenti, hogy elfogott orosz járőrök bemandása szerint az oroszok az élelem szállítás nehézségei miatt még csak most vetették be a Kárpátokba a Przemyslinél felszabadult csapataiknak legnagyobb részét. Az oroszok tehát ismét fokozott támadásra készülnek.

Április 7-én 9 h-kor a ddr. prs. következő szóbeli parancsot adja: „Az ellenség Nagypolánytól k.-re áttört, a 73. ddr. feladata egyelőre menet Dara községtől d. k.-re fekvő házcsoporthoz (504 ◊), ahol a további parancsot kapja.“ Ezred részéről egy szd. elővéd, menetvonala Kispereszlő, onnan 504 ◊; főcsapat 800 lépésre követi.

504 ◊-nel szóbelileg: „Menetirány 839 ◊, hol továbbiakra a 102. gy. ezred parancsnoka tájékoztat nyujt.“

73. ddr. szóbeli parancsa: „I. zlj. Koziolata 922 ◊ magaslaton lévő 22. Ldw. gy. ezredet sűriti. II. zlj. Mikovich őrn. prsága alatt a Koziolata 922 ◊-tól előnyomul 834 ◊ felé, iparkodják lehetőleg ezen magaslatot birtokba venni s onnan erejének egy részével az ellenség hátába hatni. Ddr. prs.-hoz a 839 ◊-re telefon kiépítendő.“

Ezen parancsot *15 h-kor* a dandár újabb írásbeli parancsa következőképen módosította: „A Koziolatától ny.-ra álló 22. Ldw. gy. ezred sűritésére kirendelt I/14. zlj. visszavonandó tartalékul a 15. h. gy. e. 1 és fél zlj.-ához a Koziolata és Hajdasek közti nyeregbe. Ezen 2 és fél zlj. tart. prnoka Mikovich őrn. A 834 ◊ felé kirendelt II/14. zlj. támadása is elmarad. E helyett ezen zlj. megerősíti a 91. gy. ezred rajvonalát a Koziolata—Kajdasek közötti nyeregben. Ezen zlj. prnoka lépjen érintkezésbe 91. gy. e. prnokságával.“

Ekkor történt az ügyesen végrehajtott oldalzó támadással, mely azonban igen elkeseredett közelharcban végződött, azon éknek a lefარagása, amelyet az oroszok óriási tömegeikkel 1 hét alatt birtak verni a 43. Ldw. h. o. állásaiba. Az utolsó lökést eme sikerhez azon zlj. adta meg, mely *21 h-kor* a 15. h. gy. ezredtől a tartalékból Szeghő szdos prnoksága alatt vettetett be.

Április 8-tól 11-ig ezred tartalékba vonatott vissza pihenés és a rendezkedés folytatása céljából. Április hó 11-én éjjel ismét felváltotta az első vonalban lévő 24. és 102. gyalog ezredet.

Április 12-én. Az I. zlj. (Selyem szdos) elfoglalta a kiutalt területet az 1., 3., szd. és 2 gpo.-gal. A 2. szd. a balszárnyon lévő lóról szállt lovasságból álló Tichy csoportnak bocsáttatott rendelkezésre. A II. zlj.-ből (Vermes szdos) az 5. szd. az 1. szd. mögé éjszakai sűritésre volt szánva, a 4. és 6. szd. pedig tartalék az ezredparancsnokságnál. Az éjszakai sűritésre feltétlen szükség volt, mivel az ellenség áliása a mieinktől alig volt némely helyen 80—100 lépésre. Ehhez járult még, hogy

az erdős Koziolatara a kedvezőtlen időjárás miatt meleg étkezést naponta csak egyszer lehetett juttatni és akkor is a legnagyobb elővigyázattal. *Április 13. és 14-én a helyzet változatlan.*

Április 15-én délelőtt a helyzet változatlan, csakis egyes lövések adtak le. *22 h-kor* az ezred felváltott és az erős havazás következtében nehezen járható úton Kispereszlő községbe menetelt, onnan pedig kis pihenő után Utczásra, ahol laktáborba szállt. Ugyanekkor veszi az ezred tudomásul a *hadserg főparancsnokság értesítését, melyben megállapított, hogy az ellenségnek több hét óta tartó azon erőlködése, hogy a mi kárpáti vonalunkat áttörje, az aktio vezetőségek intézkedései és vitéz csapataink minden várakozást felülmúló hősie kietartása folytán mindez ideig nem sikerült.* És az ezután sem fog neki sikerülni. Pedig valószínű, hogy a legközelebbi jövőben még nagyobb erőket fog ellenünk bevetni, hogy célját elérje. De ezekkel a kísérletekkel is kudarcot kell majd vallania — úgy miént eddig — ha legelső vonalaink kiépítésére nagy gondot fogunk fordítani. Ezért a parancsnokok (a dandárparancsnokig) mindenkor személyesen győződjenek meg az ő terepszakaszuk kiépítéséről és személyesen intézkedjenek az állások berendezését illetőleg. A magasabb parancsnokok pedig felül fogják bírálni azokat.

A Koziolatan április 7—14-ig kifejtett hősie magatartásáért az ezred számos, jól megérdemelt dicsérő elismerésben részesült. Ezen dicséretet az április 16-iki h. o. parancs következőkben teszi közzé:

„A 14. és 15. h. gy. e. f. hó 7-én azt a parancsot kapták, hogy a 43. Lw. h. o. Koziolata magaslaton lévő csapatait támogassák. E magaslatra az ellenség egy hét leforgása alatt többször és mind nagyobb erővel intézett támadást. Sikerült is neki a 43. L. h. o. csapatainak állásában léket vernie.

A két ezred derék honvédeinek ügyes és bátor előnyomulásával a betört ellenség vissza lett szorítva. Ily módon a két ezred a legnagyobb mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a 43. L. h. o. csapatai a nevezett magaslatot megtarthatták. Tabajdi s. k. tábornok.“

A 43. Landw. h. o. parancsnokától:

„Alárendelt parancsnokaim harcjelentéseiből értesülök, hogy a 74. h. gy. ddr. csapatai a lefolyt hét harcaiban a legnagyobb pontossággal, a legkiválóbb vitézséggel és kezdeményezéssel működtek s ily módon a Koziolata magaslat visszanyeréséhez és megtartásához különösen hozzájárultak. Sajnálattal látom a 74. ddr. csapatait hatáskörömből távozni. Ezredei mindenkor nagy vitézséggel és áldozatkészséggel támogattak. E két szép ezrednek a jövőre nézve minden jót és nagy eredményeket kívánok hazánk javára, melyért mindnyájan harcolunk. Kroupa s. k. táb.“

A hadsergecsoport parancsnoktól:

„A Koziolata magaslatért lefolyt harcokban csapataim a 74. h. gy. ddr. által a legbehatóbban támogattak. Csapataink szívós és vitéz magatartása kiváló elismerésemet és köszönetemet érdemli ki. Terstyánszky s. k. lov. táb.“

Az 5. hadtest parancsnokától: „Az elért szép sikerek alkalmából a 37. h. gy. h. o. derék csapatainak legszívélyesebb szerencsekívánataimat fejezem ki. Scheichenstuhl altb.“

Frigyes főh. hadsereg főparancsnoktól :

„A 37. h. gy. h. o. csapatainak a legutolsó harcokban tanúsított magatartásukért a legteljesebb elismerésemet fejezem ki. Frigyes főh. s. k.“

„Büszkén és örömmel közlöm a csapatokkal a dicséreteknek eme sorozatát. Szolgáljanak buzdításul a további harcokhoz. Elrendelem, hogy e dicséretnek az összes legénységnek anyanyelvén hirdetendő ki. Tabajdi s. k. tábornok.“

Ugyanezen a napon *április 16-án* az ezred Utczáson a bevonult IX. menetlő-nak legénységével 3 fél-fél zlj.-ba tudott alakulni: I. zlj.: 1., 2. szd.; II. zlj. 5., 6. szd.; III. zlj. 9., 10. szd.-ok.

A h. o. parancsa értelmében *6 h-kor* a 14. hgye. egy tiszt járőrt küldött ki (Katkin hdpr., 1 altiszt, 12 honv.) Utczás—240 ◊—taligaút—Rozok 796 △—Pripov 827 ◊ irányába. Feladata volt megállapítani: a kitalt menetvonal járhatóságát gyalogsági, málhás állatok részére, — továbbá az útviszonyokét hómagasság, kilátás és menetidő tekintetében terepszakaszról-tereszakaszra.

Tájékoztató szolgáljon, hogy a saját harcvonal Harcos—620 ◊—1078 ◊—Stinka gerince—Patakófalú mentén húzódik. A 18. hdt. pedig a Koziolata —Ml. Bukavec—1002 ◊—Harcos vonalon áll. A 37. hgy. h. o. hadtest tartalék, még pedig a 18. hgye. Végaszón, a 13. hgye. Görbeszegen, 14. és 15. hgye. Utczáson. A h. o. valószínű rendeltetése lesz az esetleg benyomuló ellenséget ellentámadással visszavetni.

Hogy a valószínű betörési pontokat mi uralhassuk, ápr. 17-től a 14. hgye. 1 szd.-ot előretolt a Rozok 796 △-ra, 1 szakaszt a Priporra. Az előretolt szd.-ok az esetleg már ott talált állásokat tökéletesítsék, újakat emeljenek ki, javítsák az utakat és az első vonalig küldjenek járőröket ki. Ezen intézkedéseknek az a céljuk, hogy a csapatok és azok parancsnokai megismerjék a terepet, amelyen előreláthatólag működni hivatvák. E szd.-okat 24 óránként fel kell váltani.

Április 17-én 0 h 30'-kor érkezett h. o. eligazítás értelmében a h. o. Utczáson lévő csapatai (h. o. prs., 74. ddr. prs., a 14., 15. h. gy. e., a 4/1. táb. á. üteg — a 2. 3. később küldetnek utána. — *7 h 30'-kor* az 5. hdt. rendelkezésére egyelőre Révhelyre menetelnek. Oszlopparancsnok: Hunké vezérőrnagy.

Révhelyen *éjjélkor* a h. o. következő parancsot vette: „H. o. prs., 74. ddr. prs., 14., 15. h. gy. e. mint az 5. hdt. tartaléka vasúton még ma Fenyvesvölgyre jutnak, — lovak, járművek azonban gyalog menetben menetelnek Makay nk. főh. prsága alatt. Rakodó tiszt Ocskay Elemér hdgy.“

22 h 30'-kor ezred beérkezett Fenyvesvölgyre. Itt vette át az ezred prnokságát Mikovich őrnagytól bejezi Németh Lajos alezredes. A ddr. prs. telefon parancsa folytán egy tiszt járőr küldendő ki az első vonalhoz. Ennek feladata terepszemrevételezés, utak megkeresése, emelkedések, terep áttekinthetőség, utak megjelölése, esetleges hómagasságok lemérése stb. — Menetvonala: Fenyvesvölgy— 479—565 ◊—Határhegy község—698 ◊—Veremcha 1133 △. Járőrprnoka Tóth Béla zls. és 12 honvéd volt.

Április 18-án a h. o. parság arra való tekintettel, hogy úgy a tisztek, mint a legénység alkalmazási terepükön némi tájékozódást sze-

rezzenek, elrendelte, hogy 19-től kezdve a 14. hgye. 1—1 szd.-ot különítsen ki Fenyvesvölgytől ény.-ra 563 és 565 ◊-ra. A szd.-ok ott magukat ássák be, tisztí járőrök útján pedig naponta egyszer lépjenek érintkezésbe az előttük első vonalban álló csapatokkal, valamint egymással.

E parancs folytán az 1. szd. az 565 ◊-re, a 9. szd. pedig az 563 ◊-re rendeltetett ki.

Április 19-én ezen szd.-ok elfoglalták helyüket és jelentik, hogy előttük az 1133 △-tól d. k.-re a 26. gy. e. — magán az 1133 △-on a 19. gy. e. — attól ny.-ra pedig a 68. gy. e. áll állásban; Határhegy községben a 66. ddr. prs. az 1/19 és 1/68 zlj.-akkal és ez utóbbinak egy menetzlj.-ával; az 565 ◊-tól ny.-ra a komáromi 15. t. á. e. 16 ágyúval. Az előretolt szd.-ok állandóan járőröket toltak előre az első vonalig.

14 h 30'-kor érkezett be az előre jutott 30. hgye. II. menetzlj.-ának 4. szd.-a 8 tiszt (tisztjelölt) és 232 emberrel a 14. hgye.-be való beosztás céljából, ami még ez napon meg is történt.

Április 20-án az 1. és 9. szd. az előretolt állásokban (565 és 563 ◊) a 2. és 10. szd.-al felváltatott. Az előbbinek parancsnoka Dr. Brichta Manó hdgy., az utóbbié Fried József fhgy. Az elsőnek járőrei az 1133 △-on a 19., 26., 68. gy. e.-eket találták az első vonalban; az utóbbié (Hidas hdpr.) Határhegy községben 3 menetzlj.-at a 19., 26., 83. gy. e.-től s a Határhegy előtti magaslatokon a 638 ◊-on a 83., 26., 19. és 44. gy. e. rajvonalait.

Az 563 ◊-on lévő szd. 21-én éjjel 2 h és 4 h között gyalogsági tüzet hallott, mely a 19. gy. e. támadása volt.

Április 21-én beküldött járőrjelentés szerint 20—21-re éjjel az oroszok Čeremchától ny.-ra lévő 102. gy. e.-et támadták, a támadás azonban visszaverett. A Čeremcha felől különben az éjjel is többször ellenséges ösztüzek és 30'-ig tartó heves gyalogsági tűz hallatszott, tüzéségi tűz nem.

Április 23-án éjjel igen erős zaj és élénk gyal. tüzelés közepette megszólalt az orosz nehéz tüzéség is, igen erős tűz alatt tartotta az 1133 △-ot. Ez alkalommal az oroszok főképpen a 44. gy. e.-et támadták, azonban összes támadásaik szívósan visszaverettek.

Ugyanezen napon érkezett telefon parancs értelmében az ezred bevonata kint lévő szd.-ait és 17 h 30'-kor készségbe helyezkedett; majd mint hdt. tart. Malomrére rendeltetett, ahova *Április 24-én 8 h 30'-kor* beérkezett és parancs értelmében a 61. gy. ddr.-nál jelentkezett

Április 25-én az ezred 3 zlj.-a egy-egy új szd.-ot állít fel: I. zlj. a 3. szd.-ot. prnoka Tóth Béla zls.; II. zlj. a 7. szd.-ot, prnoka Chobodiczky Elemér hggy.; III. zlj. a 11. szd.-ot, prnoka Andor József hggy. Ugyanekkor Schneider József szdos az ezredsgtiszti teendők alól felmentetett s helyette Reidner Béla fhgy. neveztetett ki ezredsegédtszé.

A Malomréten lévő III. zlj. 6 h-kor két tisztí járőrt küldött ki (1—1 hdpr. és 8—8 honvéd). Az 1. sz. járőr menetvonala 342—535 ◊; 2. számúé Malomrét—565 ◊—Stinka 801 △.

Az 1. sz. járőr jelenti, hogy az ell. állások Patakófalú községtől mintegy 100—150 lépésnyire dk.-re húzódnak Patakófalúval párhuzamosan, saját állásunk pedig 535 ◊ s a Čeremcha 1133 △-on. A 2. sz. járőr pedig

jelenti, hogy az ő menetvonala irányában az ellens. állásai Patakújfalutól dny.-ra a 622- $\diamond$ -ön húzódnak; az ellens. számereje nem állapítható meg. Saját állásaink Stinka 801 $\triangle$.

Április 26-án 10 h 30'-kor vett telefon parancs értelmében az ezred menekész, hogy a 31. h. o. keretébe tartozó 38. gy. e-et felváltsa a Stinka gerincén, ahol előre láthatólag 4—5 napig fog maradni.

A III. zlj. Malomréten csatlakozik az ezredhez. Menetvonala Fenyvesvölgy—Malomrét—925- $\diamond$.

Az ezred 23 h-kor rendeltetési helyére érkezett és a felváltás április 27-én 4 h-kor befejeződött.

Az ezred állásai tehát a Stinka gerincén az 1066 és 925 $\diamond$ között húzódtak, sőt ez utóbbitól még kissé tovább keletre is. Az ezred itt a Glöckner alezr. csoportjához tartozott s tőle jobbra a 8. h. e., balra pedig a 3. bosnyák ezr. állottak. — A huszároktól tovább keletre a Szurmay altb. csoportja állott.

Az ezred állása itt eléggé kedvező volt. A Stinka magaslat e.-i ellens. felé néző erdős lejtje ugyanis meglehetősen meredek, sőt néhol szakadékos. Az ellens. állásai a saját első vonaltól 2—3000 lépésre húzódtak. Az ellens.-el az érintkezés fenttartása, illetve az ellens. helyzetébe való bepillantás céljából élénk járőrözés.

Április 28-án saját felderítő járőr egyike jelenti, hogy Patakújfalutól dny.-ra egy ellens. tábort vett észre. Ugyanekkor a 31. h. o. telefon értesítése szerint a jobbra álló 33. h. o. 23 h tájban az oroszokra tüzérségi és gyalogsági tüzzel való rajtaütést fog végrehajtani.

Április 29-én 7 h-kor úgy az I., mint a II. zlj. ismét 2—2 járőrt küldött ki az ellens. állásának és erejének felderítésére. E járőrök egybehangzó jelentése szerint az oroszok állásai Patakújfalutól ny.-ra és dk.-re Patakófalú felé húzódnak mindenütt a patak mentén.

Április 30-án a h. o. értesíti az ezr. prs.-ot, hogy a 31. h. o. egész vonalát átvették a 37. h. o. csapatai. Ezen vonal a Stinka hegyháton a 925 $\diamond$ -nál lévő kiszögeléstől ny.-ra a Harcos községtől dk.-re lévő 620 $\diamond$ -ig terjed. Az ezred ekkor 3 zlj.-ből állott 3—3 szd.-dal. (összlétszám 1505 puska, 1876 élelmez. létsz.) Ezredprnok: Németh alezr., I. zlj. Vermes szdos, II. zlj. Lehóczky őrn., III. zlj. Mikovich őrn.

Ezen kiutalt terepszakaszt a h. o.-nak feltétlenül tartani kell. Ha az ellenség erőteljesebb akcióba nem is fogna, e terepszakaszon nekünk öt nyugtalanítani kell és meg kell akadályozni abban, hogy innen erőket elvonjon. A 14. h. gy. e. eddigi helyén megmarad, tőle balra a 3. bosnyák ezr. helyét átveszi a 15. h. gy. e. — továbbá ny.-ra pedig a 18. h. gy. e. — A 13. h. gy. e. h. o. tartalék.

22 h-kor egy 8—10 emberből álló ellenséges járőr állásunkat egészen megközelítette.

Az ezr. prs.-nak a h. o.-hoz küldött jelentése szerint az utolsó 2 napon következő munkálatok végeztettek:

1. Az utász szd. által a jobb szárnyon új drótakadályok készítették és két figyelő állás rendeztetett be. Továbbá ugyanott a 4. tüzér ezred állása mögött a Csillagfalvára vezető útig fedett út készített az utász szd.

2. Az ezr. utászosztag a védelmi állás mellvédjét erősítette, srappell ernyőket készített és az ezr. legénységének bevonásával Domafalvára egy utat készített el.

A kiküldött járőrök jelentik, hogy a 883- ϕ és az attól ny.-ra levő magaslatok ellenséggel vannak megszállva, állásaik pedig mintha erősödtek volna. Sőt a III. zlj. járőreinek jelentései szerint az ellens. 622 és 575 ϕ között védelmi állásokat rendez be.

Május 1-én az 5. szd. prnoka Dr. Ribarik János hgy. jelenti, hogy az ezred bal szárnya felől erős gp. és gyalogs. tűz volt hallható. Úgy látszik tehát, hogy az ellens. a 37. h. o. előtt is támadásra, vagy legalább is tüntetésre készül. Ennek megelőzésére 18—20 h-ig az állásunk közepétől é.-ra fekvő 883- ϕ ellen, melyet az oroszok 1 szd.-dal szállottak meg, a 7. szd. (1 szk.-szal arcban, 2 szk.-szal oldalzólág kelet felől) nyugtalanítás céljából támadást intézett. Veszteség nem volt, mert az oroszok túl magasan lőttek, dacára annak, hogy saját szd. 150 lépésre közelítette meg az ellenség állásait.

Május 2-án a 74. ddr. parancsa folytán az állások kiépítése és tökéletesítése tovább folytatott a 4/5 árkász szd. által. Az e napon kiküldött járőrök közül az 1. sz. prnoka Pál Imre hdpj., aki Patakújfalura küldetett ki, jelenti, hogy a 883- ϕ -ot keletről észrevétlenül megkerülve körülbelül egy és fél órai menet után több oldalról tüzet kapott, mire a járőr visszavonult. Ennélfogva az ellens. pontos helyzetét és erejét megállapítani nem volt képes. Az ellenség figyelői meglátva honvédeinket — földözékükbe bebujtak. Majd kb. 30 ember rajvonalba fejlődött ellene, de nem támadott.

Ezen jelentésre a 883 Δ -ra előretolt orosz erőket az ezredparnokság utasítására 11 h—12 h-ig és 18 h—19 h-ig 1400 és 1600 lépés irányzékkel századonként 1—1 szakasz (főleg ujoncok) osztály, majd egyestűz alá vették. Ezen tüzelésünket az oroszok 12-es tarackokkal viszonozták, veszteségünk nem volt.

Május 3-án Böhm Ermolli lovassági tábornok hads. parnok megsemmisítette az ezred védővonalát s azt minden tekintetben megfelelőnek találta. Elismerő parancsában a következőket mondja: „Amit itt láttam és tapasztaltam, minden tekintetben a legnagyobb mértékben kielégített. Mindenek felett kiemelem a példás rendet, a katonai fegyelmet és azt az erős bizakodást, mellyel a jövőbe tekint mindenki.“ Ugyanezen napon Fröhlich József zls. járőrparnok jelenti, hogy járőrével Patakújfalutól ny.-ra megközelítette a Cerny patakot s az ellenség csoportosításából arra következtet, hogy az oroszok részéről jelenleg támadás nem igen várható, annál kevésbé, mert védelmi állásunk az előterep meredek, szakadékos volta miatt igen kedvező, szinte megközelíthetetlen. (A Cerny p. völgye állásaink előtt kb. 2—3000 lépés széles.)

Május 4—7-ig. A felderítés a következő napokon is tovább folytatott, de különösebb eredménye nem volt. Így *május 4-én* az egyik járőr jelenti, hogy az oroszok is főleg földözékeiket — különösen a 883 Δ -on — folytonosan tökéletesítik. Ugyanez napon 15 h-kor a 6. szdnál 3 orosz gyalogos fegyver nélkül átjött, mivel sem kenyeret, sem ruhát nem kaptak. Bemondásuk szerint a május 1-én eszközölt tüzérségi tüzünk a

883 Δ -on csaknem teljesen szétrombolta az orosz fedezékeket, valamint ugyanezen napon az ellenség nyugtalanítására kirendelt 3 szakasz támadása is igen sok veszteséget okozott nekik. Velünk szemben a 12. orosz gy. e. áll, amely fődözekeit szintén egyre tökéletesbíti, főleg a járőreink által jelentett helyeken. 18 h-kor a II. zlj. ezen munkálatok zavarása céljából főleg a 883 Δ ellen össztűzet, majd egyes tűzet adott le az ellenségre.

A május 2-i gorlicei áttörés hatása a mi arcvonalunkon a h. o. ama parancsában nyilvánult meg először, amelyben a h. o. elrendelte, hogy egy esetleges előnyomulás esetén micsoda műszaki anyag viendő el a csapatok által.

Egyébként a járőrök általi felderítés szakadatlanul folyt, ugrszintén a fedett utak készítése, valamint a srappellmentes fődözekek tökéletesbítése is. Május 6-án beérkezett az ezredhez pótlásul 4 drb géppuska. Különbben a helyzet változatlan; 6-án egy félszázad kiküldetett nyugtalanítás céljából a 883 Δ -on lévő ellenség rajtaütésére, de siker nélkül.

Május 8-án kiküldött járőrök (Fölker A. hpr. az 5. szdtól és Noiret Arnold hpr.) jelentik, hogy az ellenség állásait elhagyva északi irányban visszavonult. Néhány órával később már a h. o. prs. is jelzi, hogy az oroszok Ujszék—Wolosate vidékéről visszavonulóban vannak. A 37. h. o.-tól jobbra álló Szurmaj csoport az ellenséget erősen szorongatja; hasonlóképpen a ny.-ra álló 9. h. o. a Harczos—Ujszék-i út mindkét oldalán jobb szárnyával Berecky Grn. iránnyal. A tőlünk k-re közvetlenül a 37. h. o. mellett álló 33. h. o., ha az ellenség visszavonulása ott is megerősítést nyer, egy oszloppal Patakujfalu—Rawka magaslat, egy másikkal Beszkid Wolosacki—Ustrzyki Grn. iránnyal, zömmel pedig Kiesvölgy—Wolosatének veszi üldözőbe az ellenséget.

A 37. h. o. előtt a helyzet még nem világos. Mihelyt az ellenség visszavonulása itt is megerősítést nyer, a ho. az Üng völgyében fog gyülekezni, még pedig a 74. ddr. a Stinka hegyvonulat mögött az erdei vasutvonal mentén E. St. Malomrét mellett, a 73. ddr. pedig Sóslakon. A 14. h. gy. e. külön parancsra a 925 Δ -tól délre gyülekeznek.

Csakhamar kitűnt, hogy az oroszok a 37. h. o. előtt is megkezdették a visszavonulást. Az oroszoknak ez a mind nagyobb és nagyobb arányokat öltő visszavonulása már egyenes következménye volt a gorlicei áttöréssel kezdődő hatalmas tavaszi offenzívánknak. Valamint azok a hullámgyűrűk, amelyeket egy tó sima tükrébe dobott hatalmas kő idéz elő, kiindulási pontjuktól mind tovább és tovább terjednek, míg végül eljutnak egész a tó partjáig: azonképpen a gorlicei áttörés is a körülbelül 1000 km-es orosz arcvonalnak nemcsak a központjára vált végtessé, hanem megrendítette annak távolabb fekvő részeit, a szárnyakat is.

Május 9-én 7 h-kor telefon parancs folytán a 14. hgye. Sóslakra menetelt, onnan 14 h-kor vasuton Fenyvesvölgyre szállítottott. Az ezred parnokságot a bevonult Deisler Károly alezredes vette ismét át.

Fenyvesvölgyről az ezred 17 h-kor indult tovább a Lubnya patak mentén Wolosatéra, ahova a nagy torlódás és sötétség miatt csak május 10-én 2 h-kor érkezett be. Itt megpihenve még ez napon Utrzyki Grn.-ra menetelt tovább, ahol laktáborba szállt és a községet erős tábori őrsökkel biztosította.

További üldőzésben itt az ezred már részt nem vett. *Május 11-én 10 h-kor* telefon parancsra Csontosra menetelt, ahova *22 h-kor* érkezett be.

Május 12-én Csontoson 3 szállítmányban bevaggoniroztatott és pedig

1. szállítmány; II. zlj. ütk. és eleségvonat $\frac{1}{3}$ része;

2. szállítmány: I. zlj. ezredtörzs, ütk. és eleségvonat $\frac{1}{3}$ része;

3. szállítmány: III. zlj. ütközet és eleségvonat $\frac{1}{3}$ része.

Az első szállítmány *12-én 20 h 30'-kor*, a 2-ik *13-án 8 h-kor*, a 3-ik *14-én 3 h-kor* indult.

5 napi vasuti utazás után az ezred Tarnowtól k.-re Czarny állomáson kivaggoniroztatott és *május 17-én* Radomyslben laktáborozott, mint hadsereg tartalék.

III. A Közép-San menti harcok.

Május 18-án. Menet 5 h indulással Zlotnikire, ott laktáborba szállás. A bevonult X. menetzászlóalj beosztása folytán (16 tiszt és tisztjelölt, 730 legénység, 3 jármű, 3 jelentő lovas, 1 mozgó konyha) a zászlóaljknál megalakítatnak a negyedik századok.

Május hó 19-én a legénységnél lévő téli ruházat beszedetett és Mielecen a hadtáparancsnokságnak átadatott; a legénység a Viszlokában nap folyamán megfürdik. 17 h-kor riadó, ezred ütközet és ellenség vonatával Jaslanyra menetel, oda 20 h-kor beérkezve laktáborbaszállás.

Május hó 20-án 5 h-kor a dandár parancsnokságtól vett írásbeli parancsra az ezred hadtest tartalék Padew—Naradowán, ahova 9 h-kor beérkezik. Ott a helység északi részében, csapat a házak között, vonat az út baloldalán készülségben riadószálláson.

11 h 45'-kor dandár szóbeli parancsára ezred körletében megmarad, ezredparancsnokság egy házban elhelyezkedik és telefonösszeköttetést épít ki a dandárhoz.

Május hó 21-én ezred körletében berendezkedik.

Május hó 22 és 23-án fegyelmező gyakorlatok. A felvételezett kenyér 60 %-a élvezhetetlen, leégett, keserű és dohos, amiről a h. o. parságnak jelentés tétetett.

A XI. menetzászlóaljnak a hadtápkörletben való kiképzéséhez 3 tiszt és 12 fő legénység vezényeltetett.

Május hó 24-én 1 h 30'-kor vett parancs folytán ezred 7 h-kor ütközet vonatával Jadachy-ra menetel, eleség vonat pedig az ezredet követő tüzérség mögött Slezakiig követi és ott lemarad.

Ezred Jadachyra 11 h 45'-kor beérkezik és ott mint hadtest tartalék elhelyezkedik.

Május hó 25-én mint hadosztály tartalék helyén maradt, egy lovasított tisztet rendel ki Stöger-Steiner altb. hadosztályparancsnokhoz a községtől délre 1000 lépésre levő J. H.-hoz. Legénységnél a lőszer fejenként 200 drb-ra kiegészítettik. Élelmezésnél a vágómarha hiánya észlelhető.

20 h-kor Stöger-Steiner hadosztálytól vett parancsra egy zászlóalj, mint készülség a falu északi szegélyére rendeltetett, a másik két zászlóalj helyén marad.

A készütségbe rendelt zászlóalj feladata járőrökkel Chmielow és Cigany irányában felderíteni, megállapítani az első vonalban lévő csapatok helyét, úgyszintén ezekkel az összeköttetést felvenni.

Május hó 26-án éj folyamán helyzet változatlan. Éjjelre körletek tábori örsökkel záratnak le, 1 század készütség a táborhelyen, melytől állandó járőrmenet rendeztetett be.

Május hó 27-én. Hátsó védővonalak kiépítéséhez I. zászlóalj munkára kirendeltetett és pedig:

1-ső védelmi vonalhoz: Jadachy—Alfredowka—Ciósy, két század;

2-ik védelmi vonalhoz: Slezaki—Kasaki—Rosalin—165 Δ másik két század az ezredutászosztaggal.

A munkálatok 15 h-kor a 74. dandár szóbeli parancsára megszüntetettek és a zászlóalj bevonultatott.

Május hó 28-án 5 h 45'-kor indulva utazó menet Jadachyból Komorowba ott 11 h-tól 13 h 30'-ig nagy pihenő és étkezés. 14 h-kor ütközetmenet Lipnicára, beérkezés 17 h-kor ott laktáborbaszállás.

Május hó 29-én 7 h-kor utazó menet Sokolowra, az útvonalat egy lovas hadosztály vonata keresztezván, beérkezés 14 h-kor; laktáborozás.

Május hó 30-án 7 h-kor indulva ütközet menet Zolyniába, hova 13 h-kor beérkezve ezred laktáborba száll.

Május hó 31-én ezred ezen eltolása azon célból történt, mert Lezajsk és Rudnik környékén oroszok saját állásaink egyes részeibe betörték, az ezred mint hadsereg tartalék irányítottatott oda.

E napon, valamint *junius 1-én* Zolynián fegyelmező gyakorlatok. Mikovich László őrnagy megbetegedvén a III. zászlóalj paracsnokságát Helc Gyula százados vette át.

Siedlankai ütközet.

Junius hó 2-án 4 h 30'-kor vett telefon parancsra ezred feliasztatik és Giedlacowon át Z. Schl.-nál vezető karban nem tartott kocsitúton Podklastor J. H.-hoz ütközet menet, az ütközet és eleség vonat Zolynián visszahagyatott. Beérkezés 11 h 30'-kor hol ezred a 106. hadosztály rendelkezésére bocsájtatott.

Ugyanis Siedlankától keletre az oroszok saját állásainkba mintegy 2 Km kiterjedésben — betörték és már második napja ott magukat befészkeltek.

A 106-ik hadosztály paracsnokától 11 h 45'-kor Deisler alezredes azon parancsot kapja, hogy a 30. Landwehr gyalogezred által Siedlankánál tartott vonalig ezredével nyomuljon elő — onnan pedig intézzen ellentámadást az orosz állások ellen és vegye ismét birtokba az elfoglalt vonalrészt.

Az ellentámadás haladéktalanul még ez órában foganatosítandó. Deisler alezredes a teljes tájékoztatlanságra való tekintettel jelenti, hogy a siker érdekében néhány órai előkészület szükséges, amit többszörös eszmecsere után a hadosztály paracsnoka végre elfogadott.

12 h-kor az ezred és zászlóalj parancsnokok Podklasztoron át igen heves ellenséges nehéz tüzérség tüzeiben szemrevételezésre előre mennek, ott megállapítják, hogy a 30. Landwehr ezred mondott vonalában nagyrészt már oroszok vannak, saját részről csakis egyes csoportok tartják magukat, összeköttetés azonban felette hiányos. A terep nagyrészt teljesen áttekinthetetlen lábon álló magas gabona, és ennek köszönhető tulajdonképen az ellenség immár második napi tétova magatartása.

15 h-kor adja ki az ezredparancsnok Podklasztornál a támadásra parancsát és pedig: „Ellenség Siedlankától keletre saját állásainkba betört; ezred feladata onnan még ma visszadobni.

E célból támadás! I. és III. zászlóalj tűzvonal, irány belső szárnyakkal Siedlaniából keletre a San felé vezető karban nem tartott út. II. zászlóalj ezredtartalék Siedlanka északkeleti részén. Előttünk egyes saját csoportok elszigetelve, amire figyelem fordítandó.

Csoportosítás a Siedlankától nyugatra vasuti töltés mögött veendő fel, ahonnan a támadás parancsomra indul meg.

Ezredparancsnokság a vasuti töltésnél!“

A támadás 17 h-kor megindul, a jobbszárny fedett (magas gabona) területen haladva előre alig néhány perc múlva meglepőleg orosz vonalra bukkan, azt szuronyrohammal birtokába veszi; oroszok részben megfutamodnak, részben foglyul ejtetnek. Különösen kitüntette magát Mammusich Ferenc főhadnagy, aki százada élén rohamoz és meg is sebesül.

A közép és a balszárny már nyiltabb és posványos területen kénytelen előnyomulni, ellenség pusztító tüzérségi (nehéz) tüzzel árasztja el, egyes részei (még harcban részt nem vett ujoncok) széjjel szaladnak, de tisztjeik gyors és erélyes közbelépésével pár perc alatt ismét összegyűjtve előnyomulásukat folytatják. 18 h-tájban igen erős zivatar támad nagy zápor és jégesővel, melynek leple alatt saját rajvonal tért nyer és 19 h-kor az orosz állások nagyobb részét már birtokba is veszi. Az ellenség ezen részen roham elől kitérve vonul vissza régi állásaiba, ahol már nagyobb számú erősbitéssel egyesültek s így az ezred támadása megakadt. A századok az elért helyzeteikben magukat beássák. Egész éjjel igen erős gyalogsági tűzharc, ezred elért vonalából egy talpalatnyit sem tágit. A III. zászlóalj jobb és az I. zászlóalj bal szárnyán a terepviszonyok felette kedvezőtlenek és tisztázatlanok.

Junius hó 3-án reggel a támadás folytatattatik — egyes helyeken az orosz állások 200—300 lépésnyire közelítettek meg, ezredtartalékból egy század és a géppuskás osztág a III. zászlóalj támogatására előre rendeltetik.

9 h-kor a tartalék egy másik százada az I. zászlóaljhoz rendeltetik azon feladattal, hogy az oroszok déli szárnya ellen átkarolólag támadjon. 15 h-kor ezen átkaroló támadás megkezdett, miután azonban az oroszok itt is már tetemes erősbitést vontak előre, (foglyok bemondása szerint 3 zászlóaljat) — az I. zászlóalj támadása is 300 lépésnyire az ellenségtől megakad és az elért helyen magát a rajvonal beásta.

Lux Lajos százados naplójából: „Junius 2-án menet Lezajszktól északnyugatra Podklasztorra, innen támadás Siedlankán át a San folyó

felé, feladat a folyón átkelt oroszok visszavetése; előttünk a közös hadseregbeli és landwehr csapatok voltak, kiknek támadása megakadt.

A $\frac{1}{2}$ II. zljál., egy géppuskás osztaggal Siedlanka keleti szegélyét értem el, mint ezredtartalék, amidőn Reidner Béla főhadnagy ezr. sgtiszt azon szóbeli parancsot hozta, hogy azon ellenséget, mely a két csehekből álló századnál áttörte vonalunkat, a saját (8.) századommal verjem vissza. Egyben átadott egy cseh altisztet, ki, mint kalauz el fog vezetni a közös gyalogezred parancsnoksághoz, ahol részletes utasításokat kapok.

Említett ezredparancsnok a zászlóaljához utasított további teendőimre nézve. A zászlóaljnál a cseh legénység zömét a futóárkokban összebujva találtam, századom megérkeztekor a tisztjeik (osztrákok) karddal kényszerítették újból előre menni.

Az arcvonal egy nagy területen üres volt és a zászlóalj parancsnoka ezen területre rendelte el a támadást, irányul egy erdő sarkát jelölve meg.

Az előnyomulás alatt századom közepe körülbelül 70 lépés távolságra lévő 50—60 főből álló csoportra bukkant. Ezen csoport is annyira sáros, lucskos volt, hogy a rossz megvilágítás és eső miatt nem ismertük fel benne az ellenséget. Amint azonban oroszul fegyvereink letételére szólítottak minket fel (bennünket valószínűleg cseh nemzetiségűeknek tartottak) — azonnal közéjük lövöttem. Kevesen menekültek meg belőlük!

Pár perc múlva századom jobb szárnya, mely egy álló gabona-területen nyomult előre, ugyancsak egy ellenséges csoportra bukkant, ezzel rövid tűzharc után szuronyrohammal végzett. Ugyanezen időben a századom balszárnya előtti fűzesben is megjelentek orosz osztagok — ezeket balszárnym szakaszom azonnal megrohmozta; a kézitusa itt tovább tartott, de az oda irányított tartalék szakaszom a küzdelmet hamarosan javunkra döntötte el.

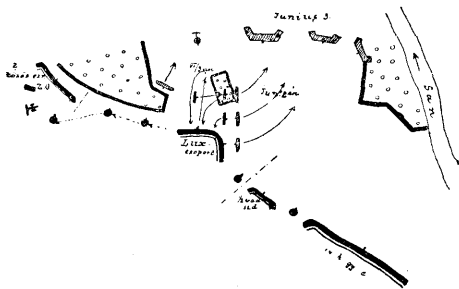
A bal szomszéd cseh nemzetiségű ezred és közöttem körülbelül 600 lépés széles erdős üres térföld volt, a jobbról lévő saját csapatok hollétérol pedig tudomással nem bírtam. Ekkor századom balról géppuska oldaltűzetet kapott, mire ezen szárnyamat visszafelé kanyarítottam. A század ezen helyzetbe magát beásva, sötétség beálltával, amint az ellenséges tűzhatás a mozgást lehetővé tette: a balról tátongó térföldt kisebb tábortábori őrsökkel elzárattam, a cseh ezred csapatai mögé pedig ezek esetleges visszavonulásának idejekorán való tudtuladására ugyancsak egy járőrt küldtem ki.

A jobb szomszédomb hollétének megállapítására kiküldött járőröm ekkor jelenti, hogy tőlünk jobbra már oroszok vannak. Erre egy második, majd egy harmadik járőrt küldöttem ugyanezen irányba, ezek is ez első jelentést megerősítették.

Mindezek dacára helyzetemet figyelembe véve nem hihettem el, hogy jobbszárnyam közvetlen közelében oroszok lehetnek és még egyszer kiküldöttem igen derék, bátor és ügyes Hollósi nevű küldöncömet, aki azután alig néhány perc leforgása alatt megállapította, hogy alig pár száz lépésnyire egy saját század van.

Ezen térköz betöltésére ezredparancsnokságotól erősítést kértem, mire éjfélután oda 1/2 vadász század be is érkezett.

A század e napi harcműködését a vázlat mutatja:

Június hó 3-án a közös gyalogezredparancsnokságtól egy cédlára írva a következő parancsot vettem:

„9 h-kor tüzzel való rajtaütés, 5 percnyi tüzelés után támadás.“

Ezen parancsot a vadász fél-század parancsnokával közöltem.

A támadás jelzett időben és módon megkezdődött és amidőn embereim egy része az orosz állás előtti ágtorlaszokon kezdte magát

átküzdeni, pusztító oldalzó géppuska tűzbe kerültünk. A vadász fél-század még akkor is becsületesen küzdött mellettünk, amidőn vitéz parancsnoka (egy tartalékos zászlós) elesett, bal szomszédom azonban (csehek) azonnal cserben hágytak és így az elszigetelve maradt támadásom további folytatása eredménnyel nem bíztatott, így tehát az előnyös terepfödőzet oltalma alatt kiindulási helyzetembe vonultam fokozatosan vissza.

Délután az oroszok kísérelték a támadást meg, még pedig olyan módon, hogy a század közepe előtt lévő füzesben az állásainktól mintegy 100 lépésre egy orosz gyalogos bukkant fel, integetni kezdett és elkezdett hozzánk átkiabálni, ami embereim figyelmét teljesen felköltötte. Az orosz furfangos magatartásában azonban azonnal csejtettem, amire éppen figyelmeztetni akartam legénységemet, amidőn egy 50—60 főből álló ellenséges osztag a századtól félbalra a gabonában kúszva az erdőbe iparkodott jutni, hogy balszárnyamat meglepőleg átkarolja. Erre azonnal a legélénkebb tüzelést rendeltem el, mire a kúszó orosz csoport vad futással menekült vissza s így tervük dugába dőlt.“

Június hó 4-én az egész ezred arcvonalán erőteljes tűzharc folyik, a veszteségeink nagyok (egyes századoknál 45%). 3 h-kor az oroszok egyes helyeken kisebb távolságokra előnyomultak és a délelőtti folyamán több ízben tüzzel való rajtaütéssel kísérelték meg laza vonalunkat megrendíteni, mindannyiszor ezred egész vonalán rendületlenül kitartott.

A 106. hadosztályparancsnokság részéről előintézkedések tétettek, hogy tekintve első vonalaink nagy kiterjedése következtébeni gyér megszállását — esetleges visszavonulás esetében Siedlenka község keleti szegélyét kell tartani.

Délután folyamán szabadságáról bevonult Bellosics Károly őrnagy a III. zászlóalj parancsnokságát átvette.

A Lux százados csoportjának két szárnyán lévő hézagok a nap folyamán betöltettek és pedig jobbra a 10., balra az 5. század által.

Az est folyamán az utóbbi napokban legtöbb veszteséget szenvedett 1.-ső század a tűzvonalból, mint tartalék, kivonatott, a század egész állománya 61 fő volt.

20 h-kor az ezred által elfoglalt terület két csoportra osztott:

Jobb csoport: I. zlj. 7. század és géppuskás osztag Lehóczky János;

bal csoport: III. zlj. 5. század és géppuskás osztag Bellosics Károly őrnagy parancsnoksága alatt.

A 8. és 6. század Lux Lajos százados parancsnoksága alatt a 36. gyalogezred vonalának megerősítésére továbbra is támaszul ott maradt.

Oroszok részéről éj folyamán ismételt tüzzel rajtaütés kísérelt meg, azonban eredménytelenül.

A rajvonalba lévő századok 2 napi hiányos étkezés után 23—24 h között, kiadós meleg étkezést kaptak, továbbá konservekkel, dohánynyal és nagy mennyiségű lőszerrel lettek ellátva.

Junius hó 5-én 2 h 10'-kor oroszok az ezred egész vonala ellen támadásba mennek át, másfél órai elkeseredett harc után a támadás teljesen vissza lett verve.

3 h 40'-kor a tartalékba rendelt 1. század (Ócskay Elemér főh.) Siedlanka községbe beérkezett, étkezés után a falu keleti szegélyén helyeztetik el.

Nap további folyamán gyengébb tüzelés mindkét fél részéről.

18 h-kor oroszok újból megismétlik támadásukat, azonban úgy ez, valamint a 22 h-kor megkísérelt hason szándékuk az ezred éber figyelme és szívós, hősieles kitartása folytán teljesen meghiúsult.

Junius hó 6-án 2 h 10'-kor oroszok egy órán át tüzzel rajtaütést eszközölnek, aminek azonban semmi eredménye nem lett, sőt az utóbbi napok kemény és részünkről sikerteljes harcai a kevésbé harcedzett legénységénél is a tüzfegyelmet olyannyira emelték, hogy az eredménytelen orosz tüzelés most már viszonzva sem lett, ami a század- és szakaszparancsnokok különös érdemének tudható be.

A tüzelés megszűnte után drótakadály bakok helyeztetnek a sötétség leple alatt be, a figyelő állásokba pedig páncéllapok építtetnek és az állásaink elé aknákat helyeztetnek el.

Egy fiatal tüzértiszt (sajnos neve nem ismeretes) a téglavetőnél elhelyezett két régi mintájú ágyúval igen szépen támogatta az ezredet, különösen a bal szárnyon lévő Lux csoportnál az oroszok összes támadási kísérletei alkalmával az állások előtt lévő füzest árasztotta szóró tüzzel el, az eredmény reánk nézve meglepően kedvező volt. Az orosz tüzéség igyekezett is ezen két löveget ártalmatlanná tenni, vagy legalább is állás változtatásra kényszeríteni, de teljesen eredmény nélkül.

A századoknak ez alkalommal kézigránátok is ki lettek osztva, de legnagyobb részt sem a tisztek, sem a legénység annak használatában kioktatva nem lévén, az ezredparancsnokság utasítására a rajvonalba műszaki tisztek küldettek ki, hogy ott a beosztott tiszteket, valamint az ügyesebb embereket a kézigránát kezelésben hamarosan kioktassák.

Annak jellemzésére, hogy még a tisztek közül is mennyire idegenkedtek egyesek ezen harceszköztől, Lux Lajos százados leírja, hogy kíváncsiságból átment egy szomszéd századhoz érdeklődni, vajjon alkalmazzák-e a kézigránátokat? Az illető század parancsnoka mosolyogva

mondja, hogy a kézigránátokkal telt rakaszt jó messze hátul elásatta, nehogy egy ellenséges ágyú lövedék esetleg a saját állásban azt felrobantsa. Csak hosszas rábeszélés után volt hajlandó a rakaszokat vissza hozatni, a kezelés elsajátítása után pedig hálás köszönettel azt alkalmasabba is vette.

(A különleges harceszközök használatábani kiképzés hiánya igen gyakran volt érezhető. Sem békében, sem a póttesteknél ekkor még e tekintetben előgondoskodás nem volt, még a törzstisztek legtöbbje sem látott ilyesmit életében soha — ennek dacára az eszközök minden előzetes útbaigazítás nélkül a legnagyobb harcok közepette adattak ki és legtöbb esetben a Lux százados által felemlített század parancsnok módszere szerint, mint ismeretlen veszedelmes szer, egyszerűen elásatott).

Az élelmezés ekkor már a kiépített futóárkokban naponta kétszer, minden fennakadás nélkül, lett lebonyolítva.

Éj folyamán az 1. század a 10. századot felváltotta, ugyszintén a Lehóczy csoportnál is 2 század a rajvonalból mint ezredtartalék Siedlankára kivonatott.

Junius hó 7-én: 3 h-kor a tüzelés mindkét félnél megélenkül, világító pisztolyokkal és rakétákkal az előterep bevilágíttatik, de semmi mozgás nem észlelhető.

Az ezrednek kiutalt fényszóró a III. zlj. parancsnokságtól északkeletre állíttatott fel.

Délután folyamán mindkét részről gyér tüzelés, mely az est folyamán felélenkül.

Födőzék, futóárkok, akadályok készítése és tökéletesbbitése folyamatban. Étekezés rendes, naponta kétszer.

Halottak nagyrésze eltemettetett, csakis a két állás közt heverő hullák egyes helyeken be nem hozhatók. Általában a fullasztó hőségben a hullák borzalmas szagot terjesztenek, azok felkutatása felette nehéz, az ellenség felé pedig nappal biztos újabb áldozatokkal járt.

Junius hó 8-án: éj folyamán élenkebb, virradatkor gyengébb tüzelés.

Ezred parancsnok a III. zlj. állásait megszemléli és a zlj. megerősítésére a fél 10. századot a tartalékból rendelkezésre bocsájtja. Különben egész nap gyenge tüzelés.

Éj folyamán oroszok részéről körülbelül fél század 40 lépéses előreszökést kísérelt meg, de gyalogsági és tüzérségi tűzünkkel azonnal visszaűzetett.

Éj folyamára ugyancsak a 11. század megerősítésére a $\frac{1}{2}$ 10. század rajvonalba rendeltetett.

Junius hó 9-én éjjel helyenként erősebb tüzelés.

Délelőtt folyamán a 6. és 8. század a futóárkokban a 30. közös ezred vonalából kivonatott és az ezred bal szárnyára helyeztetett el.

Lehóczy csoportot az ezred parancsnok megszemléli.

A fényszóró összelövetven a 12. századnál helyeztetett el.

21 h-kor oroszok állásaik előtt akadályokat kezdenek beépíteni, ezred ébersége ezt gyalogsági tűzzel lehetetlenné tette.

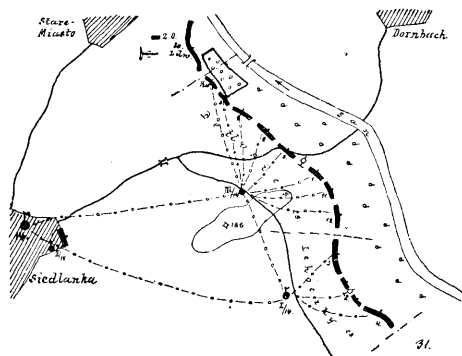
Junius hó 10-én 2 h-kor oroszok akadályaik beépítésére újra kísérletet tesznek — a tegnapi estihez hasonlóan teljesen meghiúsított.

2 h 30'-kor a 12. századnál berendezett fényszóró tükre gyalog-sági lövedék által újra bezúzatott — tartalék tükrrel pótolva lett.

Délelőtt folyamán csakis az állásban lévő figyelők gyér tüzelése.

Berendezési munkálatok folyamatban; egyes helyeken ásás által előrejutás (sappeur Arbeit) így a 11. századnál 40 lépés kiterjedésben 20 lépés tért sikerül előre nyerni.

Junius hó 11-én egész éjjel nyugalom.

A 106. hadosztály parancsnokság elrendeli az ezred felváltását és pedig Bellosics csoportot a 24. vadász-zászlóalj, Lehóczky csoportot pedig a 30. Landwehr ezred által.

A felváltást megelőzőleg a felváltó dandár parancsnoka és törzstisztjei az ezred állásait szemrevételezik. Az állás berendezését illetőleg a dandár parancsnok legnagyobb meglepetését nyilvánította

és kijelentette, hogy *ilyen rövid idő alatt így berendezett állást még nem látott.*

A felváltás 16 h-kor veszi kezdetét és 20 h-kor befejeződött.

Az ezred Siedlankától nyugatra a vasuti töltésnél lévő erdőcskében helyezkedett, mint hadosztály tartalék, el.

Telefon összeköttetés a 106. hadoszt., a 74. dandár és a zászlóaljokhoz azonnal kiépítettett.

Junius hó 12-én rendezkedés, kötelékek rendezése és a 10 napos súlyos harcok után pihenő.

Piskorowicei ütközet.

Junius hó 13-án egész nap tartalékban. 22 h 15'-kor riadó, majd menet Lezajsk község főterére. Onnan a 74. dandár szóbeli parancsára 23 h 15'-kor menet Wierzawicére.

22 h 40'-kor hadosztály szóbeli parancsa:

„A San folyón Piskorowicétől nyugatra készülő átjárót, illetve az építés munkálatait biztosítandó ezred egy zászlóaljjal a keleti San partot vegye birtokába. Az átjáró elkészülése után pedig azon a másik két zászlóalj is átkelve biztosítsa ezen átjárót a keleti San partján!”

Lezajskból kiérve látható, hogy az oroszok hatalmas fényszóróikkal szakadálylanul megvilágítják azon terepszakaszt, amelyen ezrednek át kellett haladni. Saját fényszóróink ébersége ezen szándékot teljesen lehetetlenné teszi azzal, hogy ugyanazon pillanatban ugyanazon területet szemben világítja meg.

Az előnyomu ásnál egyszerre a menetoszlop mellett oldalt az utat szegélyező vetésben lehajolva hátra futó alakok láthatók, egyuttal az

oszlopban suttogás keletkezik: „muszkák, muszkák!“ Lux százados ezt észreveszi és azon hiedelemben, hogy azok saját egyenruhába öltözött oroszok is lehetnek — amennyiben éppen előző nap lett kihirdetve, hogy egy orosz hadosztály saját egyenruháinkba öltözve egyik hadosztályunknak súlyos veszteségeket okozott — már majdnem elrendeli a tüzelést a visszafelé igyekvő alakokra. Fokozta még az izgalmakat, hogy a Lux század előtt az oszlopban menetelő két géppuskás osztag lovait is visszafordították és vágózni kezdtek; sőt már egész századok is hátrafelé kezdtek hömpölyögni. A végzélőnél lévő Lux Lajos százados erre erélyesen fellépve, harsány hangon figyelmezteti a legénységet, hogy helyét elhagyni senki ne merészelje, mert lelövi. Ezután az egész végzászlóaljnál a rend fenntartatott és Ribarik János tart. főh. zlj. sgtiszt ugyanilyen erélyes támogatásával sikerül a pánikot rövid időn belül megakadályozni.

A zavar onnan keletkezett, hogy az orosz fényszórók az ezred élet megvilágították — saját fényszórók ellenvilágítása pedig néhány pillanatig késett; a legénység részben előre—, részben hátrafutással igyekezett a megvilágított fénykúpból kijutni, egyik ember a másik után fordult vissza egész a végzászlóaljig a nélkül, hogy annak okát sejtette volna. Természetesen éjjel, misztikus világítás mellett, ismeretlen területen, felriasztott csapat, nagyrészt újoncok, kik alig 2 hete vannak a harcban — könnyen érthető, hogy minden különös ok nélkül a pánik hamarosan megvan.

Az ezredparancsnokság az oszlop előtt menetelve, mindezekről csak utólag értesült.

A rend néhány perc múlva teljesen helyreállott, a menet folytatott és ezred *június hó 14-én* 2 h 30'-kor Piskorowicétől délnyugatra a San nyugati partra beérkezett.

2 h 35'-kor ezredparancsnok az építés alatt lévő bürü nyugati részén a következő szóbeli parancsot adja a zászlóalj parancsnokoknak: „Ellenség M. H. Piskorowicet és attól nyugatra a Sanig huzódó területet tartja megszállva.

Ezred feladata az itt készülő bürün átkelve támadni, e célból:

Bellosics (III.) zászlóalj mielőbb igyekezzék a San keleti partján lábát megvetni, hogy az átkelési munkálatok meg ne zavartassanak.

Mihelyt a hid elkészült az I. zászlóalj (Vermes) is azon átkel és a Bellosics zászlóalj jobb szárnyát meghosszabbítja.

A két zászlóalj harchoz csoportosítása után a támadás parancsomra M. H. Piskorowice birtokbavétele céljából megindul és pedig a tőlünk jobbra támadó cs. és kir. 82. gyalogezred bal szárnya és a San közötti területen Vermes, attól balra Bellosics zászlóalj tűzvonala, irány Vermes zlj. jobb szárnyával M. H. Piskorowice.

Lehóczky zászlóalj ezredtartalék a támadás megindulásáig a San bal parton a hidnál, azután azon átkelve a közép mögött.

Ezred parancsnokság a Vermes zlj. átkeléséig a San nyugati partján, azután a hidtől keletre a füzesben.

Vermes zászlóalj azonnal igyekezzék az összeköttetést a cs. és kir. 82. gyalog ezreddel felvenni.

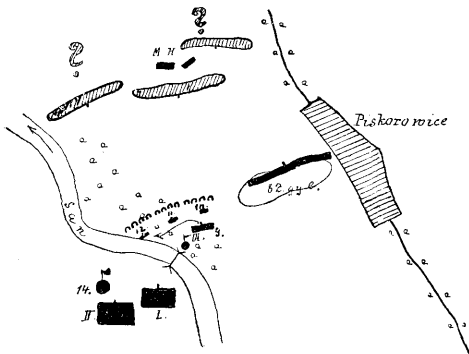
A sűrű fűzesben szoros összeköttetésre és együttműködésre különös gond fordítandó.

Segélyhely a San ny.-i partján a hidnál lévő majorban rendezendő be.“

A Bellosics zászlóalj megkezdte az átkelést és pedig első részlege csónakon, a többi már a majdnem elkészült hidon (lovagló bürü), egyúttal azonnal félköralakban a hidtól északra közvetlen biztosítja a további átkelést, valamint járőröket küld M. H. Piskorowice és Chalupki irányába, hogy a már ott harcban álló Szende dandár helyzetét állapítsa meg. Ugyanekkor Vermes zlj-tól is a cs. és kir. 82. gyalog ezreddel összeköttetés céljából küldött járőr előre megy M. H. Piskorowice felé.

5 h-ra a bürü teljesen elkészült, a Vermes zlj. is megkezdte átkelését: ekkor már teljes világos lévén az oroszok — bár nagy távolságról, — de mégis elég hatásos géppuska tüzzel árasztják a hidat el, több sebesülés is történt. Nagy gondot kellett arra fordítani, hogy dacára az ellenséges tüznek az emberek ne szaladjanak a hosszú bürün hirtelen át, hanem nyugodt lépésben igyekezzenek átjutni, mert különben nagy részük a vízbe esik (ami valahányszor figyelmen kívül hagyatott, meg is történt). A San keleti partján sűrű, majd nemjárhatóan fűzes terület el, amelyben azután a századok és zászlóaljok fedetten rendezettek és harchoz csoportosítottak.

Helyzet 5 h-kor.

5 h 15'-kor a 74. honvéd gyalog dandár szóbeli parancsa:

„Az ezred a 6. landwehr ezreddel egy dandárt képez.

Mindkét ezred feladata bal szárnyával a Sanra támaszkodva és a San mentén előnyomulva a Piskorowice M. H. Schl.-nál beasott ellenséget megtámadni és állásából kiűzni. Sikeres támadás esetén Rzuchow községig előnyomulni, irány M. H.—Rzuchow. Rzuchow északi szegélye és a 178 $\odot$ közötti

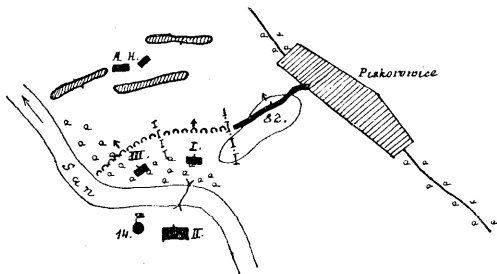
terület birtokbavétele után ott az ezred ássa magát be“.

5 h 30'-kor a Vermes zászlóalj is már a Sanon átkelt, csoportosítását felvette, valamint az összeköttetést a 82. gyalog ezreddel már helyreállította és a Bellosics zászlóaljtól jobbra kifejlődve a 82. ezred bal szárnyával szoros kapcsolatot létesített. Helyzet 5 h 30'-kor

Ekkori helyzet vázlat szerint.

Ezen csoportosításból az ezredparancsnok 7 h 30'-kor a támadást megindítja; a tűzvonalba rendelt zászlóaljok 3—3 századdal rajvonalban.

Rövid előnyomulás után a M. H. felől, de különösen a San

parton félbalra húzódó fűzesből igen hatásos ellenséges puska és géppuska tűz válik érezhetővé úgy, hogy a Bellosics zászlóalj az ellenségtől 800—1000 lépésnyire másfél órán át csak álló tűzhacot vívhatott.

A jobbszárnyon lévő 10. század a Vermes zászlóaljjal egyetemben a tüzelés előbbre vitelét 10 h-kor kezdi meg és pedig az ott lévő nyílt terepen egyenkénti előreszökéssel. Ezen időponttól a tért nyérés az egész vonalon szakadatlanul folyik. A jobbszárny századot a közép, majd a balszárny század követi hasonló módon.

A San partján harchoz fejlődött 11. század igen erős ellenséges tűzbe jutva nagyon sok veszteséget szenved, mire ennek támogatására a zászlóalj tartalék (9. század) rajvonalba rendeltetik.

Ezred rajvonala egész kiterjedésében 14 h 30'-ig az orosz állásoktól 500—600 lépésnyire küzdötte magát előre, ekkor kitűnik, hogy a balszárny nagy veszteségei következtében önerejéből tovább jutni nem képes, tehát magát az elért helyen beássa. Erre az ezredparancsnok az ezredtartalék (Lehóczky zászlóalj) 2 századát Bellosics zászlóalj rendelkezésére bocsátja.

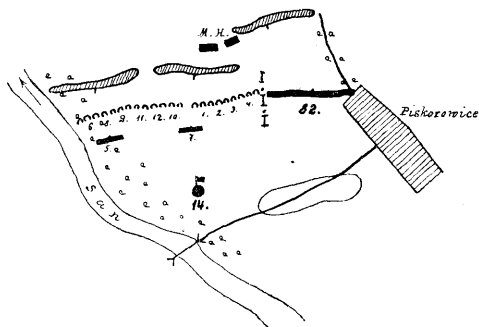
Az újból bevetett 2 század a fűzesben előnyomulva Bellosics őrnagytól azon parancsot veszi, hogy a San kanyarulatához alkalmazkodva a Bellosics zászlóalj balszárnyát fokozatosan hosszabbítsa meg. (Ugyanis a San kanyarulata folytán Bellosics zászlóalj harcterülete az ellenség felé mindinkább szélesbedett.)

Ezen két század a sűrű fűzesben előnyomulóban rövid távolságról igen erős puska és oldalzó géppuska tüzet kap. A magas gabonavetéshez hasonló sűrű fűzesben csak úgy lehetett lépésenkint tért nyerni, hogy mindenki előzőleg kezeivel maga előtt tért nyitni kényszerül. Itt tehát egy esetleges rohamot végrehajtani a megsemmisüléssel volt egyenlő. A századok még néhány lépés tért nyerve — parancsnokuk Lux Lajos százados a nagy veszteségekre való tekintettel és számítva egy esetleges visszacsapásra — elrendeli, hogy a század tartalékok mintegy 80 lépésnyire a rajvonalt mögött az egész fűzes szélességében egy védővonalat emeljenek ki.

14 h-kor rövid tűzszünet beálltával ezen rajvonalt ide vissza is vonattak. 15 h-kor az ezredtartalék fennmaradt 2 százada is a balszárny zászlóaljhoz vetetett be és erőteljes tüzzel való rajtaütésével a Bellosics csoport válságos helyzete nemcsak megkönnyebbített, hanem ismét kezdett tért is nyerni.

17 h-kor saját tűzérés után igen hatásos tűz kifejtése után az egész vonalon a támadás erélyesen megindul, majd 17 h 30'-kor általános roham kezdett meg. Ezrednek roham előtti helyzetét vázlat mutatja.

A roham oly meglepőleg és olyan lendülettel hajtott végre, hogy az állásokban lévő orosz csapatok nagy része fog-

lyul esett. Az ezred maga 500-nál több foglyot ejtett, közte feltűnő sok tisztet, ezenfelül 2 géppuskát is zsákmányolt.

Az orosz tartalékok a meglepetés behatása alatt vad futásban és rendetlenségben, ellenállás megkísérlése nélkül özönlöttek vissza.

A siker oly óriási lelkesedést keltett az ezredben, hogy a parancsnokoknak legnagyobb erélyére volt szüksége az üldözést egy rendetlen utánafutás veszélyétől megmenteni.

Némiképeni gyors rendezkedés után az ezredparancsnokság által a legkevesebb veszteséget szenvedett 6-ik, majd később az 5. század is a közvetlen üldözésre rendeltetett ki Rzucho w északi szegélyéig, a többi alosztályok pedig harcászatilag rendezkedtek s így követték az előre-rendelt két századot.

19 h-kor a Rzucho wtól északnyugatra fekvő 178◊—184△ területe eléretett és azt ezred megszállotta; felderítő különítmények Dornbach—

Ozanna és Moly nie irányában kiküldettek. A II. (Lehóczky) zászlóalj ismét ezredtartálékul Rzucho w nyugati szegélyére helyeztetett el. Az első vonal megkezdí a beásást.

22 h 30'-kor felsőbb parancsra ezredet a 3. bosnyák ezred felváltotta és mint hadosztálytartálék Piskorowicen gyülekeztetett.

A lefolyt igen nehéz tüzharcb an a töltény pótlása majdnem lehetetlenné vált, már pedig a döntés

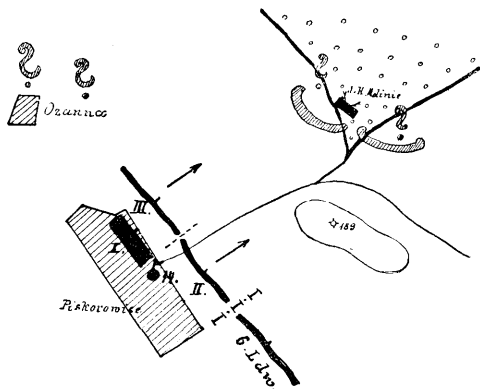
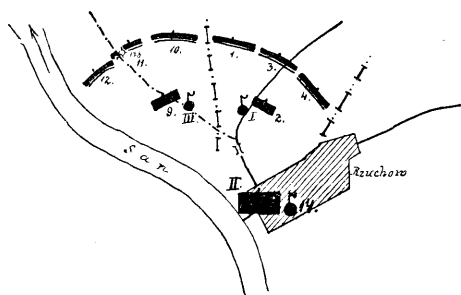
siettetésére az felette fontos tényező lévén az önként jelentkezett Frecska István t. zászlós ezt ügyes és bátor működésével igen szépen oldotta meg, a rohamban ő maga is tevékeny részt vett.

Ugyancsak kiemelendő Dr. Tulassay József e. ü. hadapród, aki sebesültvő járórével halált megvető bátorsággal személyesen számos sebesültet mentett meg, miközben ő maga is megsebesült közvetlen a rajnonalban.

Június hó 15-én a gyülekezés és rendezkedés Piskorowicenél egész éjjel és reggel tartott, alig osztatott ki a reggeli étkezés, a legkésőbb étkezett kikülönített csoportok még meg sem pihentek, már is 8 h-kor parancs érkezik, hogy az ezred a 6. Landwehr ezreddal azonnal Piskorowicetól északkeletre támadjon és J. H. Moly niet vegye birtokába.

Csoportosítás vázlat szerint:

7 h 15'-kor a tűzvonalba rendelt zászlóaljok 2—2 századdal rajvon alban és 2—2 századdal tartalékban a 6. Landwehr

ezredhez csatlakozva a támadást megkezdik. I. zászlóalj ezredtartalék a balszárny mögött.

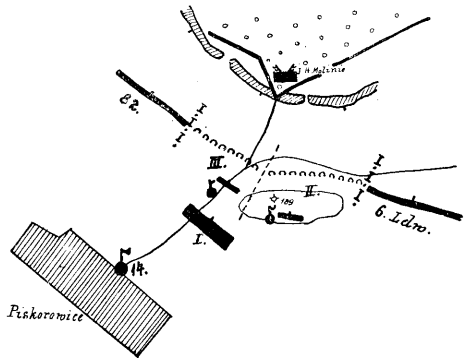
Piskorowice község keleti szegélyén tagozódva a támadás csak kisebb csoportokkal indulhatott meg, mert úgy a szemben lévő, valamint Ozanna irányából oldalzó erős ellenséges tüzérségi tűz erre kényszerített.

Aránylag csekély veszteségekkel a támadás szakadatlanul tért nyer mintegy 1400 lépésnyire a J. H. Molynienél állásban lévő ellenségig. Innen kezdve az előre küzdés csak kölcsönös gyalogsági tűz támogatása mellett lehetséges, amit a meglévő orosz fedezékek és futóárkok kihasználhatása is elősegít. Fedezéktől-fedezékig, lépésről-lépésre halad a támadás és az ellenséges állások már 500 lépésre közelítették meg.

19 h-kor vett dandár parancsa értelmében, miután az oroszok tetemes erősbbitéseket kaptak, a további támadás beszüntetendő és a csapatok elért helyzetükbe magukat ássák be.

Ekkor a helyzet *vázlat* szerint.

A századoknál a különféle tartalékok bevetésével saját légénységen kívül vegyesen 6. Landwehr és 80. gyal. ezred légénysége is összevegyült.

templomnál, honnan szóbeli parancsra 5 h 50'-kor Adamowkára menetel s az úttól nyugatra menetoszlopban pihenve várja további parancsot ; a nagy kocsitorlódásokra való tekintettel menetcélt csak 8 h-kor éri el. Ott 12 h-ig pihenve és étkeztetve szóbeli intézkedés folytán Adamowkán laktáborba száll továbbra is mint hadseregtartalék. 74. dandár Konska Ulicán, 41. hadosztály Majdan Sieniawskin.

Június hó 22-én Adamowkán hadsereg tartalék viszonyban ruházat, szerelvény rendbehozatala, testápolás és fegyelmező gyakorlatok.

20 h-kor hirdettetett ki, hogy Lemberg az oroszoktól visszafoglaltatott.

Június 23 és 24-én helyzet változatlan.

Június hó 25-én 10 h 40'-kor vett parancsra laktáborban ezred menetkészen áll. 11 h 40'-kor elindul Adamowkáról Kazimirki—Pawlowa—Zn Cewkó—Str. Nw. Dzikawon keresztül Dachnówra. 19 h 30'-kor erős zivatar, felhőszakadás- és jégesővel, ami a menetet felette megakadályozta és Dachnówra *június 26-án* 2 h 30'-kor érkezik be, ott 6 h 30-ig táborba száll. Legénység kimerülve, átázva és fázva, az egész községben szállás már nincsen, miután azt a lovasság elfoglalta. 6 h 30'-kor tovább menet Zaluzen át Basznia községbe, ott pihenő és étkezés. 14 h-kor menet folytatatik Paluchy községbe, ahol ezred azon parancsot veszi, hogy az I. és II. zlj. Paluchytól 1500 lépésnyire lévő M. H.-nál beásott 34. landwehr ezred rajvonalát sűrítse meg és vigye magával támadásra előre. A III. zlj. tartalék a közép mögött és pedig ebből 2 század ezred, 2 század pedig dandár tartalék.

A tűzvonalba rendelt 2 zászlóalj egyelőre Paluchytól északra lévő erdő szegélyén magát beásva, várja az előnyomulásra a parancsot.

A támadás megkezdése először 18 h-kor lett elrendelve, később az intézkedés 19 h 15'-kor a M. H.-tól délre az erdő szegélyén kiindulási helyzetből:

„Az ezred támad és az előttünk lévő két, állásokban harcoló saját ezredet magával rántja.

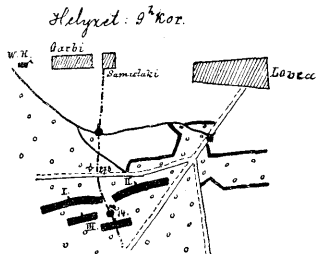
I. zlj. és töle balra II. zlj. első harc vonal, irány I. zlj. bal szárnyával M. H. Kiterjedés zljanként 400 lépés. Fél III. zlj. ezred, a másik fél III. zlj. pedig dandár tartalék a M. H.-nál.

Támadás megkezdése parancsomra történik.“

Tekintettel időközben az oroszok visszavonulási előkészületeire, az ezred támadása a dandár parancsa folytán elmaradt és az elfoglalt helyzetében éjjelezett.

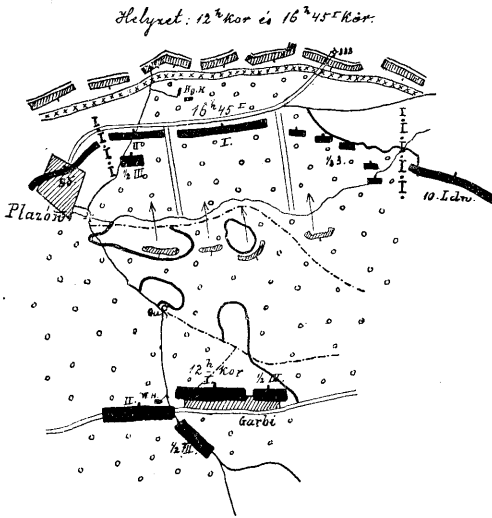
Június hó 27-én az oroszok visszavonulván, az elől lévő ezredek 5 h-kor már az orosz állásokban helyezkedtek el, a 14. honvéd gyalogezred pedig a saját elhagyott állásokban tartalék. Innen az előnyomulás 7 h 30'-kor folytatatik Samulaki és Maziani közti területen ; jobbra a 13. honvéd gyalogezred csatlakozott.

Déli 12 h-kor a támadás iránya egyelőre az I. zlj. bal szárnya az úton a Qu-ig, onnan a II. zlj. bal szárnya Plazow keleti szegélye Hgh. Vinnje — 318△.

A támadás 14 h 30'-kor kezdődik, 16 h 20'-kor ezred a mélységi vonalat Plazowtól keletre elérte és ekkor északkeletről tüzet kapott.

A mélységi vonaltól délre előretolt orosz állásokat rohammal sikerült ezrednek birtokba venni — ellenség a mélységi vonaltól északra a már előkészített főállásaiba vonult vissza.

A mélységi vonalban való rendezkedés után a támadás 15 h 20'-kor folytatott és 16 h 45'-kor a vázlaton feltüntetett helyzetet éri el. Az összeköttetés jobbra és balra (10. landwehr, 95. gyalogezred) helyre állítatik, egyes helyeken erős ellenséges oldalzó tűz; dacára ennek, valamint az időközben hatásba jött ellenséges tüzérségi tüznek, rövid megállás után a támadás előre halad az ekkor már alaposan felderített ellenség ellen, amely megerősített és többszörös akadállyal ellátott állásában igyekezett az előnyomulást feltartóztatni.

21 h-ra egyenkénti előrekuszással sikerül az állásokat annyira megközelíteni, hogy onnan az erőteljes tüzeléssel volt elárasztható.

Oroszok a roham elől kitérve 24 h körül állásaikat feladva, visszavonultak. Üldözésre különitémények egész a Tanewig azonnal kirendeltettek.

25. Üldözés a Tanewtől északra.

Június hó 28-án 6 h 45'-kor a 74. h. gyal. dandár parancsnokság a következő szóbeli parancsot adja:

„Az ellenség északi irányba a Tanew folyón túl visszavonult, a dandár az üldözést tovább folytatja. E célból 14. h. gy. ezred első harcvonala, 13. h. gy. ezred második harcvonala.

Előnyomulási terület: Plazow keleti szegélye —Kunye Hgh.—318 Δ a bal szárnnyal. Jobb szárny: Stb—281 Δ —264 $\equiv$.

A 318 Δ és 264 $\equiv$ vonalának elérése után feladat ezen vonal tartása. Az előnyomulás 7 h 30'-kor kezdendő.“

Az ezredtől I., II. és fél III. zlj. első harcvonalba, kiterjedés a kiutalt terület. Irány I. zlj. középpel a karban nem tartott kocsiút, mely 316 $\circ$ -on át vezet északkeleti, majd északi irányba. Fél III. zlj. ezred tartalék az úton, ugyanott az ezredparancsnokság is.

7 h 30'-kor előnyomulás megkezdetik, az összeköttetés jobbra a 82. gy. dandárral a fél III. zlj., balra a landwehrekkel a II. zlj. által felvétetik.

10 h 15'-kor kijelölt helyét az ezred eléri, ott szóbeli parancsra magát beássa és étkezik.

14 h-kor a 74. dandár szóbeli parancsára a 82. dandár északi irányba a Tanewen túl nyomul előre, a 74. dandár mint második harcvonal követi.

Az ezred Pawelce községnél a Tanewen átkel 14 h-kor s ott tekintettel arra, hogy ellenséges tűzérzési tűz minden pillanatban várható, széles alakzatot vesz fel irány I. zlj. a 300- ϕ -n át vezető karban nem tartott kocsit — Paary községnél 301- ϕ — onnan az erdőn át északnyugati irányba M. H. Swidy.

Ezen alakzatban 19 h 30'-kor M. H. Swidybe érkezik, ahol a dandár parancsára az ezred laktáborba száll és magát laktábor őrségekkel biztosítja.

Június hó 29-én ezred a hadosztály kötelékében, mint a főcsapat éle Kunki—Piotusza—Str. Staniszanovon át Potok Sanderszkire menetel. A menet a nagy hőség következtében igen fárasztó és a vonattorlódások miatt nagyon lassan halad előre. Staniszanowon hosszú pihenő, majd a dandár parancsára az I. zlj. Nw. Gorniki — a II., III. zlj. és ezred törzse Str. Gornikire 15 h-kor beérkezve laktáborba száll és ott éjjelezik.

Június 30-án: menet Zwierzynicre, ott hosszú pihenő étkezéssel, 16 h 15'-kor tovább menet Czarnystokra, beérkezés 20 h-kor és laktáborba szállás.

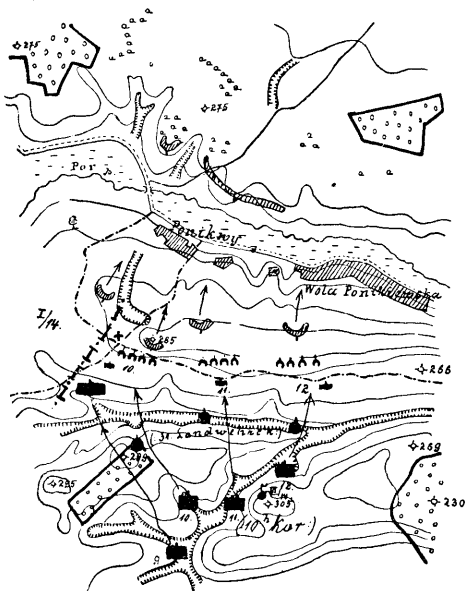
Július hó 1-én: menet Tokaryra, ott, mint hadosztály tartalék készenlétben.

Ütközet Ponikwynél.

Július hó 2-án előnyomulás Ostrocra, ott kapja reggel ezred azon parancsot, hogy a Por pataktól délre harcban álló 89. dandár Ponikwytól délre eső szakaszán támadjon és vegye birtokába a pataktól északra lévő terepszakaszt.

Az ezred a támadást két zászlóaljjal tűzvonalban (I. és III.) irány belső szárnyakkal Ponikwy község nyugati szegélye, II. zlj. tartalék a közép mögött, 8 h-kor kezdi meg. Harchoz csoportosulva a III. zászlóalj 10 h-kor a *vázlaton* feltüntetett helyzetet éri el. A zászlóalj előnyomulási területén a 31. landwehr ezrednek a horhosban elmaradt csoportjai találtattak, az ellenséggel harcban álló saját rajvonal azonban feltalálható seholsam volt.

A zászlóaljnak tehát első-sorban arcban és jobbra fel

kellett deríteni és csak azután kezdhetette a támadást meg. Az előreküldött harcjárőrök csakhamar megállapítják, hogy a Por pataktól délre elterülő magaslatokat csak kisebb ellenséges előretolt részek tartják megszállva. Erre a támadás három századdal rajvonalban oly eréllyel hajtott végre, hogy az előretolt orosz csoportok csakhamar a pataktól északra fekvő területre visszavonulni kényszerültek.

A bal szárnyon lévő 10. század, a század parancsnoka Hrdina Endre személyes vezetésével, mint első rohamozott a 295. magaslatra, azt el is foglalta, miközben bátor parancsnoka hősi halállal elesett.

Holtteste a vázlaton $\perp$ -el jelölt helyen lett általános részvét mellett később eltemetve.

Az I. zlj. egyidejűleg szintén tért nyer és a III. zlj. egy magaságban az est folyamán magát beásta.

Hrdina Endre fh., ezen kiváló bátor derék fiatal tiszt emlékét több bajtársa igen meleg szavakban méltatta, amint következőkből látható:

Dr. Ribarik János tart. főhadnagy: „1915 július 2-án egy gyönyörű szép verőfényes reggel Tokary faluban állott a 14. és 13. honvéd gyalogezred, élén Hunké Lajos tábornokkal, a 74. dandár parancsnokával.

Nehéz, véres csata előtt állottunk, mindnyájan éreztük, hogy a mai nap leáldozó sugarait többen közülünk már látni nem fogják.

Az intézkedések kiadásában a dandár éppen magához rendelte az ezredparancsnokokat, amidőn az egybegyűlt visszamaradt tisztikar körében megjelent Hrdina Endre főhadnagy.

A betegségéből felépült bajtársat, kit komolyságáért, szerénységéért, mindenkivel szemben tanusított előzékenységéért és bajtársiasságáért mindenki, de különösen mi tartalékosok végtelenül szerettük és tiszteltük — kitörő örömmel fogadtuk, de a leendő véres napra való tekintettel kérleltük, hogy teljes tájékozatlanul délelőtt ne vegyen a harcban részt.

Hrdina Endre főhadnagy azonban nem volt az az ember, aki ezen baráti tanácsnak engedett volna, a dandártól visszaérkező ezredparancsnoknál azonnal jelentkezett és a 10. század parancsnokságát tüstént átvette.

Pár perc múlva az ezred már harchoz fejlődött és kezdetét vette az ezred történetében ponikwy-i véres ütközethez az előnyomulás.

Dél tájban az ezredtartaléknél, ahol én is voltam, azon riasztó hír terjedt el, hogy Hrdina főhadn. bajtársunk elesett.

A szinte hihetetlennek látszó s valamennyiünket izgalomba ejtő szomorú hír, amidőn hivatalosan is megerősített — a csaták viharában megedzett arcunkon önkénytelenül néhány könnycsepp csurgott végig.

Hiába minden bölcsekedés! a katona sorsa, hogy míg a haza többi fia legfeljebb egész vagyonát, vagy szellemi képességét áldozza hazájának fel — addig a katona a legértékesebbet, a pótolhatatlant, a soha vissza nem adható életét dobja a mérlegre. Tisztelet minden harcosnak!

A tartalékban lévő zászlóaljunk lassan előnyomulván, a zászlóaljparancsnokság — melynek segéd tisztje voltam — éppen azon útkeresztelésnél ásatott éjjeli fedezéket, ahol elesett hősi bajtársunk kihült teteme feküdt.

A holttestet, amely mellett a hűséges tisztiszolga és néhány sebe-sült örködött, a zászlóalj azonnal gondozásba vette. Az út széléről — ahol a sötétben botorkáló konyhaköcsök könnyen eltáposhatták volna — egy zöld lóheretábla szegélyére helyezték el, tiszta sátorlap-pal betakartuk és melléje őrséget állítottunk fel.

Másnap kora reggel még egyszer megtekintettük a hőst. Éppen a szíven érte a gyilkos puskaövedék, alig pár vércsepp látszott a ruhá-zatán; fehérré vált arcán szelíd mosoly ült, látszott, hogy minden fájdalom nélkül mult ki. Az elesett értéktárgyai az őrségnél őriztettek, ki-tüntetési azonban a mellén ragyogtak.

Zászlóaljunk még reggel parancsot kapott további előnyomulásra és miután az ezred segédtisztje, Reidner Béla főhgy. vette az elesettet további gondozásba, zászlóaljunk tisztikara és legénysége számos rö-g-tövzött mezei virágkoszorucskát és csokrokat, sőt valósággal egész boglyát helyezett a halott földi maradványára.

Reidner Béla főhadnagy ezredsegédtiszt megemlékezése:

„A lutowiszikai (kárpati) harcoknál muszkaék az ezredünk egész vonala ellen heves támadásokat intéztek; a magaslatok, melyeken a harc folyt 900 m. felüliek, —15° hideg, 1·5 m. magas hó.

Én mint századparancsnok, primitíven összetákolat fedezékemben a telefon mellett hallgatom végig a helyzetjelentéseket. Részint kedvező, részint kedvezőtlen hírek leadása után a telefonnál pillanatnyi csend állott be, majd négy szó hallható: „Endre kérlek, hogy vagy?”

A kérdésből ki lehetett venni, hogy akinek ez szól, nem éppen a legserencsesebb helyzetben lehet.

Később megtudtam, hogy a kérdés Hrdina Endre tényleges hadnagy III. zlj. segédtisztjéhez intéztetett, aki az ezredtől elszigetelten egy másik hegyháton harcol felette válságos helyzetben.

Azóta ezredünkben közmondássá vált e kérdés valahányszor valaki úgynevezett „szorult” helyzetben volt.

Felejthetetlen derék bajtársunk 1913-ban került ki az akadémiából s ugyanez év szeptemberében vonult a 14. h. gy. ezredhez be. Kedves modorával nemcsak az egykorú bajtársainak, hanem előljárói és feljebb-valóinak is egyaránt megnyerte a szeretetét és bizalmát. Testestül-lelkes-tül katona volt, szigorú, de igazságos előljáró, mint bajtársat, komolysága és szerénységéért, mindenkivel szemben tanúsított előzékenységéért, mindnyáján őszinte szívből szeretttük.

Ki ne ismerte volna a 14-eseknél a piros pozsgás, a katonai mértéket éppen hogy csak megütő, kedves fiút?

A lublini harcokban megsebesült, felgyógyulása után a kárpati hadjáratot küzdötte végig, majd 1915. június derekán súlyos gyomor-bajjal kórházba került, felgyógyulása után még az üdülő szabadságát sem vette igénybe, hanem azonnal harctéri szolgálatra vonult ezredéhez be és az első nap, első ütközetében, századját rohamhoz vezetve esett el.

Legyen áldott emléke, amely az ezred dicsőségének babérkoszorú-ját nemes életének feláldozásával gyarapította.

Július hó 3-án az ellenség üldözésére a hadosztály Ursulin irá-nyában támad, ezred egész nap hadosztály tartalék Tokary nyugati

kijáratánál, a II. zászlóalj készütségben, az I. és III. zászlóalj a község nyugati részében. Éjjelezés ugyanezen helyzetben.

Július hó 4-én éj folyamán oroszok visszavonultak, üldözés folytatására előnyomulási terület: Δ 267—H. H. Starawies—H. H. Galeczow. Ezred 2-ik vonalban. Éjjelezés Starawiestől délkeletre.

Július hó 5-én további előnyomulás: Tarnawka—M. H. Kéti—Kozarzow—Biesiadki—M. H. Wolka Oszowkára; éjjelezés az elért helyzetben.

Július hó 6-án ellenség Kozarzowtól északra ellentállás céljából állást foglalt, az ezred I. és II. zlja Cech alezredes csoportjaként, a III. zlj. pedig a 13. h. gy. ezreddel Schranz alezredes csoportjaként első vonalban támad és eléri Kozarzowtól délnyugatra és délre elterülő orosz állásokat, azonban oly makacs ellentállásra bukkan, hogy a támadás megakad. Éjjelezés az elért helyzetben harcolva.

Július hó 7-én a tűzharc egész nap makacsul folytatódik, többszöri tűzérségi tüzzel való előkészítés dacára a támadás tért nyerni nem tud. A tartalékok nagyobb részének bevetése dacára csakis egyes századok tudják jelentéktelenül magukat előre küzdeni.

Július hó 8-án egész napon folytatódik a makacs harc, ezredtől balra a 33.-ik gyalogezrednél már napközben több ízben ingadozás tapasztalható.

18 h-kor parancs érkezik, hogy ezred bal szárnyával Ursiny községre támaszkodva az est folyamán vissza vonandó. 10 perccel később újabb parancs, miszerint ezen parancs azonnal végrehajtandó.

Mindkét parancs azonban már későn érkezett, a bal szomszéd 33. gy. ezred ekkor már visszaszorított és a terep kedvezőtlen helyzetéből kifolyólag az oroszok az ezred bal szárnyát már átkarolták. Ezen ellenséges ellentámadás éppen a visszavonás közben érte a saját ezredet, a legénység látva a 33-asok pánikszerű visszaözlését és, hogy azokból az oroszok egész csoportokat fognak el; úgyszintén az átkaroló tűzhatás folytán saját ezredben is felbomlik a rend, a legénység futva igyekszik az elfogatás veszélyéből kimenekülni.

Mindezen felette válságos helyzet dacára a legközelebb elért kedvező terep kihasználásával a visszafutók feltartóztatnak és az est folyamán rendezve magukat beássák. Veszteség halott és sebesültekben 96 ember, ezenfelül 2 géppuska is elveszett.

Július hó 9-én: 1 h-kor érkezett paranccsal ezred utasíttatik az előbbeni állásait azonnal visszafoglalni. E célból a már rendezett kötelékekkel a támadás 2 h-kor megkezdetik és az ellenség gyenge ellenállása mellett virradatra már ezred a régi állásaiban volt és azt egész nap meg is tartja.

21 h-tól kezdve a 18. landwehr ezred felváltatik, ami *július hó 10-én* 1 h-kor befejeztetik. Innen kora reggel, mint hadtest tartalék ezred St. Wiesbe menetel és 6 h-ra beérkezve ott táborba száll. Itt ezen viszonyban 22 h 15'-ig marad, amidőn az ezredtörzse és az I., II. zlj. Wola Galczawkára rendeltetett a 14. hadtest rendelkezésére és oda 23 h 30'-kor beérkezett.

Július hó 11-én. Az ezred törzse, továbbá az I. és II. zlj. a 14. hadtestnél alkalmazásba nem jutott és mint fölösleg 11 h-kor Stara Wiesre bevonult.

12 h 30'-kor telefonparancsra a 74. dandár Majdan Jeziernán át Zakrzowekre rendeltetett, ahol majd a további parancsokat kapja.

A dandár Zakrzowekre 17 h-kor érkezett be és azon feladattal bízott meg, hogy a községtől nyugatra 249 ϕ és J. H.-tól délre 1000 lépésre állásban lévő 14. közös gyalogezredet az éj folyamán váltsa fel. Az állásokban való tájékozódás után a felváltást az ezred 21 h-kor megkezdette; 2 és fél zlj. első vonalban, fél zlj. tartalék.

Július hó 12-én az állás elfoglaltatott, műszaki munkálatok megkezdettek, a jobb szárny pedig, kedvezőbb állás kínálkozván, előbbre vitetett. Az ellenséges állások felderítésére járőrök küldetnek ki.

Július hó 13-án éj folyamán a műszaki munkálatok serényen folytattnak és tekintve, hogy a balról csatlakozó 6. landsturm ezred állása előbbre van, saját balszárny is előre vitetett. A munkálatok csak sötétben folytathatók — világító rakéták és pisztolyok kiadattak.

Július hó 14-én műszaki munkálatok folytatódnak, akadálybakok helyeztetnek el. Délelőtt folyamán oroszok nehéz és tábori tüzérségükkel lötték állásainkat, de eredmény nélkül.

20 h-kor ezredet a 99. közös gyalogezred felváltotta és elrendeltetett, hogy még virradat előtt Rudnik község északi részébe beérkezni tartozik.

A felváltás 23 h 30'-kor megtörtént és ezred *július hó 15-én* virradat előtt Rudnikra beérkezett, hol további parancsig laktáborba szállt.

Délután a XII. menetzászlóalj (13 tiszt, 683 fő legénység, 3 jelentő lovas, 6 országos jármű és 1 mozgó konyha) beérkezett és elosztott.

A kiadott intézkedések értelmében ezred holnap a támadásban részt vesz, e célból még az éj folyamán a 13. honv. gyalogezred egy részét felváltotta, ami 24 h-kor be is fejeződött.

Július hó 16-án támadás hajnalban meg is kezdetik és pedig: II. és III. zlj. rajvonalban, I. zlj. egyik fele ezred, másik fele dandár-tartalék.

Az előnyomulás a jobbszárnyon igen lassan megkezdődik, a balszárny azonban erős oldaltűzben lévén — előrejutni képtelen s így egész napon át csakis a jobbszárny I. zlj. két százada tudott pár száz lépés tért nyerni, ahonnan azonban az est folyamán szintén visszavonatot. A szemben lévő erős állások és számbeli túlerő a támadást lehetetlenné tette.

Július hó 17-én a támadás egész napon át folytattnak, a felette nehéz viszonyok következtében azonban csak igen nehezen és veszteségteljesen tudott csak vajmi kevés tért nyerni — éjjel ezred az elért harc-helyzetében maradt.

Július hó 18-án támadás tovább folyik, az ellenséges állások egyes helyeken 150 lépésnyire közelítették meg, veszteségeink igen nagyok, roham végre nem hajtható.

16 h-kor parancs érkezik, hogy a támadás tovább nem folytatandó; a hadosztály parancsnokság ugyanis tekintettel az oroszok igen erős

védőállásaira az aknatámadást rendelte el. A szükséges műszaki munkálatokra műszaki csapatok az ezred rendelkezésére bocsátatnak és azok munkája haladéktalanul megkezdett.

Dacára, hogy az ellenség némely helyen 100—150 lépésnyire volt, mégis a sötétség beálltával a legénység meleg étkezést kapott.

Julius hó 19-én: oroszok éj folyamán állásaikat feladták; 4 h-kor még az állásokból erőteljesen tüzeltek, azután fokozatosan csend állott be.

A hadosztály parancsára ezred előnyomul Debina felé.

14 h 15'-kor ezred élével Debina kijáratánál megállítottatott, miután a hadosztály elővédje harcba lépett. 16 h 40'-kor ezred II., III. zlja hadosztály tartalék Strzyzowice északi kijáratánál lévő útelágazásnál; az I. zászlóalj külön feladatot kapott és pedig a saját és a keletre lévő szomszéd hadosztály között keletkezett űrt betöltve az összeköttetést helyeállítani.

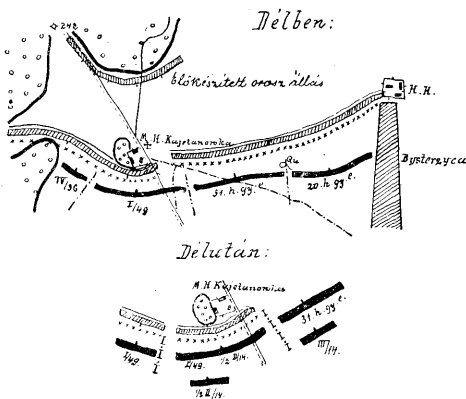
A nap további folyamán — úgyszintén egész éjjel — ezen helyzet nem változott.

Kajetanowkai ütközet.

Julius hó 20-án: 7 h-ig a helyzet változatlan, ekkor indul el a II. és III. zlj. az éjjelezési helyéről és Strzyzowice északi szegélye, valamint M. H. Franciszka között 1 és fél zljal első harc vonalban és fél zlj. ezred tartalék a bal szárny mögött készülségi állásban 10 h 30'-ig, amidőn azon szóbeli parancsot kapja, hogy az ellenség birtokában lévő M. H. Kajetanowkát foglalja el. A felvett csortosításában ezred azonnal támad, irány a zljak belső szárnyával M. H. Kajetanowka.

Déli órákban a M. H.-t 1200 lépésre közelítette meg, ahol az alábbi *vázlaton* feltüntetett helyzetet találta.

Tekintettel arra, hogy az ott lévő saját rajvonal már annyira túltömött és sűrű volt, hogy abba a két zlj. helyet nem talált volna, csakis a fél II|14. zlj. sűrítette az előtte lévő I|49. zászlóaljat, míg a fennmaradt fél II. és a III. zlj. a rajvonal mögött tartalékuul helyezkedett el.

Ilyen csoportosításban közelítették meg az orosz állások fokozatosan 250—300 lépésnyire, mely távolságról a pusztító ellenséges tűzben sem tovább előre küzdeni, sem a rohamot végrehajtani nem lehetett.

A sötétség beállta után további kísérlettel 22 h-ig egyes helyeken az előreküzdés az ellenségtől 150—200 lépésig még sikerült — a rohamot azonban a hevedességéből nem engedő tűzben ekkor sem lehetett megindítani.

Julius hó 21-én 1 h-kor parancs érkezik, hogy 3 h-kor általános roham, azonban azt a rendületlen óriási gyalogsági tűz miatt végrehajtani nem lehetett, és egész nap az ellenség közvetlen közelében álló harc folyt, a rajvonat amennyire lehetséges volt magát beásta.

Éj folyamán a pokoli tűz lecsillapodott és ezred rendezkedés céljából a harcból kivonatott.

Veszteség tetemes volt — itt esett el Helc Gyula szdos, Mozsáry Sándor tart. zászlós stb.

Dávid Antal nfk. hadnagy naplója e harcokról 20—21-én:

„A 7. század parancsnokságát Hlavatsek hdgy. vérhassal megbetegedvén Mozsáry zászlós, majd Guóth zászlós veszi át. Szakaszparancsnokok: Szorkovszky hadapród és én. A támadást vivő 49-esek M. H. Kajetanowka előtt megakadtak, parancsunk az előttünk lévő rajvonalat sűríteni és előre vinni. A századunk két laza rajvonatban nyomul előre s egyenkénti előreszökéssel délben sikerült a 49-esek vonalát elérnünk, ezek azonban állásaikba be nem engednek, mert oly sűrű, hogy saját embereik is alig férnek el.

Közben újabb sűrítések érkeznek, sőt 13-as és 31-es honvéd századok is keverednek közénk, azután gödör gödör hátán ásódik, ember ember mellett szorong. Parancsaink, egymásközt sem harmonizálván, úgy látszik tökéletes ellentétben állanak az osztrákokéival, akik ugyancsak a kapott parancsaikra hivatkozva, tiltakoznak a „tömegmészárlás“ ellen.

Sebesültjeink ezalatt szaporodnak és a zavar, minden a vonal mozdoztatására irányuló törekvésünkkel csak növekszik.

Végül parancsot kapunk a közösöktől független akcióra és vagy 10 lépésre sikerül helyenként előbbre jutni, amivel azonban csak növekedett a rendetlenség.

A kötelékek teljesen felbomolván, mindenki parancsol, mindenki mást parancsol, az egyik beásatja az embereit, a másik iparkodik előbbre vinni őket, a harmadik visszahúzódik, a negyedik keresi a szakaszát és miután a parancsokban túlságos nagy a választék, az emberek elvesztik a fejüket és mindenki azt teszi, amit ő lát jónak. Káromkodás, könyörgés, sebesültek sírákozása kísérik az ellenséges gyalogsági és géppuskatűzet.

A kezem ügyébe eső emberek között talán akad vagy 20 saját századbeli, a többi minden kiáltásra felneszel, nem neki szól-e az (természetesen visszavonulás). A századparancsnoksággal még tartom az összeköttetést, de a század többi részének hollétééről fogalmam sincsen.

Estefelé nagy megkönnyebbüléssel vesszük az elért helyzetben nyakig beásásra szóló parancsot és azon hírt, hogy Szorkovszky az előttünk lévő második, vagy harmadik sorban szorong körülbelül szintén vagy 20 századbeli emberrel.

Hajnamban azzal költenek fel bennünket, hogy „Roham“!

A „Rajtá“-zást rémes géppuskatűz fojtotta el, s a következő pillanatban jajgató és nyöszörgő sebesültek kúsznak kétségbeesett kidülledt szemekkel keresve földözést.

Guóth zászlós mindkét lábán megsebesült, még intézkedik, hogy a század parancsnokságát Szorkovszky vegye át, de még ma sem tudom, hogy elért-e a küldönc rendeltetési helyére.

A zászlóalj addig is, míg Szorkovszky megkerül, engem rendelt a telefonhoz, a hova némi kockázattal és többszöri megszakítással sikerült is eljutnom.

A halottak és sebesültek számának megállapítását célzó parancsra bejelentettem a közelben heverő 8 halottat és mintegy 10 sebesültet, de Szorkovszky és a század vele lévő többi emberei sorsáról nem jelenthettem semmi bizonyosat, mivel az időközben kiküldött második küldönc sem jelentkezett többé.

Ujabb beásási parancson kívül semmi rendelkezések nem jöven, a napot ásással és ruháink szárításával töltöttük el.

Szürkületkor a küldönc végre megtalálta Szorkovszky zászlóst, aki már tudott Guóth megsebesüléséről.

A század rendezésénél sikerült 60—70 lépés mélységben és körülbelül 300 lépés szélességben vagy 40 emberről megállapítani, hogy hozzánk tartoznak, de a század másik felét csak éjfél tájban tudtuk összeszedni, amikor a század és ezredkötelékek helyreállítása céljából kivontak a harcból bennünket.

Néhány emberünk azonban csak hetek mulva került vissza, addig különböző idegen századoknál bolyongván.

A lefolyt zavart legjobban azon körülmény jellemzi, hogy a géppuskás osztag étkezését a szakácsok teljes gyanutlanul elvitték az orosz állásokba.

Vesztesége a századnak e két napon 14—15 halott, 18—20 sebesült. A harc után a század összlétszáma 70 fő volt.“

Szirmay József zászlós naplója.

„1915 július 21-ike kemény, veszteségteljes, fájdalmas nap volt. Igaz, hogy győztünk, és a győzelem minden veszteséggel felér, mégis mintha a gondviseelés, vagy a vak véletlen többet követelt volna tőlünk, mint amennyit fájó visszaemlékezés nélkül adni lehetett.

Itt esett el Helc Gyula századosunk, aki a dicséret minden banálitása nélkül a tisztársai és a legénység előtt a vitézség példájával járt elől. Őt követte Mozsáry Sándor tartalékos zászlós a legjobb bajtárs és a legkötelességtudóbb katonák egyike.

A kitünően kiépített, többszörös drótakadállyal, oldalzó berendezésekkel ellátott orosz állások ellen július 21 reggelén zászlóaljunk parancsot kapott a támadásra. Hatásos tüzérségi tűzben, nyílt terepen, de kevés veszteséggel sikerült azon közös gyalogezred rajvonalát elérni, amelynek többszörös rohama és minden erőfeszítése ellenére sem sikerült a szívósan védett orosz állásokba behatolnia.

Mire mi oda értünk, már számos vitézül elesett katonánk holtteste hevert minden felé. Nagy küzdelem lehetett itt! Gránátúrások és veszteségteljes támadások jellegzetes nyomai: Itt egy félbehagyott fedezék,

ott egy rajvonal megkezdett lövészárkai, alaktalan földtúrások, helyenként vér, eldobott szerelvény és ruhadarabok.

Az orosz rajvonal tőlünk körülbelül 300 lépésre a kétségbeesett védekező utolsó erőfeszítésével dolgozott. Jellemzetes, hogy egyes előreszökelő embereinkre nem is egy, de három, négy gépfegyver egyidőben 10—14 sorozatot adott le. De jellemző az is, hogy e hallatlan lőszerpazarlással szemben veszteségeink korántsem állottak arányban. Hibás irányzék állítás, idegesség, kapkodás és más ehhez hasonló okok játszhattak közre, hogy a végsőig fokozott orosz tüzelés mellett egyáltalában még valamiképpen mozogni lehetett.

Beesteledett, a sötéttséggel együtt járó rendezkedés után minden pillanatban vártuk a rohamra irányuló parancsot. Jóllehet a kilátások nem voltak a legkedvezőbbek, nem egy legényt hallottam hangos türelmetlenséggel méltatlankodni, hogy „hát mikor megyünk már rohamra?” Talán minél előbb akartak ezen túl esni, vagy talán az idegeknek ebben a pokoli játékában az ellenséges indulat a józan ész fölé emelkedett, vagy talán a sikeres általános fényes offenzíva folyamánya volt ez.

Telik az idő, a rohamra parancs nem jön, ellenben hatalmas zápor kerekedik és mi átázva, dideregve éjfél után már apatikus érzéssel adjuk magunkat a sorsnak meg.

Éjfél után a hajnali fényesség még csak derengett, megkapjuk a parancsot: „No fiúk, Isten nevében előre!”

Ovatosan csúszva, majd lehajolva, egyideig észrevétlenül haladunk előre, amidőn — ismeretlen okból — az oroszok észreveszik szándékunkat és pusztító közeli tüzet zúdítanak reánk. Choboticzky Elemér hadnagy századparancsnok harsány kiáltása „Rajta” és a következő pillanatban megindul a tömeg szuronyt szegezve.

Az idő előtt észrevett rohamozók haláltmegvető bátorsága mind hiába volt, hiába a parancsnokok minden igyekezete: örült kavarodás után a roham megtört. Holttesteken, sebesülteken keresztül özönlött vissza a csapat fedezékeibe, s mindez talán egy szerencsétlen pillanat, egy vigyázatlan csörrenés folyamánya, amiről sem a csapat, sem a parancsnokok nem tehetnek; a sors és a véletlen szeszélye szedi a háborúnak legtöbb áldozatát. Keressük egymást, századot, szakaszt, ismerőst — ki esett el? ki sebesült meg? Nem tudjátok hol van ez vagy az? Órák telnek el, amíg az ellentmondó hírekből valami biztosat lehet megállapítani. Egyszer csak hallom: „Szegény Mozsáry” és oda-sietve látom holtan elterülve, kezében forgó pisztolyával. Nem akarok dicshimnuszot zengeni, mert hisz a hősi halálnál szebb dicséret nincsen; ott volt ő a rohamozók élén, ahol a haza hálája, a család és barátok örök emlékezete terem.

Ugyancsak itt sebesült meg Horváth Zoltán főhadnagy és Choboticzky Elemér hadnagy, a Kajetanowkai dombocskák egyszerű fakeresztjei pedig minden irott szóval többet és szebbet mondanak.

Kötélékek rendezése csak az éj folyamán volt végrehajtó és az egész éjszakán át tartott, pihenésről pedig csak másnap lehetett szó,

hogy újabb rohamra készülhessünk. Erre azonban már nem került sor, mert az oroszok állásaikat kiürítették:

Így végződött a Kajetanowkai ütközet, legyen áldott az emléke mindazoknak, akik a sikert pecsételték meg.“

Szorkovszky Tibor zászlós: „Harctéri emlékeim. I. Strzeszkowicei ütközet 1915 július 23—30-ig.“

Július hó 22-én Guóth Emil zászlós megsebesülván a 7. század parancsnokságát Szorkovszky Tibor hadapród vette át.

A század az e hó 20-i M. H. Marianka ellen intézett támadása alkalmával elért állásait műszakilag megerősítette, összekötő futó árkokkal és latrinákkal ellátta és az egész század még javában dolgozott, amidőn az esti órákban azon hírt kapjuk, hogy tőlünk balra a 108. és 8. hadosztály áttörte az ellenség vonalát, az oroszok menekülve vonulnak vissza és valószínűleg előttünk is vissza fognak vonulni.

Ezen örvendetes hírt közöltem a legénységgel és éppen a holnapi esetleges üldözéssel kapcsolatos nagyobb menetre való tekintettel kiadom a parancsot a munkák beszüntetésére és pihenőre, nem feledkezvén természetesen meg az éjjeli biztosítás és felderítésről sem, — kapom azon parancsot, hogy az oroszok M. H. Kajetanavka mellett nagyobb erőket vontak össze és nincs kizárva, hogy a jobb szárnyukon ért kudarcot egy ellentámadással akarják ellensúlyozni. Figyeljük tehát kettőzött éberséggel a magatartását és küldjek erősebb járőrt az orosz rajvonal felderítésére.

Siettem tehát a már előbb kiadott parancsaim módosítva eme újabb intézkedéseket kiadni azzal, hogy ha a járőr az orosz rajvonalat már nem találná az állásaiban, nyomuljon tovább előre az előttünk lévő erdő túlsó szegélyéig s ott várja be a hajnalban üldözésre induló ezredünket.

A járőr egyik embere nemsokára azon örvendetes hírrel tért vissza, hogy az ellenség előttünk is felszedte sátorfáját és fedezőkei mindvégig üresek. Már erősen hajnal felé közeledvén az idő, igyekeztem a még hátralévő időt pihenésre felhasználtatni.

Július hó 23-án 5 h-kor kapok parancsot a további induláshoz a majorhoz vezető uton gyülekezni, majd ennek megtörténte után az ezred rövidesen el is indul északnyugati irányba.

Az elindulás előtt megjelent lovászom is az egész zászlóalj előtt ismeretes harci heréltünkkel a „Liná“-val. Mint a kispér és bálolnai ménesbirtokok tisztviselője sok mindenféle lovat lovagoltam, de ilyet, mint a Lina, még nem! Forró nyári nap lévén, a legyek tömege lepte el lovamat, több sem kellett neki: hol az egyik, hol a másik lábával hasát ezen tolakodó és kellemetlenkedő vendégektől igyekezett megszabadítani és eme „tagozott menet“-hez hasonló rugdalódzásával előbb az egyik, azután a másik cipősarkamat röpitette a levegőbe, majd egy-néhányszor fejével engem alaposan orromon koppintva, a legerősebb ütlegelésre és lovászom kantárhúzására sem akart tovább menni, míg azután végül kénytelen voltam róla leszálni és gyalogosan tovább menni. Ettől fogva Linát csak borús időben és a korahajnali, vagy esti órákban

használtam lovaglásra, amikor ugyanis a legyek és böglyök már nem kellemetlenkedtek annyira.

Az ezred Niedrzewica—Duza északi szegélyénél lévő H. H. mögött megpihent. Úgy a falu, valamint a valaha jobb időket látott H. H. is teljesen ki volt fosztva, polgári egyént látni sehol nem lehetett. Mindenütt piszok és széjjelszórt trágyával vegyes szalma, az oroszok visszahagyott emléke. Az ellenség észak felől jeleztetett azzal, hogy a sztrzeszkowiczi erdőszegélyt, valamint a 210- ϕ magaslattal megszállva tartja. Tüzéreink, akik a H. H. kertjében vonultak fel, máris működésbe léptek; az I. és III. zljunk ugyancsak elindult, míg a II. zlj. a H. H. mögött egy terephullám fedezete mellett leszerelt és egyelőre a gyönyörű, meleg nyári napon alaposan megmosakodott, fürdött és fehérenműjét mosta. A fürdés élvezete után a H. H. egy alkalmas szobáját lakóhelyül kiszemelve azt berendeztettük, majd egyedüli alantosommal Dávid hadapróddal kiültünk az ajtó elé.

Épen arról tárgyalunk, nem volna-e célszerűbb távolabb a kastélytól sátor alatt éjjelezni, mert az orosz tüzérség valószínűleg az épületet löni fogja, amidőn közeledni látjuk dandárparancsnokunkat. No ebből baj lesz! és tényleg a H. H.-ből kilakoltattak bennünket, mivel annak földszinti lakosztályait a dandárparancsnokság foglalta el.

Kihurcolkodunk tehát és sátrat veretünk, de bár ne tettük volna. Éppen lefeküdni készülünk, jön a parancs „5. és 7. század felszerelni!“ „Ma pechünk van“ — szól alantosom — „úgy látszik megyünk a slamasztikába!“ És tényleg máris századunkat egy az ezredparancsnokságtól kirendelt küldönc vezette előre és nemsokára ott állunk az ezredparancsnokság előtt, egy fenyőkkal vegyes középkorú lomberdőben a muszkák által épített és általunk több helyen tönkretett Lublin—Krasznik vasutvonala mentén.

Az ezredparancsnokság intézkedése szerint az 5. századot az I. és III. zlj. közti hézagba tűzvonalba rendelte, a 7. század ezredtartalék az erdő szegélyén, ahol magát beásta.

A beásás megkezdése előtt a századtól két szakasz egy altiszt vezetésével spanyol bakokat hordott a rajvonalba, míg a másik 2 szakasz az egész század részére fedezéket ásott ki.

A bakhordás éjjelenként felváltva ismétlődött, nappal pedig az egész század srapnellernyőket készített a fedezékek fölé. Szerencsénkre a srapnellernyők csak eső ellen védtek bennünket, mert az orosz tüzérség egész otflétünk alatt egyetlen egyszer sem tüzelt álláspontunkra, hanem inkább a mögöttünk lévő vasutvonalat tisztelték meg nehéz tüzérségükkel.

Magam részére is egy kényelmes fedezéket ásattam, melyet a közeli majorból hozatott deszkákkal kipadlóztattuk, kibéleztettük és még ablakkal is elláttattuk. Tetejét a közeli iparvágány talpfáival fedettem be, föléje még vagy másfél méter vastag földréteget hányattam, hogy holmi kisebb kaliberű granátot is kibírjon.

Közvetlen fedezékem mellett volt a századparancsnok réme a telefonisták fedezéke, árokkal összekötve az enyémmel. Nagyon kellemetlen, pedig sokszor de megbecsülhetetlen hasznos találmány a tábori telefon!

Julius hó 24-én egy új alantost kaptam Glatz János hadapród személyében, aki most vonult a bochniai kórházból be és aki régi ismerősöm és jó barátom.

A következő napok minden különösebb esemény nélkül multak el. Szabad időmet arra használtam fel, hogy a harc vonal mögötti házakból „zabrált” orosz és lengyel nyelvű olvasó könyvekből elsajátítottam a cirill írást és tanultam a lengyel nyelvet, amely őseimnek volt anyanyelve.

Julius hó 27-én nagy kitüntetés ért, megkaptam az I. o. nagy ezüst vitézségi érmet, melyet maga az ezred parancsnoka tűzte mellemre és előléptem zászlóssá. Végtelen örömmel töltött el e kettős kitüntetés és alantosaimmel méltóan meg is ünnepeltük ezen feledhetlen napomat a kiutalt borral.

Éj folyamán erős gyalogsági tűz riasztott fel, melyet a telefonistám hívó hangja követett. Parancsot kaptam a felszerelésre. El voltam teljesen készülve a rajvonalba való bevetésünkre, minden egyes századhoz vezető utat ismertem és oda a legnagyobb sötétségben is eljutottam volna, így tehát meglehetősen higgadtan vettem a következőket, de nem is volt okom az izgalomra, mert csakis ellenséges járőrök nyugtalanításáról volt szó, akiket a poklok fenekére kívántam. Csakhamar leszereltünk és az éj hátralévő része nyugodtan telt el.

Julius hó 28-án a délutáni órákban az ezredparancsnok a rajvonalba hivatott és ott látcsóval megmutatta nekem azt a helyet, ahova századommal a reggeli szürkületkor el kell majd mennem, hogy a 13-asok által ásott, de ott hagyott fedezékeket elfoglaljam.

Ezen hely mintegy 1000—1200 lépésre volt a saját rajvonaltól előtt Strzeszkowice községen túl.

Julius hó 29-én az ezredparancsnok még egyszer magához hivatott és újra megismételte teendőmet, egyuttal megadta az indulásra a parancsot.

Elindultam tehát úgy 2 h után a századdal, természetesen a telefonistákat is magammal vive átmentünk a saját drótakadályokon és elérkeztünk szerencsésen a H. H. gazdasági épületeihez, ott századomat gyülekeztetve két járőrt küldöttem jobbra és balra megkeresni, hogy hol vezet a híd a patakon át. Amíg erről jelentést kaptam, magam is igyekeztem a félhomályban, valamint a tőlünk balra égő két ház tűzfénye mellett tájékozódni, e közben erősen süvítettek tőlünk jobbra a lövedékek, az előretolt géppuska pedig állandóan kattogott. Az égő házak körül mozgó alakokat is láttam, mire azonnal oda is egy erősebb járőrt küldöttem ki, hogy a minden valószínűség szerint ott ólalkodó gyujogató muszkákat fogja el.

Időközben a két járőröm visszaérkezett ama nem örvendetes hírrel, hogy a patak partja mindenütt mocsaras és azon sem híd, sem átkelésre alkalmas helyet a közelben nem találtak. Ekkor már erősen kezdett virradni és éppen személyesen akartam megkeresni az állítólagos hidat, amikor segítségemre jött egy utász altiszt, aki azután századommal a hídon átvezetett.

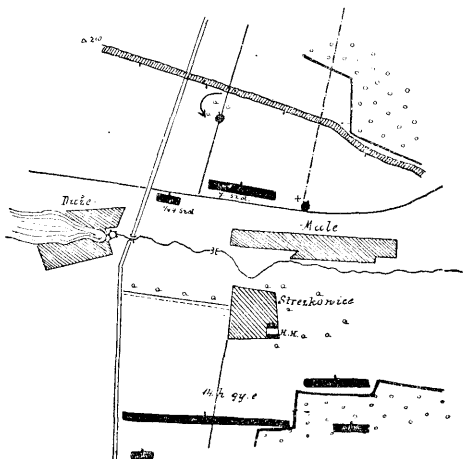
A hídon átkelve századomat rajvonalba fejlődtettem és a domboldal fedezete alatt a terephullámok kihasználásával szakaszonként birtokba vettem a kijelölt fedezékeket, azokat rögtön kimélyítettem, kijavít-

tattam és biztosításul két tábori őrösöt állítottam fel, melyek egyrészt a szárnyaimat biztosították, másrészt egy esetleges arcban való megtámadtatásom esetén oldalzó tüzelésükkel támogathattak. A jobbról lévő felállítási helye az utelágazásnál lévő kereszt, a balról lévő pedig előre és balra elterülő facsoport. Kiadtam ugyancsak a szolgálatra vonatkozó parancsaimat is, azután pedig visszamentem a mögöttünk lévő házak egyikébe, hogy ott a magam és telefonistáim részére fedezéket keressek. Találtam is egy betonírozott pincét, mely félig-meddig még granátmentesnek is ígérkezett, azt kitisztítottam és a H. H.-ből hozatott butorokkal berendeztettem, volt nagyszerű cheslong-om, mosdóasztalom, tükör, karos székek stb., sőt egyik szemfüles küldöncöm a falakat még kitömött madarakkal is feldiszítette.

Az asztalon finom porcellán tányérok, tálak, csiszolt üvegek és poharak, csak sajnos üresen. Konyhánk ide nem jöhetett előre, tartalék-készletünket pedig megettük reggelire, így azután élelem dolgában igen rosszul álltunk és tekintettel arra, hogy konyhánk az egész nap folyamán sem jöhet majd előre, elküldöttem egyik vizsla szimatolásával bíró század-küldöncömet valami után nézni. Én is magamhoz véve tisztogató honvédem Mannlicherét néhány tár tölténnyel, Glatz alantosommal felfedező útra indultunk. Sajnosan tapasztaltuk, hogy a falu alaposan ki van pusztítva, csibe, disznó nincsen, de annál több a macska; lőttünk is belőlük vagy másfél tucatot és a tisztai konyha részére néhány galambot. Visszatérve a vadászati körutunkról már ott találtuk a küldöncöt 2 nagy koca és egy malac társaságában, neki hiába nagyobb szerencséje volt! Jelen-tette továbbá, hogy egy házban egy zsák lisztet és mákot is talált. Tempus mind a kettőre, jó lesz a konyháknak, mondtam és oda hivattam 5 embert, hadd csináljanak a szegény bakának jó napot.

A H. H. konyhájában meg is főzték a húst, kivitték a legénységnek a rajvonalba és szakaszonként széjjelosztatott. A tisztai ebéd pedig állott: malacpecsenye, sült galamb és mákos metéltből. Századom talán soha sem lakott ily jól főtt disznóhúsból, mint e napon és amikor az ezredparancsnokság bennünket már elveszettnek gondolt, a ruha és fehérenemű részünket a géppuskás osztagnak ígérte oda, mi a lehető legjobban éltünk és fűtyültünk a muszkára.

Nemsokára azonban jött a derűre a ború! napos tisztem Dávid hadapródjelölt jelenti, hogy balszárnyunkat az oroszok átkarolással fenyegetik és vagy 2 ellenséges század közeledik már a bal tábori őrösünk felé; a magas gabona leple alatt pedig még folytonosan jönnek és jönnek és a vázlaton feltüntetett nyíl irányában igyekeznek bekeríteni. Ennek a fele sem tréfa, különösen tekin-

tettel arra, hogy a bal szárnyon túl egy nagy tábla komló minden kilátást lehetetlenné teszi.

Mielőtt azonban ezt jelentettem és intézkedéseimet megtettem volna, személyesen igyekeztem a helyzetről tájékozódni, kúszva előre mentem a bal tábori őrünköz és egy fatörzs mögé bújva kémlelődtünk. Dávid hadapródjelölt és a figyelő mutogatták, hogy hol és merrefelé mozognak a muszkák, de én bizony (erősen rövidlátó lévén, látcsövem nem volt) nem látok egyebet a roztengernél. Annál jobban látott azonban minket az ellenség, mert egész tömeg lövedékek fűtyültek közvetlen közelben és valóságos csoda, hogy sértetlenül maradtunk.

Erre telefonon jelentem aggályaimat ezredemnek, mire azon választ kapom, hogy ez tévedés lesz, mert a tüzérségi figyelő bemondása szerint jelzett irányban az oroszoknak csak egy előretolt tábori őrsze van (lehet 12 ember) és ezeknek a felváltását néztük mi átkaroló mozdulatnak.

Hogy kinek volt igaza, máig sem tudom, mindazonáltal a bal-szárnyamat megerősítettem a század tartalékkal és minden eshetőséggel számolva előkészületeket megtettem: kettőzött éberséggel figyeltem és egész éjjel valamennyien készültségben vártuk a történéseket. Én magam e nélkül sem tudtam volna aludni, mert a H. H.-ből hozott összes bútorzatban csak úgy hemzsegett a poloska.

Az éjjel elmúlt, a muszka nem támadott; a 4. század egy szakasza, melyet az ezred bal szárnyam biztosítására rendelkezésre bocsátott — a hajnali órákban visszamehetett azon örvendetes hírrel, hogy az előreküldött felderítő járőreim az orosz fedezőket üresen találták.

Kivilágosodván, századomat gyülekeztettem és az ezredet bevárva minden veszteség nélkül csatlakoztam hozzá. Ott azon hírrel leptek meg, hogy az oroszok Lublin mögé visszavonultak és ezen város ellenállás nélkül birtokunkba került.

Ámbár valamennyien szerettük volna ezen várost, — melynek neve a háború kezdetén oly nagy szerepet játszott, — közelből is látni, magasabb parancsra csak mellette haladhattunk el és Konopnica előtt a vasútvonalat átlépve Dobrovice elé értünk, ahol századom tüzérségi fedezetül rendeltetett éjjelre ki.“

Július hó 22-én ellenség visszavonult, állásai saját járőr által megszálltattak és ezred Streskowie Male irányában nyomult előre, — a községtől dére a lublini úttól nyugatra ezred magát beásta és

Július hó 23-tól 27-ig állásharcok, napközben ellenséges tüzérségi tűz — éjjel igen élénk járőrmenet.

Július hó 28-án előnyomulás Lublin irányában, a kora délutáni órákban érkezett ezred Lublintól nyugatra a várossal egy magasságban, amelynek neve a háború kezdetekor oly közismertté vált. Este Lublintól északra 6 km-re ezred magát zárt előőrsökkel biztosítva éjjelezett.

Július 29-én az ezred támad, oroszok állásokban, igen erős ellenséges tüzérségi és gyalogsági tűzben — az előreküzdés igen lassan lehetséges és

Július hó 30-án egyes helyeken az ellenséges állások 100 lépésre közelítettek meg, miután azonban az megrendítve még nem volt, ezred elért helyzetében az est folyamán magát beásta.

Julius hó 31-én oroszok éj folyamán állásaikat kiürítették és északkeleti irányba visszavonultak. Az ezred I. zlja hírszerző különítményül rendeltetett ki, dél tájban az ellenséget utólérve az elővéd 3. század (Steiner Béla főh.) a zlj. részére szükséges terepet biztosítandó harchoz fejlődött és a magát beásó ellenséget tűzzel rajtaütötte. Eleinte oroszok a harcot felvették (utóvéd volt), majd a saját ezred felfejlődése után az éj folyamán visszavonult.

Augusztus hó 1-től 4-ig üldöző előnyomulás Kozlowkáig, ahol

Augusztus hó 5-én érte el ismét ezred Kozlowkánál az ellenséget, ahol oroszok jól kiépített és drótkadályokkal ellátott állásaikban vetették lábukat meg. Az ellenség az állásai előtt lévő előterepet beláthatta és azt tűzzel pásztázhatta.

Kozlowkai ütközet.

Augusztus hó 6-án 1 h 05'-kor veszi ezred a következő írásbeli parancsot: „A saját hadosztály 166 $\ominus$ és Kozlawka keleti szegélye közötti terepen támad és pedig a 74. ddr. feladata a 151-es hídtól mintegy 800 lépésre keletre és Kozlowka keleti szegélye közötti területen előnyomulva az ellenséget lekötöni és annak oldalzó behatását megakadályozni. Ehhez a 14. hgve. első vonalban az összes tartalékait 2 század kivételével beveti az éj folyama alatt a 82. ddr. bal szárnyával összhangban és a lengyel légió felszólítása mellett az ellenséges állások felé közelebb nyomul.

A tüzérség 7 h—9 h-ig kisebb szünetekkel hatásosan fogja löni a 166 $\ominus$ és az attól délnyugatra lévő ellenséges állásokat. A gyalogságnak ezen tüzérségi tűz védelme alatt annyira előre kell törni hogy a döntő támadás az egész arcvonalon 9 h-kor megkezdhető legyen.“

A parancs vétele után az ezredtartalék (a 7. és 8. szd.) kivételével egész ezred az első vonalban rendeltetett és a sötétség leple alatt közelebb nyomul az ellenséges állásokhoz.

7 h-kor a támadás kezdetét veszi, dacára az erős ellenséges gyalogsági és tüzérségi tűznek — ezred lépésről-lépésre egyre közelebb küzd magát az ellenséges állásokhoz előre.

14 és 15 h között a támadást egy igen erős nyári zivatar rövid időre megakasztotta, az eső olyan sűrűn esett, hogy az a kilátást nagyban gátolta. Ezen alkalmat az oroszok egy a balszárnyunk ellen intézett ellentámadásra használták fel, ami annál kellemetlenebb volt, mivel az ezredtől balra lévő 4. lengyel légió ezred az előnyomuláshoz nem csatlakozott.

Ezen ellentámadást Bellosics Károly őrnagy, a balszárnycsoport parancsnoka idejekorán észrevette és a rendelkezésre álló tartalékának bevetésével véresen visszaverte. Ezen támadás és a 4. légió ezred akkori helyzetéből kifolyólag a saját bal szárny visszakanyarítása vált szükségessé.

Az esti órákban a támadás már annyira előre haladt, hogy az ellenséges állást 5—600 lépésre sikerült megközelíteni, ekkor azonban a támadás tovább folytatása beszünttetett.

Augusztus hó 7-én az ellenség ellentállását csapataink megtörték és 8—9 h között, midőn a támadás tovább folytatására parancs még nem érkezett, észre lehetett venni, hogy az ezredtől keletre körülbelül 3—4 km-re csapataink az ellenséges állásokba betörték. Erre az egész ezred támadásba ment át, a melyet pár perc előretörés után a roham követte.

Az ellenség előnyomulásunkat észrevette és igen erős gyalogsági és tüzérségi tüzzel igyekezett azt megtörni — ennek dacára az ezred jobbszárnyán lévő I. zászlóalj (Mikovich László alezredes parancsnoksága alatt) 10 h-kor már bennt volt az ellenséges állásokban, megtörve a szívósan védekező oroszokat, kik makacs kézitusával győztek le.

Az oroszok pánikszerűen menekültek Siedliskától északra lévő erdő felé. Az erdő szegélyén az ellenség tartalékai állást foglaltak, hogy a visszavonulókat felfogják, de üldöző csapataink tüze elől azok is elmenekültek.

Ezred foglyul ejtett sebesületlenül: 1 szdos zlj. prnokot, 1 főhadnagy tüzérségi megfigyelőt, 450 fő legénységet és 1 géppuskát is zsákmányolt.

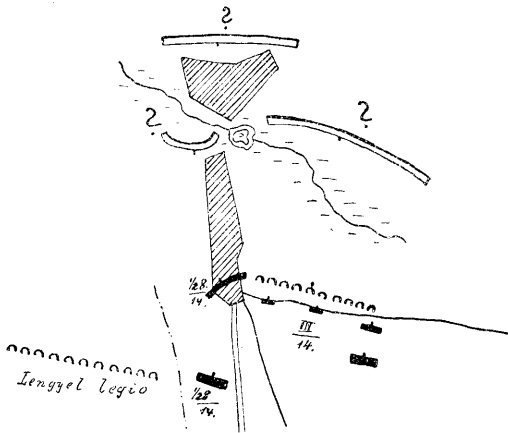
Glatz I. zls. naplójából a kozlowkai ütközethez:

„Augusztus hó 7-én az ellenséges állások Kozlowkánál felderítve I. és III. zlj. tűzvonalban, II. zlj. ezred tartalék a közép mögött 600 lépésre. 14 h után Bellosics Károly őrnagy zlj. parancsnokunk következő parancsot adja: „8. szd. 2 szakasza meghosszabbítja a III. zlj. bal szárnyát, 2 szakasza mögötte mint tartalék a század parancsnok belátása szerint alkalmas helyen foglaljon állást.“

Kiadott parancs végrehajtása folyamatban, midőn az ellenségnek egy nagyobb erejű osztaga hevesen rajtaütött az elhelyezkedő, de még be nem ásott bal szárnyunkon.

Embereinket a villámgyors támadás annyira megrendítette, hogy a mindennapos előnyomulás és számtalan ütközetekben megedzett derék legénységünk teljesen fejét veszítve — csoportokban futva keresett menedéket.

E válságos pillanatban a bal szárny mögött 120 lépésre elhelyezett tartalék (8. szd. 2 szakasza) halált megvető bátorsággal ugrott elő a fedezékéből, a visszafutókat magával újra előre ragadva, gyönyörűen sikerült ellentámadással a megbomlott rendet helyreállította s az állásainkba betört ellenséget visszavetette olyan eréllyel, hogy noha a visszahúzódó oroszok a falut maguk után felgyújtották és a falu egyetlen utcáját valóságos golyózáppal árasztották el — csak a legszigorúbb parancs birta őket vissza-

téríteni az ellenségnek közvetlen üldözésétől. A falu porrá égett, de az ellenségtől meg volt mentve.

Másnap gyönyörű verőfényes napon rohamra mentünk felső Kozlowka ellen, amely tömve volt még oroszokkal. Az ellenség a falu szélső házai-ban és Zamojsiki gróf kastélyának falkerítése mögött volt elrejtözve. A kastély és a falu mögött pedig lövészárkokban feküdt a második vonal.

Amint a parancsnokok ajkán a „Roham!” elhangzott, zászlóaljunk századai a mindent elsöprő fürgeteg módjára vetették magukat az ellenség állásaira; azok védekezésre, de még futásra sem gondolhattak. Eredmény 1 zászlóalj parancsnok és 230 fő fogoly.

Benn voltunk a csodás szép grófi kastély évszázados parkjában, amelyet szépségéért még a megvert ellenség ádázul romboló dühe is épen hagyott. Megnéztük és újabb rohamra sorakoztunk és a második védelmi vonal is csakhamar birtokunkban volt. Az oroszok futottak, visszahagyva tömérdek fegyvert, löszert és géppuskát is, sőt a kevéssel előbb érkezhettek levél és csomagpóstáját is. Az Ural és Kaspi tenger mellékén süített pogácsákat diadalmas katonáink fogyasztották el derekas étvággal.

Augusztus 9-től 20-ig az üldöző előnyomulás tovább folytatatik, az oroszok Strzyzew—Przychody—Rzeczyca—Tokarynál jelentéktelenebb utóvédharcokba bocsátkoztak; rendszerint sötétségg beálltával állásaikból visszavonultak.

Wolkowice község mellett vívott ütközet.

Augusztus hó 21-én érte ezred el Tumin községet, az oroszok a községtől északra lévő bielostok—brest-litowski vasútvonalat tartották megszállva és komoly ellentállásra rendezkedtek be.

Éj folyamán a bal szomszéd 64. gyalog ezred a 170- $\diamond$ ellen sikeres támadást hajtott végre, minek megtörténte után saját ezred Wolkowice községbe nyomult előre és a 170—179- $\diamond$ vonalban biztosította a hadosztályt.

Augusztus hó 22-én 1 h 45'-kor vett parancs értelmében a támadás folytatandó — irány a Tumin—Wolkowice felé vezető út. Egyelőre csak a vasútvonal érendő el.

8 h-kor a támadás kezdetét veszi és dacára az igen erős ellenséges tüzérségi és gyalogsági tűznek, igen gyorsan halad előre úgy, hogy 10 h-kor az ellenséges állás megrohamoztatott. Oroszok a roham elől saját igen erős gyalogsági és tüzérségi tűzben kénytelenek voltak visszavonulni.

A visszavonuló ellenség Wolkowice községtől keletre eső 159- $\diamond$ —179- $\diamond$ —178- $\diamond$ magaslatokat szállotta meg, mely pontok a mi egész támadási területünket kilométerekre uralták. Az ezred előnyomulását erős ellenséges tűzben egész napon át fáradságos előreküzdéssel folytatja és az ellenséges állásokat 600 lépésre közelítette meg.

Éj folyamán a kötelékek rendeztetnek.

Augusztus hó 23-án a támadás ezred részéről a 179- $\diamond$ magaslat ellen rendeltetett el és az 8 h-kor veszi kezdetét. Az I. zlj. egyenkénti szökelléssel kezdi meg az előnyomulást, vele összhangban a III. zlj. is

előnyömul. A támadás igen lassan nyer tért, az oroszok igen erős fegyver-, gépfegyver- és ágyútűzet zúdítanak vonalainkra úgy, hogy minden lépésnyi előrejutást makacs küzdelemmel lehet kierőszakolni. Az I. zlj.-nál az előrejutás 15 h-kor megakad, ennek ellensúlyozására a zlj. egy század tartalékát a jobb szárnyára bevetette, ennek dacára azonban alig képes tért nyerni, mivel a jobb szárnya nemcsak hogy semminemű támogatásban nem részesül, hanem a 159- ϕ -ről igen erős oldalszó ellenséges tűzbe is jutott.

Halált megvető bátorsággal mégis sikerül az esti órákig az ellenséget 200—250 lépésre megközelíteni.

A teljesítmény oly nagy és fáradságos volt, hogy a támadás folytatása, illetve a roham másnapra halasztatott el. Oroszok azonban a roham elől kitérve az éj folyamán visszavonultak.

Ezred vesztesége e két napi véres küzdelemben 23 halott és 121 sebesült volt.

Szirmay József zászlós naplója: 179-es magaslat.

„A Bug arcvonala sikeres áttörése és a Bugon való átkelés kierőszakolása után mindössze egy helyen került komolyabb összecsapásra a sor, ahol az oroszok számottevő erővel iparkodtak gátat vetni előnyomulásunknak.

A nagy offenzíva meggátolhatatlan lendülete, katonáink lelkesedése és fegyvereink ereje akadályt nem ismert.

Olyan ütközetek, amelyek ennek előtte a sikert illetőleg kínos kételyek elé állították az embert, a nagy offenzívánk ideje alatt könnyen megoldható feladat benyomását keltette bennünk, és már magában véve ez a hit, ez a meggyőződés elegendő volt ahhoz, hogy az erkölcsileg megbomlott túlerőt csordák módjára magunk előtt hajtsuk.

A fentemlített áttörés után visszavonuló orosz sereg a Bielostok—Breszt-Litowszk felé vezető vasútvonal mentén helyezkedett el. Főerejével a vasútvonaltól keletre, míg előretolt csapataival szemben már augusztus hó 21-én Wolciszka táján már tüzérségi és gyalogsági tűzben nyomultunk előre. Ezen ügyes és kevés veszteséggel végrehajtott előnyomulás, mint az itt lefolyt harcok első fázisa, a vasútvonal előtt 500—600 lépés távolságban állapodott meg és mi magunkat beástuk.

A támadást végrehajtó I. és III. zászlóalj mögött mi a II. zászlóalj mint ezredtartalék követtük a mozdulatokat.

Augusztus hó 22-én reggel gyenge tüzérségi előkészítés után az I. és III. zászlóalj megkezdte a támadást és még a délelőtt folyamán sikerült a vasútvonal mentén húzódó előretolt ellenséges állásokat rohammal elfoglalni. Hátra volt még a feladat legnehezebb része, a 179- ϕ magaslat birtokbavétele.

A 179- ϕ magaslat, mely az oroszok legerősebb támpontja volt és egyben az egész vonalnak kulcsponja, a vasútvonaltól keletre 1800—2000 lépésre esett és egy markáns, szakértő szemnek, hogy úgy mondjam, antipatikus jelenség, különösen ha ezen szakértői szem történetesen a támadó részen van.

Augusztus hó 23-án a mi zászlóaljunk is tűzvonalba rendeltetett és századonként más-más résznek sűrítésére és elősodritására kaptunk parancsot. Estig a magaslatot elértük és az orosz rajvonalat rohamtávolságra közelítettük meg. Ennek az ütközetnek a megörökítésében illenék neveket említeni, illenék azoknak a hadierényeit megörökíteni, akik ezredünk történetét annak egyik legszebb haditettével gazdagították. De ki tudna neveket említeni ott, ahol egyik megsértése nélkül a másiknak nem tulajdoníthat több erényt, ott ahol az ezredparancsnoktól az utolsó honvédig a magyar lélek kiválósága mindennél jobban tündökölt.

Délután folyamán a tűzéség hathatós tüzellel előkészítette a rohamot. Sajnos, ez a tűzéségi előkészítés a mi sorainkban is némi kárt tett. Ennek és az oroszok igen erős ellentállásának tudható be, hogy a roham az est beálltáig elmaradt. A beköszöntött est lehetővé tette, hogy a harc közben összekeveredett kötelékeinket rendezzük és testben-lélekben kissé megpihenve virradatkor hajtsuk a rohamot végre. A kötelékek rendezése parancsnokainkat nagy feladat elé állította, mert azt igen erős és állandó puska- és géppuskatűzben kellett foganatosítani.

Régi fogalmak szerint ezen éjszakát másként képzeltem el, de ez igazán feledhetetlen emléket hagyott bennem: a 179-^o-es magaslat és ez a pokoli gépfegyvertűz a legsötétebb éjszakában, megfelelő szavakkal aligha volna ecsetelhető.

Rohanra indulni egyik pillanatról a másikra, harci hévben, megfontolatlanul, még mielőtt a roham borzalma latolgatható lenne: a legszebb hadi tett és esetleges legszebb halál; de egy egész éjszakán keresztül várni-lesni a virradatra, számolva órákat, majd perceket, előre látni az elhulló bajtársakat, hallani a hörgést, látni a vért: — erre csak olyan embernek az idege képes, akinek keze fegyvere agyán a haza sorsát tartja kézben. — Derengő világosság, az esthajnali csillag veszít erejéből és keleten a felhők taraján megcsillan a kelő nap sugara! most kezdődik a roham, mindenki legfeszültebb várakozásban. De nem! parancs érkezik, hogy minden századtól egy járőr küldendő megállapítandó, vajjon van-e ellenség az előttünk fekvő állásokban. A géppuskatűz megszűnik és előttünk felette gyanus néma csend. A járőrök visszaérkeznek: orosz már visszavonult. Felszabadulnak a lelkek, hangos mámoros öröm köszönti a hajnalt, további vér nélkül birtokba véve a 179-es magaslat, körülötte úgyis elegendő áldozat hullája hever.

Öt nagy közös sír várja a pihenőket. Még hallottuk az üldöző csapatok harci lármáját, mögöttünk messze katonazene hallatszik, a temetést végző lelkész beszél. Könny nem hullott, harangok nem szólottak és mégis ez volt a legszebb temetés, amit valaha láttam.“

Augusztus hó 24-től 31-ig: Az oroszoknak ez volt az utolsó komolyabb ellentállásuk, saját csapataink üldöző előnyomulásukat folytatták Kameniec-Litowskig. Augusztus 31-én ezred a hadosztály többi csapataival együtt átcsoportosítás céljából kivonatott és

szeptember hó 1-től 6-ig gyalogmenetben Iwangorodra vonult el, ahová 6-án beérkezve a vasuti szállítás kezdetéig táborba szállt.

Függelék az I. kötethez.

A m. kir. nyitrai 14. honvéd gyalogezred egészségügyi viszonyai a kárpáti harcokban.

Dr. Gallasy József ezred orvosfőnökének feljegyzései alapján.

Az 1915. év kezdete ezredünket már a Kárpátok felé irányította. Több mint 4½ hónapi idegen földön való barangolás után szorongatott hazánk védelmére siettünk, aminek legfőbb ideje volt. Orosz csapatok ekkor már végig dulták északkelet Magyarországot tetemes részét és igen szomorú emlékeket hagytak maguk után. Beköszöntőül Szinán egy főúri kastélyban láttuk a kozák vandallizmus első nyomát: a gyönyörű berendezési tárgyak pozdorjává törve heverték az udvaron, a parquettes termek és szobák trágyától büzősen az elképzelhető legpiszkosabb állapotban, szárnyas ajtók és ablakok kitörve, még az emeleten lévő nagyobb helyiségek is istállóul való felhasználás emlékeivel.

Január első napjaiban gyülekezett ezredünk Zemplénorosziban, egy szomorú, piszkos, feldult faluban. Nagy hidegek ekkor még nem voltak, de a rossz elhelyezési viszonyokból kifolyólag tiszt és legénység nagyon sokat szenvedett. Fürdésről szó sem lehetett, a zsufolt elhelyezés következményei pedig már érezhetőkké váltak, mindazonáltal nagyobb számú megbetegedésről még beszélni nem lehetett.

Január 21-én léptük át a határt Ciszánál és egy oly faluban éjeleztünk, ahol izelítőül megkaptuk az első szabadban való hálást. Szerencsére itt nagy fatelepek voltak és a rendelkezésre álló nagyszámú deszkákból sikerült éjszakára bódékat összetákolni, amelyekben tiszt és legénység egyaránt csupasz földön fekvve, kis tűzrakások mellett tölthette a hideg (5 fokos) éjszakát.

Következő nap tovább meneteltünk be a hegyek közé egy elképzelhetetlen mocskos helységbe, ahol sikerült végre megismerni azt, amitől 5 hónapon keresztül meg voltunk kímélve, — a férgeket. Volt ott annak minden válfaja, nem kellett azokat keresni; ők leptek bennünket el és testünkön lakmároztak. Másnap 23-án megkezdődött Przemysl felmentésére megindított előnyomulás, egyúttal az elképzelhetetlen nagy szenvedések sorozata.

Az időjárás hirtelen megváltozott, a még elég tűrhetőnek mondható időjárás után, kemény hideg (10 fokon aluli) köszöntött be. Magas, 1 m-en felüli hóban kellett előre jutni és ez volt a végzetünk; a tiszték és legénység kimondhatatlan sokat szenvedett, falyak, házak csak elvétve voltak találhatóak; a csipős hideg vörösre marta az arcokat és kezdtek jelentkezni a kéz-, láb-, orr- és fülfagyások. A ruházat vajmi silány volt és még az ilyen szokatlan időjáráshoz edzett egyének megóvására sem megfelelő. Sebesülés csak elvétve fordult elő, mivel az ezreddel szemben álló orosz lovas-járőrök és kisebb különítmények néhány lövés leadása után rendszerint gyorsan visszavonultak. Így harcolgatva elértük a San felső részét s attól északra elterülő 900—1000 m közt váltakozó Odryt hegyláncot, amely azután annyi száz, meg száz derék honvédünknek lett csendes temetője.

Csapataink ezen magaslatot is mihamar elfoglalták és ezredparancsnokunk Deisler Károly alezredes vezetése mellett a hegylanc északi oldalára jutottunk. A siker élvezete mellett szomorú volt azonban ez, mert míg a magaslatok déli oldalán csak tűrhető állapotok uralkodtak, addig az északi lejtén már a legzordabb galíciai tél még magasabb hórétegével és hófúvásaival fogadott bennünket.

Az előnyomulás szakadatlanul folyt, már nagyobb harcok is fejlődtek ki, sebesültek, megfagyott végtagú egyének száma óráról-órára szaporodott és bár nálunk még nem, de orosz részről már sok megfagyott embert találtunk. Nagyon élénken emlékszem arra, hogy az I. zászlóaljzat vezető Bellosics Károly őrnagy egy csoportban 12 megfagyott oroszot talált az elfoglalt ellenséges állásban. Ezen eset nagy hatással volt reám; sajnos később ilyen esetek nálunk is mindemaposakká lettek.

Ezen vidéken sikerült megismernem a soha nem látott csodát: kéménynélküli kályhákat. Elképzelhető micsoda kulturvidék volt ez, ahol 6 hónapos télnél olyan házban élnek az emberek, amelynek nincs kéménye, a helyiségben ellenben fűtenek, tehát minden füst a szobában marad, mérgez és piszkol. Micsoda üdülés volt a szegény sebesülteknek és betegeknek, amidőn a jó levegő után ilyen helyiségekben kellett tehetetlenül fekiüdniök. A füst miatt a szobában állni nem lehetett, ha pedig leült az ember a földre, úgy állandóan érezte az ajtó nyitogatásakor beáramló gyilkos hideget. Ablak kinyitásáról szó sem lehetett, mert az ablakszárnyak itt ismeretlen fogalom volt, a beüvegezés közvetlen az ablak keretében történt.

Ekkor láttam megcáfolva az annyira hangoztafott elméletet, hogy nagy füstben az élősdiék elpusztulnak: bizony itt nemcsak vígan éltek tovább, hanem még hihetetlen módon el is szaporodtak. Nem volt sem tiszt, sem legénységi egyén, akinek testét csoportosan ne lepték volna el a tetvek és poloskák. Kacagtatóan szomorú látvány volt naponta az egy szobában együtt szorongó tiszteket megfigyelni, hogyan rendeznek hajtóvadászatot e barátságosan „ragaszkodó” és „szívós” állatkákra.

Tele volt férgekkel mindenki: tiszt, legénység egyaránt és sajnos nem állott rendelkezésre más az irtásukra, mint a szabadban vigan lobogó tűz. A legénység ugyanis hamar rájött arra, hogy ha a ruhánumít a nyitott tűz fölé tartják, úgy a férgek beleugrálnak a tűzbe; nagy volt azután az öröm, mikor a tűzhatás bekövetkezésénél az apró kis pukkanások hallhatók voltak.

Ezen időben a fertőtlenítő gép, vagy a legénység fürdetése még ismeretlen volt; tisztok fürdőjéül kis dézsa vagy mosdótál szolgált, legénység pedig legfeljebb gondolhatott a fürdésre. Ennek természetes következménye az lett, hogy különböző *bőrbajok* léptek tömegesen fel. A nagy hideghez és férgekhez csatlakoztak még a tömegesen fellépő betegségek: meghülés, hörghurut, csuzos bántalmak stb. mindennapiak lettek. A beteg és sebesült forgalom oly nagy arányúvá vált, hogy kezdett megdöbbentő lenni.

Ezen időben (február—március) a szállítandó emberek sorsa kétségbeejtő volt. A sok nyomor és nélkülözéshez hozzájárult még a szállítás szinte lehetetlen volta. Addig, amíg az ezred csapatai Lutowiskától északra, valamely helységben, vagy legalább valahol az utak közelében harcoltak, valamiképen a sebesültek és betegek elszállítása még csak lebonyolítható volt. Midőn azonban a nagy orosz nyomás következtében gyalogságunk visszavonulni kényszerült és először az Odryt hegyhátra, majd később a Santól délre eső magaslatokra került: az útvonaltól teljesen el lett vágva és a sebesültek, valamint betegek visszashállításra járműveken egyenesen lehetetlenné vált. Az Odryton utak nem voltak, az a néhány gyalog ősvény csupán arra volt felhasználható, hogy a szállítás hordágyakon kíséreltetett meg és akkor is a nehéz terepen, a hordágyat felváltva 8 ember birta csak vinni. Derék sebesültvivőim csodákat műveltek, önfeláldozásuk ritkítja párját. Februárban volt egy nap, amidőn ilyen szállításnál 5 emberem elesett, 4 pedig megsebesült; a többi napokon is természetesen napirenden volt hasonló eset, csak kisebb méretben.

A 37. hadosztály egészségügyi oszlop először Dwerniczek, azután Dwernik, majd később Nasicnén állított fel. E napokból származó előjegyzések bizonyosága szerint *sok ezerre* rúg azoknak a száma, akik a intézetten keresztül jutottak a mögöttes ország-részekbe. De milyen volt ez a hátrajutás? Nasicnétől—Jagdhaus Jalinán—Berecky Gornin át Kies- majd Fenyvesvölgyre igazán az örület útja vezetett. Járatlan, behavazott keskeny utak, élelem és anyagszállítás következtében állandó $\frac{1}{2}$ —1 napos torlódások, gyilkos hideg pusztították tömegesen el a pihenésre, az ápolásra szoruló sebesültjeinket és betegeinket.

Február és márciusban 6 hétig álló harcot vívott ezredünk Ruskie községnél a San déli partján. Siralmas időszak volt ez: a község a magasabb állásokban lévő oroszok által teljesen belátható hosszanti völgyben terült el. Maga a segélyhely, ahol naponta 100—150 sebesültet és beteget kellett ellátni, egy domb oldalán volt csak berendezhető és nem mult el egy nap sem, hogy az orosz tüzér-

ség és géppuska azt ne kereste volna fel, pedig ez volt még az egyedüli erre alkalmas része a községnek. Előfordult gyakran az is, hogy a segélyhelyre behozott sebesült vagy beteg ott újra megsebesült, sőt ei is esett. A sebesültek elhelyezésére berendezett helyiség valahogyan még megfelelő lett volna, de az elszállítás problémája okozott legterhesebb gondot. A legközelebbi helység Nasicne; meredek, az ellenség által belátható és tűzhatásába fekvő utakon 4—5 óra járásnyira volt. Járművel közlekedés kizárt dolog volt, egyedüli szállítási módja a *hordágyakon* való továbbítás. Többnyire azonban nem volt elég hordágy sem. Ilyen esetekben a Nasicnén lakó és otthon lebzselő lakosság rendeltetett a szállításhoz ki, ami azonban felette szomorú látvány volt. Hordágyak hiányában a lakosság lepedőkkel vonult ki és szegény honvédeink lepedőbe kötve rudakon szállították Nasicnére. Elképzelhető, mit szenvedett ilyen sebesült, vagy beteg: valósággal összegyűrve feküdt a lepedőben, a folytonos ringástól kínozva, gyakran a síkos meredek uton leejtve és ami még ennél is keservesebb, a gyilkos hidegnek tehetetlenül kitéve. Volt olyan nap, amikor 30 egyént is így kellett szállítani, ezek természetesen súlyosabb esetek voltak csak, mert a gyalog levánszorgók száma tetemesen többre ugrott.

Leselkedett itt honvédeinkre még egyéb is, és ez az életveszély volt. A szállítás ugyanis az útvonal legnagyobb részén az *ellenség szemeláttára* történt, ezek pedig ritkán mulasztották el, hogy tüzéségükkel, sőt géppuskáikkal oda ne tüzeljenek. Ilyenkor azután a polgári lakosság a szállítandókat eldobva igyekezett keréket oldani és csak a legerélyesebb fellépéssel voltak újra visszaterelhetők.

Roszábbodott Ruskienél az egészségügyi helyzet akkor, amidőn az ezrednek néhány százada a San északi partjára kelt át. Már a híd építése tetemes áldozatot szedett, maga az utász osztag parancsnoka itt esett el; sorsa annál tragikusabb, mert szobában érte a gyilkos gyalogsági lövedék, a hídverés helyéhez közel lévő rozoga falú szobában. Később, midőn már néhány századnak sikerült a tulsó parton lábát megvetni, nagyon sok sebesültünk volt. A sebesültek visszahozása csakis a hidon volt lehetséges, amit azonban az ellenség állandóan tűz alatt tartott. Ezen híddal kapcsolatban egy megrendítő esetre emlékszem vissza: Medzichradszky ezredbeli derék zászlós lábán megsebesült és midőn a hidon át vánszorgott, ott egy újabb lövést kapott mellébe; az egyébként is az igen súlyos harcoktól már amugy is végletekig felizgatott embert ez annyira elkéséřítette, hogy előrántotta forgópisztolyát és ott a hidon föbe lőtte magát. Nem messze innen a San partján temettük őt később el. Ezen a hidon igen sok visszatérő emberünk és egészségügyi közeg sebesült meg, maga a falu is úgy feküdt, hogy gyalogsági lövedékek állandóan keresztül-kasul sívítottak. Amíg egy orvosi vizsgálatra jövő honvéd a segélyhelyre érkezett, százszor is a halálnak ki volt téve. Mikor már láttam, hogy a segélyhely ott maradása az állandó életveszedelem miatt lehetetlen, egy harántvölgyecskebe

hurcolkodtunk át, ahol legalább a gyalogsági lövedékek ellen jobban voltunk védve. Ezen mozzanatot azért említtem fel, mert tudomásom szerint első eset, hogy mi a segélyhellyel nem a szabadban vagy házban stb. voltunk, hanem mi magunk (a harcoló csapat) építette a sebesültek és betegek elhelyezésére szolgáló helyiségeket. Néhány utász segítségével itt épült az első „modern“ segélyhely vizsgáló helyiséggel, váró helyiséggel és priccsekkel. Egy oldal-völgyből az oroszok ide is beláttak ugyan, de sikeres leplezéssel nagyrészt ellensúlyoztuk azt.

Igy működtem itt még 10—12 napon át, amidőn a balszárnnyunkon a 15. honvéd gyalogezerreddel szemben Zatwarnicánál az oroszok váratlanul a Sanon átkelve, a 15-ösöket visszaszorították, amiből kifolyólag saját ezred balszárnnyát is vissza kellett vonni. A helyzet napról-napra veszélyesebb lett és midőn ezredünköt jobbra a 13. honvéd gyalogezerred vonalát is az ellenség áttörte, már csak a gyors visszavonulás mentette meg a 14-eseket a bekerítés veszedelmétől; igaz, hogy még így is két század a visszavonulást fedezvén — teljesen elpusztult.

Szomorú visszavonulás volt ez, a völgyből az út meredeken és nyíltan vezetett a gerincre fel, amit nem is mulasztottak az oroszok el élénk srapszeleléssel kihasználni; mindazonáltal sikerült az ezrednek a fogóból kiszabadulni. Csapataink erősen megfogyatkozva a hegygerincen foglaltak állást csikorgó hidegben, fedezék nélkül, nagy hóban, 1000 m. magasságban. Szerencsére soká itt nem maradtunk — a visszavonulás déli irányban folytatott.

Fagyási esetek most újból tömegesen jelentkeztek. Egy orvosom is súlyosan megbetegedett és kórházba kellett küldennem, egy másik orvosom erős hülést kapott és napokig szolgálatképtelen volt. Ekkor már Nasicnéhez közel állottunk és javaslatomra az ezredparancsnoka megengedte, hogy a segélyhely a faluban, a csapatokhoz legközelebb eső házban rendeztessék be. Ennek dacára a nehéz szállítási viszonyokra való tekintettel egy orvosomat néhány gyógyszolgával egy úgynevezett „előretolt segélyhelyre“ küldöttem ki, ahol elég tőrhetően dolgozhatott, amíg az eső nem kezdett szakadni. Födözék, ház, vagy valamely eső ellen védőhely sehol sem volt és az egyébként is bőrig ázott emberek vizsgálása és ellátása lehetetlenné vált, ehhez járult még az oroszok erős nyomása a harcoló csapatainkra és így az előretolt segélyhelyet be kellett vonnom.

Nasicné falu a teljesen feldult ruthén községek összes el sem képzelhető piszkával és férgelével várt reánk, azonban mégis csak falu volt és amennyire csak lehetett egy-két szurtos, piszkos, szobának nevezett helyiséget kitakarítottam és berendeztettem segélyhelynek. Mondhatom, az utóbbi napok rémes szenvedései után boldognak érezhette magát, aki fedél alá kerülhetett.

Ezen időponttól kezdve némileg enyhült a betegek helyzete. Hadosztályunk erősen megfogyatkozott és a szigorú téltől megviselt csapatai a községet félkörben körülvevő magaslatokon állottak, ezen magaslatok még elég tekintélyesek voltak, (Dwernik

1004 m), de a betegszállítás már könnyebbé vált. Nasicnen egy beteggyűjtő állomás volt, ahova minden segélyhely sebesültjeit és betegeit leadta. Ezen állomáson már kocsik állottak rendelkezésre és a szállítás, ha kinosan is, de elég gyorsan ment.

A visszavonulás folytatása következtében innen is tovább kellett mennünk, a szerencse az volt, hogy március vége felé jártunk már és a levegő hőmérséklete legalább nappal elviselhetőbbé vált.

Nasicne után Carinski előtt állottunk meg, majd azonban innen is vissza kellett vonulni. A visszavonulás éjjel egy hatalmas hegyháton a „Polonina-Czarinska“-n át (1297 m) volt csak lehetséges. A hadosztály összegyűjtött segélyhelyei 19 órakor indultak: az összes orvosok, az egészségügyi személyzet és mintegy 120 könnyen sebesült és gyengélkedő. A hó óriási nagy volt, egy helyen hegymászó botommal megkíséreltem a hóréteg vastagságát lemérni és a 2 méteres bot még nem érte a talajt el. Egész éjjel bandukoltunk felfelé, mindig egymásután az előtte menő lábnyomába lépve és következő nap 7 óra 05 perckor érkeztünk meg szakadó esőben Ustrickybe.

Pihenő itt sem volt tartható, az egész hadosztályunk folytatta útját a haza földjére. Amilyen leverő tudat volt, hogy már a hazai földet fogja megszentelteleníteni az utánunk zuduló ellenség, olyan boldog és felemelő tudat volt, hogy otthon vagyunk. Léírhatlan az a boldogság, ami valamennyiünket elfogott a tavasz láttára. Mert míg a Kárpátok határgerincétől északra a zord télben éltünk, Kiesvölgynél, az első magyar községnél a hegygerinctől délre fekvő kép színpompás tavasszával tárult elénk. Fent a hegyekben még több méter vastag hóréteg — itt a korai tavasz összes illatozó virágai, a ragyogó napfény és a hónapok óta kintző hónap nyoma sincsen. A községben már a ruthén mellett magyar szó is fülünkbe esendült, szemünk előtt magyar felírások voltak láthatók és úgy éreztük magunkat, mintha újjá születtünk volna. A tavaszi napsugár felmelegítette a tél vadságában már mintegy megfagyott vérünket és minden embernek a szeme fénylett a boldogságtól. A legénységnél lépten-nyomon hallani lehetett, hogy a magyar földnél szebb és jobb nincs a világon.

Ekkor állottunk a húsvéti ünnepek előtt; mindenki azt gondolta, hogy most hosszab ideig vége a kinszenvedésnek. Az öröm korainak bizonyult, húsvét napján jött a parancs gyors elindulásra. Mielőtt útra keltünk volna egy szomorú eset történt: Dr. Krausz segédorvos hirtelen összeesett és egy óra mulva meghalt; szívszélhűdés érte, ott temettük el a révhelyi állomás közelében. A derék, szorgalmas orvosom elvesztése nagy csapás volt.

Révhelyről Kistopolyára meneteltünk, ezen község már tele volt segélyhelyekkel, annyiféle ezred és zászlóalj volt ott, hogy segélyhelyem számára helyiség már alig akadt. Két nap mulva innen borzalmas sárban gázolva Dara községbe helyeztettünk át. Az eső szakadatlanul esett, a sebesülteknek a hegyekről való leszállítása óriási nehézségekkel járt, sebesültvívóink emberfeletti munkát vé-

gezték, valahogyan azonban sikerült mégis a betegforgalmat lebonyolítani. Sokáig itt sem voltunk, ezredünket felváltották és vasuton Fenyvesvölgyre szállították. Itt végre egy kis pihenés kinálkozott az elcsigázott és a sok vándorlásban kimerült legénységnek. Végre hozzájutott a legénység és a tisztikar a régóta nélkülözött fürdőzéshez. Ungvárról egy fürdővonat érkezett Fenyvesvölgyre. A legénységet lenyírták, ruházatuk és takaróik fertőtlenítették és mindenki megfürödött meleg, szappanos „douche“ fürdőben. Fürdés után az emberekre alig lehetett ráismerni, szinte újjá születtek. Milliói a férgeknek pusztítottak el és sok-sok ezer ember nyerte vissza éjszakai nyugalma. Ezen időben láttam már olyan embereket, akik kimerültségtől majdnem összeestek. Kérdezősködésemre a válasza az volt, hogy ennek oka az álmatlanság, a férgek kinzásából kifolyólag. Most megszűnt ez és mindenki újra örült az életnek. Néhány napi újjászületés után ezred a Stinka magaslatra került állásba Csillagfalva fölé. Gyönyörű hely volt ez, igazi nyaralás. Az ellenség meglehetősen távol, gyalogsági tűzharc nem igen volt, tűzérségi pedig sebesülést nem okozott.

Az ezrednél levő orvosok száma akkor már alaposan megfogyott, az előírt 6 orvos helyett csak ketten voltunk, egy segédorvos és én. A helyzet itt olyan volt, hogy mi ketten az ezredparancsnoksággal együtt 50 lépésnyire a rajvonat mögött rendezkedtünk be. Munka alig akadt, az emberek a fertőtlenítés és tisztálkodás után hihetetlen egészségesek lettek. A magaslat déli oldalán állottunk, az ellenség nem zavart és alig akadt olyan, akinek kedve lett volna kórházba menni.

Május elején öröndetes hírek kezdenek terjedni: Gorlicénél történt valami, a hivatalos értesítések napról-napra több fogolyról és zsákmányról számolnak be. Mindenki feszülten várta a következőket, ami nem sokára nyilvánul is — az oroszok egy szép napon előttünk is visszavonultak és Magyarország földje ismét szabad!

Megkezdődött az üldözés, — ezredünk Fenyvesvölgyön és Ustrizky Gornin keresztül követi az ellenséget, de alig 1 napi előnyomulás után harcból kivonva, vasuton a Viztula—San szögletébe szállítottattott.

Ekkor már május közepe lett, sebesült hetek óta nem volt, megbetegedés száma pedig a legminimálisabbra apadt; járványok, férgek csak hirtől voltak ismerősek.

Egészségügyi szempontból ezen 2—3 héten keresztül ezredünk legszebb korszakát érte.